

**Mikrojesle:
nová služba předškolní péče
v průzkumu veřejného mínění**

Jana Barvíková

Sylva Höhne

Jana Paloncyová

Kamila Svobodová

VÚPSV, v. v. i. Praha
2018

Publikace byla schválena Ediční vědeckou radou ve složení:

doc. Ing. Ladislav Průša, CSc. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Ing. Martin Holub, Ph.D. (VÚPSV, v.v.i. Praha)
Mgr. Miriam Kotrusová, Ph.D. (FSV UK Praha)
doc. Ing. Robert Jahoda, Ph.D. (MU Brno)
Ing. David Prušvic, Ph.D. (MF ČR)
Ing. Jan Mertl, Ph.D. (VŠFS Praha)
Ing. Jan Molek, CSc. (JU České Budějovice)
doc. Ing. Olga Poláková, CSc. (Metropolitní univerzita Praha)

Studie byla zpracována jako hlavní výstup veřejné zakázky
č. N006/17/V00004166 s názvem *Průzkum veřejného mínění na vybudování tzv.
mikrojeslí a umístování dětí mladších tří let do takového zařízení služeb péče o děti*
v rámci individuálního projektu Ministerstva práce a sociálních věcí s názvem
„Mikrojesle“ (CZ.03.1.51/0.0/0.0./ 15_009/0000858),
financovaného z ESF v rámci OPZ a ze státního rozpočtu ČR.

Vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i.
Dělnická 213/12, Praha 7
jako svou 539. publikaci
Vyšlo v roce 2018, 1. vydání, počet stran 137
Tisk: VÚPSV, v. v. i.

Recenze: Mgr. Jitka Hošťálková
Mgr. Regina Dlouhá

ISBN 978-80-7416-326-5

<http://www.vupsv.cz>

Abstrakt

Předkládaná publikace přináší hlavní výsledky průzkumu veřejného mínění, který se zaměřil na názory laické i odborné veřejnosti na novou službu předškolní péče o děti, tzv. „mikrojesle“. Podmínky vzniku a provozu této služby jsou v současné době v ČR ověřovány v rámci pilotního projektu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, který reaguje na nedostatek služeb péče zejména o děti mladší tří let. Tato nová služba nabízí profesionální péči o děti ve věku od šesti měsíců do pátých narozenin v kolektivu maximálně čtyř dětí, a to v domácnosti pečující osoby, nebo v jiném prostoru. Průzkum veřejného mínění, který byl součástí pilotního ověření nastavení podmínek vzniku a provozu mikrojeslí, se zaměřil na postoje matek dětí mladších pěti let a profesionálních pečujících osob majících zkušenost s péčí o předškolní děti. Třetí cílovou skupinou tohoto průzkumu byli zástupci obcí a měst tří vybraných velikostních kategorií.

Klíčová slova: mikrojesle; rodina; předškolní péče; sladění práce a rodiny

Abstract

The publication presents the main results of a sample survey that focused on the opinions of lay and professional public on the new preschool childcare service, the so-called "microcreche". The Ministry of Labour and Social Affairs is currently running a pilot project to verify the legal conditions for the establishment and running of this service, which had so far been outlined. This project responds to the lack of care facilities especially for children under three years of age. This new service offers professional care for children between the age of six months and the fifth birthday in a group of up to four children, either in the caregiver's home or in another space. The sample survey, as a part of the verification process, focused on the attitudes of mothers of children under five years of age and professional carers with preschool care experience. The third target group of this survey comprised of representatives of municipalities and cities of three selected size categories.

Key words: microcreche; family; preschool childcare; reconciliation of work and family

Obsah

Úvod	7
1. Úvod do problematiky nerodinné péče o děti	9
1.1 Představy rodičů a realita zajištění péče o děti do čtyř let	9
1.2 Nabídka služeb nerodinné péče o děti v předškolním věku	13
1.2.1 Kolektivní péče.....	14
1.2.2 Individuální péče	19
1.2.3 Hlavní problémy současného systému nerodinné péče v ČR	22
1.2.4 Přijímání dvouletých dětí do veřejných mateřských škol	23
1.3 Postoje k nerodinné péči.....	25
1.3.1 Kolektivní nerodinná péče.....	25
1.3.2 Individuální nerodinná péče, chůvy	26
1.3.3 Otevřenost inovativním formám péče o děti	27
1.4 Zahraniční inspirace	29
1.4.1 Tagesmutter	29
1.4.2 Mateřské asistentky ve Francii	39
2. Zájem o mikrojesle ze strany rodičů – matek malých dětí	43
2.1 Základní informace o matkách ve výzkumném souboru.....	43
2.2 Životní hodnoty	45
2.3 Způsoby zajištění péče o děti - preference a realita	47
2.4 Mikrojesle - zájem o jejich využití	52
2.5 Mikrojesle - podmínky péče	57
2.6 Matky jako potenciální pečující osoby	62
3. Pečující osoby	68
3.1 Základní charakteristiky pečujících osob ve výzkumném souboru	68
3.2 Názory profesionálních pečujících osob na mikrojesle.....	73
4. Srovnávací shrnutí postojů matek a profesionálních pečujících osob na nastavení mikrojeslí	88
4.1 Zájem o mikrojesle a postoje k nerodinné péči obecně.....	88
4.2 Parametry mikrojeslí	89
5. Zástupci obcí	93
5.1 Základní informace o respondentech ve výzkumném souboru.....	93
5.2 Obce do 1 000 obyvatel.....	97
5.2.1 Lokální rodinná politika	97
5.2.2 Zájem o mikrojesle.....	102
5.3 Obce od 1 001 do 5 000 obyvatel	107
5.3.1 Lokální rodinná politika	107
5.3.2 Zájem o mikrojesle.....	111
5.4 Obce od 5 001 do 20 000 obyvatel.....	115
5.4.1 Lokální rodinná politika	116
5.4.2 Zájem o mikrojesle.....	119
5.5 Městské části měst s více než 100 000 obyvateli.....	123
5.5.1 Lokální rodinná politika	123
5.5.2 Zájem o mikrojesle.....	126
5.6 Shrnutí.....	128

Závěr	130
Literatura	132
Výtahy z oponentských posudků	137

Úvod

Nedílnou součástí rodinné politiky jsou opatření umožňující rodičům sladit rodinný a pracovní život. Mezi tato opatření patří podpora služeb nerodinné péče o děti. V České republice má dlouhou tradici systém péče o děti ve věku od tří do šesti (sedmi) let, jež zajišťují zejména veřejné mateřské školy mající stále nemalou důvěru rodičů (Palonciová a kol., 2014). Po roce 1989 se v kontextu společenských změn, měnících se hodnot a strukturálních podmínek změnilo především pojetí péče o děti mladší tří let. Rodičům, v praxi zejména matkám, bylo při zachování pracovní smlouvy umožněno celodenně pečovat o děti až do jejich třetích narozenin. Rodinná politika České republiky tak přešla v průběhu transformace po roce 1989 od genderovaného de-familialismu, kdy byla plná zaměstnanost žen umožněna zejména rozsáhlou institucionalizovanou péčí, ke genderovému explicitnímu familialismu, vyznačujícím se poměrně dlouhou rodičovskou dovolenou a v Evropě nejdelší dobou pobírání (relativně nízkého) rodičovského příspěvku, svou délkou přesahující délkou rodičovské dovolené. Byla zde zřejmá tendence udržovat ženy v domácnosti, dokud jsou jejich děti malé (Bartáková, Sirovátka, 2008). To přispělo k výraznému úbytku služeb nerodinné péče o děti mladší tří let. V posledních letech se však dle výzkumů matky častěji chtějí vracet na trh práce dříve, ideálně mezi druhými a třetími narozeninami dítěte (Palonciová a kol., 2014; Kuchařová, Psychlová, 2016; více kapitola 1.1). Jednou z podmínek je však dostatečná nabídka kvalitních služeb péče o děti v tomto věku. Na tuto společenskou výzvu zareagovalo Ministerstvo práce a sociálních věcí, které v roce 2014 prosadilo zákon o dětských skupinách a v současné době realizuje pilotní projekt „Mikrojesle“.

V rámci individuálního projektu Ministerstva práce a sociálních věcí s názvem „Mikrojesle“ (CZ.03.1.51/0.0/0.0./15_009/0000858), financovaného z ESF v rámci OPZ a ze státního rozpočtu ČR, vznikla i předkládaná studie. Byla zpracována jako hlavní výstup veřejné zakázky č. N006/17/V00004166 s názvem *Průzkum veřejného mínění na vybudování tzv. mikrojeslí a umístování dětí mladších tří let do takového zařízení služeb péče o děti*.

Projekt „Mikrojesle“ reaguje na nedostatek služeb péče zejména o děti mladší tří let. Kromě již zmíněných dětských skupin neexistuje od roku 2013, kdy byly jesle, určené pro nejmenší děti, vyjmuty z režimu zdravotnických zařízení, jiná právně ukotvená alternativa, jež by byla navíc státem finančně podporována. Podmínky vzniku a provozu mikrojeslí jsou v rámci výše uvedeného projektu zatím pilotně ověřovány. Mikrojesle jsou koncipovány jako veřejná služba péče o děti. Nabízí pravidelnou profesionální péči v kolektivu maximálně čtyř dětí ve věku od šesti měsíců do čtyř let. Péče je poskytována v domácnosti pečující osoby, nebo v jiném prostoru. Provoz mikrojeslí musí být zajištěn pět dní v týdnu minimálně osm hodin denně, rozsah docházky každého dítěte však záleží na dohodě mezi rodičem a poskytovatelem služby. Jednou z podmínek pro získání finanční dotace na vznik a provoz mikrojeslí v rámci výzvy č. 126 a 127 Operačního programu Zaměstnanost byla spolupráce poskytovatele těchto služeb s obcí, žadatelem mohla být i sama obec.

Součástí ověřování podmínek vzniku a provozu mikrojeslí byl i průzkum veřejného mínění (výše zmíněná veřejná zakázka), který byl realizován Výzkumným

ústavem práce a sociálních věcí, v. v. i. (dále VÚPSV) ve spolupráci s agenturou STEM/MARK, a.s.¹

Aktivity v rámci této veřejné zakázky je možné rozdělit do dvou hlavních etap. V první fázi probíhal předvýzkum, kdy byla provedena sekundární analýza výzkumů realizovaných na téma předškolní péče o děti. Součástí byl i popis zahraniční dobré praxe (v Německu, Rakousku a ve Francii) vážící se k problematice mikrojeslí a provedení hloubkových rozhovorů, zejména s profesionálními pečujícími osobami a provozovateli mikrojeslí. Výsledky této aktivity přináší první kapitola.

Ve druhé fázi (únor a březen 2018) se uskutečnilo samotné terénní šetření (dále v textu uváděné pod názvem Mikrojesle 2018). Jeho témata a cílové skupiny byly vymezeny MPSV v roli zadavatele takto:

- 1. Matky s dětmi ve věku do 4 let, tj. do pátých narozenin** jednoho z dětí žijící v obcích ve vybraných velikostních pásmech 0 - 5 000 obyvatel a 5 001 - 20 000 obyvatel a ve městech nad 100 000 obyvatel. Cílem šetření bylo zjistit, zda a za jakých podmínek by matky umístily své děti do mikrojeslí. Otázkou také bylo, zda by matky chtěly samy mikrojesle zakládat a/nebo být v nich pečující osobou. Respondentky byly vybrány kvótním výběrem dle regionu, velikosti místa bydliště, výše jejich dokončeného vzdělání a věku dítěte. Rozhovor byl veden tazatelem v domácnosti respondenta se záznamem odpovědí do elektronického dotazníku (CAPI). Celkem bylo dotázáno 588 matek.
- 2. Profesionální pečující osoby** pracující v obcích ve vybraných velikostních pásmech 0 - 5 000 obyvatel a 5 001 - 20 000 obyvatel a ve městech nad 100 000 obyvatel, jejichž náplní práce je péče o děti do zahájení povinné školní docházky, a to v zařízeních poskytujících službu péče nebo v domácnostech rodičů těchto dětí. Cílem šetření bylo zjistit jejich názory na nastavení podmínek vzniku a provozu mikrojeslí a zmapovat jejich zájem mikrojesle zakládat a/nebo být v nich pečující osobou. Respondenti byli vybráni kvótním výběrem dle regionu a velikosti obce, kde pečovatel působí. Rozhovor byl veden tazatelem se záznamem odpovědí do elektronického dotazníku (CAPI). Celkem bylo dotázáno 214 pečujících osob.
- 3. Zástupci obcí/měst/městských částí** působící v obcích vybraných velikostních pásem 0 - 5 000 obyvatel a 5 001 - 20 000 obyvatel a ve městech nad 100 000 obyvatel. Cílem šetření bylo zjistit, zda a za jakých podmínek by byly obce/města ochotné mikrojesle zakládat či jinak podpořit jejich služby. Rozhovory se zástupci obcí byly vedeny tazatelem telefonicky (CATI). Celkem bylo dotázáno 615 zástupců obcí.

Otázky pro jednotlivé cílové skupiny byly koncipovány co nejvíce jednotně a zároveň tak, aby byly pro dané skupiny co nejvíce srozumitelné a relevantní. Výsledky terénního šetření jsou předmětem druhé až páté kapitoly této publikace.

¹ VÚPSV byl zodpovědný za předvýzkum, přípravu dotazníků, analýzu dat, sepsání souhrnné zprávy a prezentaci hlavních zjištění, STEM/MARK byl zodpovědný za terénní sběr dat.

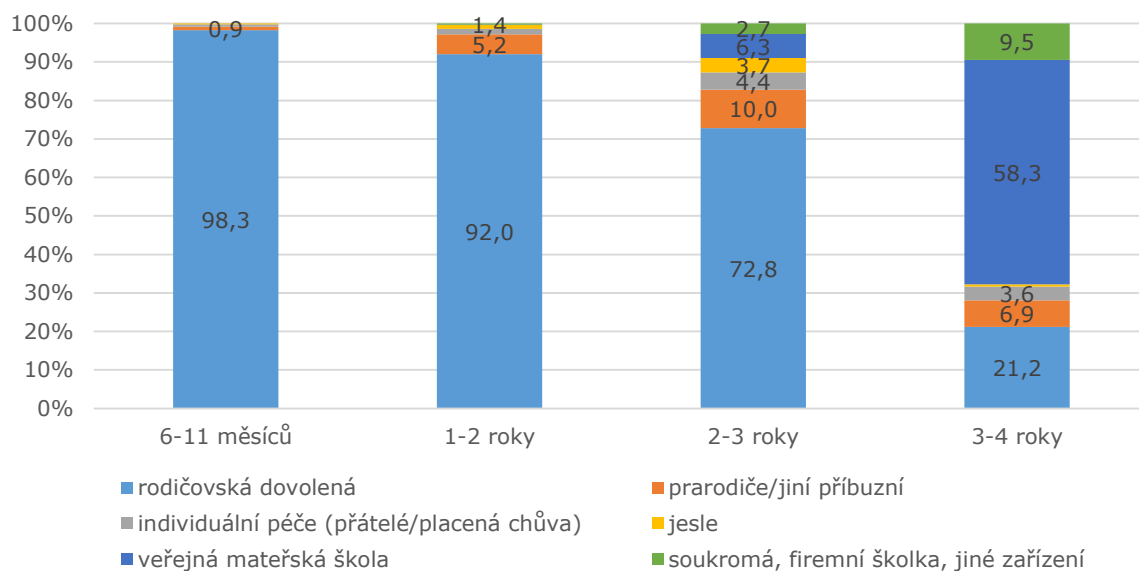
1. Úvod do problematiky nerodinné péče o děti

1.1 Představy rodičů a realita zajištění péče o děti do čtyř let

Představy i reálné zajištění péče o nejmenší děti v rodině a míru využití služeb v této oblasti dlouhodobě formují jednak strukturální podmínky, konkrétně zejména nastavení délky rodičovské dovolené a výše a možnosti čerpání rodičovského příspěvku a nabídka služeb individuální i kolektivní péče, situace na trhu práce a postoj zaměstnavatelů, dále demografické změny, ekonomické podmínky na straně státu i rodin a v neposlední řadě také přání a potřeby samotných rodin (Kuchařová a kol., 2017).

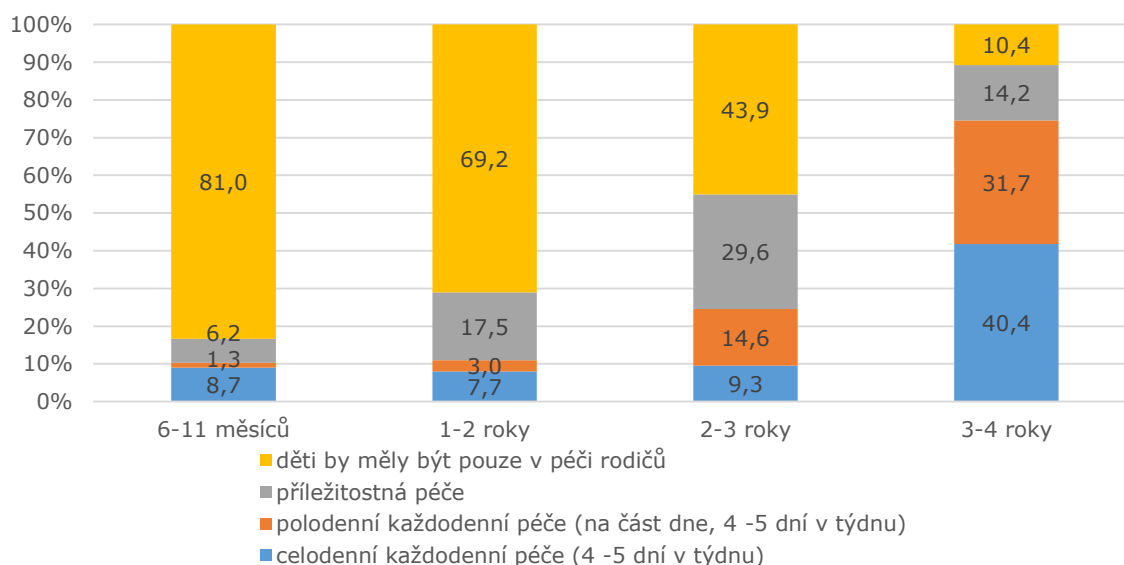
Představy, jaký je nejlepší způsob zajištění péče o malé děti, významně korelují se současným nastavením rodičovské dovolené - **o děti do tří let věku by chtěli nejčastěji pečovat sami rodiče**. Tento postoj dlouhodobě přetrvává, nicméně v posledních letech se preference rodičů, mimo jiné i v souvislosti se zavedením flexibilního čerpání rodičovského příspěvku, mírně proměňují. O děti do dvou let by ideálně měly pečovat hlavně matky, teprve poté se začíná objevovat a dále postupně vzrůstá preference zapojení širší rodiny (otce, prarodičů) či kolektivních zařízení před každodenní celodenní mateřskou péčí (Paloncyová a kol., 2014; Kuchařová, Psychlová, 2016). Tím roste i zájem o dřívější, spíše pozvolnější návrat matky na trh práce. Preference celodenní péče rodičů výrazně klesá až u tří- až čtyřletých dětí, a to jednoznačně ve prospěch kolektivních služeb péče o děti, především veřejných mateřských škol. Individuální nerodinná péče chův zůstává v rámci nabízených možností na okraji zájmu, což je pravděpodobně zapříčiněno jednak jejich nízkou nabídkou a vyšší cenou, tak také prozatím malou zkušeností s touto formou služeb. Jak je patrné z následujícího grafu, ve výběrovém šetření mezi matkami malých dětí ve věku do čtyř let, realizovaném v roce 2013, byla celodenní individuální nerodinná péče nejčastěji preferována pro děti ve věku 2-3 a 3-4 roky, a to v každé věkové kategorii necelými 4 % žen. O službách **jeslí** uvažoval určitý podíl matek víceméně **jen pro děti ve věku 2-3 roky** - necelá 4 % (Paloncyová a kol., 2014). V novějším šetření zaměřeném na rodiče předškolních dětí byl podíl rodičů preferujících individuální nerodinnou péči nižší, pod 2 %, část rodičů však mohla zvolit i variantu kombinace péče rodičů a zařízení kolektivní péče / chůvy. Typ kolektivního zařízení v tomto výzkumu rozlišován nebyl (Kuchařová, Psychlová, 2016).

Graf č. 1.1 **Nejlepší způsob zajištění každodenní péče o děti dle jejich věku (v %)**

Zdroj: Péče 2013 (Palonciová a kol., 2014)

Podíváme-li se na rozsah nerodinné péče, pak je pro děti ve věku 2-3 a 3-4 roky poměrně výrazně preferováno pozvolné zvykání si na jinou než rodičovskou péči, a to **formou příležitostné nebo každodenní polodenní péče** v kolektivním zařízení nebo u chův (Palonciová a kol., 2014; Plasová, Kubalčíková, 2017: 147). Jak vyplývá z grafu č. 1.2, pro děti ve věku 2-3 roky je příležitostná nerodinná péče druhou nejpreferovanější formou po péči rodinné, pro děti ve věku 3-4 roky je po nejčastější celodenní každodenní nerodinné péči druhou nejpreferovanější péče každodenní polodenní. Z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání byly zaznamenány nejvýraznější difference v preferencích ideální péče pro 2-3leté děti (Palonciová a kol., 2014). Vysokoškolačky sice stále většinově, ale ve srovnání se ženami s nižším vzděláním relativně méně často pokládaly za ideální celodenní rodičovskou péči. Tu by častěji kompenzovaly péčí širší rodiny, individuálním hlídáním (prostřednictvím chův nebo přátel) nebo veřejným kolektivním zařízením.

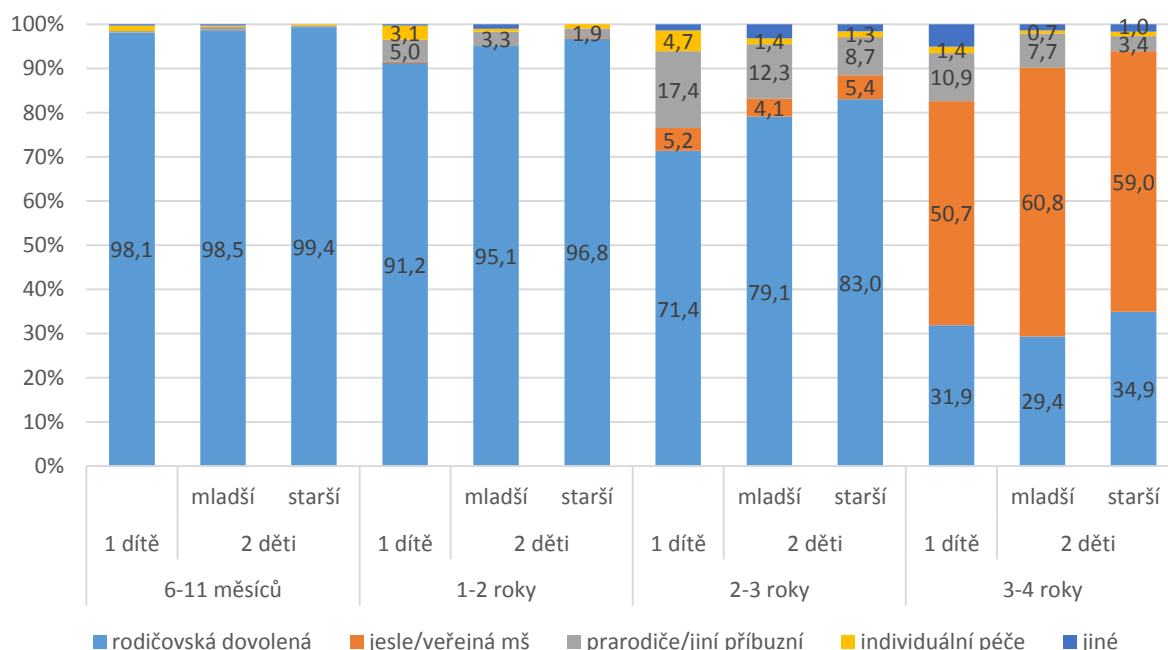
Graf č. 1.2 **Preferovaný rozsah nerodinné péče dle věku dítěte (v %)**

Zdroj: *Péče 2013 (Palonciová a kol., 2014)*

Ideální rozložení péče o děti je často ovlivněno vlastními zkušenostmi rodičů (Lutherová a kol., 2017). Na druhou stranu naplnění rodičovských preferencí v realitě naráží na jisté bariéry. Jednak na nízkou nabídku flexibilních pracovních příležitostí a jednak na nedostatečnou či nedostupnou nabídku kolektivních a/nebo placených individuálních služeb péče o dítě (Höhne, 2017). V oblasti služeb pak jsou důležité i další faktory, zejména kvalita poskytované péče, cenová dostupnost či flexibilita služeb.

Srovnáme-li preference s reálným chováním rodičů malých dětí, pak je možné říci, že do dvou let věku dítěte panuje mezi ideálním a skutečným chováním výrazná shoda, tj. o děti se starají v naprosté většině případů jejich rodiče. K mírné změně dochází mezi druhým a třetím rokem věku dítěte, které bývá v některých rodinách svěřováno do péče širší rodiny, nejčastěji prarodičů. Ve věku tři až čtyři roky je zjevný přechod z rodinné péče do péče kolektivní, nejčastěji děti dochází do veřejných mateřských škol. Pouze přibližně třetina dětí respondentek výzkumu *Péče 2013* byla v tomto věku v převážné péči rodičů. Matky zůstávající doma déle než tři roky si to tak nejčastěji přejí, druhým hlavním důvodem jsou překážky na straně pracovního trhu, třetím v pořadí je to, že se dítě nepodařilo umístit do mateřské školy či najít jinou vhodnou péči (Palonciová a kol., 2014: 73). Individuální nerodičovská péče byla volena naprosto minimálně, a pokud se v některých rodinách vyskytla, pak to bylo nejčastěji v rodinách s jedináčky ve věku 2-3 roky, popřípadě 1-2 roky. V realitě je tedy tento typ péče využíván méně často, než by si rodiče přáli.

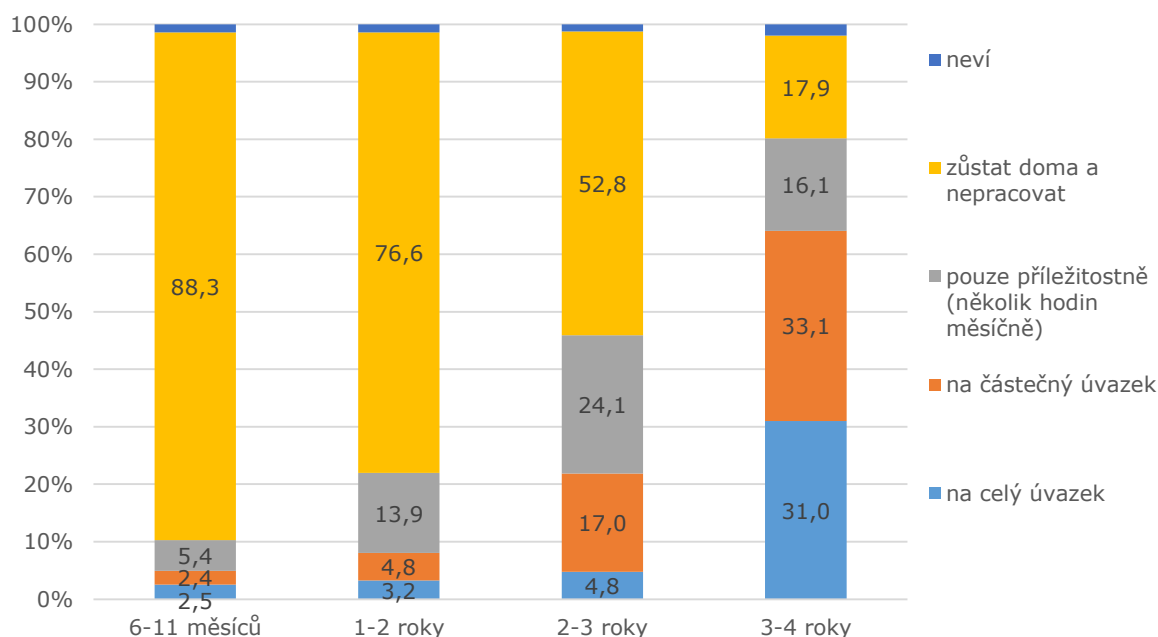
Graf č. 1.3 Reálné zajištění každodenní péče o děti dle jejich věku (v %)

Zdroj: Péče 2013

V představách matek malých dětí o míře jejich ideálního zapojení zpět do pracovního procesu v závislosti na věku dítěte jednoznačně dominuje preference zůstat doma a zcela se věnovat péči o dítě, a to minimálně do dvou let jeho věku. Dle výzkumu Péče 2013 by do jednoho roku věku dítěte chtělo zůstat doma 88 % matek, ve věku 1-2 roky dítěte se podíl žen preferujících celodenní péči o dítě mírně snižuje (na 77 %) a zároveň mírně roste podíl matek, které by uvítaly příležitostnou práci v rozsahu několika hodin měsíčně (14 %). K výraznějšímu názorovému zlomu dochází ve věku 2-3 let dítěte, kdy by ráda zůstala doma a nepracovala již pouze polovina matek a naopak každá čtvrtá by chtěla pracovat v rozsahu několika hodin měsíčně a téměř každá pátá by chtěla pracovat pravidelně na částečný úvazek. Nejvýraznější názorová diferenciací pak panuje ve věku 3-4 let dítěte, neboť celodenní péči o dítě by preferovala již pouze necelá pětina žen a většina matek by se tak v tomto období již ráda vrátila zpět na pracovní trh. Příležitostnou práci přitom v tomto věku dítěte preferuje 16 % matek, práci na částečný úvazek třetina matek a práci na plný úvazek další necelá třetina matek malých dětí. Preference plného úvazku přitom významně narůstá spolu s rostoucím věkem dítěte. Uvedené preference částečně ovlivňuje vzdělání rodičů, neboť vysokoškolačky se obecně přiklánějí k dřívějšímu a/nebo většímu pracovnímu zapojení matky (Palonciová a kol., 2014).

Graf č. 1.4 Ideální rozsah pracovního úvazku matky podle věku dítěte (v %)

Zdroj: Péče 2013

V realitě se matky malých dětí vracejí na trh práce nejčastěji ve věku okolo tří let dítěte. Oproti období před deseti lety nicméně došlo k posunu v tom směru, že v současnosti se matky zapojují zpět do pracovního procesu častěji mezi druhými a třetími narozeninami (mladšího) dítěte, než tomu bylo dříve (Kuchařová a kol., 2016; Kuchařová, Psychlová, 2016). Mezi důvody matek, které naopak s dětmi zůstávají doma déle než do tří let jejich věku, výrazně převládá přání starat se o dítě co nejdéle. Až na dalších místech se vyskytují důvody jako další těhotenství, nemožnost zvolit si délku čerpání rodičovského příspěvku, obtížnost sladění rodinných povinností s nároky zaměstnání nebo problémy se zajištěním jiné formy péče (Palonciová a kol., 2014; Kuchařová, Psychlová, 2016).

1.2 Nabídka služeb nerodinné péče o děti v předškolním věku

Služby nerodinné péče mají v současné době několik posláních. Dle odborného diskursu je primárním cílem služeb pro děti starší tří let jejich vzdělávání a socializace, u dětí mladších se o službách nerodinné péče častěji hovoří v souvislosti s nutností rodičů sladit rodinný a pracovní život (Válková, Kubalčíková, 2017: 90-91). V českém systému jsou v současné době nabízeny služby kolektivní a individuální nerodinné péče.

1.2.1 Kolektivní péče

System kolektivních zařízení denní péče o děti předškolního věku lze rozčlenit do tří základních oblastí, jak ukazuje obrázek č. 1.1.

Obrázek č. 1.1 **Kolektivní péče o děti předškolního věku v ČR**

Zdroj: upraveno dle Palonciová a kol., 2014

Dle školského zákona jsou provozovány veřejné **materské školy** (dále též „MŠ“) spadající do gesce Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. MŠ poskytují vzdělávání pro děti zpravidla od tří do šesti let, nejdříve však od dvou let věku. Od školního roku 2017/2018 bylo novelou školského zákona (zákon č. 178/2016 Sb.) zavedeno povinné předškolní vzdělávání pro děti, které do začátku tohoto školního roku dovršily pěti let až do doby zahájení povinné školní docházky. Po dobu povinného předškolního vzdělávání je ve veřejných mateřských školách vzdělávání bezúplatné (§ 123 zákona č. 561/2004 Sb.). Spolu s tím bylo zavedeno individuální vzdělávání dětí jako možná alternativa plnění povinného předškolního vzdělávání v mateřské škole. Novela školského zákona zároveň zavedla od září 2017 přednostní přijímání do mateřských škol zřízených obcí nebo svazkem obcí pro děti, které před začátkem školního roku dosáhnou nejméně čtvrtého roku věku, pokud mají v obci místo trvalého pobytu, a to do výše povoleného počtu dětí uvedeného ve školském rejstříku. Od září 2018 bude zavedeno i přednostní přijímání dětí starších tří let. Dle zmiňované novely měly mít od školního roku 2020/2021 všechny mateřské školy zřizované obcí vytvořené podmínky pro vzdělávání dvouletých dětí a zajistit přednostní přijetí dětí s místem trvalého pobytu již od dvou let jejich věku, resp. těch, které před začátkem

školního roku dosáhnou nejméně druhého roku věku (§ 34 školského zákona). Tato povinnost však byla v červenci 2018 zrušena.

Mateřské školy zapsané ve školském rejstříku mohou být jak veřejné, tak i církevní a soukromé (tj. zahrnující např. i tzv. firemní mateřské školy² a nově i lesní mateřské školy³). Soukromé mateřské školy, které jsou zapsány ve školském rejstříku, se řídí při zřizování a poskytování služeb právními předpisy platnými pro mateřské školy. Zřízení soukromé mateřské školy provozované dle školského zákona a zapsané ve školském rejstříku je zejména z hlediska právních či ekonomických aspektů složitější než založení neregistrované formy zařízení, nicméně skutečnost, že je mateřská škola zapsána ve školském rejstříku, zaručuje, že její provoz a služby jí poskytované dosahují určité úrovně a podléhají kontrole České školní inspekce. Zároveň je pro tato zařízení výhodou, že mají stejně jako všechny mateřské školy zapsané ve školském rejstříku nárok na finanční prostředky ze státního rozpočtu (Kuchařová a kol., 2014; 2017).

Mezi hlavní problémy veřejných mateřských škol patří v současné době nedostatek pečujících osob, respektive příliš velký počet dětí připadajících na jednoho pečovatele/učitele. Dle statistiky MŠMT sice připadají na jednu třídu v průměru dva učitelé, v praxi však bývají dvě učitelky ve třídě přítomny především po „nejexponovanější“ dobu, což znamená, že zejména brzy ráno a později odpoledne může být ve třídě učitelka pouze jedna, aby tím došlo k pokrytí celé otevírací doby školy, která bývá delší než sjednaná pracovní doba učitelek (Hůle a kol., 2015 in Kuchařová a kol., 2017). Navíc vzhledem k populačně silným ročníkům dětí využívá mnoho MŠ výjimku navyšování počtu dětí ve třídě až do 28 dětí⁴. V takto naplněných třídách je obtížné splňovat principy individualizovaného přístupu a osobnostně orientované výchovy tak, jak je stanoveno v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. Podle mezinárodní studie IEA8 má Česká republika ve srovnání s ostatními studovanými zeměmi stanoven druhý nejvyšší počet dětí na třídu, ve které se vzdělávají děti od tří do šesti let (ČŠI, 2016 in Kuchařová a kol., 2017).

Dalším problémem, kterému MŠ čelí, je počet odmítnutých, resp. nepřijatých dětí. Ve školním roce 2016/2017 nebylo vyhověno každé páté žádosti o přijetí dítěte do MŠ (MŠMT, 2017). Jedná se však o nadhodnocený údaj, neboť v praxi často rodiče podávají přihlášky do více škol, jedno dítě tak spadá do statistiky víckrát. Z výsledků nedávného projektu zaměřeného na předškolní vzdělávání vyplynulo, že počet skutečně neumístěných dětí, tj. dětí, které se hlásí o přijetí do veřejné MŠ, avšak do žádné se nedostanou, je podstatně nižší. Při aplikaci na data z let 2013/2014 a 2014/2015 lze odhadovat, že se pohybuje v rozmezí 39-45 % z počtu neuspokojených žádostí o přijetí dítěte do veřejné MŠ evidovaných oficiálními statistikami MŠMT (Hůle a kol., 2015 in Kuchařová a kol., 2017).

² Školský zákon hovoří o „mateřské škole určené ke vzdělávání dětí zaměstnanců zřizovatele nebo jiného zaměstnavatele.“

³ Dle vyhlášky č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, je od září 2016 lesní mateřská škola typem mateřské školy. Lze ji zřídit s celodenním a polodenním provozem. Třída lesní mateřské školy má nejméně 15 dětí. Dle školského zákona se za lesní mateřskou školu považuje mateřská škola, ve které vzdělávání probíhá především ve venkovních prostorách mimo zázemí lesní mateřské školy, které slouží pouze k příležitostnému pobytu. Zázemí lesní mateřské školy nesmí být stavbou (§ 34).

⁴ Dle § 23 odst. 5 zákona č. 561/2004 Sb. zřizovatel školy může povolit výjimku z nejvyššího počtu dětí, žáků a studentů stanoveného prováděcím právním předpisem do počtu 4 dětí, žáků a studentů za předpokladu, že toto zvýšení počtu není na újmu kvalitě vzdělávací činnosti školy a jsou splněny podmínky bezpečnosti a ochrany zdraví. Tedy maximální počet v případě mateřských škol činí 28 dětí.

Mimo režim školského zákona jsou provozovány **dětské skupiny dle zákona č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů, ve znění novely zákona č. 127/2015 Sb.**

Službou péče o dítě v dětské skupině se rozumí činnost provozovaná poskytovatelem služby péče o dítě v dětské skupině zapsaným do evidence poskytovatelů. Služba spočívá v poskytování pravidelné péče o dítě od jednoho roku věku do zahájení povinné školní docházky. Umožňuje docházku v rozsahu nejméně 6 hodin denně, která je poskytována mimo domácnost dítěte v kolektivu dětí a je zaměřena na zajištění potřeb dítěte (např. na výchovu, rozvoj schopností, kulturních a hygienických návyků dítěte). V dětské skupině může být maximálně 24 dětí (Palonciová, Barvíková, 2017; MPSV).

Poskytovatelem služby může být zaměstnavatel, územní samosprávný celek, obecně prospěšná společnost, ústav, nadace, nadační fond, vysoká škola, spolek či právnická osoba registrovaná nebo evidovaná podle zákona o církvích a náboženských společnostech.

Pečující osoby v dětské skupině musí být odborně způsobilé. Za odbornou způsobilost pečující osoby v dětské skupině je považována (tamtéž):

- a) odborná způsobilost k výkonu povolání všeobecné sestry, zdravotnického asistenty, ošetřovatele, porodní asistentky, zdravotně-sociálního pracovníka, zdravotnického záchranáře, psychologa ve zdravotnictví nebo specializovaná způsobilost k výkonu povolání klinického psychologa,
- b) odborná způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka nebo odborná způsobilost pracovníka v sociálních službách,
- c) odborná kvalifikace učitele mateřské školy, učitele prvního stupně základní školy nebo vychovatele,
- d) profesní kvalifikace chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky,
- e) odborná způsobilost k výkonu povolání lékaře.

Nejnižší počet pečujících osob, který je poskytovatel povinen zajistit v jedné dětské skupině, činí:

- a) 1 pečující osoba pro dětskou skupinu do 6 dětí,
- b) 2 pečující osoby pro dětskou skupinu od 7 do 24 dětí,
- c) 3 pečující osoby pro dětskou skupinu od 13 do 24 dětí, pokud je v dětské skupině alespoň 1 dítě mladší 2 let.

Zákon dále stanovuje povinnost zpracovat a zajistit dodržování plánu výchovy a péče o dítě, rozvoje schopností, kulturních a hygienických návyků dítěte se zaměřením na formování osobnosti dítěte a fyzický a psychický vývoj dítěte. Poskytovatel musí vést za účelem zajištění kvality poskytované péče, provozních a organizačních záležitostí poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a pro účely kontroly podmínek poskytování péče podle tohoto zákona a jiných právních předpisů evidenci dětí, dále musí mít poskytovatel uzavřenu pojistnou smlouvu o odpovědnosti za újmu. Poskytovatel stanovuje výši úhrady rodičů a upravuje podmínky stravování (Palonciová, Barvíková, 2017).

Na prostory dětských skupin s počtem dětí vyšším než 12 se vztahuje hygienická vyhláška jako pro ostatní zařízení péče o děti (vyhláška č. 410/2005 Sb. ve znění pozdějších předpisů). Pro menší dětské skupiny byla vydána zvláštní vyhláška

č. 281/2014 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz dětské skupiny do 12 dětí. Nároky na venkovní i vnitřní prostory jsou částečně zmírněny (zejména pro skupinu s nejvýše 4 dětmi), předpisy týkající se např. počtu a parametrů hygienických zařízení zůstávají však poměrně striktní (tamtéž).

Počet dětských skupin se neustále zvyšuje. V prosinci 2017 bylo v celé České republice zaevidováno 477 dětských skupin, na konci července 2018 již 752 dětských skupin s kapacitou téměř 10 tisíc míst (tabulka č. 1.1). Nejvíce dětských skupin je ve Středočeském kraji, v Hlavním městě Praze a v Jihomoravském kraji.

Tabulka č. 1.1 **Dětské skupiny v krajích (k 31. 7. 2018)**

	Hlavní město Praha	Středočeský kraj	Jihočeský kraj	Píseňský kraj	Karlovarský kraj	Ústecký kraj	Liberecký kraj	Královéhradecký kraj	Pardubický kraj	Kraj Vysočina	Jihomoravský kraj	Olomoucký kraj	Moravskoslezský kraj	Zlínský kraj	celkem ČR
poskytovatelé	86	122	24	24	5	34	22	32	25	15	85	30	45	25	574
počet dět. skupin	126	156	34	32	4	44	24	36	34	15	118	39	61	29	752
počet míst	1 804	1 931	385	378	60	581	336	417	470	198	1 617	467	848	370	862

Zdroj: MPSV – evidence dětských skupin; <http://evidence.mpsv.cz/eEDS/index.php>

Alternativou pro mateřské školy ve smyslu školského zákona a dětské skupiny dle zvláštního zákona jsou **neškolská zařízení** provozovaná dle živnostenského zákona nebo dle obecně platných právních předpisů, kam lze zařadit různé soukromé či mateřské školy pro děti zaměstnanců zřizovatele či jiného zaměstnavatele, které nejsou zapsány ve školském rejstříku, zařízení při mateřských a rodinných centrech apod. (obrázek č. 1). Tato zařízení mohou být provozována jak komerčně, tak i neziskově. Služby neziskových zařízení jsou obvykle levnější než služby komerční.

Určitou výhodou těchto zařízení je, vzhledem k tomu, že jejich provoz není upraven žádným specifickým zákonem, možnost nabízet své služby tak, jak to vyhovuje jejich klientům. Větší volnost oproti školským zařízením a dětským skupinám tak panuje v otázce věkového rozpětí dětí, počtu dětí, kvalifikace a počtu personálu, zajištění stravy, vytvoření i obsahu výchovného programu apod. Těmto zařízením se tak může dařit lépe vyhovět požadavkům a potřebám rodičů a dětí, na druhou stranu nepodléhají žádné externí kontrole zejména kvality péče, jež je v převládající míře ponechána na samotných rodičích. Kontrola se zaměřuje pouze na dodržení základních hygienických a bezpečnostních pravidel (Kuchařová, Psychlová, 2014).

Na rozdíl od školských zařízení nejsou tyto služby finančně státem podporovány, pro většinu rodin jsou tak finančně nedostupné (pokud nejsou např. zřizovány a dotovány firmami jako zaměstnanecký benefit). Od roku 2015 však mohou rodiče i v případě docházky dětí do těchto zařízení (pokud je charakter jejich péče o děti srovnatelný s péčí poskytovanou v dětské skupině nebo mateřské škole) uplatnit v daňovém přiznání z příjmů fyzických osob za předchozí rok tzv. školkovné, a to formou slevy na dani až ve výši minimální mzdy, tj. 11 000 Kč za rok 2017, resp. 12 200 Kč za rok 2018.

1. Úvod do problematiky nerodinné péče o děti

Pro poskytování služeb péče o děti na základě **živnostenského zákona** (zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů) je zásadní věk dítěte (dětí) a charakter péče. Tento zákon definuje v souvislosti s kolektivní péčí o děti dvě živnosti - živnost vázanou „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“ a volnou živnost „Mimoškolní výchova a činnost, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti“. Jejich obsahové náplně jsou specifikovány nařízením vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností, jež bylo dále postupně upravováno nařízením vlády č. 288/2010 Sb., nařízením vlády č. 368/2012 Sb., nařízením vlády č. 365/2013 Sb., nařízením vlády č. 155/2016 Sb. a nařízením vlády č. 178/2017 Sb. (tabulka č. 1.2).

Tabulka č. 1.2 **Obsahové náplně živností vhodných pro institucionální služby péče o děti**

Vázaná živnost „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“	Volná živnost „Mimoškolní výchova a činnost, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti“
<ul style="list-style-type: none">- výchovná péče o svěřené děti v denním nebo v celotýdenním režimu zaměřená na rozvoj rozumových a řečových schopností, pohybových, pracovních, hudebních a výtvarných schopností a kulturně hygienických návyků přiměřených věku dítěte- zajišťování bezpečnosti a zdraví dětí, jejich pobytu na čerstvém vzduchu, stravování, spánku v odpovídajícím hygienickém prostředí a osobní hygieny dětí, včetně poskytování první pomoci	<ul style="list-style-type: none">- výchova dětí starších 3 let v zařízeních nezařazených do rejstříku škol a školských zařízení, v případě předškolních dětí se jedná o soukromé školky <p>Dále pak:</p> <ul style="list-style-type: none">- výuka v soukromých školách a zařízeních sloužících odbornému vzdělávání, pokud tato nejsou zařazena do rejstříku škol,- jiná mimoškolní výchova a vzdělávání, doučování žáků a studentů, výchovně vzdělávací činnost na dětských táborech a jiných zotavovacích akcích, zejména vedení těchto akcí, zajišťování výchovných, relaxačních a vzdělávacích programů pro účastníky těchto akcí, dohled nad dětmi a podobně,- výuka jazyků, případně znakové řeči, výuka hry na hudební nástroj, výtvarného umění (malířství, sochařství, umělecké fotografie a podobně), baletu, uměleckého tance, herectví, mimického projevu a podobně,- obsahem činnosti této živnosti není výchova a vzdělávání ve školách, předškolních a školských zařízeních zařazených do Rejstříku škol a školských zařízení, obsahem činnosti dále není dohled nad dětmi v rodinách.

Zdroj: nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností, ve znění pozdějších předpisů in Palonciová a kol., 2013

Významným rozdílem mezi oběma živnostmi je i to, že pro získání živnosti vázané musí žadatel splňovat **odbornou způsobilost** (obdobně jako u dětských skupin), naopak u živnosti volné žádné takové podmínky stanoveny nejsou. Jelikož jsou obě živnosti provozovány v provozovně, je nezbytné řídit se - stejně jako v případě veřejných mateřských škol - příslušnými hygienickými, provozními a prostorovými požadavky, a to zejména v souladu s vyhláškou č. 410/2005 Sb. o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, nebo dle doporučení vyhlášky č. 281/2014 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz dětské skupiny do 12 dětí.

Tabulka č. 1.3 shrnuje počty vázaných živností „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“ registrovaných ve III. čtvrtletí 2017 dle krajů.

Tabulka č. 1.3 **Počty vázaných živností „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“ ve III. čtvrtletí 2017 dle krajů**

Hlavní město Praha	Středočeský kraj	Jihočeský kraj	Plzeňský kraj	Karlovarský kraj	Ústecký kraj	Liberecký kraj	Královéhradecký kraj	Pardubický kraj	Kraj Vysočina	Jihomoravský kraj	Olomoucký kraj	Moravskoslezský kraj	Zlínský kraj	Celkem ČR
707	438	102	70	40	84	75	64	63	54	252	61	126	93	2 229

Pozn. Počty volných živností nejsou sledovány. Uvedené počty vázaných živností zahrnují jak služby kolektivní, tak služby individuální péče (podrobněji viz níže).

Zdroj: Statistika Ministerstva obchodu a průmyslu

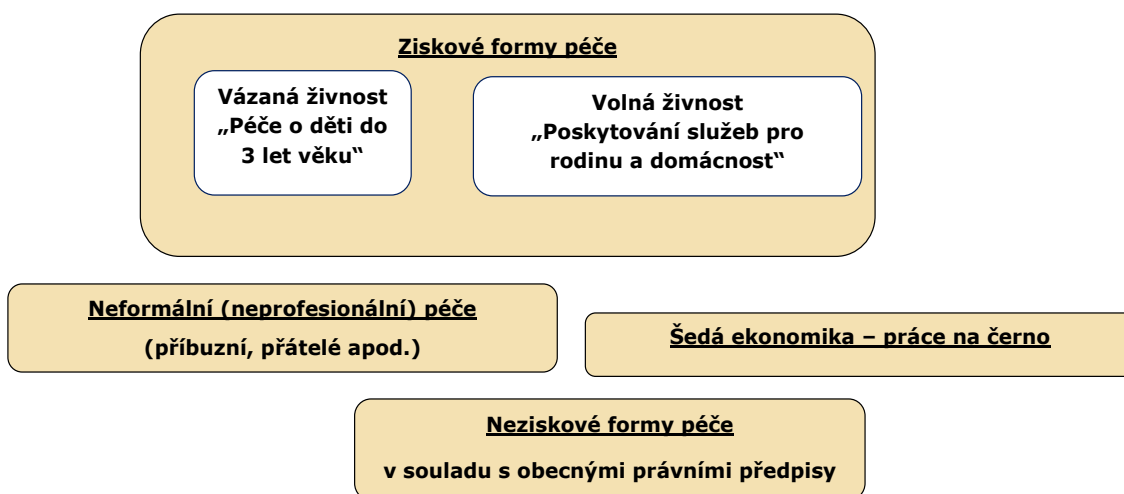
Pro ostatní služby péče o děti (tj. jiné služby než registrované mateřské školy, dětské skupiny a služby péče o děti provozované na základě volné či vázané živnosti) platí pouze **obecně platné právní předpisy** bez konkrétního právního podkladu, který by se přímo vztahoval k oblasti péče o děti. Nepodléhají tedy žádné zákonné normě, která by vymezovala požadavky na kvalitu poskytované péče, tedy ani věk dětí, ani počty dětí na pečovatele atd., pouze normám týkajícím se stavebně technických podmínek prostor, v nichž je služba poskytována, obecné hygieny provozu a požární ochrany a také pravidel stravování. Orientace v daných předpisech a komunikace s institucemi, od nichž musejí získávat povolení nebo s nimi jinak komunikovat, fungování těchto služeb denní péče o děti ztěžuje. V souvislosti s přijetím zákona o dětské skupině se nicméně zařízením fungujícím doposud v rámci těchto obecných předpisů otevřel prostor pro „transformaci“ do podoby odpovídající požadavkům zákona o dětské skupině (Kuchařová a kol., 2017).

1.2.2 Individuální péče

Alternativou ke kolektivní péči je individuální nerodinná péče (obrázek č. 1.2). Ta může být poskytována profesionálními chůvami s příslušným živnostenským oprávněním, případně zaměstnanými v agenturách, jež jejich služby zprostředkovávají, nebo na neformální bázi příbuznými či přáteli. V České republice jsou poměrně často tyto služby nabízeny i v rámci práce na černo, a to zejména z důvodu nižších finančních nákladů (z výdělků neplynou daně ani platby na sociální pojištění). V neposlední řadě jsou zejména v rámci projektů Evropského sociálního fondu poskytovány služby chův na základě obecných právních předpisů, tj. bez konkrétního právního podkladu, který by se přímo vztahoval k oblasti péče o děti. Tyto služby bývají poskytovány nekomerčně, tzn., nejsou zřizovány za účelem zisku. Příkladem takových projektů je Trojlístek Centra pro rodinu a sociální péči v Brně (<http://www.trojlistek.com/>), nebo služby Zdravotnického zařízení Prahy 4 (<http://www.zzpraha4.cz/domaci-hlidani>).

1. Úvod do problematiky nerodinné péče o děti

Obrázek č. 1.2 **Individuální péče o děti předškolního věku v ČR**

Zdroj: upraveno dle Palonciová a kol., 2013

Profese chůvy je v Národní soustavě povolání definována od roku 2012, v rámci odborného směru Služby provozní a osobní jsou do tohoto povolání zařazeny dvě pozice. Jednak je to **chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky**, která pečuje o dítě nebo děti v soukromé domácnosti podle pokynů rodičů, kterým je za svou práci zodpovědná. Dále je sem zařazena také chůva pro dětské koutky, jejíž pracovní činností je však krátkodobé zajištění péče o kolektiv dětí různých věkových kategorií⁵. Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky zajišťuje jednorázové i pravidelné hlídání dětí buď ve své domácnosti, nebo v domácnosti klienta. Zároveň jsou na ni kladeny vyšší kvalifikační nároky než na chůvu pro dětské koutky.⁶

Tabulka č. 1.4 **Pracovní činnosti dle Národní soustavy povolání**

Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky
<ul style="list-style-type: none">➤ Jednorázové a pravidelné hlídání dětí ve své domácnosti.➤ Jednorázové a pravidelné hlídání dětí v domácnosti klienta.➤ Uplatňování metod a forem pedagogické práce s ohledem na věk dítěte.➤ Dodržování zásad prevence úrazů a bezpečnosti.➤ Poskytování první pomoci při úrazech a poranění dítěte.➤ Péče o běžně nemocné dítě v domácím ošetřování.➤ Vedení dítěte k hygienickým návykům.➤ Uvedení zásad správného životního stylu podle věku dítěte.➤ Řešení nepříznivých výchovných situací z pedagogicko-psychologického hlediska.➤ Dodržování etických principů při práci chůvy a vedení dítěte k morálním hodnotám.➤ Orientace v pracovněprávních vztazích uplatnitelných v profesním životě chůvy.➤ Dodržování provozních a hygienických pravidel při práci s dětmi.

Zdroj: NSP (http://katalog.nsp.cz/karta_tp.aspx?id_jp=101722&kod_sm1=20)

⁵ Tomuto povolání zde bude věnována menší pozornost, neboť se týká povolání pro práci v kolektivních zařízeních, nikoli individuální péči.

⁶ NSP (http://katalog.nsp.cz/karta_p.aspx?id_jp=101721&kod_sm1=20)

V souladu s kartou typové pozice podle Národní soustavy povolání poskytuje nejvhodnější školní přípravu pro pozici chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky střední vzdělání s maturitní zkouškou ve skupině oborů pedagogika, učitelství a sociální péče, střední vzdělání s maturitní zkouškou (bez vyučení) ve skupině oborů pedagogika, učitelství a sociální péče, střední vzdělání s maturitní zkouškou ve skupině oborů zdravotnictví, střední vzdělání s maturitní zkouškou (bez vyučení) ve skupině oborů zdravotnictví⁷. Odbornou způsobilost starat se o děti je kromě výše uvedených typů dosaženého vzdělání možné prokázat složením tzv. profesní zkoušky u autorizované osoby dle předpisů Národní soustavy kvalifikací (více Palonciová a kol., 2013; Palonciová, Barvíková, 2017).

Dle stávajících právních předpisů v České republice je nejjednodušší, odeberá-li rodič od chůvy služby poskytované na základě příslušného živnostenského oprávnění na péči o děti. Chůva má v tomto případě výše uvedenou živnost vázanou „**Péče o dítě do tří let věku v denním režimu**“, nebo **volnou, obor činnosti č. 79, „Poskytování služeb pro rodinu a domácnost“**. Jejich základní rozdíly shrnuje tabulka č. 1.5.

Tabulka č. 1.5 **Podmínky pro získání a provozování tzv. péčových živností**

	péče o dítě do tří let věku v denním režimu (vázaná živnost)	poskytování služeb pro rodinu a domácnost (volná živnost)
věk dětí	0-3 roky	do 3 let pouze příležitostné krátkodobé hlídání dětí, denní péče až od 3 let
podmínka odborné způsobilosti	ano	ne
maximální počet dětí na pečující osobu	není stanoven*	není stanoven
provozovatelé	fyzické a právnické osoby	fyzické a právnické osoby
úhrada od rodičů	smluvní ceny	smluvní ceny
kontrola kvality poskytované péče	není prováděna	není prováděna
hygienické, prostorové a provozní požadavky	v domácnosti rodičů dítěte ne X v domácnosti chůvy a jiném typu provozovny ano - kontrolu provádí orgán ochrany veřejného zdraví, tj. příslušná krajská hygienická stanice	ne
požadavky na stravování	je-li v domácnosti chůvy (provozovně) zajišťováno, pak ano	ne
delikty a sankce	stanoveny pouze v souvislosti s provozováním živnosti	stanoveny pouze v souvislosti s provozováním živnosti
povinnost uzavřít pojistnou smlouvu odpovědnosti za škodu	ne	ne

Pozn.: Rozdíly zvýrazněny kurzívou. * Počty dětí mohou být v praxi limitovány hygienickými požadavky na provozovnu stanovenými právními předpisy.

Zdroj: Palonciová a kol., 2014

⁷ Pro pozici chůva pro dětské koutky jsou nároky NSP na školní přípravu nižší - nejvhodnější přípravu pro tuto pozici poskytuje střední vzdělání s maturitní zkouškou a střední vzdělání s maturitní zkouškou (bez vyučení).

Další, pro všechny strany legální možností, je využívání služeb chůvy, která je zaměstnána agenturou. V tom případě je uzavřen smluvní vztah mezi agenturou a rodičem a mezi agenturou a chůvou. Možnost, že by rodič jako fyzická osoba zaměstnal chůvu na základě pracovní smlouvy, dohody o provedení práce či dohody o pracovní činnosti v České republice, na rozdíl od řady jiných zemí, není využívána, neboť je pro rodiče velmi složité být zaměstnavatelem se všemi povinnostmi, které se na tuto pozici dle současné legislativy váží (Barvíková, Palonciová, 2014a).

Novým, zatím pilotně ověřovaným typem péče o děti v rámci projektu MPSV⁸, jsou **tzv. mikrojesle**. Jedná se o veřejnou službu péče o děti, která nabízí pravidelnou profesionální péči o děti od šesti měsíců do čtyř let v kolektivu maximálně čtyř dětí. Péče je poskytována v domácnosti pečující osoby, nebo v jiném prostoru. Touto definicí je možné říci, že mikrojesle stojí na pomezí mezi individuálními a kolektivními službami.

Zařízení mikrojeslí musí umožňovat umístění dítěte pět dní v týdnu minimálně osm hodin denně, přičemž doba pobytu dítěte v mikrojeslích záleží na dohodě mezi rodičem a zřizovatelem služby. Služba je v současné době poskytována v souladu s platnými právními předpisy (o ochraně veřejného zdraví, stavebními předpisy, požární ochraně, potravinovými aj.). K 20. 6. 2018 bylo v rámci tohoto projektu evidováno 71 příjemců dotace na vybudování a provoz 72 mikrojeslí. Nejvíce mikrojeslí bylo otevřeno ve Zlínském kraji (15), dále po 10 ve Středočeském i v Jihomoravském kraji, v Praze je v provozu 8 mikrojeslí (MPSV, Mikrojesle).

Pro příjemce dotace, kteří se účastní zmíněného projektu ověřování služeb péče v mikrojeslích, jsou stanovena jasná kritéria pro osoby, které v zařízeních o děti pečují. Odborná způsobilost je vymezena následovně: všeobecná sestra, zdravotnický asistent, ošetřovatel, porodní asistentka, zdravotně-sociální pracovník, zdravotnický záchranář, psycholog ve zdravotnictví nebo specializovaná způsobilost k výkonu povolání klinického psychologa, sociální pracovník nebo odborná způsobilost pracovníka v sociálních službách, učitel mateřské školy, učitel prvního stupně základní školy, speciální pedagog nebo vychovatel, profesní kvalifikace chůvy pro děti do zahájení povinné školní docházky, nebo odborná způsobilost k výkonu povolání lékaře (Výzva 126 OPZ, Výzva 127 OPZ).

1.2.3 Hlavní problémy současného systému nerodinné péče v ČR

Jak bylo zmíněno v kapitole „Představy rodičů a realita zajištění péče o děti do čtyř let věku“, převládá v české společnosti přesvědčení, že primárními pečovateli o děti mladší dvou let by měli být jejich rodiče, respektive matka. Na toto přesvědčení může mít do jisté míry vliv i současné nastavení rodičovského příspěvku, kdy pro zachování nároku na tuto dávku nesmí docházka dítěte mladšího dvou let do zařízení péče o děti přesáhnout 46 hodin měsíčně. Mezi druhým a třetím rokem dítěte můžeme hovořit o určitém přechodovém období, kdy by již značná část matek považovala za ideální, kdyby se mohly postupně vracet na trh práce. S tím souvisí i větší poptávka po službách nerodinné péče. Právě ve věku mezi druhými a třetími narozeninami dítěte je pocítována jejich největší **nedostupnost**, a to i pro děti starší (Palonciová a kol., 2014). Je to jednak důsledek nereflektování demografických změn, kdy kapacity stávajících zařízení v některých lokalitách, zejména v malých obcích a ve velkých

⁸ „Podpora implementace služby péče o děti od šesti měsíců do čtyř let v tzv. mikrojeslích a pilotní ověření služby“. Registrační číslo projektu CZ.03.1.51/0.0/0.0/15_009/0000858. V rámci tohoto projektu byl proveden průzkum veřejného mínění, jehož výsledky shrnuje tato publikace.

městech nad 100 tisíc obyvatel (SocioFactor, 2016) včas nereagovaly na příchod silnějších populačních ročníků. Na druhé straně zatím **nedošlo k dostatečnému rozvoji alternativních služeb** péče o děti **podmíněnému podporou státu z hlediska jejich legislativního ukotvení i finanční subvence**. Výjimkou je v tomto směru pouze přijetí zákona o dětských skupinách, jehož předpisy se začala řídit i některá již existující neškolská zařízení, od původního záměru, aby se do této formy „překlopila“ všechna zařízení řídicí se doposud obecnými právními předpisy, však bylo upuštěno. Jeselská zařízení se navíc vyškrtnutím ze systému zdravotnických zařízení ocitla v roce 2013 v právním vakuu.

Kromě nedostatečné kapacity a lokální nedostupnosti služeb nerodinné péče je v současné době brzdou pro sladování rodinného a pracovního života dle představ rodičů i **cenová nedostupnost alternativních služeb**. Současný systém financování se zaměřuje pouze na školská zařízení, ostatní služby jsou většinou odkázány buď na vysokou finanční úhradu od rodičů, v lepším případě na financování např. z Evropských fondů, u nichž však vyvstává otázka delší kontinuity.⁹ Tzv. firemní zařízení zase znamenají vysoké finanční náklady pro zaměstnavatele. Nízké ceny veřejných MŠ tak dále živí motivaci rodičů k upřednostňování zápisu právě do nich. Veřejné MŠ jsou preferovány i kvůli svému odborně vymezenému výchovně-vzdělávacímu působení, ačkoliv nemusejí vždy poskytovat služby, které vyhovují specifickým požadavkům rodiče či individuálním potřebám dítěte. Tato tendence vede k přeplněnosti veřejných mateřských škol, podporuje nevraživost mezi provozovateli mateřských škol a jiných typů zařízení a především může být na úkor bezpečnosti i psychického a fyzického pohodlí jednotlivých dětí (Paloncyová a kol., 2014).

V současném systému nerodinné péče navíc neexistuje jednotný **systém kontroly kvality péče**. Kontrole České školní inspekce podléhají pouze školská zařízení, za určitou vlašťovku lze považovat současnou tvorbu standardů kvality dětských skupin, otázkou však je, zda budou zcela závazné. K větší orientaci rodičů i kontrole poskytovaných služeb by přispělo vytvoření jejich registru, a to nejprve na lokální úrovni. Za podporu nerodinné kolektivní péče včetně alternativních forem by měly být primárně zodpovědné obce, ta však není zatím uspokojivá (Sirovátko, Válková, 2017).

1.2.4 Přijímání dvouletých dětí do veřejných mateřských škol

V šetření „Péče 2013“ v rámci projektu Nové formy denní péče o děti v ČR¹⁰ byla matkám malých dětí položena otázka, zda by stát nebo obce měly mít zákonnou povinnost zajistit dětem místa v zařízeních denní péče, a to od jakého věku. Jak ukazuje tabulka č. 1.6, většina dotazovaných matek si myslela, že **stát by měl garantovat místa v zařízeních denní předškolní péče od tří let věku dítěte**, a necelá jedna čtvrtina matek hodnotila jako adekvátní tehdy platný stav, kdy obce garantovaly místa v zařízeních předškolního vzdělávání dětem v posledním roce před zahájením povinné školní docházky (tj. od pěti let věku). Především vysoké procento matek klonících se k zákonné povinnosti garance místa od tří let věku pravděpodobně odráží situaci nedostatečné nabídky míst ve veřejných mateřských školách, které jsou pro svou tradici, nízkou cenu, kvalitu péče a vzdělávání považovány za schopny připravit děti na nástup do základního vzdělávání (Paloncyová a kol., 2014).

⁹ Za dílčí opatření lze považovat přijetí tzv. školovného počínaje zdaněním příjmů z roku 2014 dle zákona č. 586/1992, o dani z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ http://www.vupsv.cz/index.php?p=care_for_children&site=default

Tabulka č. 1.6 **Názor matek na stanovení zákonné povinnosti zajistit místa v zařízeních denní péče - zda má být a od jakého věku dětí (2013, v %)**

pro děti od jednoho roku	1,0
pro děti od dvou let	11,8
pro děti od tří let	42,7
pro děti od čtyř let	15,9
zachovat současný stav (pro děti od 5 let)	23,7
taková zákonná povinnost být nemá	3,0
nevím	2,0

Zdroj: *Péče 2013*

Dle **novely školského zákona** z roku 2016 měly od roku 2020 veřejné mateřské školy přijímat děti již od dvou let.¹¹ To vyvolalo poměrně velkou odbornou i laickou diskusi, jež vyústila i v petici proti přijímání mladších dětí do MŠ.¹² V červenci 2018 byla nakonec tato povinnost pro MŠ zrušena.

Mezi hlavní argumenty kritiků docházky dvouletých dětí do MŠ patří přetrvávající potřeba dítěte být nejvíce se svou matkou, jakékoli dlouhodobé odtržení dítěte od mámy je v tomto věku pro dítě považováno za nebezpečné a může ho trvale a nevratně poškodit, žádná učitelka či chůva nemůže dítěti věnovat tolik pozornosti a něhy jako jeho matka (viz zmiňovaná petice). Dalšími protiargumenty docházky dvouletých dětí do MŠ jsou nižší stupeň jejich psychického vývoje, a tedy jejich nižší schopnost pobytu a vzdělávání se v dětském kolektivu, nedostatečnost kapacit mateřských škol často i pro děti starší tří let a nevhodnost vzdělávání podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV) pro práci s dětmi mladšími tří let. Ruku v ruce s tím jde i vytíženost učitelů MŠ, u nichž při poměru jeden až dva učitelé na třídu o 24 až 28 dětech nepřipadá v úvahu zařazení dětí se zvýšenou potřebou obsluhy do existujícího kolektivu (Palonciová a kol., 2014).

Opačný názor, tedy ten, že kolektivní péče je vhodná i pro děti mladší tří let, je obhajován např. v knize *Péče o nejmenší, boření mýtů* (Hašková, Saxonberg, Mudrák, 2012). Autoři se přiklánějí k tomu, že hranice tří let, která je v české společnosti obecně považována za věk, kdy je dítě způsobilé k docházce do kolektivního zařízení, je stanovena uměle a vychází spíše z historického vývoje institucí péče o předškolní děti než z přirozenosti biologického vývoje. Doporučují, aby se česká rodinná politika více opírala o moderní vědecké poznatky současné rodiny a jejích potřeb. V tomto smyslu je potřeba podpořit kvalitní zařízení péče o děti, a to i o mladší tří let, která by měla být založena na humanistickém, nikoli na medicinském přístupu a měla by rozvíjet děti po všech stránkách.

Výzkumy poukazují na to, že zařízení péče o děti mohou být prospěšná dětem z problémových a rizikových rodin (narušené vztahy, nefunkční partnerství, rodiče trpící psychickými problémy, chudoba, málo podnětné prostředí), neboť kvalitní zařízení může do jisté míry kompenzovat negativní dopady rodinného prostředí, může také snižovat nerovnosti a umožňovat dětem z chudších a sociálně znevýhodněných rodin vyrovnat se těm z rodin bohatších (Hašková, Saxonberg, Mudrák, 2012; Florin, 2004). Zaměstnání matky snižuje riziko chudoby a materiální deprivace rodiny a děti ze

¹¹ Zákon č. 178/2016 Sb., ze dne 20. dubna 2016, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

¹² <https://e-petice.cz/petitions/pani-ministryne-dvoulete-deti-do-skolky-nepatri-.html>

sociálně slabých rodin mohou díky nerodinné kolektivní péči profitovat ze širší škály pozitivních stimulů (díky např. vybavení zařízení).

Otázka možnosti začleňování dětí mladších tří let do mateřských škol byla předmětem zájmu i výše zmíněného projektu Nové formy denní péče o děti. Dotázaní odborníci z řad poskytovatelů předškolní péče se většinou domnívali, že pokud je mateřská škola zajištěna dostatečným počtem pečujícího personálu, který dokáže zajistit péči o ty děti, které vyžadují zvýšenou asistenci tak, aby to nebylo na úkor péče věnované dětem ostatním, mohou být děti mladší tří let vzdělávány v MŠ stejným způsobem jako děti od tří let věku. V současné situaci tomuto přístupu nestojí v cestě pojetí Rámcového vzdělávacího programu, ale především (dočasně) staršími dětmi vytižené kapacity mateřských škol a omezené finanční prostředky, které veřejné MŠ čerpají přednostně formou pravidelných státních normativů a z úplaty rodičů, omezené vyhláškou stanoveným stropem. Mezi dotázanými poskytovateli předškolní péče obecně panovala shoda, že je přijímání dětí mladších tří let do MŠ nejen realizovatelné v mezích stávajících právních předpisů (jak ukazuje vlastní praxe mnohých z nich), ale i žádoucí pro rozvoj ohleduplnosti, vzájemných vztahů a samostatnosti mezi dětmi různých věků. Poskytovatelé se dále shodli, že hranice tří let věku pro odlišení typu péče, resp. typu vzdělávacího (pečujícího) zařízení či výchovného/vzdělávacího postupu, není pro práci s dětmi klíčová.

1.3 Postoje k nerodinné péči

Představy rodičů o nejvhodnější formě péče o děti různého věku jsou zmíněny výše. Připomeňme, že o děti do tří let věku by nejčastěji chtěli pečovat sami rodiče. Někteří rodiče však začínají projevovat zájem o nerodinnou péči už od dvou let věku dítěte, a to převážně formou příležitostné péče. Preference nerodinné péče (na spíše ještě necelodenní bázi) převládá až u 3-4letých dětí. U dětí předškolního věku pak již jasně dominuje. Z hlediska typu péče jsou upřednostňována kolektivní zařízení před individuální péčí.

1.3.1 Kolektivní nerodinná péče

Kolektivní zařízení péče o děti, v ČR nejvyužívanější veřejné mateřské školy, se těší poměrně vysoké přízni rodičů. Ve výzkumu z roku 2013 vyjadřovaly matky předškolních dětí největší **spokojenost s přístupem vychovatelek k dětem, s výchovným programem** zařízení a **s dopravní dostupností**. Spokojenost vlastního dítěte ve školce byla neméně podstatným faktorem. V porovnání s tím jim relativně nejméně vyhovovala provozní doba školky (Palonciová a kol., 2014: 80-84). Mezi nejoceňovanější parametry kolektivní péče rodiče řadí **cenovou dostupnost, kvalifikovanost personálu, výchovně-vzdělávací program** a s tím úzce související zajištění přípravy dětí na vstup do základní školy. Vzhledem k nastaveným legislativním nárokům na hygienické a bezpečnostní podmínky jsou dle očekávání kladně hodnoceny i tyto skutečnosti. Naproti tomu negativem bývá větší nemocnost dětí a příliš velký počet dětí na vychovatelku, který se však nemusí vždy projevit v nedostatečně individuálním přístupu k dětem.

Soukromé mateřské školy jsou hodnoceny mírně odlišně. Spíše negativem je jejich vyšší cena, ve srovnání s veřejnými školkami jsou i hůře místně dostupné, především v obcích do 5 tisíc obyvatel (SocioFactor, 2016). Flexibilnější mohou naopak být v rozsahu otevírací doby.

Hodnocení mateřských škol se liší i podle sociodemografických charakteristik. Finanční a prostorovou dostupnost požadují hlavně ženy s nižším sociálně ekonomickým statusem, tj. s nižším vzděláním, pracující na méně kvalifikovaných pozicích, příp. nepracující vůbec, a rovněž samoživitelky. Výše přijatelných poplatků tak výrazně reflektuje finanční situaci domácnosti. Důležitost ceny se přitom někdy přeceňuje, protože rodiče jí ne vždy přiřkládají zásadní význam a při svém rozhodování zohledňují i jiné charakteristiky, zejména ty kvalitativní. V důrazu na kvalitu vlastní péče o děti (do níž se promítá výchovně-vzdělávací program, pestrost aktivit, kvalifikace pečujících a hygienický standard) a na prostředí, vybavenost a personální zajištění se v závislosti na socio-profesním statusu matky ve svých názorech již výrazně nediferencují (Paloncyová a kol., 2014).

1.3.2 Individuální nerodinná péče, chůvy

Negativa uváděná rodiči pro (veřejná) kolektivní zařízení péče o děti bývají mnohdy v opačném duchu pozitivy individuální péče o děti a naopak (Paloncyová a kol., 2014: 82-84). **Přednosti služeb chův** vidí matky malých dětí především v možnosti domluvit si podmínky péče, v její **individualizaci**, a tedy širší možnosti zohlednit osobnost dítěte a nabídnout mu **blízkost jedné pečující osoby**. Zdůrazňována je i **nižší nemocnost dítěte**. Na druhou stranu chybějící dětský kolektiv může být chápán negativně kvůli nedostatečnému kontaktu s vrstevníky. **Zásadní nevýhodou služeb chův spatřují matky ve vyšší ceně** za její služby, často zmiňují i obavy z nedůvěryhodnosti chůvy. Málo zkušeností s jejich službami a nezakotvení jejich kvalifikačních a dalších předpokladů se rovněž odráží v kritice těchto služeb. Přesto obava, že by chůva nebyla náležitě kvalifikovaná, není přitom tak silná.

Podle dat výzkumu z roku 2013 jsou individuální služby péče o děti zpravidla vyhledávány jako nouzové řešení z důvodu nedostatečných kapacit veřejných institucionálních služeb, či jsou voleny rodiči, kteří upřednostňují služby s individuálním přístupem k dětem anebo vyžadují flexibilitu služeb (Paloncyová a kol., 2014: 167-169). Matky, které měly osobní zkušenost s péčí chůvy (4 %), byly převážně s maturitním nebo vyšším vzděláním a využívaly služeb chůvy nejčastěji na péči o 2-3leté dítě. Převážně se jednalo o příležitostné hlídání z důvodů pracovních povinností matky, příp. při nutnosti vyřízení jiných osobních záležitostí či odpočinku. **Potenciální míra využití služeb chůvy je přitom vysoká**, neboť své dítě by do péče chůvy svěřilo 59 % dotázaných matek, které dosud nemají s jejich prací žádnou zkušenost (tamtéž). S vyšší vzdělání matky příklon k eventuálnímu využití služeb chův stoupá.

Jiná data hovoří o vyšším využívání placeného hlídání dětí (SocioFactor, 2016). Podle tohoto šetření v současnosti nebo v minulosti využilo těchto služeb 16 % rodičů s alespoň jedním nezaopatřeným dítětem do 18 (26) let věku. Častěji se jednalo o rodiny, ve kterých dítě navštěvovalo i jiné služby péče o děti (jesle, mateřské školy, především ty soukromé, družinu nebo dětskou skupinu) než o rodiny, ve kterých děti do žádných zařízení nechodily. V rodinách s vysokoškolsky vzdělanými rodiči, kteří mají lepší možnosti čerpat ve svém zaměstnání některých z prorodinných benefitů (práce z domova, pružná pracovní doba aj.), jsou služby placeného hlídání dětí využívány nejčastěji.

Šetření Péče 2013 přineslo podrobnější data o využívání služeb chův z hlediska věku dítěte, počtu dětí či místa péče (Paloncyová a kol., 2014). Podle něj **roste potenciální zájem o jejich služby od jednoho roku věku dítěte, nejvyšší by byl od tří (do šesti) let věku dítěte**. Vzhledem k tomu, že ve všech věkových kategoriích dětí by matky měly zájem více o příležitostnou (než o pravidelnou) pomoc

chůvy, nelze je zatím považovat za alternativu k péči rodinné či kolektivní. Jsou vnímány spíše komplementárně. Změnit postoj matky ze striktně chůvu odmítajícího by pomohlo několik okolností: dobrá znalost konkrétní chůvy, nemožnost jiného řešení hlídání dětí a lepší finanční dostupnost této péče. Roli by mohlo sehrát i dobré doporučení od přátel a známých a zejména reálná potřeba zajistit péči o dítě v době pracovního výkonu rodičů.

Z hlediska místa, kde by chůva měla o dítě pečovat, by matky upřednostňovaly (téměř z 90 %) svou vlastní domácnost (Paloncyová a kol., 2014: 180-183). Dítě by zůstalo ve známém prostředí, rodiče by nemuseli řešit dopravní ani časovou dostupnost. Nicméně třetina žen by nezavrhovala ani péči v domácnosti chůvy, ideálně dostupnou do 30 minut. Naproti tomu každá čtvrtá žena by péči o dítě v domácnosti chůvy striktně odmítla. Přijatelnější by byl model, kdy by **chůva pečovala o dítě na zcela jiném, neutrálním místě**, např. v mateřském centru, v domě dětí a mládeže. S touto variantou by souhlasila téměř polovina dotázaných matek.

Na tom, zda má chůva pečovat pouze o jedno dané dítě nebo i o jiné děti, nepanuje mezi matkami jednoznačný názor (Paloncyová a kol., 2014: 184-185). Zhruba polovina (54 %) matek připouštěla, že chůva by vedle péče o jejich dítě mohla pečovat i o svoje vlastní děti. O trochu slabší (45 %) byl souhlas matek se současnou péčí o děti z jiných rodin. Matky, kterým nevadilo, že by chůva měla na starosti zároveň i své děti, se většinou nebránily ani přítomnosti jiných dětí. Dotázané matky se nejčastěji shodly **na skupině tří nebo čtyř dětí, o které by se chůva mohla najednou starat**. Současná péče chůvy o více dětí by (dle zkušeností z Francie) mohla přinést řadu pozitiv: rodinám dětí snížení finančních nákladů, sdílení zkušeností s ostatními rodiči a možnost konzultování příp. pochybností, dětem úzký kolektiv vrstevníků a samotné chůvě dostatečné prostředky umožňující se danou aktivitou užít.

1.3.3 Otevřenost inovativním formám péče o děti

Impulsem pro zjišťování otevřenosti rodičů (matek) a odborníků novým formám péče o děti byla zejména inspirace z Francie (Paloncyová a kol., 2014: 97-100). **Tzv. rodičovské jesle propojují nerodinnou a rodičovskou péči**. Díky povinnému přímému zapojení rodičů do běžného chodu zařízení (formou samotné péče nebo zajištěním administrativy či jiných aktivit) usnadňují dětem (i rodičům) přechod z výhradní rodičovské péče do kolektivní péče. Přestože požadavek na úzkou spolupráci zařízení denní péče o děti s rodiči vyjádřila naprostá většina dotázaných matek (60 % bez výhrad, 37 % spíše), požadované systematické zapojení rodičů do činnosti zařízení již tak jednoznačně nepřijímají. Takové zařízení péče o děti by využila čtvrtina matek, třetina v něm vidí určitý potenciál pro jiné rodiče (viz tabulka č. 1.7).

1. Úvod do problematiky nerodinné péče o děti

Tabulka č. 1.7 **Názor na rodičovské jesle a zájem o ně (v %)**

V zahraničí existují zařízení s každodenní docházkou, kde se vedle odborného personálu na provozu zařízení podílejí i rodiče docházejících dětí (každý zhruba půl dne v měsíci). Rodiče podle své volby buď pečují o děti, nebo např. zajišťují administrativu či údržbu. Jejich přítomnost usnadňuje dětem pobyt v zařízení a rodičům umožňuje ovlivňovat jeho chod. Měl by být takový typ zařízení dostupný i v ČR?	
Takové zařízení bych asi využila.	23,5
Někteří lidé by takové zařízení využili, sama bych o něj ale nejspíš zájem neměla.	37,5
Nebyl by o to zájem.	24,5
Nevím.	14,5

Zdroj: Péče 2013. Paloncyová a kol., 2014: 98.

Zástupci mateřských škol a dalších zařízení zmiňovali, že zapojení rodičů v nějakých formách funguje již dnes, především ve službách péče o děti zřizovaných neziskovými organizacemi či v rámci škol uplatňujících Montessori pedagogiku. Tento způsob péče o děti pokládají za žádoucí, přičemž zdůrazňují jeho prosazování jak legislativní cestou, tak v obecném povědomí.

Předností **tzv. kombinovaných zařízení je sdružení různých typů služeb a zařízení na jednom místě**. Mohou zahrnovat kolektivní i individuální formy péče poskytované příležitostně či pravidelně, poradenství pro rodiče v různých oblastech vázaných na rané rodičovství, herny pro děti apod. Nabídka je flexibilní a reflektuje poptávku rodičů po konkrétních službách. K tomuto typu služeb by se dotázané matky ve srovnání s předešlým typem přikláněly častěji (viz tabulka č. 1.8). Podle některých představitelů zařízení denní péče o děti a zástupců samospráv fungují v ČR na obdobném principu mateřská centra. Uvítali by však stanovení základních pravidel jejich provozování nějakou právní normou.

Tabulka č. 1.8 **Názor matek na kombinovaná zařízení a zájem o ně (v %)**

V zahraničí existují centra, kde lze na jednom místě kromě služeb péče o děti najít i další služby pro rodiny, např. poradenství v oblasti výchovy a péče o děti či skloubení práce a zaměstnání, práce s rodinou při nástupu i docházce dětí do zařízení péče o děti. Myslíte si, že by měla v ČR taková centra existovat?		
Určitě bych měla o takové služby při zařízení péče o děti sama zájem.	14,8	45,4
Možná bych o takové služby při zařízení péče o děti měla sama zájem.	30,6	
Některé rodiny by takové služby při zařízení péče o děti využily, ale sama bych o ně zájem neměla.	28,2	
Není zapotřebí, aby takové služby byly nabízeny při zařízení péče o děti.	26,3	

Zdroj: Péče 2013. Paloncyová a kol., 2014: 100.

Poměrně velkou podporu by měl další **nový typ kolektivního zařízení podle vzoru francouzských center mateřských asistentek** fungující na základě vzájemné spolupráce nejvýše čtyř chův, které poskytují péči (každá nejvýše čtyřem dětem) ve společných prostorech (Paloncyová a kol., 2014: 183-184). Zařízení srovnatelné s jeslemi či mateřskou školou však současně zajišťuje individuální péči chůvy. V porovnání s klasickou péčí chůvy nabízí lepší zastupitelnost chůvy např. v případech nemoci. Pokud by tento typ péče byl dostupný v blízkosti jejich bydliště, mělo by 15 % dotázaných matek o něj rozhodně zájem, dalších 46 % vyjádřilo zájem spíše.

Obdobně silný ohlas (13 %, resp. 50 %) by měl i model **tzv. rodinných zařízení - jeslí**, kde se jednou či dvakrát týdně **sdužují mateřské asistentky, které jinak poskytují péči dětem v jejich vlastní domácnosti**. Jde o určitý mezistupeň mezi nerodinnou individuální a kolektivní péčí. Vzájemná setkání přispívají k celkovému rozvoji dětí a jejich socializaci.

Na **potenciální využití mikrojeslí** rodinami s dětmi se mj. zaměřilo šetření agentury SocioFaktor (2016). Podle něj by služeb mikrojeslí **využily zhruba dvě pětiny rodin s dětmi do tří let věku**, další dvě pětiny by o ně zájem neměly a zbývající pětina se nedokázala rozhodnout. Vyšší příklon k tomuto opatření vyjadřovali rodiče, jejichž dítě navštěvuje jesle. Míra potencionálního využití mikrojeslí dále roste s příjmem rodiny (SocioFaktor, 2016: 94-95).

1.4 Zahraniční inspirace

1.4.1 Tagesmutter¹³

Jak v Německu, tak i v Rakousku je rodinná politika v kompetenci jednotlivých spolkových zemí. Na národní úrovni jsou tedy podmínky Tagesmütter upraveny více méně minimalisticky a na úrovni jednotlivých spolkových zemí je pak podrobněji specifikují příslušné zemské zákony a vyhlášky. Konkrétní podmínky, jako např. počet dětí v péči, úhrada služby, požadavky na kvalifikaci a odměnu pečující osoby, se tak v jednotlivých spolkových zemích často liší. V obou zemích je zdůrazňován přirozený rodinný charakter péče Tagesmutter - tato služba není považována za zařízení péče o děti, bývá přirovnávána k chodu větší rodiny. To nic nemění na faktu, že vlády obou států považují kvalitativní růst služeb Tagesmutter za jednu ze svých priorit. To se odráží např. v důrazu na profesionalizaci služeb Tagesmutter, na kvalitu jejich kvalifikačního vzdělání, popřípadě i dalšího vzdělávání a v podpoře Tagesmutter ze strany úřadů nebo profesních svazů, či ve finanční podpoře rozvoje a využívání služeb Tagesmutter.

Tagesmutter v Rakousku¹⁴

Věk a počet dětí v péči

Tageseltern mohou pečovat o nezletilé děti mladší 16 let (do konce povinné školní docházky). Rozlišuje se jednak počet dětí, které (bez vlastních dětí) smí mít Tagesmutter ve své domácnosti v péči, a jednak počet dětí, o které může být současně pečováno (včetně vlastních dětí). Jelikož nároky péče a atmosféru skupiny ovlivňuje počet současně přítomných dětí, ve většině spolkových zemí Tageseltern smí mít v péči většinou maximálně čtyři současně přítomné děti. (Baierl, Kaindl, 2011)

¹³ Tagesmutter (v mn. č. Tagesmütter) - osoba, která se pravidelně stará a vzdělává nezletilé mladší 16 let (Tageskinder) za úplatu po část dne individuálně ve vlastní domácnosti. V Rakousku i Německu tuto profesi vykonávají i muži (Tagesvater). Pro její označení v textu pro zjednodušení užíváme pouze tvar v ženském rodě, popřípadě v množném čísle „Tageseltern“.

¹⁴ Kapitola byla zpracována s využitím textu Barvíková, Paloncyová, 2017

Povolení a osobní způsobilost

Podle spolkového zákona o pomoci dětem a mládeži (§ 21a Jugendwohlfahrtsgesetz - JWG) Tagesmutter musí mít k výkonu této činnosti povolení. Konkrétní předpoklady pro vydání a odvolání povolení stanoví zemská legislativa. Např. ve Vídni musí mít Tagesmutter pro nabízení a výkon denní péče povolení Magistrátu. Povolení se zde vydává, pokud byly splněny požadavky obsažené v příslušné vyhlášce (osobní způsobilost, vzdělání a další vzdělávání, požadavky na prostory) a pokud jak u žadatele, tak u osob, které s ním žijí ve společné domácnosti, neexistují důvody, které by ohrožovaly zájmy dětí v péči. U Tagesmutter a u osob, které s nimi žijí ve společné domácnosti, se nesmí vyskytovat žádná z těchto okolností:

- fyzické nebo psychické onemocnění, duševní postižení nebo závislosti, které by mohly ohrozit zájmy dětí v péči,
- pravomocný soudní rozsudek z důvodu jednání, která mohou ohrozit zájmy dětí v péči,
- nedostatky v péči o vlastní děti, osvojené děti nebo nevlastní děti,
- jiné důvody, které by mohly ohrozit zájmy dětí v péči.

Povolení se ve Vídni zpravidla vydává na časově neomezenou dobu, může však, pokud je to nutné, obsahovat podmínky nebo časová omezení. Např. zde bývá individuálně vymezen maximální počet dětí, které může mít daná pečující osoba v péči. Magistrát zruší platnost povolení, pokud výše uvedené podmínky nebudou dodrženy, jestliže denní péče nebyla vykonávána v průběhu posledního roku, nebo došlo-li k porušení podmínek nebo časového omezení.

Pracovněprávní vztah, výkon činnosti jako OSVČ

Tagesmütter mohou péči o Tageskinder vykonávat buď jako OSVČ, nebo v zaměstnaneckém poměru. Většina z celkového počtu Tageseltern je v zaměstnaneckém poměru (69 %), jako samostatnou výdělečnou činnost (freiberuflich) péči o děti poskytuje bezmála třetina (31 %) z nich. Údaje za jednotlivé spolkové země se však od národního průměru značně liší. Podle údajů za rok 2015/16 pouze v Dolním Rakousku poskytují Tageseltern své služby téměř výhradně mimo zaměstnanecký poměr (99 %). Ve Vídni je samostatně výdělečně činná třetina (37 %) Tageseltern a v Korutanech naopak jen zhruba šestina (15 %). V ostatních zemích je v zaměstnaneckém poměru 98-100 % Tageseltern. (Kaindl, Schipfer, 2017, s. 79)

Některé pracovněprávní podmínky Tagesmutter/Tagesvater od roku 2004 upravuje kolektivní smlouva *Kollektivvertrag der Sozialwirtschaft Österreich (SWÖ-KV)*¹⁵ v § 21 Sonderbestimmungen für Tagesmütter und Tagesväter. Jedná se zejména o: 1. pracovní dobu (normální týdenní pracovní doba je 38 hodin, možno ji zvýšit na 50 hodin při denní pracovní době 10 hodin), pracovní čas (v rozmezí od 6 do 20 hod.), možné pracovní dny (pondělí - sobota), víkend (min. 36 hodin), náhradní volno; 2. mzdu; 3. příplatky; 4. přesčas; 5. noční práci. Další náležitosti (dovolená, mateřská dovolená, práce na částečný úvazek apod.) upravují ostatní, všeobecná ustanovení kolektivní smlouvy.

¹⁵ Kolektivní smlouvu vyjednává sdružení do roku 2012 známé pod názvem BAGS (Berufsvereinigung von Arbeitgebern für Gesundheits- und Sozialberufe), jeho současný název je SOZIALWIRTSCHAFT ÖSTERREICH - Verband der österreichischen Sozial- und Gesundheitsunternehmen.

Průměrný měsíční hrubý nástupní plat Tagesmutter/Tagesvater činí 1 435-1 800 eur.¹⁶ Plat Tageseltern v zaměstnaneckém poměru se odvíjí od zaměstnanecké kategorie dle druhu činnosti a platového stupně v platové tabulce v § 29 kolektivní smlouvy.¹⁷

Spolky

Většina Tageseltern jsou zaměstnanci některého z „Tagespflegeverein“, tj. organizace (spolky, svazy apod.), které zprostředkovávají služby Tageseltern a poskytují jim podporu organizační i odbornou (supervize, poradenství, kvalifikační a další vzdělávání). Zaměstnání u takovéto organizace („Verein“) má řadu výhod (sociální pojištění, pracovní doba, dovolená), organizace přebírá právní a finanční aspekty této činnosti a pečující osoby se tak mohou soustředit pouze na pedagogickou práci. Pro rodiče zaštitění Tagesmutter/Tagesvater organizací představuje záruku kvality péče, zvyšuje jejich důvěru v Tageseltern. Výhodou pro obě strany je pomoc se zprostředkováním péče a dohody jejich podmínek (Pokud jsou podmínky péče sjednány s organizací, např. pevný počet hodin, rodiče je častěji dodržují.). Při vzdělávacích akcích, organizovaných spolky, dochází k síťování a neformálnímu propojení jednotlivých Tageseltern. Tyto kolegiální kontakty jsou pro Tageseltern, pracující ve všední dny izolovaně, důležité. Vzájemně se navštěvují, hlásí se na stejné vzdělávací akce, podnikají výlety. Společný čas využívají ke vzájemné podpoře a výměně informací. Další výhodou je možnost navázání dohody mezi jednotlivými Tageseltern o vzájemné kooperaci při péči pro případ potřeby zástupu (např. v případě nemoci Tagesmutter/Tagesvater). Tageseltern, kteří mají uzavřenou vzájemnou dohodu, se i s dětmi pravidelně setkávají např. na hřišti, děti tedy osobu další/ho Tagesmutter/Tagesvater a děti, které má v péči, znají, což případný vzájemný zástup usnadňuje.¹⁸

Od roku 1982 se tyto organizace ze všech spolkových rakouských zemí sdružují ve spolkovém „Bundesverband“.¹⁹ Ten na sebe bere roli reprezentanta společných zájmů všech členských organizací. Jeho cílem je vykonávat společenskopolitický vliv za účelem vytváření dobrých podmínek ve prospěch blaha a ochrany dětí při péči a výchově mimo vlastní rodinu, profesionalizace péče Tageseltern, vznik jednotných zásad pro standardy kvality apod. (podrobněji viz web <http://www.bundesverband.at>).

Vzdělání

AMS *Berufslexikon* uvádí tyto požadavky na Tagesmutter/Tagesvater: vztah k dětem, trpělivost, pedagogické schopnosti, znalosti z oblasti výchovy a vývojové psychologie.²⁰

Jelikož je zákonná úprava péče Tagesmütter záležitostí jednotlivých spolkových zemí, nároky na kvalifikační kurzy se v jednotlivých spolkových zemích liší - např. AMS *Berufslexikon* uvádí příklady kvalifikačních kurzů z různých rakouských zemí, v nichž teoretická část kurzu přesahuje 300 vyučovacích hodin a praxe se pohybuje v rozsahu 80 - 160 hodin. Webové stránky Ministerstva pro rodiny a mládež zmiňují, že nejméně

¹⁶ AMS *Berufslexikon*: Tagesmutter/Tagesvater.

¹⁷ Podrobněji viz Barvíková, Palonciová, 2017 (s. 15)

¹⁸ Podrobněji k „Tagespflegeverein“ viz *Gemeinsam stark für Qualität...*

¹⁹ <http://www.bundesverband.at>

²⁰ AMS *Berufslexikon*: Tagesmutter/Tagesvater.

1. Úvod do problematiky nerodinné péče o děti

náročné kurzy čítají dokonce jen 60 hodin teorie a žádnou povinnost praxe²¹. Pro přesné informace se tedy zájemci doporučuje obrátit se na příslušný spolek/svaz.

V zájmu sjednocení minimálních kvalifikačních standardů na národní úrovni Spolkové ministerstvo pro rodinu a mládež (BMFJ) vytvořilo Osnovy vzdělávacích kurzů pro Tagesmütter/Tagesväter. Vzdělávacím kurzům, které se jimi řídí, propůjčuje pečeť kvality.²² Vedle 220 hodin teorie tyto osnovy požadují 80 hodin praxe u minimálně dvou a maximálně čtyř Tagesmütter. Kvalifikační kurz má být zakončen písemnou prací a závěrečným pohovorem, předtím je třeba doložit potvrzení o absolvování praxe.

Hygienické a stavební podmínky

Hygienické a stavební podmínky poskytování Kindertagespflege nejsou na národní úrovni upraveny. Z dostupných zdrojů je zjevné, že v Rakousku jsou rozlišovány odlišné požadavky na dětské skupiny a Kindertagespflege.²³ Požadavky na Tagesmütter nevybočují nad rámec běžných soukromých domácností, byty pečujících osob nejsou považovány za provozovny, nejsou požadovány zvláštní stavební úpravy, ani speciální opatření či vybavení v oblasti hygieny (dětská WC apod.). Kindertagespflege má dítěti zprostředkovávat běžné rodinné podmínky. Velikost prostor je jeden z faktorů, které ovlivňují, kolik dětí je konkrétní/mu Tagesmutter/Tagesvater úřadem povoleno mít v péči. Tagesmütter dětem, které mají v péči, připravují a vaří jídlo. Tato oblast není svázána žádnými zvláštními předpisy. Na přípravě jídel se stejně jako v běžné rodině mohou formou přiměřenou věku podílet i děti. Rodič rovněž může dítěti přinést jím připravené jídlo.

Kontrola

Dozor nad denní péčí Tagesmutter v Rakousku provádí orgán ochrany mládeže (dle § 21a zákona o pomoci mládeži (JWG)). Informaci o tom, že by Tageseltern byli nebo mohli být podrobováni také hygienické kontrole ze strany hygienické stanice, jsme v žádném z pramenů nenašli. Máme tedy za to, že k tomu nedochází.

Tagesmutter v Německu²⁴

Formy Kindertagespflege

Denní péče Tagesmütter o dětí (Kindertagespflege) má v Německu tyto čtyři možné formy²⁵:

a) v domácnosti pečující osoby

V domácnosti Tagesmutter může být pečováno až o pět dětí. Nicméně počet opečovávaných dětí může být omezený jinak na základě zemských legislativních

²¹ *Kinderbetreuung in Österreich. Rechtliche Bestimmungen...*

²² K 22. 9. 2016 bylo takto certifikováno 10 poskytovatelů kvalifikačního vzdělání Tagesmutter/Tagesvater. (Viz <http://www.bmfj.gv.at/dam/jcr:c22f5345-c1dd-4edb-afb8-db54eddd3df0/1,%20Liste%20-%20zertifizierte%20Träger%202016.pdf>)

²³ tj. péče Tagesmutter

²⁴ Kapitola byla zpracována s využitím textu Barvíková, Paloncyová, 2018.

²⁵ zpracováno dle: *Handbuch Kindertagespflege; Kindertagespflege - eine neue berufliche Perspektive*

podmínek nebo z důvodů vztahujících se k individuální situaci (podrobněji viz *Věk a počet dětí v péči*). Pro tento typ péče je vyžadováno povolení místně příslušného úřadu pro mládež. Většina Tagesmütter Kindertagespflege ve vlastní domácnosti vykonává jako samostatnou činnost.

Obecně se má za to, že tento typ péče může mít pro dítě řadu benefitů. Při péči mimo rodičovský dům tráví část dní v rodinné situaci jiné rodiny, případně s dětmi a partnerem pečující osoby. Obzvláště pro děti, které vyrůstají jen s jedním rodičem, nebo pro jedináčky to může být důležitá zkušenost.

b) v domácnosti rodičů

Péče o děti probíhá v domácnosti jejich rodičů, pečující osoba se současně může starat o více dětí z této domácnosti. Tato varianta může být praktická pro rodiny s více dětmi, nebo s potřebou péče o děti v nepříznivých denních časech. Pro tuto činnost není zapotřebí žádné povolení. Tagesmütter jsou závislé na pokynech od rodičů, proto mezi nimi většinou vzniká pracovněprávní vztah – rodiče jsou zaměstnavatelé. Pečující osoba v domácnosti rodičů bývá hovorově nazývána „Kinderfrau“ nebo „Kinderbetreuerin/ Kinderbetreuer“ (chůva).

c) v jiných vhodných prostorech

V některých spolkových zemích může péče o děti probíhat rovněž v jiných vhodných, k péči pronajatých prostorech. Zda je to v dané spolkové zemi možné, upravuje příslušné zemské právo. Zemské právo rovněž upravuje, za jakých podmínek mohou být takové prostory považovány za vhodné. Patří k nim:

- dostatek místa pro hraní,
- podnětově bohaté nastavení prostředí a vybavení,
- vhodné materiály pro hru a zaměstnání,
- bezpečné (předcházející nehodám) a dobré hygienické poměry,
- obzvláště pro malé děti možnost spánku,
- možnost her a zážitků v přírodě, lesním nebo parkovém prostředí.

d) zvláštní forma „Großtagespflegestelle“²⁶

V některých spolkových zemích je udělováno povolení více pečujícím osobám ke spojené péči o více než pět dětí. Obvykle je provozována v pronajatých prostorech. Někdy je pro udělení povolení vyžadováno splnění zvláštních podmínek, např. pokud jde o stavební podmínky a kvalifikaci pečujících osob. Rovněž maximální počet dětí, o něž smí být v „Großtagespflegestelle“ pečováno, se může v jednotlivých spolkových zemích lišit. Konkrétní informace poskytuje místně příslušný úřad pro mládež.

²⁶ Pro praktické rady k fungování Grostagestelle a relevantní legislativní podmínky ve všech 16 spolkových zemích viz Rhein (2010).

Věk a počet dětí v péči

V domácnosti Tagesmutter může být pečováno až o pět dětí současně. Počet dětí v péči však může být vymezený i jinak na základě zemských legislativních podmínek nebo z důvodů vztahujících se k individuální situaci (např. když prostory nejsou vhodné pro péči o více dětí; když se pečující osoba současně stará o více svých vlastních malých dětí, nebo se musí starat ještě o příbuzného potřebujícího péči).²⁷

Nejčastěji jsou služby Tagesmutter využívány pro děti ve věku od jednoho do tří let. Využívány však mohou být i pro děti mladší jednoho roku nebo starší. Doporučuje se však, aby mezi třetím a čtvrtým rokem děti přecházely do mateřských škol. A také se tak zpravidla děje, neboť se má za to, že školky v tomto věku více odpovídají jejich potřebám. Dětem starším tří let je navíc státem garantováno místo v mateřské škole. Ve vyšším předškolním a školním věku jsou služby Tagesmutter využívány tedy spíše jen doplňkově, nebo v případě specifické potřeby (např. s ohledem na zdravotní stav).

Povolení a osobní způsobilost

Tagesmutter eviduje místně příslušný úřad pro mládež (respektive místní nositel veřejné Jugendhilfe²⁸), který jejich služby zprostředkovává rodičům. Jeho povolení musí mít každý,²⁹ kdo chce pečovat o děti za úplatu mimo domácnost zákonného zástupce více než 15 hodin týdně po dobu delší než tři měsíce. (O povolení není nutné žádat, probíhá-li péče v domácnosti rodičů a není přitom pečováno o žádné další cizí děti.)

V průběhu tohoto řízení se prověřuje způsobilost uchazeče k denní péči o děti, jeho odborná kompetence a osobnost. Rovněž je vyžadován výpis z rejstříku trestů a osvědčení od lékaře. Mimo to se zjišťuje, je-li domácnost vhodná k péči o děti - pečující osoba musí mít k dispozici prostory přátelské dětem.

Povolení se vydává na časově omezenou dobu 5 let. Před uplynutím doby jeho platnosti musí pečující osoba o povolení požádat znovu.

Povolení opravňuje k péči o maximálně pět současně přítomných cizích dětí. Nicméně počet dětí v péči může být v povolení vymezený i jinak na základě zemských právních předpisů nebo z důvodů vztahujících se k individuální situaci pečující osoby (viz *Věk a počet dětí v péči*). Právní předpisy dané spolkové země mohou určit, že toto povolení lze vydat k péči o více než pět současně přítomných cizích dětí, pokud má daná osoba pedagogické vzdělání, avšak v jednom místě péče (Pflegestelle) se nesmí pečovat o větší počet dětí než ve srovnatelné skupině zařízení pro denní péči o děti.³⁰

²⁷ *Handbuch Kindertagespflege.*

²⁸ Jugendhilfe - pomoc dětem a mládeži. Na spolkové úrovni ji upravuje VIII. kniha Zákoníku sociálního zabezpečení (Zákon o pomoci dětem a mládeži), na zemské úrovni prováděcí zákony jednotlivých spolkových zemí. Zahrnuje různé služby a úkoly ve prospěch dětí a jejich rodin - vedle sociálněprávní ochrany dětí, pomoci mladým plnoletým a následně péče o ně např. i pomoc při výchově dětí v rodině nebo podporu při péči o děti v zařízeních denní péče a prostřednictvím Tagesmutter/-väter. Jejimi nositeli jsou úřady pro mládež (Jugendamt) či pověřené subjekty, např. spolky.

²⁹ Kindertagespflege s veřejnou podporou mohou poskytovat také osoby v příbuzenském vztahu nebo s vyživovací povinností vůči dítěti, nikoli však rodiče, a pobírat peněžité plnění, pokud splňují předpoklady způsobilosti.

³⁰ Podrobněji viz Barvíková, Palonciová, 2018

Povolení k výkonu činnosti Kindertagespflege na spolkové úrovni upravuje § 43 Osmé knihy Sociálního zákoníku, specifitější podmínky mohou být upraveny zemskou legislativou (např. může-li péče probíhat i v jiných prostorech).

Pokud by někdo pečoval o děti bez příslušného povolení, dopouštěl by se přestupku, za nějž lze udělit peněžitou pokutu. Osobám, které se úmyslně setrvale opakovaně starají o děti bez příslušného povolení, nebo pečují o děti bez povolení a závažně je ohrozí v jejich tělesném, duševním nebo mravním rozvoji, může být uložen trest odnětí svobody v délce trvání až jednoho roku nebo peněžitá pokuta.

Pracovněprávní vztah, výkon činnosti jako OSVČ

Pečující osoba, která poskytuje své služby ve své domácnosti, může tuto činnost vykonávat jako placené zaměstnání, nebo jako samostatnou činnost. Denní péče o děti za úplatu ze zákona nepředstavuje živnost, tudíž pro ni není vyžadováno živnostenské oprávnění.³¹ Více než 90 % pečujících tuto činnost vykonává jako samostatnou činnost.³² V případě placeného zaměstnání jsou možnými zaměstnavateli např. úřad pro mládež, obce, veřejně prospěšné spolky, podniky nebo rodiče, popř. rodičovské iniciativy.

Tagesmütter jsou zpravidla OSVČ, které a) mají soukromě sjednaný smluvní vztah s rodiči hradícími jejich smluvní ceny, nebo b) na základě smluvního vztahu s úřadem pro mládež v rámci výkonu Kindertagespflege s veřejnou podporou pobírají peněžitě plnění od úřadu pro mládež. To zahrnuje odměnu (respektive úhradu za umístění), která odpovídá časovému rozsahu, počtu dětí, o které se pečující osoba stará, a potřebě jejich podpory (ve smyslu nároků péče s ohledem na jejich zdravotní stav, psychosociální stav vývoje nebo rodinnou situaci). Mimo to obsahuje ještě úhradu věcných nákladů a určitých prokázaných příspěvků na sociální zabezpečení pečující osoby (náhradu prokázaných nákladů na platby pojistného na úrazové pojištění, poloviční náhradu prokázaných nákladů na přiměřené starobní zaopatření, poloviční náhradu prokázaných nákladů na přiměřené zdravotní pojištění a pojištění pro případ péče).

V případě Kindertagespflege, která je sjednána soukromě³³ a hrazena výhradně z prostředků rodičů, portál www.tagesmutter.com doporučuje, aby byla mezi pečující osobou a rodiči uzavřena smlouva upravující co nejkonkrétněji podmínky péče a požadavky rodičů s ohledem na potřeby a zvyky dítěte. Účelem smlouvy je předcházet nedorozumění a problémům mezi rodiči a pečující osobou a nastavit řešení případných krizových situací. Smlouvu mohou rodiče a pečující osoba sestavit sami nebo mohou využít vzorů, které jsou k dispozici na vyžádání u úřadu mládeže. Smlouva by každopádně měla obsahovat tyto oblasti:

- hodiny péče;
- platby (Bude péče hrazena dle hodinové sazby či paušálem? Budou rodiče hradit služby péče předem či následně?);
- pojištění pečující osoby - úrazové pojištění a pojištění odpovědnosti;

³¹ Na rozdíl od Německa v České republice osoba samostatně výdělečně činná musí mít živnostenské oprávnění. Usuzujeme, že pojmy živnost a živnostenské oprávnění v Německu nemají úplně stejný význam jako v České republice. V Německu se nám živnost jeví jako více spojená s obchodováním, vytvářením zisku.

³² *Kindertagespflege: Die familiennahe Alternative...*

³³ Tj. bez účasti úřadu pro mládež a čerpání veřejné podpory

1. Úvod do problematiky nerodinné péče o děti

- ujednání vztahující se k období dovolené, nemoci dítěte i pečující osoby, prázdninám (kolik dnů dovolené pečující osoba v průběhu roku čerpá, zda půjde o placenou dovolenou, jak bude zajištěn případný zástup v době nemoci či dovolené atd.);
- podmínky ukončení smluvního vztahu (Jaké jsou podmínky pro jeho řádné ukončení? Existují mimořádné důvody pro ukončení? Kdy končí smluvní vztah?);
- pravidla a podmínky péče (Jaké alergie a další nemoci dítě má? Které potraviny dítě smí a nesmí jíst? Jaké výchovné prostředky nesmějí být v žádném případě používány? Jaké aktivity budou podnikány? Smí pečující osoba v případě akutní potřeby, úrazu, nehody apod. s dítětem k lékaři a o čem eventuálně v takové situaci smí sama rozhodovat?);
- další ujednání.

Vzdělání

Zájemce o profesi Tagesmutter musí splňovat určité osobní předpoklady, např.:

- věrohodná motivace k péči, vzdělávání a výchově dětí;
- zkušenost a radost v kontaktu s dětmi;
- respekt a porozumění v chování vůči dětem;
- dodržování zákazu používání fyzického a psychického násilí - děti mají právo na výchovu bez násilí, tělesné tresty, psychická zranění a ostatní ponižující opatření jsou nepřijatelná;
- fyzické i psychické zdraví a schopnost zvládat zátěž;³⁴
- osobnostní rysy - spolehlivost, odpovědnost, schopnost organizace, kooperace a stabilita;
- profesionální vlastnosti - připravenost k účasti na kvalifikačních a vzdělávacích akcích, k aktivnímu řešení odborných problémů, ke koordinaci s odborným vedením, jinými profesemi a pečujícími osobami, jakož i ochota k rozvoji vlastního profesionálního profilu;
- připravenost spolupracovat s rodiči dětí;
- dlouhodobější perspektiva vykonávání Kindertagespflege (nejméně po 2 roky).

Povinností je absolvovat **kurz první pomoci u kojenců a malých dětí**. K prokázání své způsobilosti musí pečující osoba disponovat hlubšími znalostmi z oblasti péče o děti. Ty lze získat v rámci kvalifikačního kurzu, nejsou-li prokázány jinak (např. na základě zkušeností s péčí o děti v minulosti). Pečující osoba, která se stará o více než 5 dětí, musí mít pedagogické vzdělání.

Kurikulum pro kvalifikaci v Kindertagespflege (DJI-Curriculum,³⁵ 2002 - první vydání, 2008 - přepracované, rozšířené vydání), vypracované na základě požadavku spolkového Ministerstva pro rodinu Německým institutem pro mládež (Deutsche Jugendinstitut - DJI), vymezuje **rozsah základního kvalifikačního vzdělávání**

³⁴ V německém originále doslova „zatížitelnost“.

³⁵ http://www.dji.de/fileadmin/user_upload/aktionsprogramm-kindertagespflege/Kriterien_Vergleichbarkeit_DJI_Curriculum.pdf;
https://www.bvktp.de/files/bvktp_pruefungsordnung.pdf;
http://www.dji.de/fileadmin/user_upload/aktionsprogramm-kindertagespflege/V42_Seite_01-03.pdf

na minimálně 160 výukových hodin. Nicméně dosud není závazné, a tak se požadavky v jednotlivých spolkových zemích liší. Rovněž standardizovaný kurz zatím není. Přípravné kvalifikační kurzy dosud nabízí např. úřady pro mládež, spolky Tagesmütter, vzdělávací centra, vyšší odborné školy a další instituce pro vzdělávání dospělých. V některých zemích je však základní kvalifikační vzdělávání v rozsahu 160 hodin již vyžadováno a mnohé z přípravných kvalifikačních kurzů se uvedeným kurikulem řídí, nebo přinejmenším inspirují. Absolvovat základní kvalifikační kurz se doporučuje i osobám s pedagogickým vzděláním, neboť péče o nejmenší děti mimo zařízení denní péče má svá specifika, která osnovy pedagogických škol nezohledňují.³⁶

V rámci přípravného kvalifikačního kurzu si Tagesmutter má osvojit odpovídající znalosti a dovednosti:

- rozvíjet citlivost pro dětské vzdělávací procesy,
- seznámit se s poznatky vývojové psychologie,
- rozvinout své pozorovací schopnosti,
- posílit své znalosti o tom, jak vzdělávat děti.

Bližší informace zájemci poskytuje místně příslušný úřad pro mládež.

Zmíněné DJI-Curriculum zprostředkovává praktické znalosti a základní kvalifikaci v těchto třech stěžejních bodech Kindertagespflege, která jsou v kurikulu dále velmi podrobně rozvedena do dílčích témat:

1. Podpora dětí: výchova, vzdělávání a péče;
2. Kooperace a komunikace mezi pečující osobou a rodiči: spolupráce a porozumění v typických kontaktních, ale i konfliktních situacích;
3. Pracovní podmínky pečující osoby: právní, finanční a institucionální rámcové podmínky Kindertagespflege.³⁷

Kvalifikační kurzy dle tohoto kurikula jsou oprávněni poskytovat vzdělavatelé, kteří k tomu získají pečeť „Aktionsprogramms Kindertagespflege“ od Spolku, země, Spolkového úřadu práce (Bundesagentur für Arbeit). Základní kvalifikace pečujících osob, která vychází z tohoto kurikula, je finančně podporována spolkovým ministerstvem pro rodinu. V řadě míst tak může zájemce kurz absolvovat bezplatně nebo s příspěvkem. Informace o podmínkách a žádost o příspěvek na úhradu nákladů za základní kvalifikační kurz obdrží u příslušného úřadu pro mládež nebo úřadu práce.

V pramenech³⁸ je zmiňována dvoudílná příručka „Kompetenzorientiertes Qualifizierungshandbuch für Tagespflegepersonen“,³⁹ která byla vydána v roce 2015 a

³⁶ Úroveň kvalifikace pečujících osob v posledních letech výrazně roste. V roce 2012 mělo: 12,5 % pečujících osob pedagogické vzdělání a kvalifikační kurz v rozsahu minimálně 160 hodin, 12,1 % pedagogické vzdělání a kvalifikační kurz v rozsahu menším než 160 hodin, 7,3 % pedagogické vzdělání bez kvalifikačního kurzu, 33,2 % kvalifikační kurz v rozsahu minimálně 160 hodin, 28,3 % kvalifikační kurz v rozsahu menším než 160 hodin, 6,6 % žádný typ formální kvalifikace. (*Kindertagespflege: Die familiennahe Alternative...*)

³⁷ Heitkötter, M., Kerl-Wienecke, A. *Das DJI-Curriculum – Strukturelle, inhaltliche und methodische Merkmale.*

³⁸ *Kindertagespflege - eine neue berufliche Perspektive.*

³⁹ Schuegger, L. et al. *Kompetenzorientiertes Qualifizierungshandbuch Kindertagespflege. Bildung, Erziehung und Betreuung von Kindern unter drei.* Klett-Kallmeyer (Seelze/Velber), 2015. Knihu je možno objednat zde: <https://www.friedrich-verlag.de/shop/kompetenzorientiertes-qualifizierungshandbuch-kindertagespflege>

má představovat rámec základní kvalifikace pro pečující osoby, umožňující v budoucnu i kvalifikační přípravu na odborných školách typu (Berufs-) Fachschule. Navazuje na „Kompetenzprofil Kindertagespflege in den ersten drei Lebensjahren“.⁴⁰ Oba dokumenty jsou považovány za důležitý krok učiněný směrem k integraci Kindertagespflege do systému vzdělávání, péče a výchovy dětí.

Vedle základního kvalifikačního kurzu je považována za důležitou následná průběžná **účast na kurzech dalšího vzdělávání**, aby pečující osoba byla v kontaktu s informacemi o nejnovějších poznatcích z rané pedagogiky, o možnostech raného vzdělávání, o pedagogických přístupech atd. Ve specializovaných kurzech si pečující osoba může prohlubovat své znalosti o určitých pedagogických konceptech, řečové výchově, jazykovém vzdělávání, spolupráci s rodiči atd. Mnohé úřady pro mládež požadují pravidelnou účast na dalším vzdělávání jako podmínku poskytování své podpory.

Každá pečující osoba by si měla vypracovat písemný **pedagogický plán** (koncepce), aby bylo zřejmé, jaké má výchovné zásady a nabídku podpory. Měl by obsahovat:

- popis všeobecných podmínek (provozní doba, velikost, poloha místa péče a jeho specifické vlastnosti, okolí bydliště);
- charakteristika složení skupiny dětí v její péči;
- cíle a obsah pedagogické práce s dětmi (vývojové podmínky dětí, sociální život ve skupině, nabídky na podporu vzdělávání dětí, možnosti získávání zkušeností uvnitř a vně místa péče, význam hry pro dítě a v průběhu dne, podpora řečového vývoje, možnosti pohybu v místě péče, zacházení s prostory, materiál a časy, kreativní nabídka v hudebně-umělecké oblasti atd.);
- zdraví a výživa, hygiena, výchova k čistotě;
- modelový průběh dne;
- zásady spolupráce s rodiči, rodičovské rozhovory;
- spolupráce s jinými pečujícími osobami a institucemi v okolí bydliště;
- vlastní další vzdělávání a prohlubování kvalifikace prostřednictvím návštěv seminářů, čtení odborné literatury atd.⁴¹

Hygienické a stavební podmínky

Během řízení o udělení povolení k péči místně příslušný úřad pro mládež mj. zjišťuje, je-li domácnost pečující osoby vhodná k péči o děti. Pečující osoba musí mít k dispozici prostory přátelské dětem⁴², tj.:

- vyloučení zjevných i potenciálních prostorových a sociálních nebezpečí: bezpečnost, hygiena;
- prostředí a vybavení bohaté na podněty, dostatek místa pro možnosti her, klidu, odpočinku, obzvláště pro malé děti možnost klidného spánku;

⁴⁰ Kerl-Wienecke, A., Schoyerer, G., Schuegger, L. 2013. *Kompetenzprofil Kindertagespflege in den ersten drei Lebensjahren*. Berlin: Cornelsen.

⁴¹ *Kindertagespflege - eine neue berufliche Perspektive*.

⁴² Pronajaté prostory musí splňovat stejné podmínky.

- příjemná atmosféra, herní materiál na podporu rozvoje;
- možnost her a zážitků v přírodě, lesním nebo parkovém prostředí v dosažitelné blízkosti; prostory musí být dobře větratelné, vytopitelné a osvětlené denním světlem.

Pro zajištění bezpečí malých dětí a předcházení možným nehodám odkazují příručky pečující osoby na Bezpečnostní kontrolní seznam (Eine Sicherheits-Checkliste "Sicherheit und Unfallverhütung").⁴³ Vedle obecné opatrnosti vůči zdrojům nebezpečí, které jsou v něm vyjmenovány, se doporučuje dodržovat konkrétní preventivní zásady týkající se oken, kuchyně, plynu a proudu, ohně, nebezpečných látek, alkoholu, cigaret, skleněných ploch, schodů, zajištění vybavení a zařízení proti pádu, hraček, domácích zvířat, rostlin, balkonu, zahrady, první pomoci a pomoci v tísni. Další konkrétní doporučení k zacházení s potravinami, osobní hygieně v kuchyni, jejímu vybavení a uspořádání, ale také k přípravě jídel ve spolupráci se svěřenými dětmi,⁴⁴ obsahuje brožura spolkového svazu pro Kindertagespflege⁴⁵ (Die Leitlinie für eine Gute Lebensmittelhygienepaxis in der Kindertagespflege), která vznikla na základě iniciativy Spolkového ministerstva pro výživu, zemědělství a ochranu spotřebitele v reakci na nejistoty ve výkladu evropských právních předpisů o hygieně potravin⁴⁶ ve vztahu k činnosti Tagesmutter. V brožuře uvedené požadavky na Kindertagespflege v jiných vhodných prostorech (Modul II) jsou v některých tematických oblastech náročnější než u Kindertagespflege v domácnosti pečující osoby (Modul I).

Stejně jako v sousedním Rakousku⁴⁷ požadavky na domácnost Tagesmutter nevybočují nad rámec běžných soukromých domácností, byty pečujících osob nejsou považovány za provozovny, nejsou požadovány zvláštní stavební úpravy (dětská WC apod.), ani speciální opatření či vybavení v oblasti hygieny. Nejsou dány žádné konkrétní požadavky na velikost prostor v m², záleží na tom, o kolik dětí bude Tagesmutter pečovat. Jejich počet může být s ohledem na rozměry prostor omezen v povolení k výkonu péče. Obecně platí, že hry a spánek dětí by se měly odehrávat v oddělených prostorech.⁴⁸

Kontrola

Pravidelné kontroly provádí úřad pro mládež.

1.4.2 Mateřské asistentky⁴⁹ ve Francii

Mateřskou asistentkou se ve Francii rozumí osoba, která poskytuje ve své domácnosti služby péče o děti, má k výkonu této profese příslušné oprávnění a za tyto služby pobírá mzdu.

⁴³ V originále *Eine Sicherheits-Checkliste "Sicherheit und Unfallverhütung"*, dostupný z: [<http://www.handbuch-kindertagespflege.de/1-wegweiser/13-formen-der-kindertagespflege/sicherheits-checkliste/>], český překlad viz Barvíková, Paloncyová, 2018.

⁴⁴ Zapojování dětí do přípravy jídel je u Kindertagespflege chápáno jako přirozený a důležitý prostředek učení a výchovy.

⁴⁵ Bundesverband für Kindertagespflege e. V., více o činnosti svazu viz web <https://www.bvktp.de/>

⁴⁶ Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 ze dne 29. dubna 2004 o hygieně potravin

⁴⁷ pro srovnání viz Barvíková, Paloncyová, 2017.

⁴⁸ www.tagesmutter.com

⁴⁹ Tuto profesi mohou vykonávat i muži, tyto případy jsou však velmi ojedinělé, proto v textu dále používáme ženský tvar.

Profese „mateřské asistentky“ byla poprvé vymezena zákonem v roce 1977. Již tehdy byla zakotvena podmínka získat licenci pro poskytování této služby, byly nastaveny základní vztahy mezi rodičem jako zaměstnavatelem a mateřskou asistentkou jako zaměstnancem (výše minimální mzdy, právo na placenou dovolenou, náhrada mzdy v případě, že bude dítě nemocné apod.) a bylo doporučeno absolvovat školení v rozsahu 60 hodin v průběhu prvních pěti let. Profese byla postupně více institucionalizována. V roce 1988 byla dokonce založena odborová organizace mateřských asistentek *le Syndicat national professionnel des assistants et assistantes maternelles* (SNPAAM), od roku 1989 jsou obcemi či neziskovými organizacemi zakládána tzv. střediska mateřských asistentek (*les Relais des assistantes maternelles*). Tato střediska fungují jako místa setkávání asistentek, rodičů i celých rodin a jejich cílem je zprostředkovat služby mateřských asistentek rodinám, pomoci rodinám při výběru konkrétní asistentky a při sepsání a dodržování smlouvy mezi oběma stranami. Velmi důležitým posláním středisek je i poskytování profesionálního poradenství asistentkám, a tím zvýšení kvality jejich služeb. Dalším významným mezníkem ve vývoji profese mateřské asistentky bylo podepsání kolektivní smlouvy mezi svazem malých zaměstnavatelů a odborovou organizací mateřských asistentek v roce 2004. V ní jsou podrobně popsány práva a povinnosti mateřských asistentek i rodičů jako zaměstnavatelů (Palonciová a kol., 2013). Nicméně je třeba říci, že právní předpisy vážící se k této profesi jsou neustále upřesňovány, aby jednak splnily očekávání rodičů a jednak byla zaručena kvalita péče.

Mateřská asistentka může v současné době pečovat zároveň až **o čtyři děti** (výjimečně šest dle zvláštního povolení), **včetně jejích vlastních mladších tří let** (Zákoník o sociálních opatřeních a rodinách - *le Code de l'action sociale et des familles*⁵⁰). Přesný počet a věk dětí je uveden v její licenci, která ji opravňuje tuto službu vykonávat. Licence je udělena na základě žádosti departementálním úřadem, který se opírá ve svém rozhodnutí o stanovisko tzv. Úřadu na ochranu matky a dítěte (*la Protection maternelle et infantile*). **Licence** je vydávána **na pět let** s možností dalšího obnovení a je vázána na **domácnost** mateřské asistentky, mateřská asistentka tedy není oprávněna hlídat děti v jejich domácnosti.

Během procesu udělování licence musí mateřská asistentka prokázat, že je způsobilá starat se o děti, a to ve smyslu jejich zdárného komplexního vývoje, musí být schopná spolupracovat s rodiči, organizovat čas, zajistit potřebné vybavení pro péči o děti, prokázat schopnost reagovat na neočekávané situace, vymežit, zabezpečit a udržovat prostory pro stravování, odpočinek a hraní dětí, dodržovat hygienická pravidla apod. Tyto schopnosti a dovednosti jsou předmětem minimálně jednoho pohovoru na Úřadu na ochranu matky a dítěte a při návštěvě jeho pracovníků v domácnosti žadatelky. Ta musí rovněž doložit svoji **zdravotní způsobilost a trestní bezúhonnost**, stejně jako ostatní členové její domácnosti, kteří navíc musí písemně vyjádřit svůj souhlas s poskytováním služeb péče o děti v domácnosti žadatelky. Žadatelka musí rovněž absolvovat **školení v rozsahu 120 hodin**, z nichž 60 hodin musí být vyčerpáno před přijetím prvního dítěte a zároveň do 6 měsíců od podání žádosti (od 2007). Obsah první části školení je zaměřen spíše teoreticky, zahrnuje otázky vztahu mateřské asistentky a rodiny/rodičů, organizace práce a denního režimu, vlastní péče o dítě/děti, výchovných metod a aktivit vedoucích k rozvoji dítěte. Druhá část školení (60 hodin) by měla spíše navazovat na zkušenosti asistentek a rozvíjet jejich praktické dovednosti, a to s ohledem na věk, počet a případně specifické potřeby dětí a rodičů. Tato část profesní přípravy musí být absolvována do dvou let od počátku výkonu profese, což může v praxi komplikovat

⁵⁰ Dostupné z: https://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do;jsessionid=BF75C5D39E3404F26AE748575B2EC302.tplqlfr28s_3?cidTexte=LEGITEXT000006074069&dateTexte=20171207

poskytování služeb, neboť v té době má již mateřská asistentka pravděpodobně v péči nějaké děti, a je proto nutná časová koordinace s rodiči. Mateřské asistentky mají od roku 2006 právo po jednom roku výkonu profese na **další vzdělávání**, a to na základě vlastního rozhodnutí nebo na základě rozhodnutí rodičů jako jejich zaměstnavatelů (24 hodin ročně, možné kumulovat po dobu 5 let) (Paloncyová a kol., 2013; Oficiální portál francouzské veřejné správy - Service-Public.fr.⁵¹).

Prostory, v nichž je péče mateřských asistentek poskytována, musí splňovat základní kritéria, blížící se standardnímu rodinnému prostředí. Patří sem např. velikost obydlí, vybavenost, dispozice a bezpečnost z hlediska základních hygienických pravidel - obydlí musí být čisté, světlé, vzdušné, dostatečně vytápěné, musí být zabezpečen dostatečný prostor pro spánek, jídlo, přebalování a hraní dětí, zvláštní pozornost musí být věnována schopnosti předvídat rizikové situace (záslepky zásuvek elektrického proudu, umístění léků, čisticích prostředků apod.) a jejich počet a rizikovost je třeba minimalizovat nebo přijmout doporučení Úřadu na ochranu matky a dítěte (PMI), místo na spaní dítěte musí odpovídat jeho věku a splňovat kritéria nezávadnosti a bezpečnosti, podobně i didaktické pomůcky, hračky atd., balkóny, schody, okna, krby, bazény apod. musí být dostatečně zabezpečeny, musí být provedena pravidelná revize spotřebičů na ohřev vody, kde hrozí intoxikace oxidem uhelnatým. Zvláštní pozornost je věnována i přítomnosti zvířat v prostorách péče, zejména psů - asistentka musí informovat rodiče o přítomnosti zvířat a přijatých opatřeních, obecně platí, že dítě nesmí zůstat samo se zvířetem bez přítomnosti dospělé osoby, asistentka musí objektivně vyhodnotit rizika a v případě potřeby zvíře dostatečně izolovat (Paloncyová a kol., 2013; Informační portál pro mateřské asistentky⁵²).

Nároky na **venkovní prostory** nejsou explicitně vymezeny, děti však musí mít možnost pobytu v okolí bydliště mateřské asistentky. Naopak musí být vyhodnocena rizika pobytu dětí venku, např. z důvodu blízké frekventované silnice, studny, vodní plochy a musí být přijata opatření na jejich minimalizaci. Mateřská asistentka může dle smlouvy s rodiči s dětmi cestovat autem nebo hromadnou dopravou, musí však respektovat zásady bezpečnosti, např. použít autosedačky určené pro daný věk a hmotnost dítěte a uzavřít zvláštní pojištění pro přepravu dětí v autě (Paloncyová a kol., 2013; Informační portál pro mateřské asistentky⁵³).

Mateřská asistentka musí uzavřít **pojištění odpovědnosti**, které pokrývá jak rizika spojená s péčí o dítě v domácnosti, tak i škody způsobené dítětem.

Přijetí každého dalšího dítěte do počtu dětí, který je uveden v licenci, musí být nahlášeno Úřadu na ochranu matky a dítěte. V případě stěhování mateřské asistentky je do 1 měsíce provedeno místní šetření, zda nové bytové podmínky odpovídají licenci. Pokud chce mateřská asistentka zvýšit schválený počet dětí, případně změnit věkové kategorie dětí, které může přijmout, musí podat písemnou žádost, jež je projednána do 2 měsíců.

Úřad na ochranu matky a dítěte je kromě udělování licencí pověřen i podporou, poradenstvím a zejména kontrolou kvality služeb mateřských asistentek. Minimálně jednou ročně by proto měli být jeho úředníci v kontaktu s každou mateřskou asistentkou.

Mezi rodičem-zaměstnavatelem a mateřskou asistentkou-zaměstnancem vzniká na základě sepsání **pracovní smlouvy** pracovněprávní vztah se všemi důsledky

⁵¹ <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/N20383>

⁵² <https://www.devenir-assistante-maternelle.fr/visite-evaluation-domicile.php>

⁵³ Tamtéž.

1. Úvod do problematiky nerodinné péče o děti

(pracovní doba, nárok na dovolenou, výše mzdy, příspěvky na stravu, dopravu, podmínky ukončení smlouvy apod.). Přesné náležitosti této smlouvy jsou uvedeny v monografii Paloncyová a kol, (2013) a v příloze metodiky Barvíková, Paloncyová (2014b).

Práce mateřských asistentek je odměňována na základě pracovní smlouvy mezi asistentkou-zaměstnancem a rodičem-zaměstnavatelem. Cena péče, respektive výše mzdy je závislá na poptávce a nabídce a na vzájemné domluvě mezi rodičem-zaměstnavatelem a mateřskou asistentkou-zaměstnancem. Na mateřskou asistentku se vztahují obecné pracovněprávní předpisy, zároveň je však tato profese považována za rizikovou, neboť je velmi silně závislá na poptávce rodičů, ale také výrazně časově omezena (dítě např. přechází do mateřské školy). Stát se snaží tuto skutečnost reflektovat finančními opatřeními, jejichž cílem je i oslabit černý trh a posílit zaměstnanost v oblasti služeb péče o děti.

V principu existují tři způsoby finanční podpory rodin využívajících formy individuální nerodinné péče o děti:

1. daňové výhody ve formě snížení zdanitelného příjmu nebo snížení výše daně – tento způsob podpory spadá do kompetencí finančních úřadů, kde rodiny podávají roční daňové přiznání všech svých příjmů,
2. placení sociálního pojištění mateřských asistentek státem,
3. přímé dávky, které jsou vypláceny rodinám využívajícím různé formy nerodinné péče.⁵⁴

Naproti tomu mohou mateřské asistentky (od roku 2010) požádat o bezúročnou půjčku na zlepšení podmínek svého bydlení (hygienických, bezpečnostních apod.) tak, aby lépe vyhovovaly nárokům péče o děti. Výše půjčky může být až 10 tisíc eur se splatností 10 let a lze ji kombinovat s dávkou pro začínající mateřské asistentky (od roku 2008, aktuálně až 600 eur na základní vybavení nutné pro péči o děti) (Informační portál pro mateřské asistentky⁵⁵). Dále mají možnost uplatnit specifické daňové výhody při zdanění svých příjmů.

Další podrobnější informace lze nalézt:

- Paloncyová, J., Barvíková J., Kuchařová, V., Svobodová, K., Štátná, A., 2013. *Systém denní péče o děti do 6 let ve Francii a v České republice*. Praha: VÚPSV, v.v.i. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_356.pdf
- *Code de l'action sociale et des familles*. Dostupné z: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006074069&dateTexte=20140721>
- *Kolektivní smlouva*. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichIDCC.do?idConvention=KALICONT000005635807>

⁵⁴ Podrobněji viz Paloncyová a kol., 2013.

⁵⁵ <https://www.devenir-assistante-maternelle.fr/aides-financieres.php>

2. Zájem o mikrojesle ze strany rodičů – matek malých dětí

2.1 Základní informace o matkách ve výzkumném souboru

V rámci projektu bylo v průběhu února a března 2018 dotázáno 588 matek alespoň jednoho dítěte v předškolním věku, konkrétně do jeho pátých narozenin. Matky byly (dle požadavků MPSV jako zadavatele veřejné zakázky) dotazovány ve všech krajích ČR, ale pouze v obcích do 20 tisíc obyvatel a ve městech nad 100 tisíc obyvatel. Základní charakteristiky dotázaných žen, resp. jejich rodin jsou uvedeny v tabulce č. 2.1.⁵⁶ Devět z deseti dotázaných matek žilo s partnerem a dětmi v úplné rodině, většinou bez dalších osob, každá desátá byla samoživitelka. V souboru převažovaly matky, jejichž nejmladší dítě zatím nedosáhlo tří let. V úplných rodinách se to týká téměř dvou třetin rodin (63 %), v rodinách neúplných necelé poloviny (47 %). Nejčastěji měly matky jedno nebo dvě děti, o tři a více dětí pečovala přibližně desetina žen. Samoživitelky vychovávaly častěji (70 %) jen jedno dítě oproti matkám z úplných rodin (47 %).

Tabulka č. 2.1 **Základní charakteristiky dotazovaných žen a jejich rodin**

	abs.	%
celkem	588	100,0
typ rodinného soužití		
- žije s partnerem a dětmi (čistá úplná rodina)	506	86,1
- žije s partnerem, dětmi a dalšími osobami (smíšená úplná rodina)	29	4,9
- žije pouze s dětmi, bez partnera (čistá neúplná rodina)	45	7,6
- žije pouze s dětmi a dalšími osobami, bez partnera (smíšená neúplná rodina)	8	1,4
věk nejmladšího dítěte v rodině		
- mladší 3 let (1-35 měsíců)	362	61,6
- 3 až 5 let (36-60 měsíců)	226	38,4
počet dětí v rodině		
- 1 dítě	290	49,3
- 2 děti	225	38,3
- 3 děti	57	9,7
- 4 a více dětí	16	2,7
věk matky		
- do 29 let	149	25,3
- 30-34 let	181	30,8
- 35-39 let	162	27,6
- 40 a více let	96	16,3

⁵⁶ Respondenti byli vybráni záměrným kvótním výběrem. Výběrovou jednotkou byl jednotlivec, kvótními znaky byly region, velikost místa bydliště, vzdělání respondenta, věk dítěte.

2. Zájem o mikrojesle ze strany rodičů - matek malých dětí

pokračování tabulky

	abs.	%
vzdělání matky		
- základní, bez maturity	108	18,4
- vyučení, střední s maturitou	259	44,0
- vyšší odborné, vysokoškolské	221	37,6
sociálně ekonomické postavení matky		
- zaměstnaná na plný úvazek	125	21,3
- zaměstnaná na zkrácený úvazek	45	7,7
- OSVČ	25	4,3
- nezaměstnaná	8	1,4
- na mateřské dovolené	52	8,8
- na rodičovské dovolené, nepracuje	259	44,0
- na rodičovské dovolené, současně pracuje	43	7,3
- jiné (pobírá rodičovský příspěvek po ukončení RD, v domácnosti, důchodce, student aj.)	31	5,3
velikost obce - počet obyvatel		
- do 5 000 obyvatel	203	34,5
- 5 001 až 20 000 obyvatel	200	34,0
- více než 100 000 obyvatel	185	31,5

Zdroj: Mikrojesle 2018

Vzhledem k věku nejmladšího dítěte v rodině tvořily většinu souboru matky ve věku 30-40 let. Muži jako partneři nejčastěji naplňovali nejstarší věkovou kategorii (33 % ve věku 40 a více let, 30 % ve věku 35-39 let, 25 % ve věku 30-34 let), v 80 % dotázaných úplných rodin byli starší než jejich partnerky. Přes 80 % žen mělo maturitu, v tom více jak třetina vyšší odborné nebo vysokoškolské vzdělání. Vysokoškolačky byly přitom mezi samoživitelkami ve výběrovém souboru zastoupeny menší měrou (23 %) než mezi ženami žijícími v partnerství (39 %).

Jedna třetina dotázaných matek v době výzkumu pracovala, mezi samoživitelkami šlo přitom až o polovinu žen. Nejčastěji byly zaměstnány na plný úvazek (21 %), zkrácený úvazek mělo 8 % žen. Dalších 7 % žen současně pracovalo při své rodičovské dovolené (RD). Plně na mateřské nebo rodičovské dovolené (MD/RD) byla více jak polovina dotázaných žen, převážně z úplných rodin. Věk nejmladšího dítěte v rodině významně ovlivňuje ekonomické postavení žen, neboť je-li dítě mladší tří let, je plně na MD nebo RD až 83 % žen a dalších 10 % žen při RD pracuje, mezi zbývajících 7 % žen převládají ty v zaměstnaneckém poměru. Naproti tomu 50 % žen s dítětem ve věku 3-5 let bylo zaměstnáno na plný úvazek, 19 % na zkrácený a 8 % samostatně podnikalo. Muži byli výdělečně činní takřka všichni (s výjimkou 6 nezaměstnaných a 3 na rodičovské dovolené), z 80 % jako zaměstnanci na plný úvazek, ze 17 % jako OSVČ.

Většina dotázaných žen, resp. jejich rodin vlastnila byt či dům, ve kterém bydlela, necelá desetina žila v družstevním bytě (tabulka č. 2.2). V pronajatém bytě bydlela každá pátá rodina, častěji rodina samoživitelky, zbývajících část rodin žila v bytě či domě, který patří jejich rodičům, příp. jiným příbuzným. Vliv velikosti obce je zde zřejmý. V obcích do 5 tisíc obyvatel bydlí častěji rodiny ve vlastních rodinných domech nebo domech rodičů, ve městech nad 100 tisíc obyvatel je častější bydlení v bytech v osobním nebo družstevním vlastnictví, příp. v nájmu.

Tabulka č. 2.2 **Finanční a bytová situace rodin**

	abs.	%
bydlení		
- byt v osobním vlastnictví	162	27,6
- rodinný dům v osobním vlastnictví	208	35,4
- družstevní byt	47	8,0
- nájemní byt	131	22,3
- byt/dům rodičů či jiných příbuzných	38	6,5
- jiná možnost	2	0,3
vycházení s příjmem		
- s velkými obtížemi	19	3,2
- s obtížemi	53	9,0
- s menšími obtížemi	190	32,3
- docela snadno	210	35,7
- snadno	88	15,0
- velmi snadno	28	4,8
celkový čistý měsíční příjem domácnosti		
- do 19 999 Kč	46	7,8
- 20 000 - 29 999 Kč	110	18,7
- 30 000 - 39 999 Kč	151	25,7
- 40 000 - 49 999 Kč	90	15,3
- 50 000 - 59 999 Kč	32	5,4
- 60 000 Kč a více	23	3,9
- odmítla, nechce uvést	121	20,6
- nezná výši příjmu	15	2,6

Zdroj: Mikrojesle 2018

Vyjít s celkovým příjmem bez potíží se daří mírně nadpoloviční většině rodin (55 %), naproti tomu velké obtíže deklarují 3 % žen. Větší obtíže připouštějí samoživitelky. Míra snadnosti hospodaření s rodinným rozpočtem se odvíjí od výše příjmu, neboť čím je příjem vyšší, tím snadnější vycházení umožňuje. Konkrétní výši příjmu, resp. alespoň její zařazení do příslušné příjmové kategorie, odmítla každá pátá respondentka. Ty ostatní mají nejčastěji k dispozici 30 až 40 tisíc Kč měsíčně. Ekonomická aktivita ženy celkové příjmy rodiny spíše zvyšuje.

2.2 Životní hodnoty

Význam přikládáný respondentkami **rodině a dětem je dle očekávání velmi vysoký**. Žít pro svou rodinu a děti považuje osobně za nejvíce důležité 78 % žen a mít dostatek času věnovat se dětem 82 % žen (tabulka č. 2.3). Potřebu dostatečného času na děti vyzdvihují zvláště ženy, které v současnosti pečují o dítě mladší tří let. Srovnatelně vysoká důležitost je ještě dávana potřebě či snaze poskytnout dětem co nejlepší vzdělání a kvalifikaci. Naopak, jako nejméně důležité hodnotí tyto tři jmenované aspekty necelá 2 % žen. Mít dostatek času věnovat se partnerovi není preferováno v takové míře jako v případě dětí, ale i tak si tato potřeba uchovává svoji důležitost, především v úplných rodinách.

2. Zájem o mikrojesle ze strany rodičů - matek malých dětí

Práce, která člověka baví a která je dobře placená, má pro dotázané matky v porovnání s rodinou nižší význam, nicméně zůstává v popředí důležitosti (tabulka č. 2.3). Hodnota vlastního co nejlepšího vzdělání, které však nemusí být vždy předpokladem pro požadovanou práci, je v tomto směru výrazně upozaděna. Význam vzdělání v osobním životě přitom roste s výší dosaženého vzdělání respondentek. Pro vysokoškolačky znamená dokonce vyšší hodnotu než mít hodně peněz a dobře si žít, zatímco u žen s nejnižším vzděláním je tomu naopak. Při nutné péči o malé děti řadí dotázané matky mezi relativně nejméně důležité hodnoty dostatek času na přátele a vlastní zájmy, ale i na práci. S rostoucím počtem dětí v rodině se důležitost přikládána těmto hodnotám statisticky významně snižuje.

Tabulka č. 2.3 **Životní hodnoty respondentek**

	hodnocení (v %)					průměrné skóre důležitosti
	1 nejméně důležité	2	3	4	5 nejvíce důležité	
mít dostatek času věnovat se dětem	1,5	0,2	2,4	14,1	81,8	4,7
žít pro svou rodinu a děti	1,5	0,0	3,4	17,2	77,9	4,7
poskytnou dětem co nejlepší vzdělání a kvalifikaci	1,5	0,2	7,8	21,4	69,0	4,6
mít práci, která mě baví	1,5	1,2	14,5	28,4	54,4	4,3
mít práci, která je dobře placená	1,7	2,2	16,8	34,9	44,4	4,2
mít dostatek času věnovat se partnerovi	3,7	2,6	15,8	34,7	43,2	4,1
mít hodně peněz a dobře si žít	2,7	6,3	27,6	33,3	30,1	3,8
mít dostatek času na přátele a koníčky	3,6	8,2	28,4	31,3	28,6	3,7
mít co nejlepší vzdělání a kvalifikaci	3,4	7,0	37,6	29,4	22,6	3,6
mít dostatek času věnovat se práci a zaměstnání	3,9	12,4	44,2	25,3	14,1	3,3

Pozn.: Průměrné skóre důležitosti je aritmetickým průměrem vypočítaným ze všech odpovědí na jednotlivé výroky na pětibodové stupnici, kde 1 znamená nejméně důležité a 5 nejvíce důležité.

Zdroj: Mikrojesle 2018

Prorodinná orientace dotázaných matek jasně dominuje i v pohledu na sladování rodinných a případných pracovních povinností. Většina matek by při vyvažování práce a rodiny dala přednost rodině, pětina dokonce výlučně (tabulka č. 2.4). Stejnou měrou by se oběma sférám chtěla věnovat téměř každá pátá matka, dát přednost práci před rodinou by kromě jediné nechtěla žádná z nich. Pokud měly ženy odhadnout, jak pracovní a rodinné závazky vyvažují jejich partneři, většinou deklarovaly, že muži se věnují rodině i práci, přičemž spíše dávají přednost rodině nebo se obojímu věnují rovnocenně.

Tabulka č. 2.4 **Jak byste v životě chtěly vyvažovat práci a rodinu (v %)**

	respondentky celkem	ženy z neúplných rodin	ženy z úplných rodin	muži-partneři z úplných rodin
dát přednost rodině	22,4	18,9	22,8	10,7
věnovat se rodině i práci, ale spíše dát přednost rodině	59,5	52,8	60,2	37,2
věnovat se rodině a práci stejnou měrou	17,9	28,3	16,8	35,1
věnovat se rodině i práci, ale spíše dát přednost práci	0,2	0,0	0,2	15,3
dát přednost práci	0,0	0,0	0,0	1,7

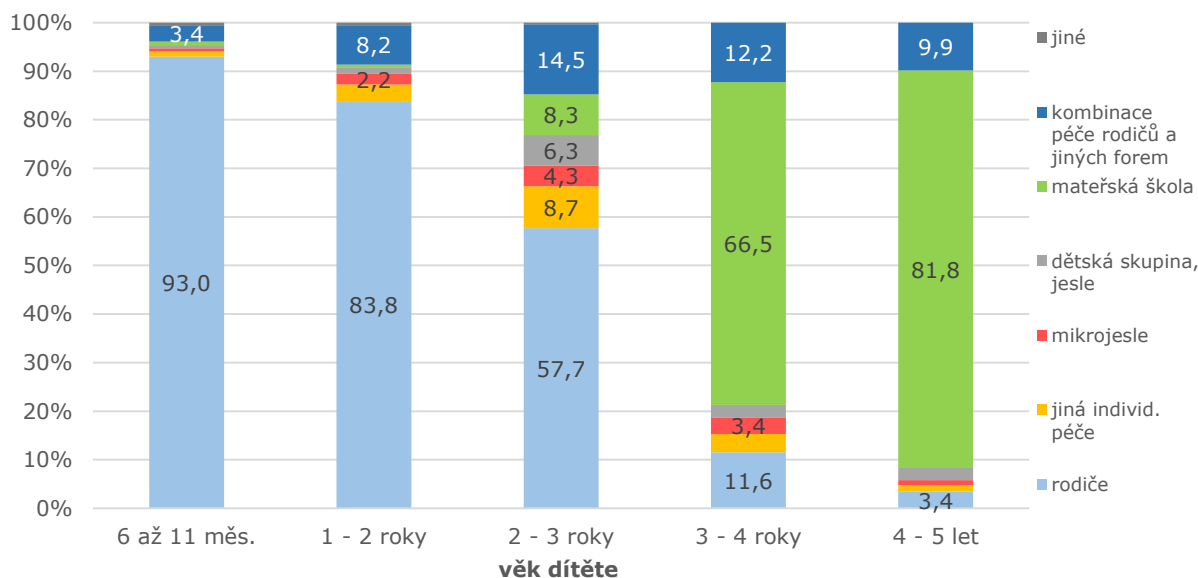
Zdroj: Mikrojesle 2018

2.3 Způsoby zajištění péče o děti - preference a realita

Názory na formu ideální péče o děti se mění s věkem dítěte. Důraz na rodičovskou péči je nezpochybnitelný do jednoho roku věku dítěte, svoji váhu si zachovává do dvou let věku dítěte a významný je i do tří let věku dítěte (viz graf č. 2.1). Naproti tomu pro tříleté a starší dítě je dle názoru matek nejlepší mateřská škola. **Největší variabilita v postojích žen ohledně ideální péče o dítě je pro děti ve věku dva až tři roky.** Jak je patrné z grafu č. 2.1, ve srovnání s péčí o mladší či starší dítě se matky relativně častěji (9 %) přiklánějí k jiné individuální než rodičovské péči o 2-3leté dítě (tzn. k péči prarodičů, jiných příbuzných, přátel nebo placených chův), k péči v dětské skupině či v zařízeních typu jeslí (6 %), v mikrojeslích (4 %) nebo v mateřské škole (8 %). V této věkové kategorii má v porovnání s ostatními rovněž relativně nejvyšší význam kombinace rodičovské péče s péčí prarodičů, chův, mikrojeslí, mateřských škol či jiných kolektivních zařízení.

2. Zájem o mikrojesle ze strany rodičů - matek malých dětí

Graf č. 2.1 **Názor matek na nejlepší způsob zajištění péče o děti daného věku (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

Možnost zkombinovat vlastní péči o dítě s péčí jiné osoby či zařízení není nezanedbatelným požadavkem. Zatímco při péči o dítě mladší dvou let by se matky rády střídaly se svými prarodiči, pro děti tříleté a starší upřednostňují kombinaci vlastní péče se službami mateřských škol či jiného kolektivního zařízení. Pro péči o dítě ve věku 2-3 roky jsou preference těchto dvou eventualit vyrovnané. Současně je zde v relativně vyšší míře vybírána varianta kombinace péče rodičů a mikrojeslí.

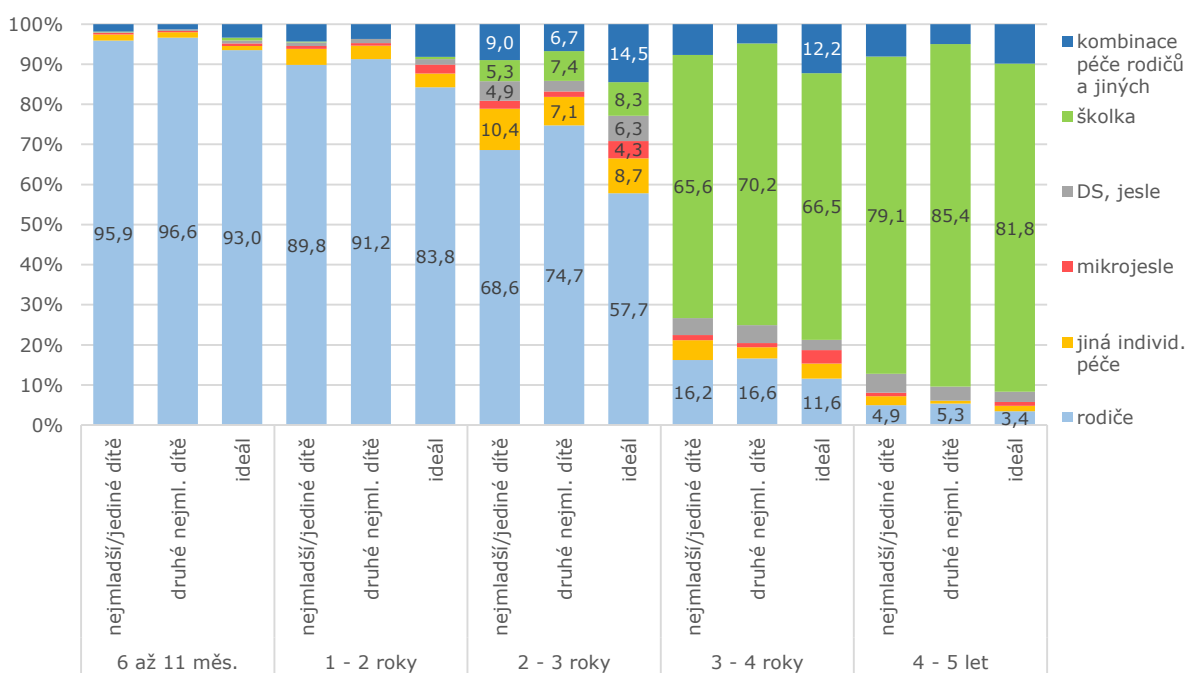
Jak je zřejmé z grafu č. 2.1, samotné **mikrojesle jsou voleny jako nejlepší způsob zajištění péče o dítě** spíše marginálně. Relativně **nejčastěji pro děti ve věku 2-3 roky** (4 %), méně **pro děti 3-4leté** (3 %) a **ve věku 1-2 roky** (2 %). Pokud k těmto podílům přičteme odpovědi žen preferujících kombinaci péči rodičů a mikrojeslí, zvýší se dané podíly na 7 % pro děti 2-3leté a na 4 % pro děti 1-2leté. Pro děti 3-4leté zůstane podíl stejný.

Z hlediska nejvyššího dosaženého vzdělání se nejzřetelněji odlišují názory matek na ideální způsob péče o dítě u vysokošolaček a žen se základním vzděláním. Zatímco matky bez maturity relativně častěji preferují rodičovskou péči o dítě (pro děti ve věku 1-5 let), příp. mateřskou školu (pro děti 2-3leté), vysokoškolsky vzdělané ženy by oproti nim častěji uvítaly možnost zkombinovat vlastní péči o dítě s péčí jiné osoby či zařízení. Relativně častěji se rovněž přiklánějí k novějším formám péče o děti, a to k mikrojeslím, dětským skupinám, příp. zařízením typu jeslí.

Realita bývá oproti představám mnohdy jiná. **Nejvíce** (cca z 90 %) **se skutečný způsob péče shoduje s ideálními představami matek o jeho zajištění pro děti do dvou let**. Nicméně i dominující rodičovská péče o děti daného věku je v realitě mírně častější, než je považováno za žádoucí (graf č. 2.2). V případě rodičovské péče to ostatně platí pro každou věkovou kategorii dětí, nejzřetelněji **pro 2-3leté, příp. 3-4leté dítě**. Právě pro takto staré děti **se realita nejvíce vzdaluje ideálu**, a to jak v případě jediného či nejmladšího dítěte, tak i pro druhé (starší) dítě v rodině. Pro 2-3leté dítě by rodiče raději našli místo v mateřské škole, v dětské

skupině, v zařízení typu jeslí či v mikrojeslích, příp. by uvítali možnost zkombinovat vlastní péči s některou ze jmenovaných forem. Ve skutečnosti jsou však častěji se svými dětmi ještě doma. Rovněž péči o 3-4leté děti by rodiče namísto vlastní výlučné péče raději více rozprostřeli mezi další pečovatele. Shoda ideálních představ se skutečným umístěním dětí do veřejné či soukromé mateřské školy je poměrně vysoká (u 3-4letých dětí zhruba 80 %, u 4-5letých dětí téměř 90 %).

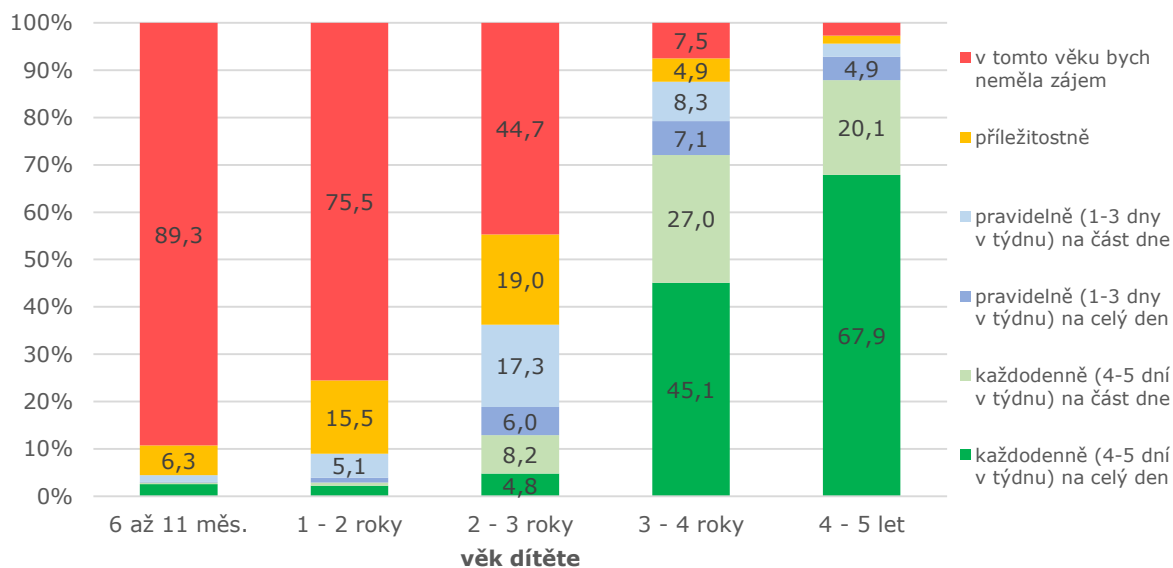
Graf č. 2.2 **Skutečný způsob zajištění péče o nejmladší a druhé nejmladší dítě a pohled na ideální způsob péče o dítě daného věku (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

Důraz na (převažující) rodičovskou péči o nejmenší děti dokládá i následující graf. V něm jsou zachyceny názory matek na **rozsah péče o děti v kolektivních zařízeních**, který považují za nejvhodnější s ohledem na potřeby dětí daného věku. Přestože naprostá většina matek nepokládá kolektivní zařízení za vhodné pro děti do dvou let, desetina, resp. čtvrtina žen jejich vhodnost pro děti do jednoho roku, resp. do dvou let připustila, i když převážně jen ve formě příležitostné docházky. **Pro 2-3leté dítě** považuje služby kolektivní péče o děti za přijatelné 55 % žen. Docházka by již mohla mít **pravidelnější a spíše jen polodenní charakter**, pětina žen by upřednostnila ještě **příležitostné využívání**. Výše doložená preference i skutečná návštěva mateřských škol dětmi od tří let se zde potvrzuje nejčastěji volenou **každodenní docházkou 3-5letého dítěte do kolektivního zařízení, obvykle na celodenní bázi**.

Graf č. 2.3 **Nejvhodnější rozsah péče o děti v kolektivním zařízení (v %)**

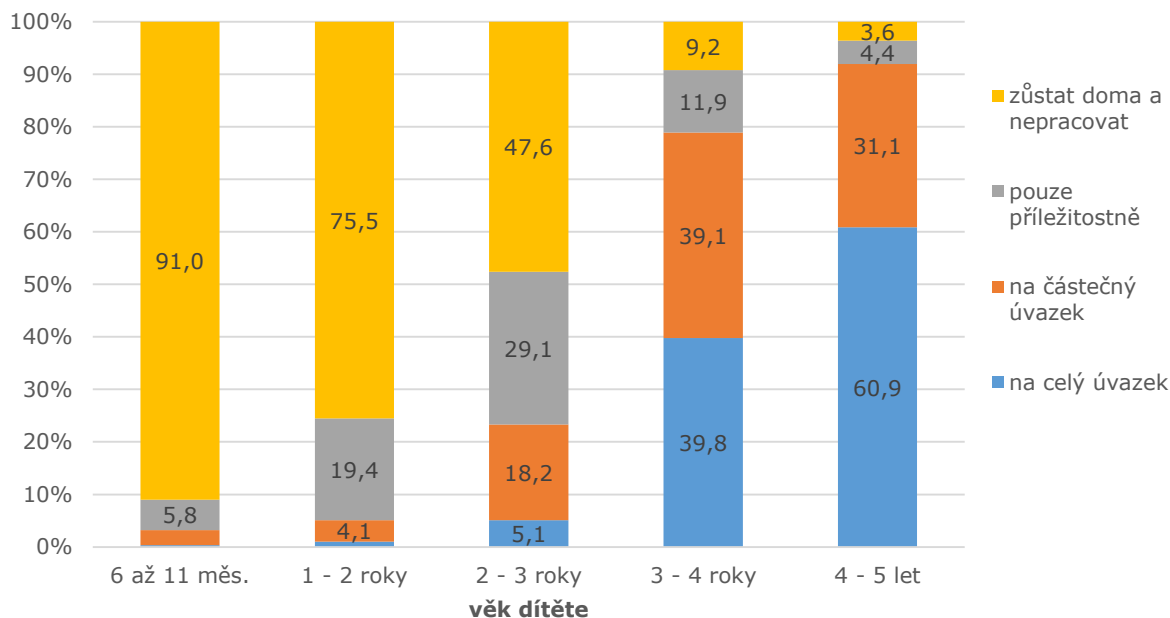

Zdroj: Mikrojesle 2018

Třetí narozeniny dítěte tak (stále) představují nejen jakýsi předěl mezi rodičovskou a nerodinou, zejména kolektivní péčí, ale i impuls pro větší zapojení ženy na trhu práce (pro srovnání např. Palonciová a kol., 2014). Pokud se měly matky vyjádřit k tomu, jaký rozsah své výdělečné činnosti by si v daném věku dítěte představovaly, tak v souladu s předchozími poznatky **by nechtělo vůbec pracovat devět z deseti žen při péči o dítě mladší jednoho roku** (graf č. 2.4). K této možnosti se více přikláněly ženy bez maturity (96 %), naproti tomu vysokoškolačky častěji preferovaly nějakou výdělečnou činnost (15 %), nejvíce v podobě příležitostné práce. **Nějaká forma přivýdělku při péči o 1-2leté dítě by vyhovovala každé čtvrté matce**, přičemž zpravidla jen jako příležitostná práce, tj. v rozsahu několika hodin měsíčně. Zde se opět projevuje vliv vzdělání, neboť v tomto období života dítěte by chtěla pracovat až třetina matek s vysokoškolským vzděláním, ale jen zhruba desetina matek s nejnižším vzděláním. Nicméně preference výlučné domácí péče o 1-2leté děti stále jasně převažuje.

Nejméně se na rozsahu výdělečné činnosti při současné péči o dítě shodnou matky v případě 2-3letých dětí. Polovina z nich by ještě chtěla zůstat doma, druhá polovina by ráda pracovala, nejčastěji jen příležitostně, příp. na částečný úvazek. Diferenciace názorů dle vzdělání matek je velmi výrazná. Dvě třetiny (63 %) vysokoškolsky vzdělaných žen by rády již pracovaly, třetina ještě příležitostně, čtvrtina na částečný úvazek, naopak z žen s nižším vzděláním by chtěla být do pracovního procesu zapojena necelá polovina (46 %). Jejich postavení na trhu práce, ať již z hlediska náplně práce, pracovní pozice, finančního ohodnocení či možností využívání flexibilních forem práce, je ve srovnání se ženami s vysokoškolským vzděláním většinou horší, což může komplikovat sladění rodinných a pracovních povinností. **S dětmi staršími tří let by chtěla samostatně podnikat nebo být zaměstnána naprostá většina matek**, vliv vzdělání se zde již neprojevuje. Významná část z nich nejraději ve zkrácené pracovní době či příležitostně, což lze vysvětlit přáním mít ještě dostatek času věnovat se dítěti. Zájem o práci na plný úvazek sílí až po čtvrtém roce věku dítěte.

Graf č. 2.4 V jakém rozsahu by matky v daném věku dítěte nejraději pracovaly/samostatně podnikaly (v %)

Zdroj: Mikrojesle 2018

Souhrnné údaje o tom, nakolik se matkám daří své představy o rozsahu své výdělečné činnosti naplnit, přináší například data OECD (OECD Family Database, 2018). Podle nich byla v roce 2014 výdělečně činná každá čtvrtá žena (24 %) ve věku 25-54 let s nejmladším dítětem do dvou let. To je spolu se Slovenskem, Estonskem a Maďarskem nejnižší podíl v rámci EU (průměr EU činí 55 %). Naproti tomu zaměstnanost žen se staršími dětmi patří v mezievropském srovnání k nejvyšším: pro ženy s nejmladším dítětem ve věku tři až pět let je 72 % (EU 69 %) a pro ženy s nejmladším dítětem ve věku 6-14 let činí 87 % (EU 75 %).

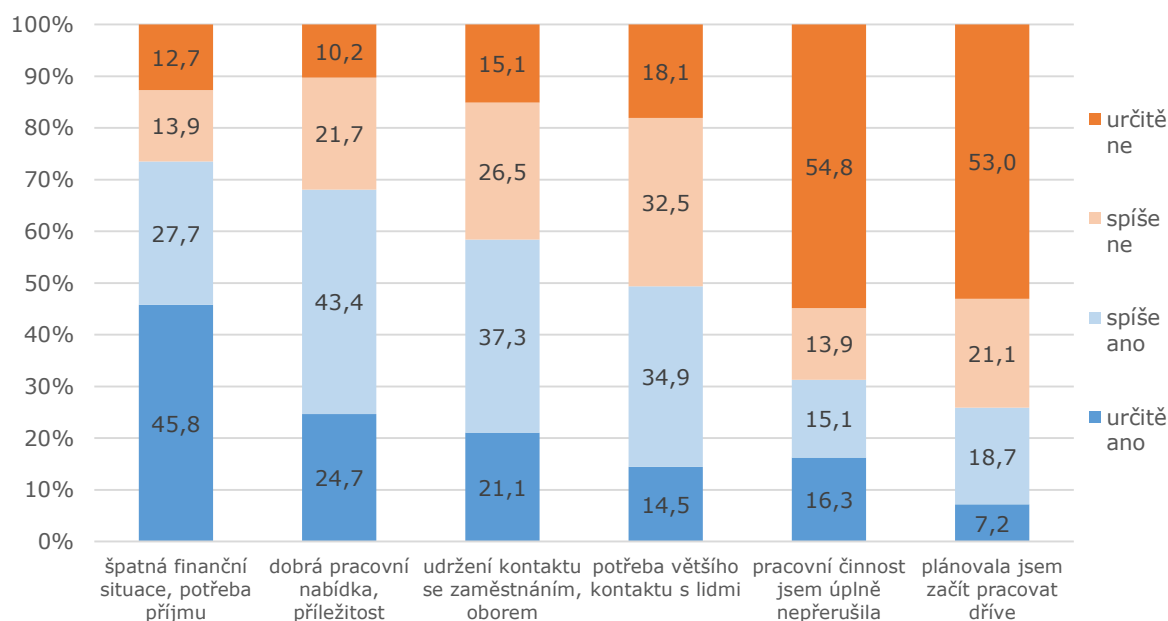
Matky dotázané ve výzkumu začaly pracovat během nebo po skončení rodičovské dovolené s nejmladším/jediným dítětem téměř v polovině případů (45 %)⁵⁷: 17 % na plný úvazek, 17 % na zkrácený úvazek a 11 % příležitostně. Nejčastěji začaly tyto ženy pracovat ve třech letech dítěte (24 %), v souhrnu se do tří let věku dítěte vrátilo/nastoupilo na trh práce 80 % žen. Nemalý podíl těchto žen (30 %) ale přitom začal pracovat ještě před druhými narozeninami dítěte. S druhým (starším) dítětem byly matky doma trochu déle, až třetina žen se vrátila po jeho třetích narozeninách. Jejich rodičovská dovolená s nejmladším dítětem tak pravděpodobně častěji navazovala na rodičovskou dovolenou se starším dítětem. Před druhými narozeninami druhého/staršího dítěte začala pracovat pětina žen.

Důvody, které stojí v pozadí **rozhodnutí začít pracovat před druhými narozeninami dítěte**, mohou být různé. Respondentky, které by chtěly být v tomto období života dítěte výdělečně činné nebo již ve skutečnosti jsou, příp. byly, měly zhodnotit, nakolik je následující okolnosti při jejich rozhodování ovlivnily. V souhrnu tedy odpovídalo 28 % všech žen, z hlediska nejvyššího dokončeného vzdělání každá

⁵⁷ Zbývajících 55 % žen bylo době výzkumu nejčastěji stále ještě na mateřské nebo rodičovské dovolené.

třetí vysokoškolačka, každá čtvrtá žena se středním vzděláním s maturitou a každá sedmá žena bez maturity. **Finanční přínos jejich výdělečné aktivity se ukázal být hlavním motivem.** Špatnou finanční situaci a potřebu vlastního příjmu v rodinném rozpočtu uvedly tři ze čtyř těchto žen (graf č. 2.5). Neméně významným podnětem (by) byla **nabídka dobré pracovní příležitosti** následovaná potřebou **neztratit kontakt se svým zaměstnáním** či pracovním oborem. Prostředkem proti sociální izolaci a zajištěním většího kontaktu s lidmi byla vlastní výdělečná činnost pro polovinu žen. Jen zhruba čtvrtina až třetina žen měla rychlejší návrat do práce (dlouhodobě) v plánu, příp. ani narození dítěte její dosavadní pracovní činnost neovlivnilo.

Graf č. 2.5 **Důvody, proč začít pracovat před druhými narozeninami dítěte (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

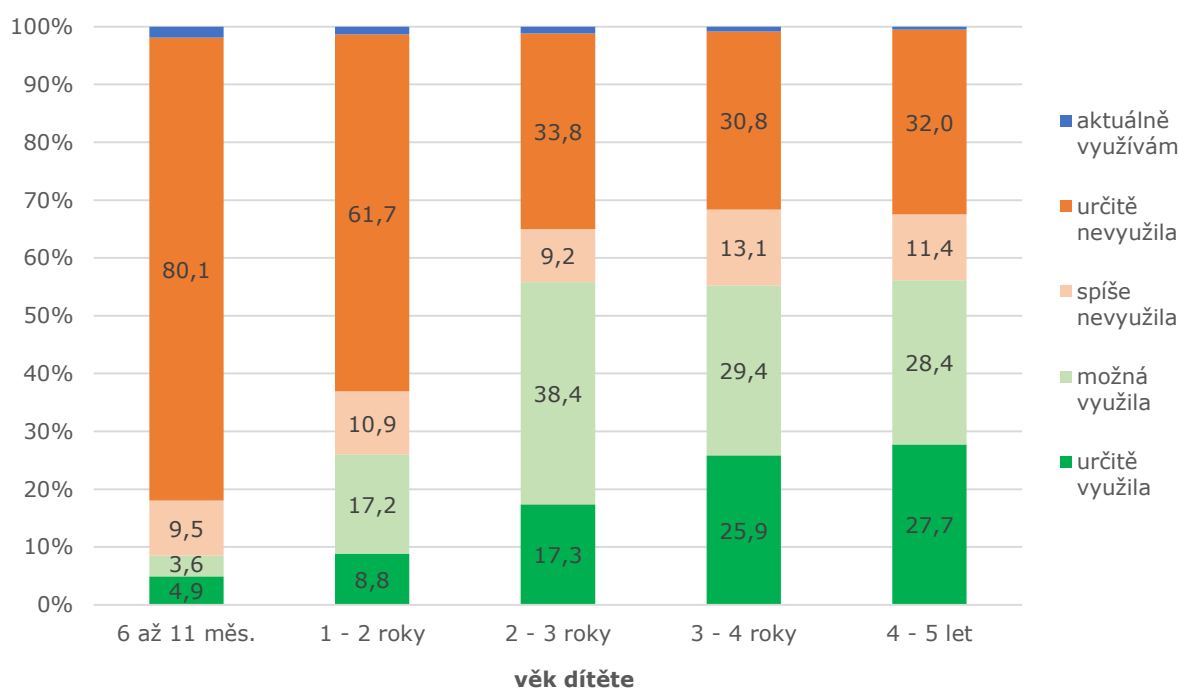
2.4 Mikrojesle - zájem o jejich využití

Hlavním cílem výběrového šetření mezi matkami malých dětí bylo zjišťování jejich povědomí a zájmu o služby mikrojeslí a jejich názorů na podmínky poskytované péče. Konkrétní informace o mikrojeslích si zatím zjišťovala jen 4 % matek, dalších 35 % žen o mikrojeslích již slyšelo, ale moc o nich neví. Novinkou jsou mikrojesle pro zbývající tři pětiny žen. Aktuálně využívá služeb mikrojeslí pro některé ze svých dětí 17 matek (tj. 3 %), a to pro děti všech věkových kategorií, častěji pro ty (nej)mladší. Povědomí o mikrojeslích přitom má téměř polovina vysokoškolsky vzdělaných matek, ale jen třetina středoškolaček s maturitou nebo s nižším vzděláním.

Pokud by byly mikrojesle finančně a místně dostupné, uvažovala by o jejich využití každá druhá oslovená matka pro dítě starší dvou let (viz graf č. 2.6). Se zvyšujícím se věkem dítěte se přitom posiluje rozhodný souhlas s jejich využitím (oproti souhlasu váhavému). Naproti tomu třetina matek je u dětí starších

dvou let zásadně proti, další zhruba desetina by je spíše nevyužila. O tom dát 2-3leté dítě do mikrojeslí by častěji kladně uvažovaly matky s vysokoškolským vzděláním a dále matky žijící v obcích do 5 tisíc obyvatel. Rozhodnutí o využití mikrojeslí pro dítě ve věku tři až čtyři roky je mírně ovlivněno věkem nejmladšího dítěte v rodině, neboť matky aktuálně pečující o dítě mladší tří let se k jejich potenciálnímu využití přiklánějí častěji než ty, jejichž dítě již oslavilo třetí narozeniny.

Graf č. 2.6 V jakém věku dítěte by matky využily služeb mikrojeslí (v %)

Zdroj: Mikrojesle 2018

V souladu s preferencí rodičovské péče o nejmenší děti (viz výše) není překvapivé, že až 80 % matek by dítě do jednoho roku do mikrojeslí určitě nedávalo, dalších 10 % by o tom také spíše neuvažovalo. Potenciál využití služeb mikrojeslí pro 1-2leté dítě je relativně vyšší, jako pravděpodobný se jeví čtvrtině žen, přičemž převládá ne zcela rozhodný souhlas („možná využila“). V závislosti na nejvyšším dosaženém vzdělání se k němu kloní každá třetí vysokoškolačka, ale jen každá pátá žena se základním vzděláním nebo bez maturity.

Více jak jedna pětina žen (22 %) by služeb mikrojeslí spíše nebo určitě nevyužila v žádném věku dítěte, častěji se jedná o ty, které (zatím) mají jen jedno dítě. Na druhém pólu je 6 % žen, které by naopak možná nebo určitě mikrojesle využily v každém věku dítěte, resp. 7 % se započtením těch, které mikrojesle aktuálně využívají.

Důvody, které stojí v pozadí zamítavého stanoviska matek k využití mikrojeslí pro své dítě, se s věkem dítěte proměňují. U nejmladších dětí a u dětí do dvou let věku jasně dominuje potřeba rodičovské péče o dítě jak ze strany samotných rodičů, tak i v zájmu dítěte (viz tabulka č. 2.5, a pro srovnání rovněž viz

2. Zájem o mikrojesle ze strany rodičů - matek malých dětí

graf č. 2.1). Ostatní důvody jsou zmiňovány spíše okrajově. U starších dětí jsou důvody rozmanitější. O 2-3leté dítě chtějí matky, příp. otcové pečovat hlavně sami. Významným argumentem zůstává, byť v nižší míře, důvod, že mikrojesle nejsou v daném věku dítěte v jeho zájmu. Poměrně často by matky dále před mikrojeslemi daly přednost péči prarodičů či jiné blízké osoby, chybí jim rovněž zkušenost a reference o jejich službách. Významnější statistické odlišnosti byly zjištěny pouze u respondentek z obcí do 5 tisíc obyvatel, které pro 2-3leté dítě častěji (oproti průměru a zejména ve srovnání se ženami z největších měst) preferují péči v (širší) rodině, tj. péči rodičů, prarodičů apod. U 3-4letých a především pak u 4-5letých dětí je zásadním důvodem pro nevyužití mikrojeslí dostatečná nabídka jiných služeb péče o děti. Nejméně byla napříč věkovým spektrem dětí uváděna nevhodnost stávajícího nastavení podmínek péče o děti v mikrojeslích. Připomeňme však, že matky mohly zvolit nejvýše dva důvody z nabízených, nevyjadřovaly se ke každému zvlášť.

Tabulka č. 2.5 **Důvody nevyužití služeb mikrojeslí při péči o děti daného věku (v %)**

	věk dítěte				
	6-11 měsíců	1-2 roky	2-3 roky	3-4 roky	4-5 let
není to v zájmu dítěte	58,4	51,8	38,3	13,6	11,4
matka/otec se chce o dítě starat sám/sama	59,2	57,8	54,2	15,9	5,9
preferují péči prarodičů, příbuzného, známého	5,3	8,0	11,9	10,5	6,3
nabídka jiných služeb je dostatečná	0,4	0,7	3,2	47,7	60,4
podmínky v mikrojeslích nejsou vhodně nastaveny	0,4	0,9	0,4	3,1	4,3
nemám s nimi zkušenost, nemám reference	6,1	6,8	10,3	15,5	15,7
nemám k nim důvěru	4,7	4,7	7,9	8,5	7,1

Pozn.: Respondentky měly vybrat maximálně 2 důvody v každém sloupci.

Zdroj: Mikrojesle 2018

Relativní četnost důvodů nevyužití mikrojeslí uváděných matkami, které nemají o jejich služby zájem v žádném věku dítěte, se s dílčími odlišnostmi podobá frekvencím v tabulce č. 2.5. Tyto ženy (relativně dvakrát) častěji (v každém věku dítěte) nemají k mikrojeslím důvěru, nevyužití mikrojeslí pro děti ve věku 3-5 let pak dále relativně častěji zdůvodňují potřebou vlastní rodičovské, příp. prarodičovské péče o dítě či zájmem dítěte.

Čím je dítě starší, tím spíše by se ženy nechaly přesvědčit, aby služeb mikrojeslí využily. Pro děti do tří let však na svém odmítavém stanovisku pevně trvá většina matek. Názor by nezměnily téměř tři čtvrtiny žen v případě péče o dítě do jednoho roku věku, dvě třetiny žen pro dítě ve věku 1-2 roky a tři pětiny žen pro dítě 2-3leté (viz tabulka č. 2.6). Ostatní ženy by mikrojesle využily, především pokud by osobně znaly pečující osobu, musely se vrátit do práce dříve, než plánovaly nebo by prostě neměly možnost zvolit jiné řešení (mateřskou školu, jesle, prarodiče apod.). Nutnost dřívějšího návratu k výdělečné činnosti přitom častěji zmiňovaly vysokoškolačky, ženy s nižším vzděláním by naproti tomu častěji nic nepřesvědčilo. Nemožnost zajistit péči o dítě jiným způsobem by byla hlavním důvodem pro využití mikrojeslí pro děti ve věku 3-5 let. Svoji váhu však mají i další okolnosti, především dobrá znalost pečující osoby a kladné reference od známých. Významným faktorem by rovněž byl fakt, že stávající řešení péče o dítě by bylo nevyhovující, což uváděly

především respondentky z obcí do 5 tisíc obyvatel. Ženy žijící ve městech nad 100 tisíc obyvatel by se (nadpoloviční) většinou nenechaly ničím zvíkat a mikrojesle by pro děti 3-5leté nevyužily.

Tabulka č. 2.6 **Okolnosti, které by přiměly matky změnit názor, aby služeb mikrojeslí při péči o děti daného věku využily (v %)**

	věk dítěte				
	6-11 měsíců	1-2 roky	2-3 roky	3-4 roky	4-5 let
kdybych pečující osobu osobně znala	11,0	12,9	13,8	17,1	14,9
doporučení od známých, jejich dobrá zkušenost	5,7	5,2	7,1	10,5	11,4
garance kvality (profesní kvalifikace aj.)	2,3	1,9	2,4	3,5	3,1
nemožnost zvolit jiné řešení (MŠ, jesle apod.)	8,0	10,5	16,2	30,6	34,1
stávající řešení by bylo nevyhovující	1,9	1,6	4,3	10,9	14,5
nutnost dřívějšího návratu k výdělečné činnosti	12,0	14,8	13,8	8,9	7,5
nepřimělo by mě nic	71,0	64,6	56,9	38,4	34,5

Pozn.: Respondentky měly vybrat maximálně dva důvody v každém sloupci.

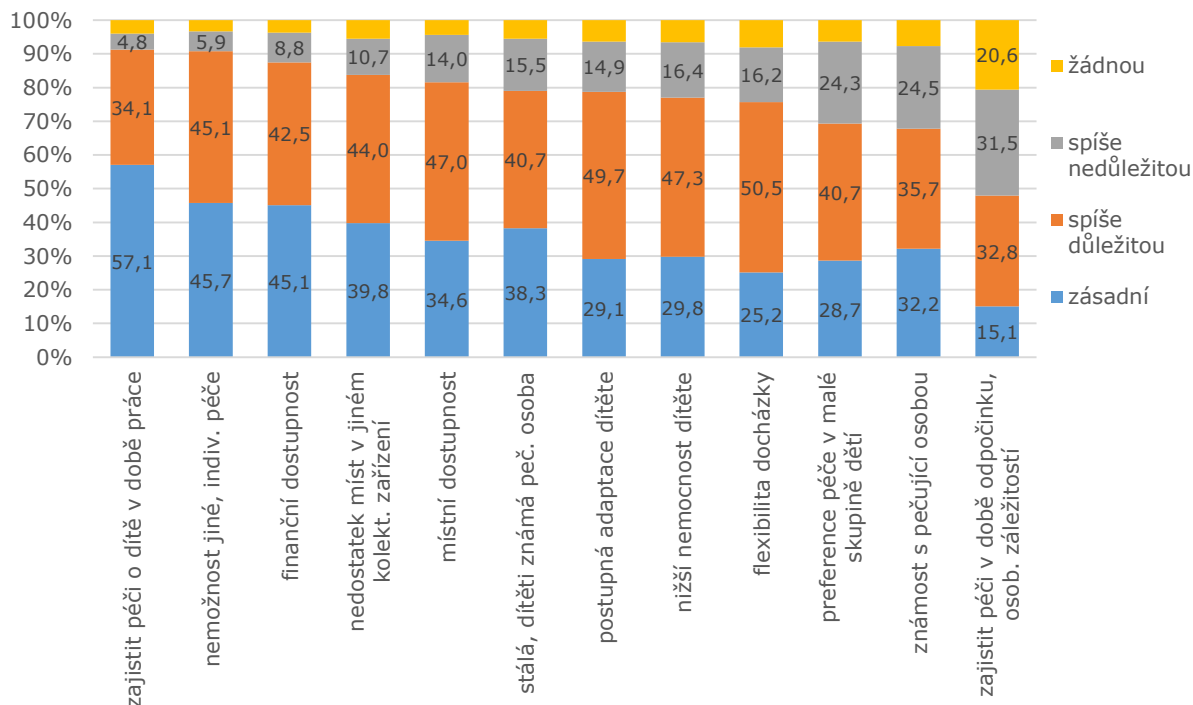
Zdroj: Mikrojesle 2018

Podskupina matek, které by mikrojesle nevyužily v žádném věku dítěte, je ve svém postoji o poznání pevnější, neboť žádná ze jmenovaných okolností by je nepřiměla změnit názor až v 89 % případů u dítěte do jednoho roku, v 82 % u dítěte ve věku 1-2 roky, v 69 % u 2-3letého dítěte, v 52 % u 3-4letého dítěte a ve 47 % u dítěte ve věku 4-5 let. Pokud by se přeci jen nechaly přesvědčit, tak hlavně kvůli nemožnosti jiného způsobu péče o dítě, díky osobní známosti s pečující osobou, příp. z důvodu nutnosti dřívějšího návratu do práce.

Nyní se blíže zaměříme na **důvody, které naopak stojí nebo by stály v pozadí rozhodnutí svěřit dítě do mikrojeslí**. K jednotlivým okolnostem se vyjadřovaly ty matky, které alespoň pro jednu věkovou kategorii dětí připustily, že by služeb mikrojeslí určitě nebo možná využily nebo jejichž děti je aktuálně navštěvují. Jedná se tedy o 78 % dotázaných matek. Plnění pracovních povinností se zde ukazuje jako zásadní aspekt pro využití mikrojeslí, podstatná je rovněž neexistence jiné, individuální péče o děti (viz graf č. 2.7). Pro více než 80 % matek je velmi/spíše důležitá finanční i místní dostupnost mikrojeslí a rovněž nedostatek míst v kolektivních zařízeních typu jesle, mateřské školy apod. 70 až 80 % matek by zohlednilo i zájem dítěte, a to jak jeho postupnou adaptaci na nové, nerodinné prostředí či stálost pečující osoby, tak díky menšímu kolektivu jeho případnou spíše nižší nemocnost. Významná je také možnost flexibility v docházce dítěte do mikrojeslí. Nejméně (48 %) by matky braly v úvahu využití mikrojeslí kvůli vlastnímu odpočinku a v době vyřizování svých osobních záležitostí.

2. Zájem o mikrojesle ze strany rodičů - matek malých dětí

Graf č. 2.7 **Jakou roli (by) hrály následující důvody při rozhodování matek využít služeb mikrojeslí (v %)**

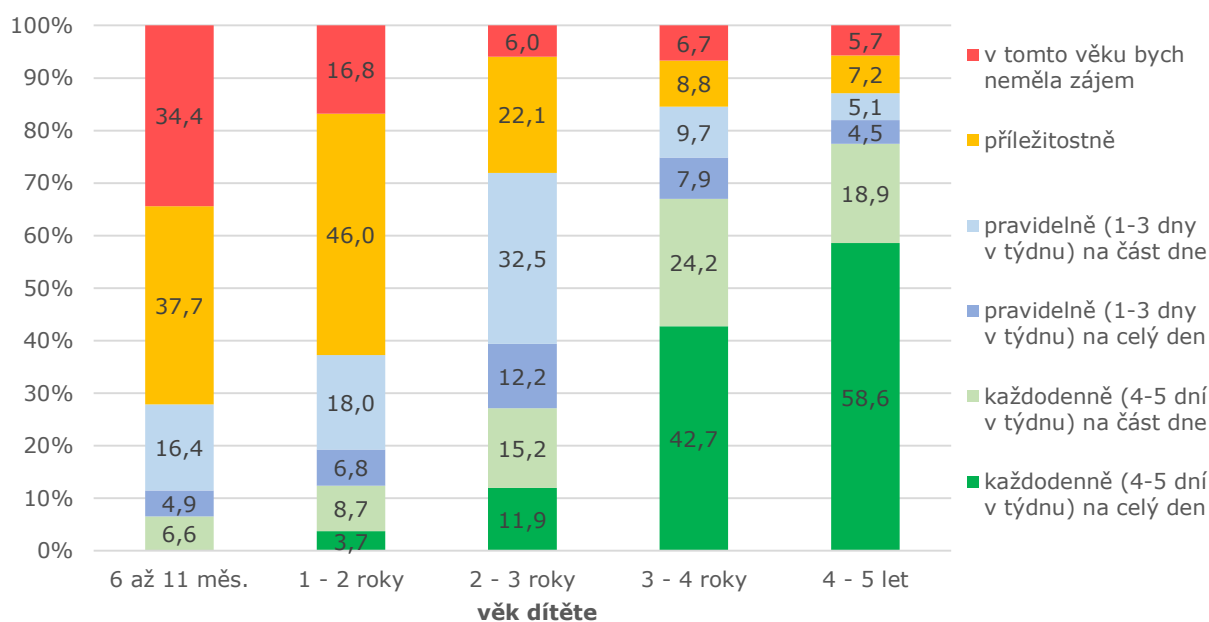
Pozn.: Pořadí důvodů podle součtu odpovědí „zásadní“ + „spíše důležitou“.

Zdroj: Mikrojesle 2018

Pokud by matky uvažovaly o využití mikrojeslí u nejmenších dětí do jednoho roku, příp. do dvou let, lze usuzovat, že by je využívaly spíše nárazově či krátkodobě, neboť relativně častěji (oproti průměru) uváděly mezi důvody jejich místní dostupnost, potřebu zajistit péči o dítě v době vyřizování osobních záležitostí, příp. v době svého odpočinku a preferenci péče v malé skupině dětí.

Postupné zvykání si na prostředí mikrojeslí a s rostoucím věkem dítěte prodlužování doby v nich strávené i větší příklon k pravidelnosti a každodennosti docházky dokládá graf č. 2.8. Matky, které by využily služeb mikrojeslí v daném věku dítěte, příp. je jejich děti již aktuálně navštěvují, měly zvolit žádoucí rozvržení docházky. Přesto **u nejmladších dětí** jich nezanedbatelná část sdělila, že v daném věku dítěte by neměla o mikrojesle zájem. U ostatních žen jasně **převažovala forma příležitostné docházky**, neboť (by) ji preferovalo 38 % žen pro děti mladší jednoho roku a 46 % žen pro děti 1-2leté. Méně jak pětina matek by byla pro pravidelnou docházku dětí na pár dní v týdnu na část dne. Největší variabilita názorů je ohledně docházky **2-3letých dětí**. Největší podíl zaujímá volba **pravidelné docházky na jeden až tři dny v týdnu, zpravidla jen na část dne**, zejména u vysokoškolaček a žen z největších měst. Spíše polodenní docházka je preferována i v případě každodenního využívání mikrojeslí. K možnosti stále jen příležitostné docházky by se příklonila pětina matek. Pro **děti 3leté a starší** by matky již upřednostnily **každodenní a převážně celodenní péči** o dítě v mikrojeslích. O ostatní formy docházky mají matky mnohem menší zájem, přesto pro zhruba pětinu žen zůstávají lepší volbou.

Graf č. 2.8 Preferovaná forma docházky do mikrojeslí podle věku dítěte (v %)

Zdroj: Mikrojesle 2018

2.5 Mikrojesle - podmínky péče

Podmínky péče o děti v mikrojeslích zahrnují několik atributů. K těm základním a v současnosti platným se řadí:

- počet dětí, o něž je souběžně pečováno – maximálně 4,
- věk dětí – od šesti měsíců do pátých narozenin,
- počet pečujících osob – jedna, příp. více,
- časová dostupnost – 5 dní v týdnu minimálně 8 hodin denně.

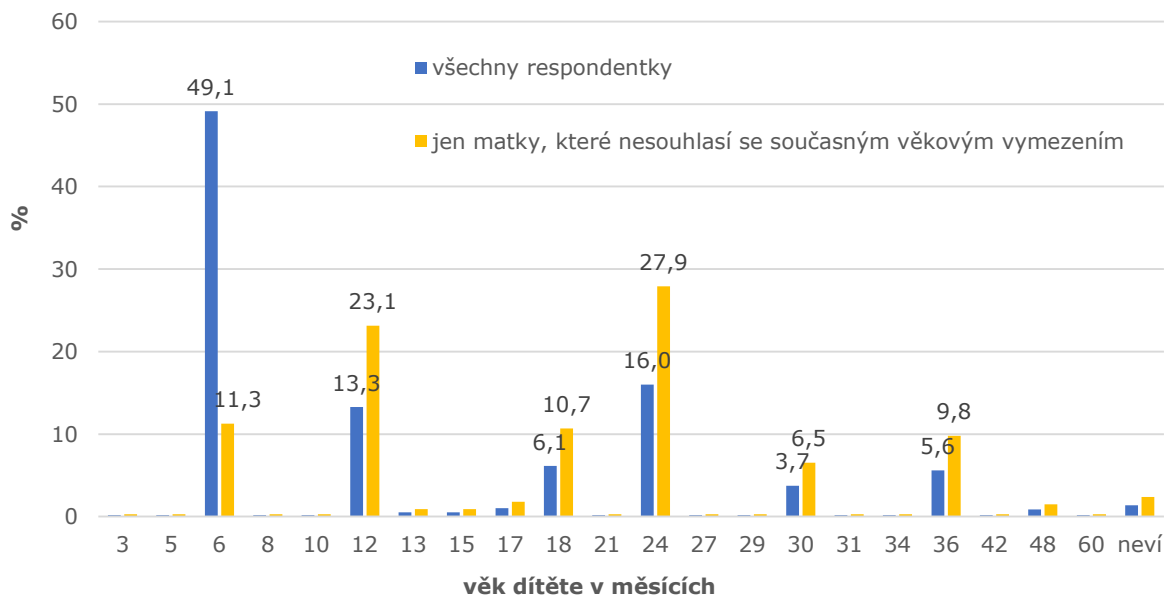
Kromě jmenovaných bodů se všechny dotázané matky vyjadřovaly ještě k dalším aspektům podmínek mikrojeslí, např. k plánu péče a výchovy, finanční úhradě za využití jejich služeb, místu a výběru zřizovatele či zajištění stravy. Analýza dat získaných z jejich odpovědí tak přispěje k ověření vhodnosti nastavení těchto podmínek a k jejich případným úpravám.

Se stávajícími věkovými hranicemi, které musí dítě navštěvující mikrojesle splňovat, dotazované matky (spíše) nesouhlasí (57 %). Určitě pro by bylo jen 15 % žen, spíše pro 28 % žen, rozhodně proti je 21 % žen a spíše proti zbývajících 36 % žen. **Častěji by přitom změnilly minimální hranici pro nástup dítěte do mikrojeslí**, neboť zatímco s minimem ve věku šest měsíců souhlasí jen 12 % žen, které odmítají současné nastavení věkových hranic, maximum ve věku pěti let by zachovalo 32 % těchto žen (viz žluté sloupce v grafech č. 2.9 a 2.10). Připočteme-li k nim ještě odpovědi žen, které souhlasí se stávajícím věkovým vymezením, pak je **pro zachování minimálního věku šesti měsíců polovina matek (49 %)** a **pro ponechání maxima na dobu pátých narozenin dítěte většina matek (61 %, viz modré sloupce v grafech č. 2.9 a 2.10).**

2. Zájem o mikrojesle ze strany rodičů - matek malých dětí

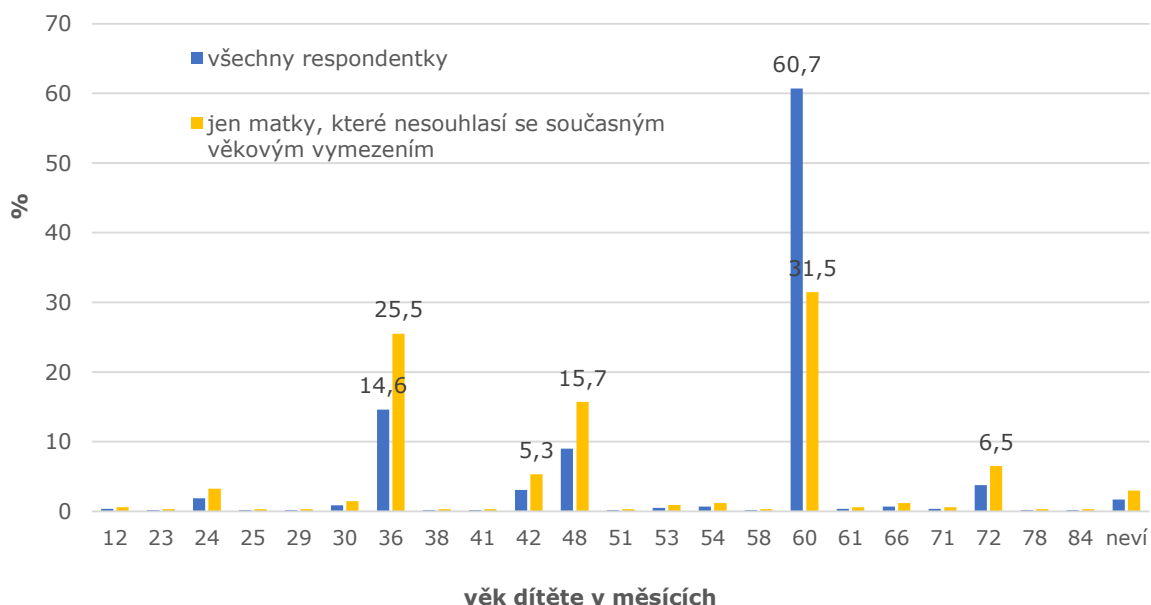
Pokud matky nesouhlasí se stávajícími věkovými limity, jako nejnižší vhodný věk se jim nejvíce zamlouvají druhé (28 %) nebo první narozeniny dítěte (23 %). Na druhou stranu maximální věkovou hranici by nejčastěji snížily na dobu, kdy dítě dosáhne tří (26 %) nebo čtyř let (16 %).

Graf č. 2.9 **Minimální věk dítěte v mikrojeslích (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

Graf č. 2.10 **Maximální věk dítěte v mikrojeslích (v %)**

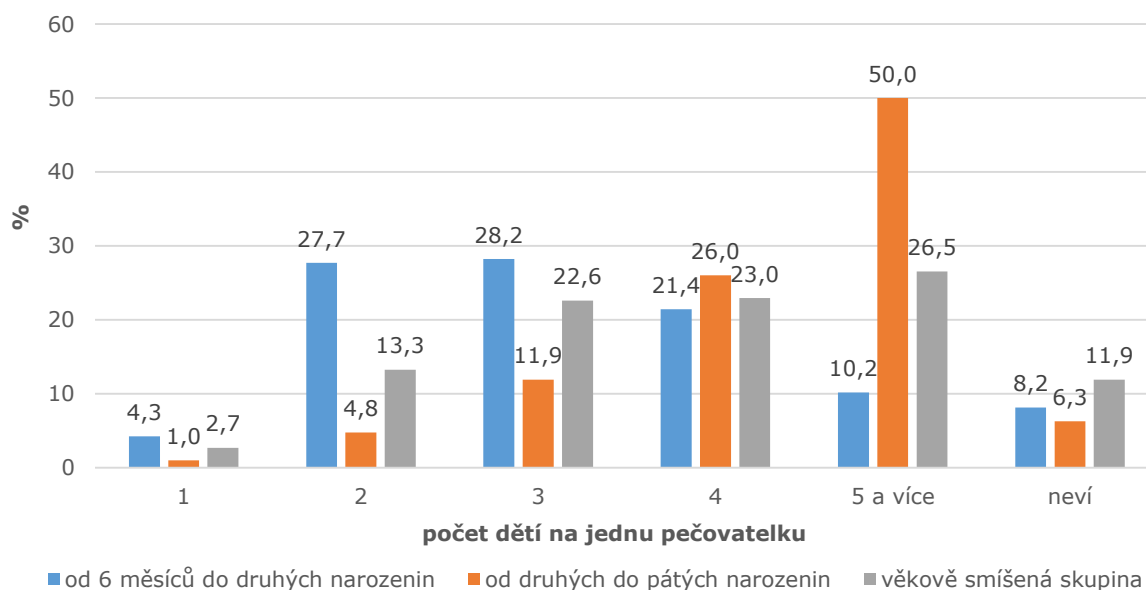

Zdroj: Mikrojesle 2018

Souhlas se současným nastavením věkových limitů pro využití mikrojeslí úzce souvisí i s názorem matek na to, zda by skupina dětí, o něž je v mikrojeslích pečováno, měla být věkově smíšená (tj. od šesti měsíců do pátých narozenin) nebo by zde měly být spíše děti zhruba stejného věku. **Věkově spíše kompaktnější skupinu dětí by celkově preferovaly tři ze čtyř (73 %) dotázaných matek**, ve vyšší míře (81 %) ty, které (určitě nebo spíše) nesouhlasí se stávajícím věkovým vymezením. Naproti tomu jen 17 % žen by dalo přednost věkově smíšené skupině dětí. Mezi těmi, které (určitě nebo spíše) souhlasí se současnými věkovými hranicemi, je tento podíl statisticky významně vyšší (25 %). Desetina žen nepokládá tuto otázku za důležitou či relevantní, resp. je jim jedno, zda skupina dětí v mikrojeslích bude věkově smíšená nebo zde budou děti zhruba stejného věku.

Názor matek na to, o kolik dětí by se měla starat jedna pečující osoba, poměrně výrazně ovlivňuje věk dětí, které by byly v dané skupině (graf č. 2.11). **Pro věkově homogenní skupinu dětí do dvou let věku je preferován spíše nižší počet dětí na pečovatelku (dvě nebo tři děti)**, na druhou stranu se až polovina matek domnívá, že **jedna pečovatelka by zvládla pět nebo více dětí od jejich druhých až do pátých narozenin**. Nejméně se matky shodovaly u věkově různorodé skupiny dětí, neboť nejčastěji volily variantu tří, čtyř nebo pěti a více dětí na jednu pečující osobu.

Graf č. 2.11 **Maximální počet dětí v jedné skupině na jednu pečovatelku (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

V současnosti musí být mikrojesle otevřeny alespoň 8 hodin denně, což respondentky nepřímou podporují. Oslovené matky se měly zamyslet nad obvyklou denní otevírací dobou mikrojeslí, tj. od kdy do kdy by měly být mikrojesle otevřeny. Jen 5 % žen nemá o denní otevírací době žádnou představu. Ostatní se **nejčastěji shodly na tom, že mikrojesle by měly být v provozu od 7 hodin (34 %), příp. od 6 nebo 8 hodin (20 %, resp. 16 %)**. Čas konce otevírací doby vykazoval větší variabilitu. **Nejčastěji by podle nich měly zavírat v 16 nebo 17 hodin (26 %, resp.**

2. Zájem o mikrojesle ze strany rodičů - matek malých dětí

22 %), **příp. ještě v 15 nebo 18 hodin** (po 10 %). Vypočteme-li z těchto časů délku otevírací doby, nejčastěji by mikrojesle měly mít otevřeno 10 hodin, příp. 9 nebo 11 hodin (viz tabulka č. 2.7). Ve městech nad 100 tisíc obyvatel by respondentky uvítaly v průměru spíše delší otevírací dobu než v obcích do 20 tisíc obyvatel.

Tabulka č. 2.7 **Délka otevírací doby mikrojeslí (v %)**

	méně než 8 h.	8 h.	9 h.	10 h.	11 h.	12 h.	déle než 12 h.	neví
délka otevírací doby	9,9	11,9	18,7	25,9	16,8	7,3	4,1	5,4

Zdroj: Mikrojesle 2018

Mikrojesle je v současné době **možné zakládat v domácnosti pečující osoby nebo v jiných vhodných prostorech**. Téměř polovina dotázaných matek (47 %) se domnívá, že místo provozování mikrojeslí není podstatné, resp. že možné jsou obě varianty. Ostatní spíše upřednostňují jiné prostory (39 %) než vlastní domácnost pečovatelky (15 %).

Pokud by se matky samy rozhodovaly využít služeb mikrojeslí, větší část by preferovala **spíše mikrojesle provozované v místě bydliště** (44 %) než v místě výkonu zaměstnání (27 %). Pětina (19 %) žen by je využila kdekoli bez ohledu na místo bydliště či pracoviště, desetina (11 %) žen uvedla, že by mikrojesle nikdy nevyužila. Respondentky z obcí do 5 tisíc obyvatel statisticky významně častěji nepřikládají konkrétnímu místu provozování mikrojeslí zásadní význam. Vzhledem k jejich pravděpodobně častějšímu dojíždění za prací si tak nechávají prostor pro to zvolit si, co by pro ně bylo v dané situaci nejlepší.

Zajištění stravy v mikrojeslích může probíhat různě. Jednak ji mohou připravovat sami rodiče a pečující osoba ji pak pouze ohřeje, nebo ji připraví sama pečovatelka anebo je zajištěna externím dodavatelem. Každý z těchto způsobů má své výhody a nevýhody, klade různé nároky na rodiče či pečovatelky (časové, finanční, z hlediska zajištění kvality apod.). Ani dotázané matky se zásadně nekloní k jednomu postupu. **Většina (40 %) by kombinovala více zmiňovaných způsobů zajištění stravy.** Pokud přece jen zvolily konkrétní subjekt, pak jím byl nejčastěji externí dodavatel (36 %). Stejný podíl žen by nechal přípravu stravy na rodičích nebo na samotné pečující osobě (po 12 %).

Jedním z klíčových aspektů ovlivňujících rozhodování matek o využití mikrojeslí jsou finance, jak výše nutných plateb, tak jejich nastavení zohledňující frekvenci docházky. **Dvě třetiny matek se domnívají, že by poplatky měly být hrazeny podle skutečného počtu hodin** strávených dítětem v mikrojeslích. Necelá třetina matek by naopak zvolila paušální částku, přičemž se více přikláněly k paušální platbě za měsíc dle předem domluveného rozsahu docházky (19 %) než k paušalizaci bez ohledu na skutečný počet hodin docházky a pro všechny děti ve stejné výši (tj. obdobně jako školné v mateřské škole; 11 %). Z nabízených variant si nebylo schopno vybrat 6 % matek.

Jaký měsíční poplatek by byl přijatelný či přiměřený při docházce dítěte do mikrojeslí, neumělo vyčíslit zhruba 28 % žen. **Variabilita poplatků** uváděných ostatními ženami **byla velmi široká, a to od nuly či řádově stokorun až po deseti až dvaceti tisíc.** Výše poplatků byla zjišťována ve třech různých režimech docházky (viz tabulka č. 2.8). Nejčastěji uváděná částka při každodenní docházce činila 2 000

2. Zájem o mikrojesle ze strany rodičů - matek malých dětí

Kč. Poplatky za celodenní docházku přitom byly oproti polodenní docházce v průměru o dvě třetiny vyšší, nejčastěji (30 %) pak dvojnásobné. Pokud by dítě navštěvovalo mikrojesle méně pravidelně, např. pouze dva dny v týdnu na část dne, pokládá většina matek za přijatelný poplatek nejvýše v hodnotě 1 000 Kč.

Tabulka č. 2.8 **Výše měsíčního poplatku (v Kč) za mikrojesle v daném režimu docházky**

	každý den na část dne (přibližně 4 hodiny denně)	každý den na celý den (přibližně 6-8 hodin denně)	dva dny v týdnu na část dne (např. dvakrát 4 hodiny v týdnu)
modus	2 000	2 000	1 000
medián	2 000	3 000	1 000
průměr	2 413	3 936	1 377
výše poplatku v Kč (struktura v %)			
0	1,2	0,5	0,7
100 - 1 000	34,6	20,3	56,2
1 100 - 2 000	24,8	19,6	27,0
2 100 - 3 000	15,3	13,2	9,5
3 100 - 4 000	10,5	10,4	4,3
4 100 - 5 000	6,0	11,6	0,7
5 100 - 10 000	6,7	20,8	1,7
více než 10 000	1,0	3,8	0,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Každé mikrojesle mají vlastní **plán péče a výchovy**, podle kterého pečující osoby s dětmi pracují. Dotázané matky jej z velké většiny **považují za důležitý**, polovina z nich dokonce zásadním způsobem (viz tabulka č. 2.9). Jako (spíše) nepodstatný jej naopak vnímá kolem 7 % matek, relativně častěji (14 %) ženy bez maturity. **Méně jednoznačně se matky staví k nabídce nadstandardních aktivit pro starší děti**, jako je např. nabídka kroužků, jazykových či jiných vzdělávacích kurzů, i když i zde je mírně nadpoloviční většina pokládá za (spíše) zásadní (viz tabulka č. 2.9), především pak respondentky z největších měst. Čtvrtina žen zaujala neutrální postoj na pomezí zásadní – nepodstatné, zhruba každá desátá žena je má výhradně za nedůležité.

Tabulka č. 2.9 **Za jak důležité považujete... (v %)**

	1 zásadní	2	3	4	5 nepodstatné
plán péče a výchovy	49,0	27,0	16,7	3,7	3,6
nabídka nadstandardních aktivit	27,2	29,6	25,0	6,6	11,6

Zdroj: Mikrojesle 2018

Každé třetí matce (36 %) nezáleží na tom, kdo by měl mikrojesle zřizovat. Mezi nabízenými subjekty pak matky nejčastěji preferovaly obec (28 %) a v menší míře příspěvkovou organizaci zřízenou krajem a/nebo obcí či přímo pečující osobu (po 14 %). Podnik či firmu a nestátní neziskovou organizaci by spíše nevybraly

(5 %, resp. 3 %). Jedna z dotázaných žen zvolila jiného zřizovatele, pod kterým by si představovala stát. Velikost místa bydliště názor respondentek neovlivňuje.

2.6 Matky jako potenciální pečující osoby

Aby se mohly dotázané matky malých dětí stát případně pečující osobou v mikrojeslích, je třeba vědět, zda již v okamžiku výzkumu mají pro tuto práci odborné předpoklady. **Kvalifikaci, která by je opravňovala k péči o děti v mikrojeslích, mělo 20 % respondentek.** Nejčastěji pracovaly tyto matky v oblasti zdravotnictví⁵⁸ (všeobecné sestry: 6 % všech dotázaných, zdravotnické asistentky: 3 %, ošetrovatelky: 3 %, zdravotně-sociální pracovnice: 3 %, sociální pracovnice: 3 %), o něco méně byly zastoupeny ženy pracující v oblasti školství (učitelka MŠ: 1 % dotázaných, učitelka I. stupně ZŠ: 2 %, speciální pedagožka či vychovatelka: 2 %). Profesní kvalifikaci Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky splňovaly pouze tři ženy. Nějakou praktickou zkušenost s profesionální péčí o předškolní či školní děti však mělo pouze 10 % dotázaných, většinou se jednalo o učitelky MŠ nebo I. stupně ZŠ, speciální pedagožky či vychovatelky, nebo sociální pracovnice. Všechny tři ženy, které splňovaly podmínky profesní kvalifikace Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky, měly již také nějaké předškolní děti v péči.

Vzhledem k tomu, že dotázané matky měly děti v předškolním věku, hrála by v jejich rozhodnutí zřídit nebo pracovat v mikrojeslích jako pečující osoba poměrně podstatnou roli možnost pečovat v nich zároveň o své vlastní děti mladší pěti let. **Pro 68 % by možnost současně pečovat o své děti byla důležitou podmínkou,** v tom pro 38 % by dokonce měla na jejich rozhodnutí vliv zásadní. Pouze 8 % nemělo na tuto podmínku vyhraněný názor.

Pokud se však matky měly zamyslet nad tím, zda by skutečně chtěly být v mikrojeslích zaměstnány a pečovat o děti, nebo by je chtěly dokonce samy zřídit, více než **dvě třetiny dotázaných o svém uplatnění v mikrojeslích vůbec neuvažovaly.** Roli v tomto postoji nehrála ani velikost obce, kde dotázaná matka žila, ani výše jejího vzdělání, ale ani věk nejmladšího dítěte. O něco častěji si dokázaly své působení v mikrojeslích představit ty matky, které splňovaly podmínky kvalifikace pečující osoby (40 % by chtělo být v oblasti péče o děti v mikrojeslích nějak aktivní, oproti 30 % těch, které kvalifikaci nesplňovaly).

Mezi ženami, které by o práci v mikrojeslích přemýšlely, byly **nejvíce zastoupeny ty, které by v nich chtěly být pečující osobou, ale samy by je zřídit ani provozovat nechtěly** (36 % „příznivců“, tj. 10 % všech respondentek). O něco méně početná byla skupina žen, které by v mikrojeslích rády pracovaly, případně by je samy zřídily, ale nechtěly by zaměstnávat další pečující osoby (24 % „příznivců“, tj. 6 % všech respondentek). Přibližně stejně zastoupeny byly pak ty, které svoji profesní budoucnost s mikrojeslemi jednoznačně spojovaly, to znamená, že by v nich chtěly být buď zaměstnány, nebo by je i samy zřídily, případně dokonce zaměstnávaly (další) pečující osoby (22 % „příznivců“, tj. 6 % všech respondentek). O tom, že by mikrojesle pouze zřídily a byly zaměstnavatelem pečujících osob, uvažovalo 18 % „příznivců“ (tj. 5 % všech respondentek).

Přesto, že si přibližně jedna třetina dotázaných matek dokázala představit, že by se aktivně angažovala v oblasti profesionální péče o děti v mikrojeslích, pouze 11 respondentek by samo mikrojesle chtělo založit a nic by je od toho neodradilo

⁵⁸ Respondentky mohly vybrat více kvalifikací, pokud je splňovaly.

(tabulka č. 2.10). Mezi dva **hlavní důvody, proč by matky neměly o zřízení mikrojeslí zájem**, patřilo nejčastěji **přání pracovat v jiném oboru** než v oblasti péče o děti, často viděly překážku i v tom, že **nemají odpovídající kvalifikaci**, jako problém byla vnímána také dostupnost vhodného prostoru pro zřízení mikrojeslí. Přibližně každá desátá dotázaná matka se obávala administrativy spojené se zřízením mikrojeslí. Samotné parametry nastavení provozu mikrojeslí byly v porovnání s výše uvedenými důvody spíše minoritní překážkou pro jejich zřízení matkami malých dětí.

Ženy, které vyjádřily potenciální zájem o práci v mikrojeslích, ať již by je samy zřídily nebo v nich byly zaměstnány, považovaly za hlavní překážky, které by je od toho odrazovaly, nedostatečnou kvalifikaci a otázku zajištění vhodného prostoru (tabulka č. 2.10). Poměrně velké byly i obavy z administrativy spojené s žádostí o finanční dotaci MPSV či obecně se vážící ke zřízení a provozu mikrojeslí.

Tabulka č. 2.10 **Hlavní důvody, které by od založení mikrojeslí respondentky odrazovaly (v %)**

důvod	celý soubor	jen zájemci o mikrojesle
nechci se profesionálně věnovat péči o děti, pracuji/chci pracovat v jiném oboru	46,1	10,5
nemám odpovídající vzdělání ani kvalifikaci	37,6	42,9
nemám vhodný prostor, kde bych mohl/a mikrojesle provozovat	22,6	40,3
odrazuje mě administrativy spojená se zřízením a provozem mikrojeslí	11,4	18,3
nemám zkušenosti s žádostí o finanční dotaci MPSV a s administrativou spojenou s vedením projektu	11,2	21,5
nechtěla bych mít provozovnu ve své domácnosti	10,5	15,2
nezvládla bych sama pečovat o 4 děti v daném věku	8,8	4,7
moje rodina by nesouhlasila s provozem služby ve společné domácnosti	4,9	8,4
nechtěla bych pečovat o děti mladší 5 let	4,4	1,6
ráda pracuji v kolektivu	3,7	3,7
myslím si, že by o takovou službu nebyl zájem	2,7	1,0
nic (by) mě neodrazovalo, chci/chtěla bych/neměla bych obavu mikrojesle založit	1,9	5,2

Pozn.: Respondentky měly vybrat maximálně dva hlavní důvody.

Zdroj: Mikrojesle 2018

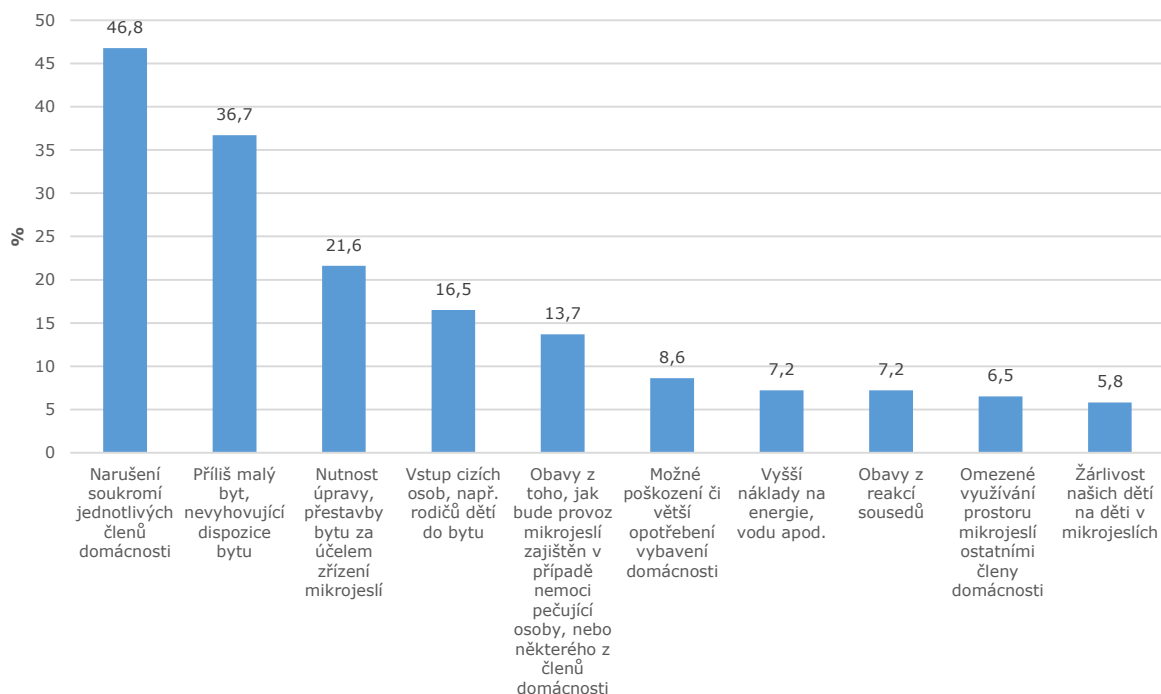
Je logické, že matky, které svoji budoucnost nespojují s prací v mikrojeslích, nejsou ochotné absolvovat nějaké vzdělání či rekvalifikaci, která by je k této práci opravňovala či prohlubovala jejich dosavadní znalosti v péči o děti. **Polovina matek, které by měly zájem pracovat v mikrojeslích, by určitě byla ochotna doplnit si pro toto povolání potřebné vzdělání, další třetina by o tom uvažovala.** Potřeba dalšího vzdělávání přitom byla silná i u těch, které již nějaké alespoň základní kvalifikační předpoklady pro práci v mikrojeslích měly.

Pokud by dotázané matky zřizovaly mikrojesle, pak by pouze necelá jedna pětina z nich pečovala o svěřené děti u sebe doma (a to bez ohledu na velikost obce i věk nejmladšího dítěte). Naopak, necelé dvě třetiny (65 %) se přikláněly k tomu, že by mikrojesle provozovaly v jiných vhodných prostorech, ostatní neměly vyhraněný názor („nezáleží na tom“ - 19 %). Ty matky, které považovaly za

2. Zájem o mikrojesle ze strany rodičů - matek malých dětí

možné zřídit mikrojesle u sebe doma, si však byly vědomy toho, že členové jejich domácnosti nebudou s touto myšlenkou úplně ztotožněni: 46 % se domnívá, že by jejich bližní se záměrem nesouhlasili, pouze 26 % je naopak přesvědčeno, že by žádné výhrady neměli, dalších 20 % připouští mírné výhrady, 9 % pak výhrady velké. Dle dotázaných matek by se členové jejich domácnosti nejčastěji obávali narušení svého soukromí, dále byly za překážku zřízení mikrojeslí označeny samotné parametry bytu, tj. malý byt nebo nevyhovující dispozice, či nutnost byt upravit, přestavět (graf č. 2.12). Ačkoli měly dotázané matky, které by uvažovaly o zřízení mikrojeslí u sebe doma a jež si byly vědomy možných výhrad ostatních členů domácnosti, ve dvou třetinách alespoň jedno dítě mladší tří let, žárlivost svých dětí na děti umístěné v mikrojeslích připouštělo necelých 6 % z nich.

Graf č. 2.12 **Očekávané výhrady členů domácnosti ke zřízení mikrojeslí (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

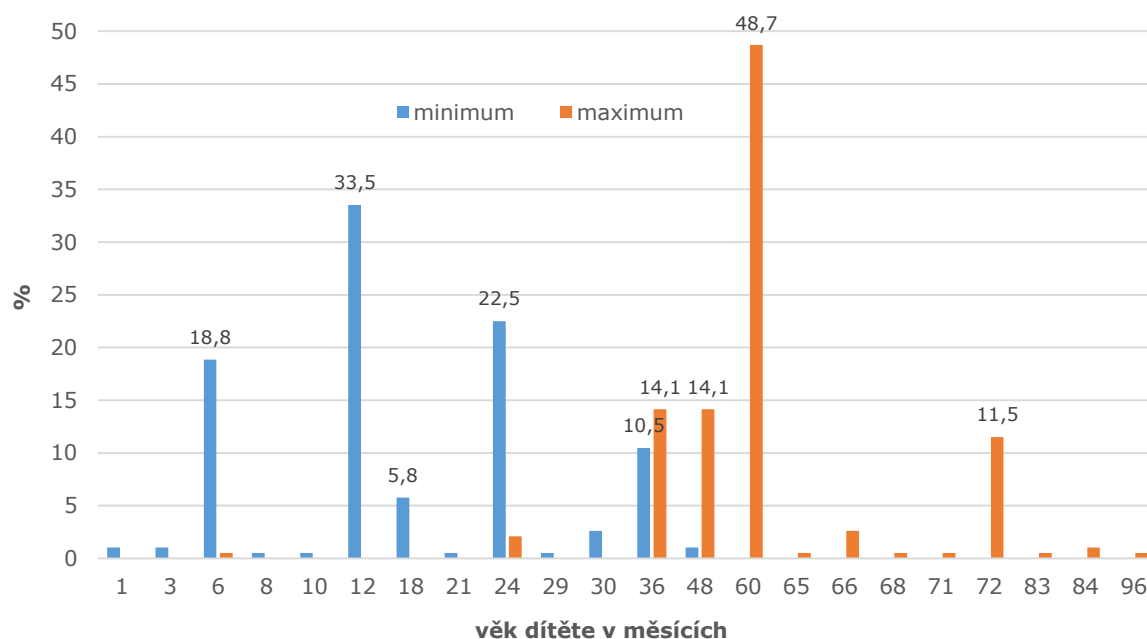
Mezi matkami, které si dokázaly představit, že by pracovaly v mikrojeslích, **převládal názor, že by péče o svěřené děti měla probíhat pět dnů v týdnu (70 %)**. Téměř 10 % by pak považovalo za ideální otevírací dobu tři dny v týdnu, 7 % se však k této otázce nedovedlo konkrétně vyjádřit.

Z hlediska denní otevírací doby by služby v mikrojeslích matky poskytovaly nejčastěji 8 hodin denně (43 %), každá třetí však dobu kratší, nejčastěji 6 hodin (16 %). Přibližně 15 % by pečovalo o svěřené děti naopak déle než 8 hodin denně, 7 % nemělo o délce otevírací doby jasnou představu.

Dle současného nastavení mohou do mikrojeslí docházet děti již od šesti měsíců. **Matky, které lze označit za potenciální pečující osoby v mikrojeslích, by se ve větší míře přikláněly k tomu, aby do této služby byly přijímány děti až**

od prvních narozenin (34 %), případně až od druhých narozenin (23 %; graf č. 2.13). S tím, že by měly děti opouštět mikrojesle v okamžiku pátých narozenin, se polovina matek z perspektivy pečující osoby ztotožňuje, 28 % by však uvítalo věk nižší (třetí, nebo čtvrté narozeniny), 12 % by naopak považovalo za vhodné, aby děti docházely do mikrojeslí až do jejich šestých narozenin.

Graf č. 2.13 **Věk dětí, o které by dotázané matky chtěly v mikrojeslích pečovat (v %)**

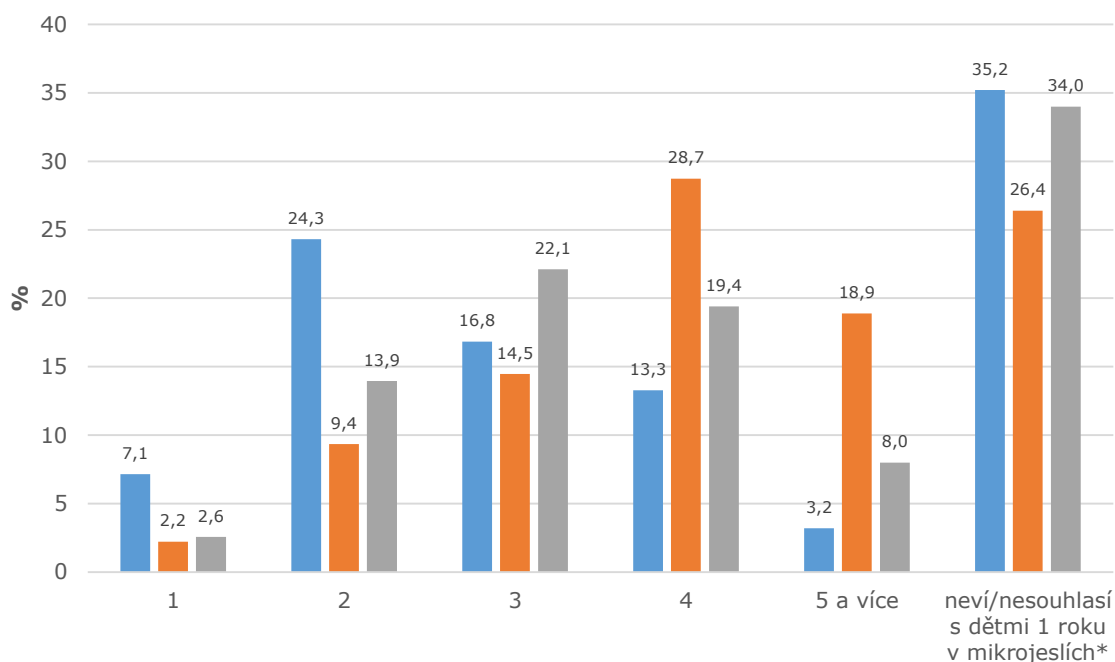

Zdroj: Mikrojesle 2018

Velmi diskutovanou otázkou je počet dětí na jednu pečující osobu. Je poměrně zajímavé, že v souboru dotázaných matek byl relativně velký podíl těch, které na otázku, o kolik dětí v daných věkově vymezených skupinách by se měla starat jedna pečovatelka, nedokázaly, nebo nechtěly odpovědět (graf č. 2.14). **Ve skupině nejmenších dětí by dle největšího podílu dotázaných matek měly být v péči jedné pečovatelky dvě děti (24 %), čtyři děti v tomto věku by preferovalo 13 %.** Současné nastavení čtyř dětí se zdá být více kompatibilní s názory matek u skupin dětí od druhých do pátých narozenin (29 %), každá pátá dotázaná by dokonce připustila i pět či více dětí. Pro věkově smíšenou skupinu dětí se zdá být ideální počet tři nebo čtyři děti, nicméně 15 % by i pro tyto děti upřednostnilo skupinu menší.

2. Zájem o mikrojesle ze strany rodičů - matek malých dětí

Graf č. 2.14 Počet dětí v jedné skupině na jednu pečovatelku (v %)

■ od 6. měsíců do druhých narozenin ■ od druhých do pátých narozenin ■ od 6 měsíců do pátých narozenin

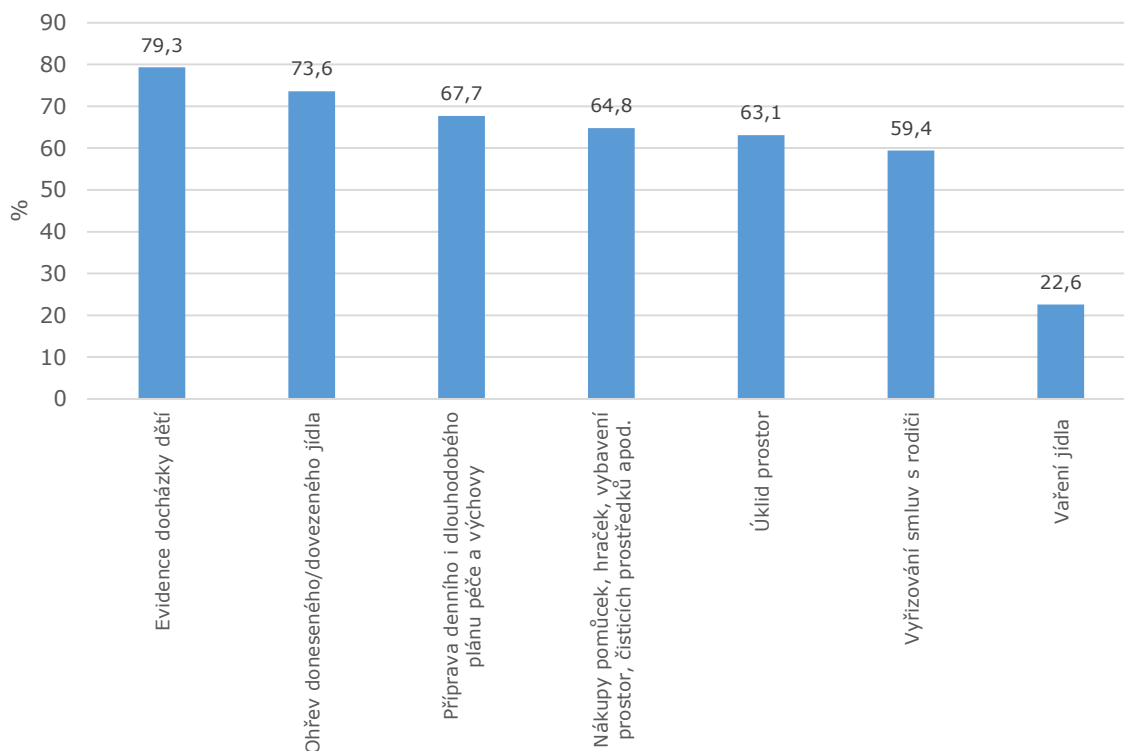
Pozn.: Podíl těch, které nesouhlasily s umístěním dětí do 1 roku do mikrojeslí, a tedy uvedly počet dětí „0“: od 6 měsíců do druhých narozenin: 9 %, od 6 měsíců do pátých narozenin: 8 %.

Zdroj: Mikrojesle 2018

Dotázané matky si byly vědomy toho, že práce pečující osoby v mikrojeslích je velmi pestrá a zahrnuje více **specifických činností**. V případě, že by matky pracovaly v mikrojeslích, by byly nejčastěji ochotny zabývat se evidencí docházky dětí, dále by souhlasily s tím, že by ohřívaly jídlo pro děti, naproti tomu vařit dětem by bylo ochotno pouze 23 %. Práce pečující osoby v mikrojeslích by dle matek měla zahrnovat kromě přípravy plánu péče a výchovy, tedy obsahové náplně péče o děti, i úklid prostor, nákupy pomůcek a vyřizování smluv s rodiči.

Z hlediska způsobu zajištění stravy dětí v mikrojeslích se **matky v roli pečující osoby nejčastěji přikláněly k tomu, že by jídlo pro děti nechaly dovážet** (40 %). Pouze 7 % matek by za všech okolností dětem jídlo vařilo. Ke kombinaci různých způsobů zabezpečení stravy pro děti se přiklánělo 22 %, rodiče by měli do mikrojeslí jídlo donášet dle 12 % dotázaných matek. Přibližně 18 % však nemělo na tuto otázku vyhraněný názor.

Zajímavé je, že i ty matky, které připouštěly vaření jako jednu z činností, ke které by byly jako pečovatelky v mikrojeslích ochotny (graf č. 2.15), by z velké části (41 %) preferovaly kombinaci více způsobů zajištění stravování, některé připouštěly, že by stravu raději nechaly hromadně dovážet (14 %), či donášet rodiči (8 %).

Graf č. 2.15 **Činnosti, které by matky byly jako pečující osoby v mikrojeslích ochotné vykonávat (v %)**

Pozn.: Respondentky se vyjadřovaly u každé z uvedených činností, zda by byly ochotny ji vykonávat.
Zdroj: Mikrojesle 2018

V rozhodování, zda se stát pečující osobou v mikrojeslích, hraje do velké míry roli i finanční ohodnocení této práce. Matky nemají zcela jednotnou představu, jaká by měla být měsíční hrubá mzda při plném úvazku. Každá pátá na tuto otázku neodpověděla a v odpovědích byl poměrně velký rozptyl od 6 tisíc do 50 tisíc Kč. Nejčastěji se matky přikláněly k 20 tisícům Kč (19 %) a 30 tisícům Kč (19 %), případně 40 tisícům Kč (18 %). **Průměrná i mediánová mzda činila 25 tisíc Kč měsíčně.**

3. Pečující osoby

3.1 Základní charakteristiky pečujících osob ve výzkumném souboru

V průzkumu veřejného mínění bylo dotázáno celkem 214 pečujících osob.⁵⁹ Průzkum probíhal ve všech krajích České republiky, a to v obcích do 5 tisíc obyvatel (72 dotázaných, tj. 34 %), v obcích od 5 do 20 tisíc obyvatel (95 dotázaných, tj. 44 %) a v obcích s více než 100 tisíci obyvateli, respektive v jejich městských částech (47 dotázaných, tj. 22 %).⁶⁰ **Více než polovina dotázaných pečujících osob (124) pracovala ve veřejných mateřských školách (tabulka č. 3.1), další početnou skupinou byly chůvy (54).** Naprostá většina dotázaných byly ženy (211).

Podmínkou pro zařazení do výzkumu bylo, aby se respondent ve svém zaměstnání věnoval přímé péči o děti. Pouze každý desátý respondent byl kromě toho zároveň i provozovatelem služby či zařízení. **Téměř dvě třetiny pečujících osob byly zaměstnány na celý úvazek, přibližně 17 % pracovalo na částečný úvazek** (častěji méně než 30 hodin týdně), 14 % pak pracovalo spíše příležitostně (na DPP, na základě ústní dohody, jako přivýdělek při studiu apod.). Tomu odpovídal i počet hodin, který pečující osoby věnovaly týdně přímé péči o děti: přibližně jedna třetina respondentů uvedla, že s dětmi tráví i 40 a více hodin týdně, podobný podíl se pak dětem věnuje 30 až 39 hodin týdně, přibližně čtvrtina respondentů pracuje s dětmi méně než 20 hodin týdně. Polovina dotázaných měla více než osmiletou zkušenost s profesionální péčí o děti, průměrná kariéra v této oblasti činila 14 let. To do značné míry souvisí s věkem respondentů, kterým bylo v průměru 45 let.

Tabulka č. 3.1 Zaměstnání pečujících osoby

	absolutní počty	%
veřejné zařízení typu jesle	7	3,3
soukromé zařízení typu jesle	3	1,4
veřejná mateřská škola	124	57,9
jiná mateřská škola	1	0,5
dětská skupina	4	1,9
dětský koutek	10	4,7
jiné zařízení péče o děti	5	2,3
chůva v rodině	28	13,1
chůva ve své domácnosti	25	11,7
chůva v rodině i ve své domácnosti	1	0,5
veřejné jesle i mateřská škola	2	0,9
jiné	4	1,9
celkem	214	100,0

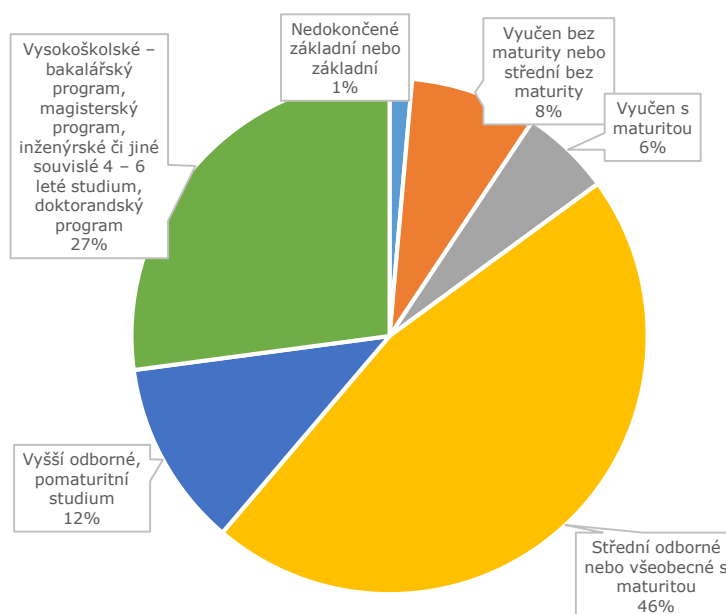
Zdroj: Mikrojesle 2018

⁵⁹ Respondenti byli vybráni záměrným kvótním výběrem, výběrovou jednotkou byl jednotlivec, kvótními znaky byl region a velikostní pásmo obce, kde pečovatel působí. Tři babičky, které pečovaly o svá vnoučata, byly z analýzy vyloučeny.

⁶⁰ Dle požadavku MPSV jako zadavatele veřejné zakázky.

Pečující osoby měly nejčastěji střední odborné nebo všeobecné vzdělání s maturitou, velmi častým však bylo i vysokoškolské vzdělání⁶¹ (graf č. 3.1). Z hlediska profese či kvalifikace převládali mezi respondenty učitelé v mateřských školách (123, tj. 57 %), 21 dotázaných mělo zdravotnické vzdělání (všeobecná sestra, zdravotnický asistent, ošetřovatel, zdravotnický záchranář), profesní kvalifikaci Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky mělo pouze 7 dotázaných. Zajímavé však je, že 30 osob nemělo žádnou kvalifikaci, která by je přímo opravňovala k přímé práci s dětmi, ačkoli v této oblasti pracovaly.

Graf č. 3.1 **Nejvyšší dokončené vzdělání pečujících osob (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

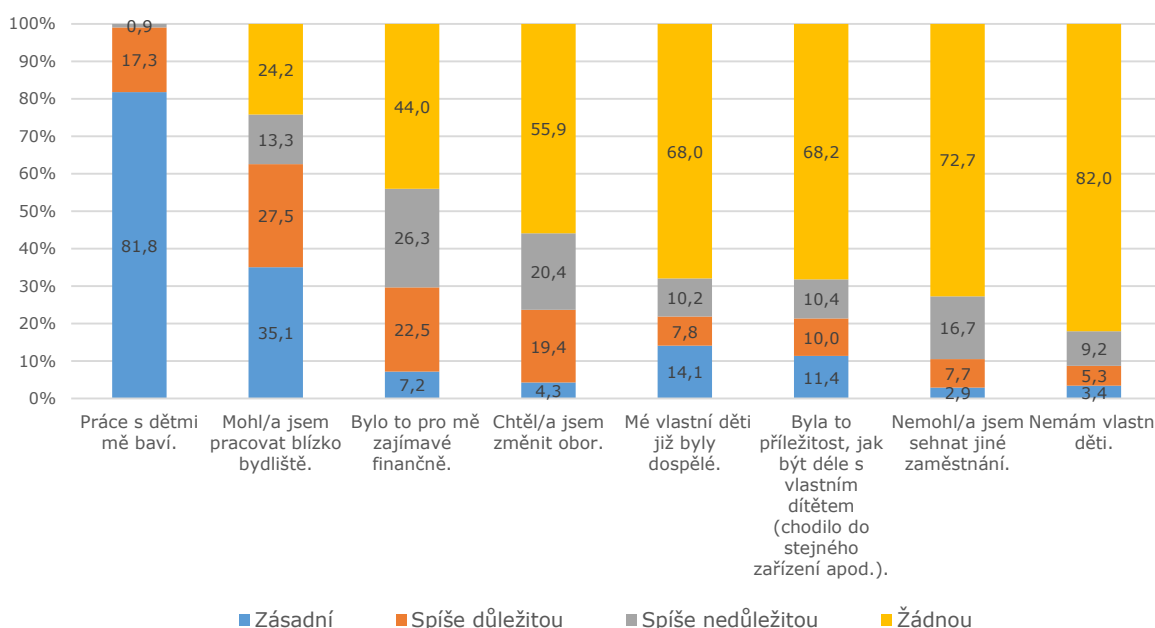
Výběr povolání do jisté míry determinuje typ a zaměření vystudované školy či rekvalifikace, složení příslušné kvalifikační zkoušky, zkušenosti získané praxí apod. Na výběr povolání mají vliv i tzv. měkké důvody. **Nejvýznamnějším důvodem, proč si dotázané osoby zvolily právě práci s dětmi, byla jednoznačně skutečnost, že je tato práce baví** (graf č. 3.2). Podstatným faktorem byla i prostorová dostupnost, částečně významné bylo i finanční ohodnocení. Určitou roli v rozhodnutí stát se pečující osobou hrálo i vlastní rodičovství, kdy na jedné straně část dotázaných měla již děti dospělé a chtěla se dál starat o malé děti, část pečujících osob měla naopak děti ještě malé a práce v oblasti nerodinné péče jim umožnila prodloužit období, kdy s nimi mohly být intenzivněji v kontaktu, či to pro ně bylo výhodné z hlediska sladění rodinného a pracovního života. Pro přibližně každého čtvrtého dotázaného stálo za jeho profesionální kariérou v oblasti péče o děti přání změnit

⁶¹ Při posledním sčítání lidu, domů a bytů v roce 2011 mělo vysokoškolské vzdělání 13 % obyvatel starších 15 let.

3. Pečující osoby

obor. Nejmenší roli v rozhodnutí respondentů stát se pečující osobou hrálo to, že nemohli sehnat jiné zaměstnání, a skutečnost, že nemají sami děti.⁶²

Graf č. 3.2 **Jakou roli hrály vybrané důvody v rozhodnutí stát se pečující osobou (v %)**

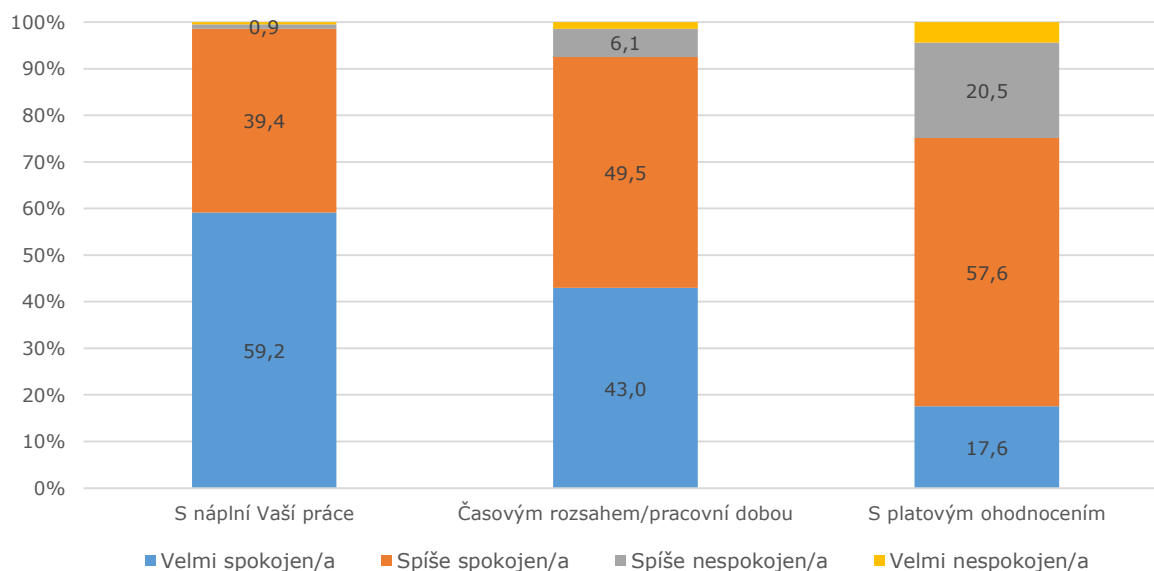
Zdroj: Mikrojesele 2018

Mezi dotázanými panovala s výběrem jejich povolání velká spokojenost:

57 % z nich s ním byla zcela spokojena, 42 % spíše spokojena. Vzhledem k tomu, že u většiny dotázaných bylo hlavním důvodem pro výběr tohoto povolání přání pracovat s dětmi, není příliš velkým překvapením, že respondenti byli nejvíce spokojeni právě s náplní své práce. Určité rezervy spatřovali v časovém rozsahu, případně v rozložení pracovní doby. Nejméně byli respondenti spokojeni s platovým ohodnocením, kde zcela spokojeno bylo pouze necelých 18 % z nich, naopak 25 % bylo se svým platem nespokojeno (graf č. 3.3). Určitá tendence k vyšší míře spokojenosti („určitě spokojena“) s náplní práce a pracovní dobou pečující osoby byla zaznamenána ve městech s výše než 100 tisíci obyvateli. V míře spokojenosti s platovým ohodnocením žádné významné rozdíly mezi menšími obcemi a městy nalezeny nebyly.

⁶² Zkušenost s výchovou dětí, ať již biologických, případně dětí partnera, dětí v pěstounské péči nebo v adopci ve svém vlastním životě nemělo 38 dotázaných, tj. 18 %.

Graf č. 3.3 Spokojenost s vybranými aspekty profese pečující osoby (v %)

Zdroj: Mikrojesle 2018

Obecně vysoká deklarovaná spokojenost s pracovním životem má za následek, že naprostá většina dotázaných neuvažuje o tom, že by v příštích třech letech oblast profesionální péče o děti opustila. Dvě třetiny chtějí určitě dále pracovat v této oblasti, o změně by uvažoval přibližně každý desátý respondent.

Pečující osoby se poměrně často snaží zvyšovat si nebo doplňovat kvalifikaci různými vzdělávacími kurzy, semináři apod., jež se týkají péče o předškolní děti. **Nějaký typ dalšího vzdělávání absolvovaly v posledních třech letech téměř dvě třetiny** z nich. Je zajímavé, že častěji se dalšímu vzdělávání věnovaly ty pečující osoby, které působily v této oblasti již delší dobu, např. ti, kdo pracují v oboru již více než 20 let, navštívili nějaký kurz či jiný typ dalšího vzdělávání v posledních třech letech v 84 %, naopak ti, kdo jsou v oboru zatím krátce (méně než čtyři roky), si vzdělání doplňovali pouze v 32 %.⁶³ Přitom kvalifikace krátkodobě pečujících osob, které v uplynulých třech letech neabsolvovaly žádný typ dalšího vzdělávání, nebyla v polovině případů určena k přímé péči o děti (měly např. ekonomické vzdělání). Vysvětlením může být samotný fakt, že jsou v oboru pouze krátkou dobu, kdy teprve sbírají praktické dovednosti a zkušenosti, a o dalším vzdělávání se rozhodnou později. Ony samy uváděly jako nejčastější důvod, proč se (dále) v oblasti péče o děti nevzdělávaly, to, že zaměstnavatel nic takového nepožadoval (44 %). Obecně, tj. bez ohledu na délku praxe v oboru, nenavštívily dotázané pečující osoby v posledních třech letech žádný kurz, nebo nějakou jinou formu dalšího vzdělávání (celkem 39 % dotázaných) proto, že již mají dostatečnou kvalifikaci pro péči o děti (42 % z nich), nebo to jejich zaměstnavatel nepožadoval (40 % z nich).

Rovněž stojí za zmínku, že ve výzkumném souboru se v posledních letech vzdělávaly častěji ty pečující osoby, které pracovaly v malých obcích do 5 tisíc obyvatel (více než dvě třetiny), než ty působící ve velkých městech (necelá jedna polovina).

⁶³ Vzhledem k malé velikosti souboru je však třeba tento údaj vnímat s opatrností.

3. Pečující osoby

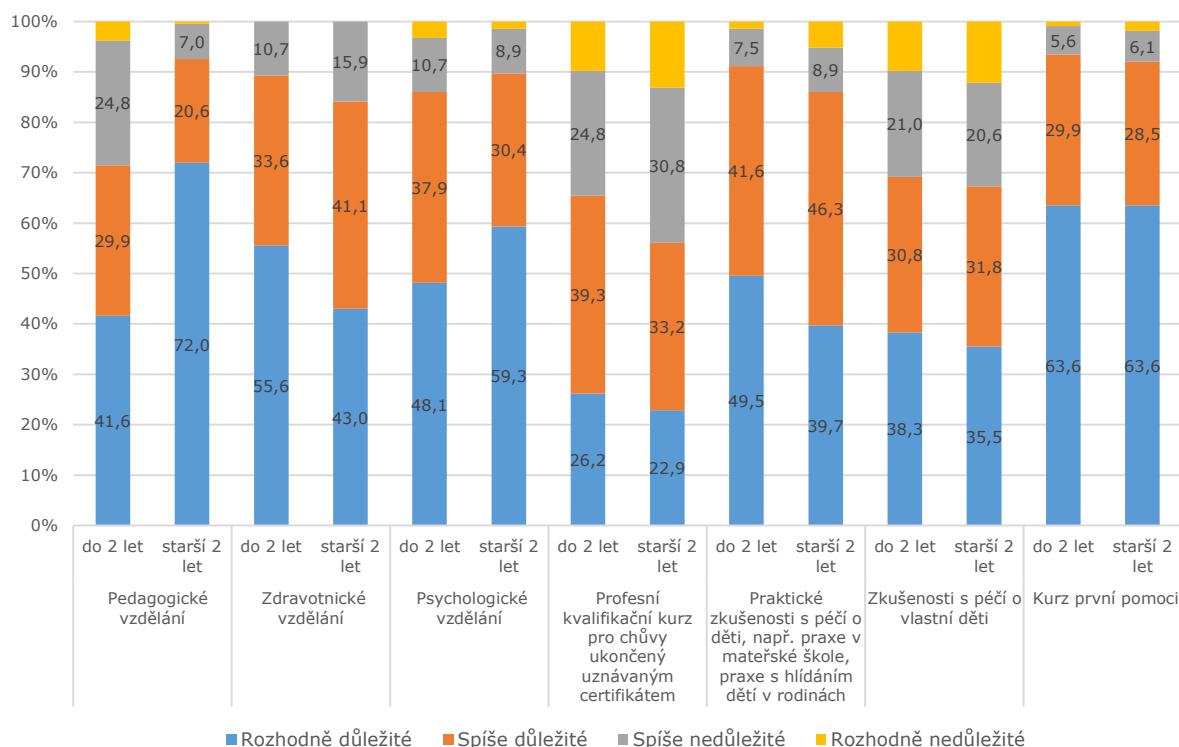
Hypotéza, že jsou příležitosti dále se vzdělávat ve městech větší a budou tedy častěji využívány, se v daném výběrovém souboru nepotvrdila.

Pokud se dotázané pečující osoby v posledních letech nějak vzdělávaly v oblasti péče o děti (61 %), pak se nejčastěji jednalo o kurzy či semináře s pedagogickou tematikou (93 %), nebo s psychologickou tematikou (56 %). Vzdělávání zaměřené na zdravotní tematiku absolvovala přibližně každá čtvrtá dotázaná osoba. Ve více než polovině případů (60 % vzdělávajících se) se však pečující osoby vzdělávaly ve všech třech výše uvedených oblastech, ať již v rámci jednoho, nebo několika oddělených kurzů. Přípravné kurzy ke zkoušce profesní kvalifikace chůvy navštěvovaly v posledních třech letech pouze tři osoby.

O tom, že pečující osoby považují další vzdělávání za důležité, svědčí to, že **70 % z dotázaných by chtělo v příštích třech letech své znalosti dále prohlubovat**. Nicméně je třeba říci, že častěji by se rádi dále vzdělávali opět ti respondenti, kteří nějakou formu dalšího vzdělávání absolvovali i v uplynulých třech letech (80 % z nich proti 55 % těch, kteří žádný kurz apod. nenavštěvovali). Nejčastěji cítili respondenti potřebu prohloubit své znalosti v pedagogické oblasti (72 % zájemců o vzdělávání, tj. přibližně 51 % všech respondentů), dále v psychologii (68 %, resp. 48 %), o vzdělávání se zdravotní tematikou by měla zájem přibližně třetina zájemců o vzdělávání (přibližně pětina všech respondentů). Přípravný kurz ke složení zkoušky profesní kvalifikace chůvy by chtěl v nejbližších letech absolvovat přibližně každý desátý respondent (tj. 7 % všech respondentů).

Škála kvalifikací, které jsou dle právních předpisů oprávněny k péči o děti v mateřské škole či dětské skupině, případně k výkonu vázané živnosti „Péče o dítě do tří let věku v denním režimu“, je poměrně široká (Paloncyová, Barvíková, 2017). Respondenti kladli především důraz na to, aby pečující osoby absolvovaly kurz první pomoci, ať již pracují s dětmi mladšími dvou let, nebo staršími (graf č. 3.4). U dětí mladších dvou let je zároveň obecně považováno za důležité zdravotnické vzdělání, u dětí starších je to spíše pedagogické vzdělání, v porovnání s dětmi mladšími je také kladen větší důraz na psychologické vzdělání. Relativně méně důležité se zdají být zkušenosti s péčí o vlastní děti, v porovnání s nimi mají větší váhu získané profesní zkušenosti s péčí o děti cizí. Za zmínku stojí, že praktické zkušenosti s péčí o děti jsou vnímány jako téměř tak důležité jako zdravotnické vzdělání. Za relativně nejméně podstatný je považován certifikát o profesní zkoušce kvalifikace chůva, což může pramenit i z toho, že kvalifikační a hodnotící standard Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky byly zavedeny teprve v roce 2012 (Paloncyová, Barvíková, 2017).

Graf č. 3.4 Důležitost kvalifikace pro pečující osoby (v %)

Zdroj: Mikrojesle 2018

3.2 Názory profesionálních pečujících osob na mikrojesle

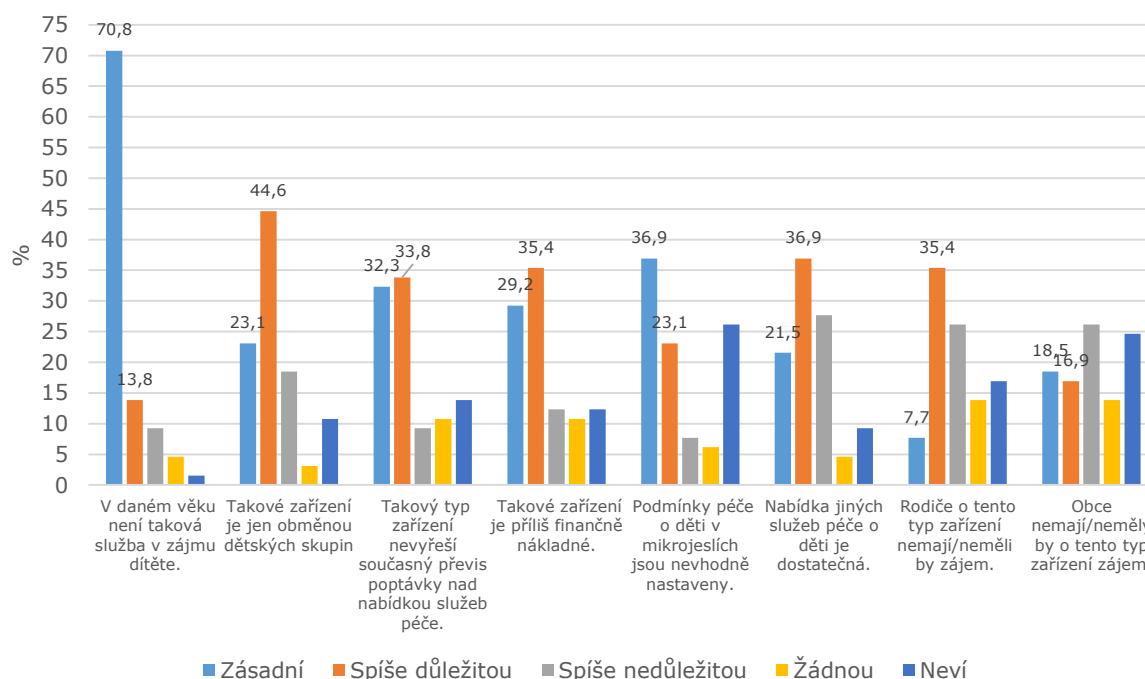
Hlavním cílem průzkumu veřejného mínění bylo zjistit postoje a názory na provoz a fungování mikrojeslí. Důležitým, ne však nezbytně nutným předpokladem je, že dotázaní mají alespoň nějaké povědomí o nastavení této služby péče o děti. Za aktivního v tom smyslu, že vyhledával podrobnější informace o mikrojeslích, lze označit každého desátého respondenta. Polovina oslovených o pilotním projektu mikrojeslí slyšela, ale připustila, že detailnější informace nezná. Zbývajících **40 % respondentů o této službě dle svých slov nevěděla**. Poté, co byli respondenti seznámeni s tím, jak mikrojesle fungují, se více než dvě třetiny z nich (68 %) přiklíněly k názoru, že je takový typ služby péče o děti v České republice potřeba. Míra potřebnosti rostla spolu s velikostí obce, ve městech nad 100 tisíc obyvatel by mikrojesle uvítalo 82 % dotázaných pečujících osob.

O tom, že pečující osoby nemají zatím s fungováním mikrojeslí příliš velké zkušenosti, svědčí to, že jejich odpůrci neuměli některé vybrané důvody, proč by neměly mikrojesle mít své místo mezi službami péče o děti, zcela jednoznačně posoudit (kategorie „nevím“ graf č. 3.5). **Odpůrci mikrojeslí opírali svůj názor zejména o přesvědčení, že tato služba není v daném věku v zájmu dítěte.** Ti, kteří uměli fungování mikrojeslí posoudit, také negativně hodnotili samotné nastavení podmínek péče o děti a byli skeptičtí k tomu, že tato služba může vyřešit současný převis poptávky nad nabídkou služeb péče. Roli v zamítavém stanovisku hrály i

3. Pečující osoby

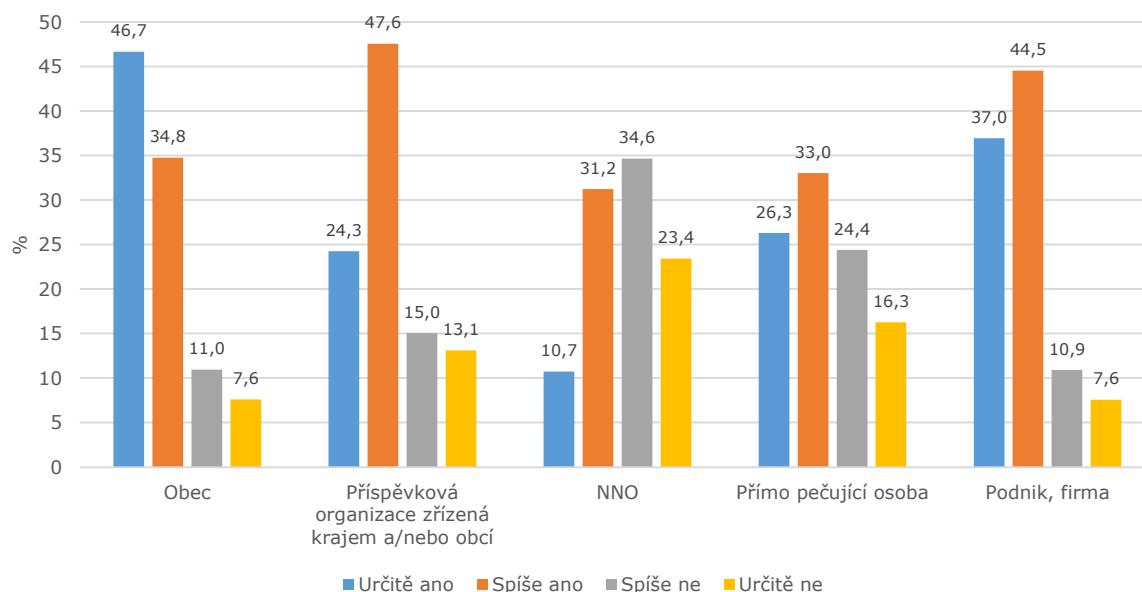
finanční náklady těchto služeb. Méně významné bylo pro zpochybnění mikrojeslí přesvědčení, že by rodiče neměli o tento typ zařízení zájem, důležitějším důvodem pro negativní postoj bylo to, že je mikrojesle možné považovat za obměnu dětských skupin, i to, že je nabídka jiných služeb péče o děti dostatečná. K zájmu obcí se respondenti neuměli vyjádřit, u těch, kteří názor měli, však nepanovala shoda.

Graf č. 3.5 **Důvody pro odmítnutí mikrojeslí pečujícími osobami (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

Typickým zřizovatelem mikrojeslí by dle názoru pečujících osob měla být **obec, nebo podnik či firma** (graf č. 3.6). Dále by pečující osoby upřednostňovaly jako zřizovatele příspěvkovou organizaci zřízenou krajem a/nebo obcí. Pro 59 % dotázaných by mikrojesle měla zřizovat přímo sama pečující osoba, pouze 42 % by jako zřizovatele podporovalo nestátní neziskovou organizaci. Preference daného typu zřizovatele mikrojeslí dle velikosti obce, kde pečující osoba pracovala, se statisticky nijak významně nelišily. Nelze tedy říci, že by např. malé obce braly spíše než ty velké na sebe zodpovědnost za vybudování mikrojeslí, či naopak.

Graf č. 3.6 **Typický zřizovatel mikrojeslí dle názoru pečujících osob (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

Dle současného nastavení podmínek fungování mikrojeslí v pilotním projektu je možné zřídit mikrojesle přímo v domácnosti pečující osoby, nebo v jiných vhodných prostorech. Hygienické normy a požadavky na provozovnu odpovídají nárokům péče o dítě v malém kolektivu. Vycházejí z platných právních předpisů v oblasti stavebních, požárních úprav, úprav ochrany veřejného zdraví apod., prostory tak musí splňovat technické požadavky na stavby kladené stavebními předpisy na byt, obytnou místnost nebo pobytovou místnost. Situování těchto prostorů musí umožňovat pobyt a hry dětí venku a musí být uzpůsobeny tak, aby se dalo co nejvíce předcházet úrazům a poraněním nebo újmám na zdraví.

Pečující osoby jsou k otázce na vhodnost prostor mikrojeslí poměrně tolerantní, 42 % z dotázaných zásadním způsobem nedává přednost ani přímo domácnosti pečující osoby, ani jiným vhodným prostorům. Na domácnost pečující osoby by službu mikrojeslí omezilo pouze 12 % respondentů, zbylých 45 % by naopak preferovalo zřizování této služby pouze v neutrálních prostorech. Z hlediska velikosti obce, kdy by bylo např. možné předpokládat, že dotázaní v menších obcích budou dávat více přednost mikrojeslím v domácnosti, se žádné významné rozdíly v preferencích neprokázaly.

V mikrojeslích může být v jeden okamžik pečováno nejvýše o čtyři děti ve věku od šesti měsíců do čtyř let (pátých narozenin). Do tohoto počtu dětí se započítává i vlastní dítě/děti pečující osoby, pokud je/jsou evidované v mikrojeslích. Navíc platí, že v jeden okamžik mohou vlastní děti pečovatelky tvořit maximálně polovinu zapsaných dětí. Možnost pečovat v mikrojeslích zároveň o své vlastní děti může být jedním z faktorů, který má vliv na rozhodnutí mikrojesle založit. Jak vyplývá z grafu č. 3.2, možnost trávit více času s vlastními dětmi hrála u přibližně každého pátého respondenta důležitou roli v rozhodnutí stát se profesionální pečovatelkou/pečovatelem. **V souboru dotázaných by měla možnost zapsat do mikrojeslí i své vlastní dítě/děti poměrně významný vliv na jejich rozhodnutí toto zařízení péče o děti založit nebo v něm pracovat:** pro 22 % by to mělo dokonce zásadní vliv, pro

3. Pečující osoby

25 % by tento faktor byl spíše důležitý. Vzhledem k věkovému rozložení respondentů (polovina byla starší než 45 let) je logické, že pro 42 % dotázaných by možnost pečovat v mikrojeslích o své malé děti neměla na rozhodnutí pracovat v mikrojeslích naopak vliv žádný.

V případě mikrojeslí je možné v porovnání s jinými zařízeními nerodinné péče o děti častěji předpokládat, že je zřídí, provozuje i v nich přímo sama zajišťuje péči o děti tatáž osoba.

Z hlediska potenciálního zájmu o zřízení a/nebo práci v mikrojeslích je možné dotázané osoby rozdělit do dvou přibližně stejně početných skupin: **51 % dotázaných by v mikrojeslích pracovat nechtěla, ani by je nechtěla založit a provozovat.** Mezi potenciálními „příznivci“ mikrojeslí (49 %) převažovali ti, kteří by v nich chtěli být pečující osobou, ale sami by je zřídít a ani provozovat nechtěli (43 % zájemců, tj. 21 % všech respondentů). Druhou nejpočetnější skupinou byli ti, kteří by v mikrojeslích chtěli být zaměstnáni, i by je chtěli případně sami zřídít a starat se zároveň o děti, případně dokonce zaměstnat (další) pečující osoby (22 % zájemců, tj. 11 % všech respondentů). Nebýt sám zřizovatelem, ale být zaměstnán ve vlastních mikrojeslích, případně v zařízení řízovaném jiným subjektem by zvolilo 13 % zájemců (tj. 6 % všech respondentů). O tom pouze mikrojesle zřídít a zaměstnávat pečující osoby by uvažovalo 12 % zájemců (tj. 6 % všech respondentů). Velikost obce nehrála v zájmu dotázaných pečujících osob založit či pracovat v mikrojeslích žádnou roli. Určitý význam měl však věk nejmladšího dítěte pečující osoby: pokud bylo v předškolním věku, tedy mladší než šest let, pak by o nějakém svém angažmá v mikrojeslích uvažovaly až dvě třetiny dotázaných pečujících osob, pro tři pětiny pečujících osob s dětmi v předškolním věku by v jejich rozhodnutí pracovat v mikrojeslích hrála roli možnost pečovat v nich zároveň o své dítě či děti.

Přesto, že tedy téměř polovina pečujících osob projevila potenciální profesionální zájem o novou službu mikrojeslí, pouze čtyři respondenti byli naprosto přesvědčení, že by toto zařízení založili a nic by je od toho neodradilo (tabulka č. 3.2). Mezi dva hlavní důvody, proč by se založením respondenti váhali, patřily administrativa spojená se zřízením a provozem mikrojeslí, dále skutečnost, že dotázaný neměl sám vhodný prostor, kde by mohl mikrojesle provozovat. Relativně časté byly i obavy z administrace projektu v případě žádosti o dotaci MPSV.

Tabulka č. 3.2 **Hlavní důvody, které by od založení mikrojeslí respondentů odrazovaly**

důvod	absolutní počty	%
odrazuje mě administrativa spojená se zřízením a provozem mikrojeslí	92	42,5
nemám vhodný prostor, kde bych mohl/a mikrojesle provozovat	70	32,7
nechtěl/a bych mít provozovnu ve své domácnosti	53	24,8
nemám zkušenosti s žádostí o finanční dotaci Ministerstva práce a sociálních věcí a s administrativou spojenou s vedením projektu	41	19,2
moje rodina by nesouhlasila s provozem služby ve společné domácnosti	28	13,1
rád/a pracuji v kolektivu	27	12,6
jiné (věk respondenta, spokojenost se současným zaměstnáním, dítě má být v tomto věku s matkou)	26	12,1
nezvládl/a bych sám/sama pečovat o 4 děti v daném věku	18	8,4
myslím si, že by o takovou službu nebyl zájem	10	4,7
nechtěl/a bych pečovat o děti mladší 5 let	7	3,3
nic (by) mě neodrazovalo, chci/chtěl/a bych/neměl/a bych obavu mikrojesle založit	4	1,9

Pozn.: Respondent vybíral dva hlavní důvody ze seznamu.

Zdroj: Mikrojesle 2018

Pokud se dotázané pečující osoby měly zamyslet, v jakém prostoru by ony samy chtěly případně mikrojesle zřídit, přikláněly se ve velké většině případů k jiným prostorám než u nich v bytě, resp. domácnosti (61 %), a to bez ohledu na to, zda měl respondent děti i jak staré byly. Ve svém vlastním bytě by mikrojesle preferoval přibližně každý osmý respondent, stejný podíl na vhodnost prostor neměl vyhraněný názor, každý šestý pak nebyl ochotný o vhodnosti prostor vůbec uvažovat, neboť o založení mikrojeslí by neměl zájem. Vzhledem k velikosti celého výzkumného souboru (214 osob) a malého podílu těch, kteří by uvažovali o tom, zřídit mikrojesle ve své domácnosti, nelze příliš do detailu zkoumat, do jaké míry jsou si vědomi možných výhrad členů jejich domácnosti ke zřízení a provozu mikrojeslí u nich doma. Lze pouze konstatovat, bez jakéhokoli zobecnění, že přibližně tři čtvrtiny z nich se domnívaly, že by jejich bližní nějaké výhrady k této službě péče v jejich domácnosti měli. Nejčastěji se domnívali, že by ostatní členové domácnosti měli výhrady k nutným úpravám či přestavbě bytu kvůli zřízení mikrojeslí a také vyjadřovali obavy z narušení soukromí jednotlivých členů domácnosti.

Jednou z praxí ověřovanou a poměrně diskutovanou je délka otevírací doby mikrojeslí, která činí v pilotním projektu minimálně 8 hodin denně. **Přibližně polovina dotázaných pečujících osob se domnívá, že by délka otevírací doby zákonem stanovena být měla** (55 %). Podle 28 % dotázaných by minimální délka otevírací doby mikrojeslí (nehledě na to, zda bude upravena zákonem) měla být 4 hodiny, dle 20 % 6 hodin, stejný podíl respondentů by volil 8 hodin. Za vhodnou maximální délku označovali respondenti nejčastěji 8 hodin (39 %), 44 % by však preferovalo délku otevírací doby i delší, nejčastěji 10 nebo 12 hodin (20, resp. 10 %).

S podmínkou, že mikrojesle mají být rodičům k dispozici 5 dnů v týdnu, většina pečujících osob souhlasila (70 %). Pouze každý čtvrtý respondent by uvítal možnost, aby si poskytovatel mohl nastavit službu dle svého vlastního uvážení, přičemž pečující osoby pracující v malých obcích do 5 tisíc obyvatel zastávaly tento názor o něco častěji (každá třetí).

V odborné i laické veřejnosti probíhá již nějakou dobu debata, do jakého věku dítěte je vhodná celodenní péče rodiče, nejčastěji matky, a kdy je již možné umístit dítě do nějaké formy nerodinné péče. Nejčastěji se diskutují přínosy a rizika pro vývoj dítěte klasických kolektivních zařízení typu jeslí nebo mateřských škol (Hašková a kol., 2012, Biddulph, 2017). Mikrojesle blížící se rodinnému prostředí jsou v tomto ohledu poněkud specifické.

Obecně je třeba říci, že **dotázané pečující osoby nespatořovaly při posouzení vhodnosti kolektivních zařízení z hlediska věku a potřeb dítěte výrazné rozdíly mezi péčí v „klasických“ kolektivních zařízeních typu jeslí, mateřské školy, dětské skupiny apod. na jedné straně a novou službou mikrojeslí na straně druhé** (graf č. 3.7).

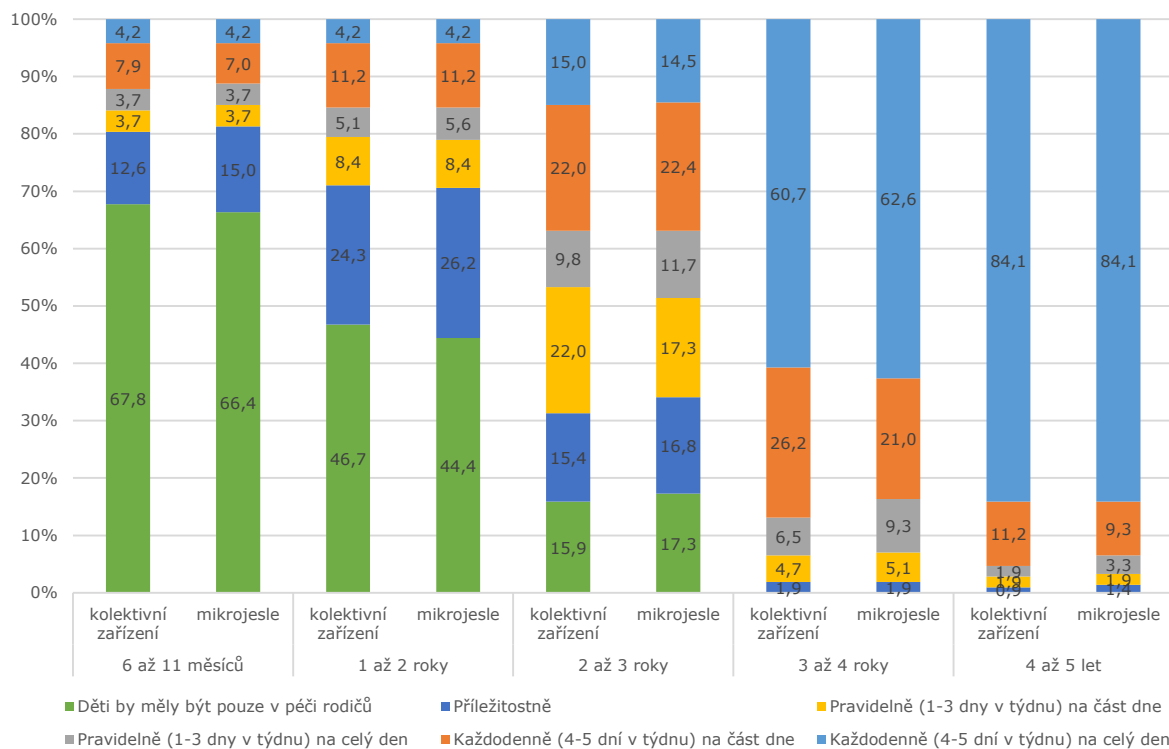
Pečující osoby se ve dvou třetinách domnívaly, že dítě mladší jednoho roku by z hlediska jeho potřeb mělo být ve výhradní péči rodičů (graf č. 3.7). Přibližně 20 % bylo naopak toho názoru, že již v tomto věku může pravidelně navštěvovat nějaké kolektivní zařízení typu jeslí či dětské skupiny, nejčastěji se dokonce tito respondenti klonili ke každodenní docházce (na část nebo na celý den).

Ve věku jeden až dva roky dítěte se mírně snižuje podíl pečujících osob, které trvají na celodenní péči rodiče (necelá jedna polovina). Přibývá naopak těch, které připouštějí příležitostnou nerodinnou péči, i těch, které považují za přijatelné umístit dítě v tomto věku do kolektivního zařízení pravidelně na část dne (každodenně i na jeden až dva dny v týdnu). Každodenní celodenní nerodinná péče má v tomto věku dítěte stále málo příznivců (4 %).

Ve věku dva až tři roky dítěte naopak výrazně roste podíl těch pečujících osob, které považují za přijatelné, aby dítě docházelo do kolektivního zařízení každý den, a to na celý den (15 %), nebo jen na část dne (22 %). Výrazně se snižuje podíl dotázaných osob, které jsou přesvědčené o tom, že i v tomto věku dítěte je nezbytná výhradní péče rodičů (17 %). Relativně nejvíce početnou skupinou jsou však zastánci kombinace péče rodičů a částečné docházky dítěte do kolektivního zařízení.

Dle novely školského zákona platné v době terénního šetření (zákon č. 178/2016 Sb.) měly všechny mateřské školy zřizované obcí zajistit od školního roku 2020/2021 přednostní přijetí pro děti s trvalým pobytem již od dvou let jejich věku. V souboru profesionálů z oblasti přímé péče o děti s tímto opatřením souhlasila necelá třetina (12 % zcela souhlasila), čtvrtina s ním spíše nesouhlasila, ale 45 % jej zcela odmítlo (třetina ve velkých městech). Dle dotázaných by dvouleté děti měly být umísťovány do speciální třídy, tedy odděleně od starších dětí (77 %), věkově smíšenou třídu by preferovalo pouze 14 %, jednoznačný názor nemělo 9 %.

Po třetích narozeninách dítěte je zřejmý příklon profesionálně pečujících ke každodenní docházce dítěte do kolektivního zařízení, a to na celý den. Celodenní péče rodičů je v tomto věku dítěte z hlediska jeho potřeb považována za nevyhovující. Nicméně je třeba podotknout, že zastánci pouze částečné docházky zůstávají stále poměrně početní, mezi nimi je nejvíce preferovaná každodenní docházka na část dne. Po čtvrtých narozeninách dítěte je však naprosto dominantní preference každodenní celodenní docházky dítěte do kolektivního zařízení.

Graf č. 3.7 **Názor pečujících osob na nerodinnou péči dle věku dítěte (v %)**

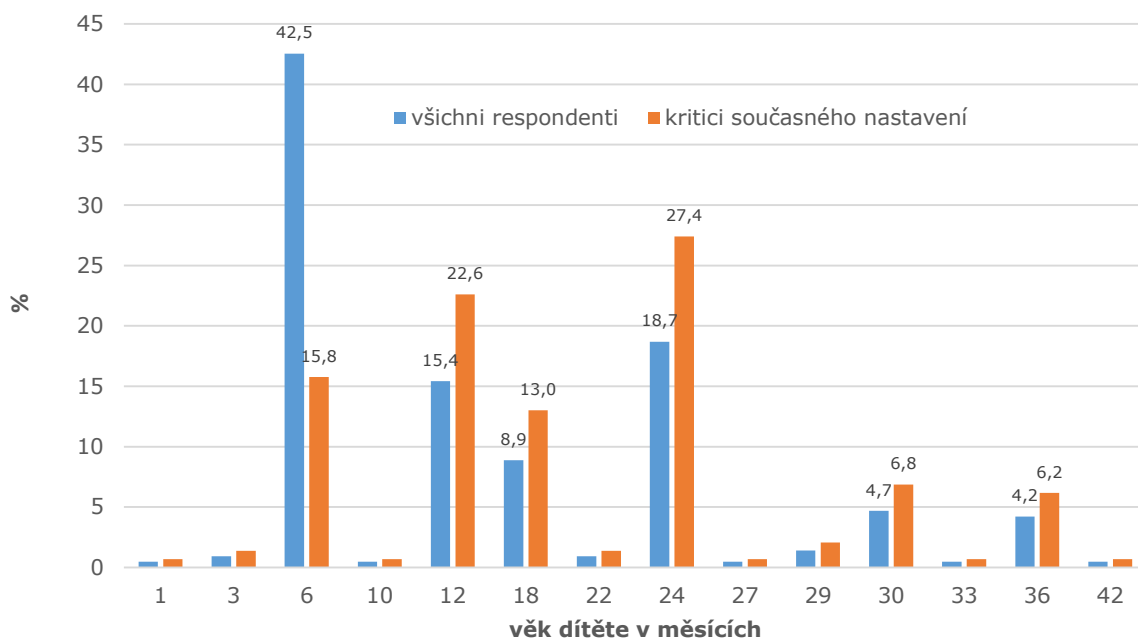
Zdroj: Mikrojesle 2018

Názory pečujících osob na vstup dítěte do nerodinné kolektivní péče a na její rozsah se odrážejí v tom, jak nahlíží na současné nastavení mikrojeslí. Do nich mohou docházet děti **ve věku od šesti měsíců do pátých narozenin**. S tímto vymezením **souhlasí pouze třetina dotázaných osob, dvě třetiny by tedy rády vymezily věkové rozpětí jinak**. S minimem šesti měsíců souhlasí pouze 16 % kritiků současného nastavení, stejný podíl se pak ztotožňuje s maximem definovaným pátými narozeninami (grafy č. 3.8 a 3.9 oranžové sloupce). Nejčastěji zmiňovanou jinou minimální hranicí pro vstup dítěte do mikrojeslí byly jeho první a druhé narozeniny (23 % resp. 27 %). Děti by do mikrojeslí měly dle odpůrců současného nastavení docházet ideálně do třetích narozenin (43 %), případně čtvrtých narozenin (14 %).

Odhlédneme-li od toho, zda respondenti s daným současným vymezením věku dětí docházejících do mikrojeslí souhlasí, pak v souboru pečujících osob převládá názor, že by do mikrojeslí měly být přijímány děti od šesti měsíců (43 %), za mezník pro odchod z mikrojeslí pak považovalo nejvíce respondentů páté narozeniny (43 %; grafy č. 3.8 a 3.9). V malých obcích a městech je přitom zřejmá mírná tendence k přijímání dětí do mikrojeslí až ve vyšším věku (půlroční či mladší děti by měly být do mikrojeslí přijímány dle jedné třetiny dotázaných v obcích do 5 tisíc obyvatel, ale dle poloviny pečujících osob ve velkých městech, naproti tomu děti ve věku alespoň rok a půl by měly být přijímány do mikrojeslí dle 40 % dotázaných v nejmenších obcích a dle 17 % ve velkých městech).

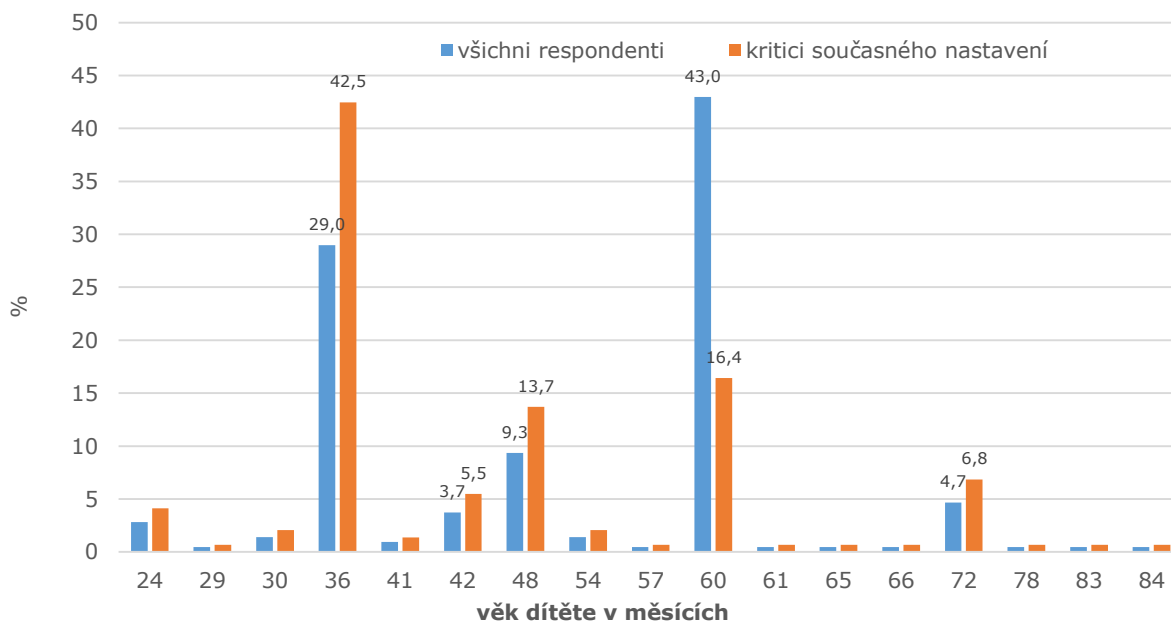
3. Pečující osoby

Graf č. 3.8 **Minimální věk dítěte v mikrojeslích dle pečujících osob (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

Graf č. 3.9 **Maximální věk dítěte v mikrojeslích dle pečujících osob (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

Dle současného nastavení se v mikrojeslích může jedna pečovatelka starat najednou o maximálně čtyři děti. Věkové rozpětí dětí, které mohou být současně v její péči, je poměrně široké, proto se pozornost zaměřila zvláště na děti od šesti měsíců

do druhých narozenin a na děti starší. V zahraničí je běžné, že jedna pečující osoba připadá na pět dětí, které ještě nechodí, a na osm dětí, které již chodí (Palonciová a kol., 2013, Biddulph, 2017).

Dle názorů dotázaných pečujících osob je pro péči o skupinu dětí ve věku od šesti měsíců do druhých narozenin zapotřebí více pečujících osob, jedna osoba zvládne tuto péči pouze dle přibližně třetiny dotázaných (tabulka č. 3.3). Podobně smýšlí respondenti i v případě věkově smíšené skupiny dětí, lze tedy říci, že přítomnost dětí mladších dvou let je silně spojena s představou náročnější péče a s tím spojenou potřebou více pečujících. V případě dětí ve věku od dvou do pěti let se zdá být přítomnost pouze jedné pečovatelky jako dostačující.

Tabulka č. 3.3 **Počet pečujících osob (v %)**

	skupina dětí od 6 měsíců do druhých narozenin	skupina dětí od druhých do pátých narozenin	věkově smíšená skupina
ano, jedna pečující osoba je pro daný počet dětí odpovídající	36,4	75,2	32,7
ne, pro daný počet dětí je třeba více pečujících osob	61,2	15,9	65,4
ne, jedna pečující osoba by zvládla i více dětí	2,3	8,9	1,9
celkem	100,0	100,0	100,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Zcela jednoznačným důvodem, proč respondenti považují jednu pečující osobu za nedostatečnou, je jejich přesvědčení, že **děti ve věku určeném pro mikrojesle potřebují individuální přístup, zvláště ty mladší dvou let** (tabulka č. 3.4). Pobyt nejmladších dětí venku vnímají také jako poměrně rizikový na to, aby to mohla zvládnout pouze jedna pečovatelka. Jako problémový faktor se jeví rovněž příprava a podání stravy. Teprve poté se mezi důležité důvody, proč by mělo pečovat o děti v mikrojeslích více osob, řadí faktory, jež se více váží k vlastnímu komfortu pečující osoby, např. vyšší pocit jistoty, snadnější zajištění náhrady v době dovolené nebo nemoci jedné pečující osoby či možnost krátké přestávky.

3. Pečující osoby

Tabulka č. 3.4 **Důvody pro větší počet pečujících osob (v %)**

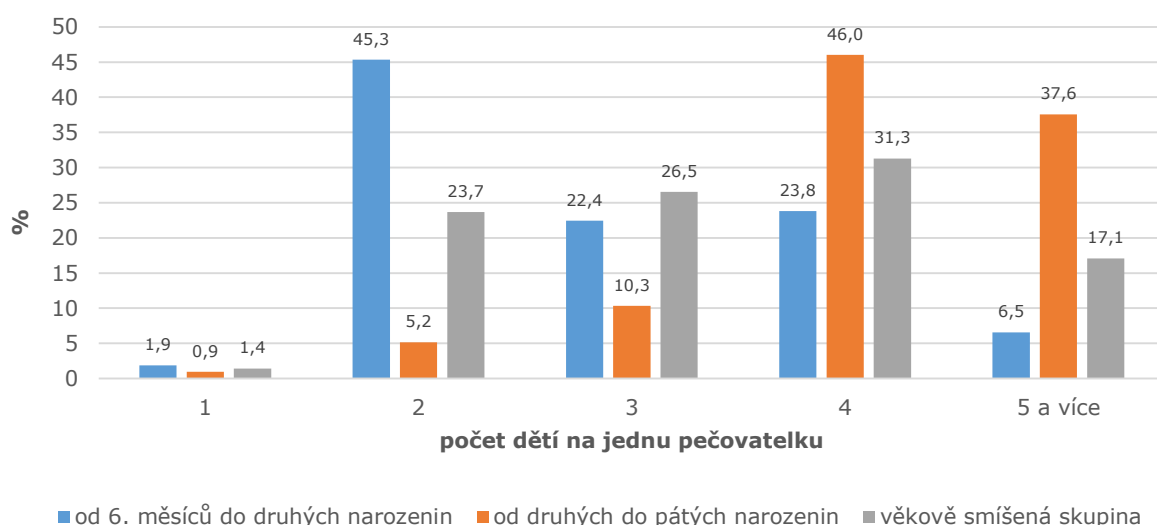
důvod	ve skupině dětí od 6 měsíců do 2. narozenin	ve skupině dětí od 2. do 5. narozenin	ve věkově smíšené skupině dětí od 6 měsíců do 5. narozenin
děti v tomto věku vyžadují individuální přístup	100,0	50,0	71,4
pobyt venku přináší řadu rizik	27,3	23,5	31,4
v případě nemoci či dovolené pečující osoby musí být zajištěna náhrada	12,7	26,5	20,0
pro přípravu a podání stravy je potřeba další osoby	20,0	32,4	23,6
pečující osoby musí kromě péče zvládnout i administrativní úkony, úklid apod.	3,6	5,9	7,9
přináší to vyšší pocit jistoty pečujícím osobám	17,3	20,6	16,4
pečující osoba tak má lepší možnost krátké přestávky, např. na oběd, WC	3,6	17,6	13,6

Pozn.: Respondenti měli vybrat maximálně dva důvody v každém sloupci.

Zdroj: Mikrojesle 2018

Pokud položíme otázku z druhé strany, tj. o kolik dětí by se mohla jedna pečující osoba v mikrojeslích sama starat, pak je v odpovědích respondentů opět zřejmý vliv věku dětí, které by měly být přítomny ve skupině. **U dětí mladších dvou let jednoznačně dominuje preference dvou dětí na jednu pečující osobu** (graf č. 3.10). Naopak, u věkově homogenní skupiny starších dětí se respondenti domnívají, že jedna pečovatelka může poskytovat péči o čtyři, ale poměrně často i o více dětí. Nejméně se dotázaní shodovali u skupiny věkově heterogenní, kde by 24 % preferovalo dvě děti v péči jedné osoby, 27 % tři děti, 31 % čtyři děti a 17 % dokonce více dětí.

Graf č. 3.10 **Maximální počet dětí v jedné skupině na jednu pečovatelku dle názoru pečujících osob (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

Jedním z klíčových faktorů, který může mít vliv na rozhodnutí umístit dítě v mikrojeslích, je způsob zajištění stravy. V zásadě může stravu zajistit provozovatel, např. dovážkou, či přímo pečující osoba (přípravou stravy), nebo se o ni postarají sami rodiče. Výhodou donášky jídla rodiči je možnost rodičů jednoduše ovlivnit složení i množství stravy, což je zvláště důležité v případě alergií apod., nevýhodou je, že příprava stravy rodiči na ně klade vyšší nároky, zejména časové a logistické (nákup potravin, vaření jídla). Donáška jídla rodiči sice na jedné straně práci pečující usnadňuje, na druhé straně musí např. ohřívat jídlo pro děti postupně.

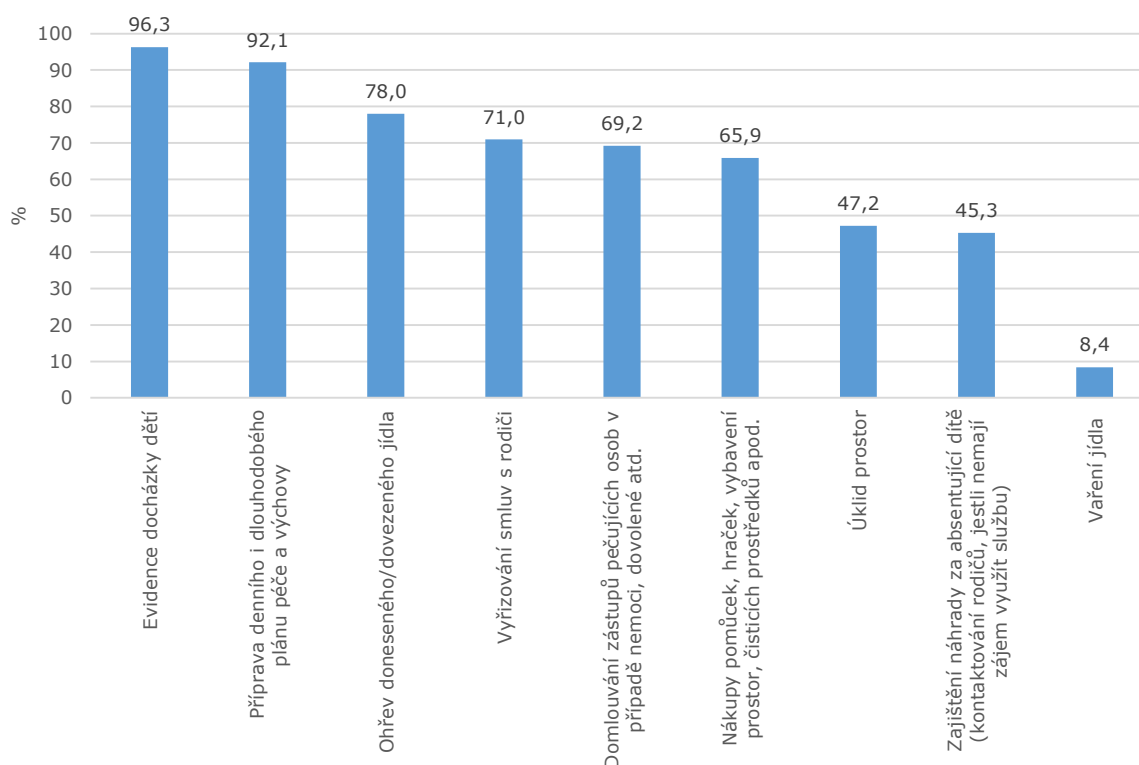
Dle dotázaných pečujících osob se zdá jako nejjednodušší způsob zajištění stravy pro děti externím dodavatelem (47 %), a to i v malých obcích do 5 tisíc obyvatel (50 %). Rodiče by měli sami zajišťovat stravu dle 16 % respondentů, pouze 8 dotázaných se klonilo k tomu, aby stravu připravovala sama pečující osoba. Zbývající třetina považovala za ideální kombinaci uvedených způsobů dle potřeb a možností rodin i provozovatele mikrojeslí.

Vaření jídla se tedy ve srovnání s jinými činnostmi, které by dle dotázaných měla pečující osoba v mikrojeslích zajišťovat, umístilo až na posledním místě, na druhé straně se více než tři čtvrtiny dotázaných domnívaly, že by ohřev doneseného či dovezeného jídla měl patřit mezi činnosti, které by pečující osoba měla zajišťovat (graf č. 3.11). Na předních pozicích dominují aktivity, které se váží přímo k péči o děti – kromě evidence docházky dětí zejména příprava plánu péče a výchovy. Pečující osoba by měla být zároveň zodpovědná za administrativní činnosti, jako je např. vyřizování smluv s rodiči, domlouvání zástupu v případě nemoci pečující osoby či její dovolené, dle dvou třetin dotázaných by měla mít pečující osoba na starosti i nákupy pomůcek a hraček. Více než polovina respondentů by mezi činnosti pečovatelky nezahrnula úklid prostor a zajišťování náhrady za dítě, které je dočasně nepřítomné.

V mateřských školách i dětských školách je dnes již běžné, že kromě aktivit, které jsou vymezeny v rámcově vzdělávacím programu či plánu péče a výchovy, mohou děti v rámci těchto zařízení navštěvovat i zájmové kroužky, např. keramiku, výuku cizích jazyků, sportovně zaměřené kroužky. **Dle většiny dotázaných pečujících profesionálů by však tyto kroužky v mikrojeslích nabízeny být spíše neměly** (pouze 11 % s tím určitě souhlasí, 25 % spíše souhlasí). Dle hloubkových rozhovorů s pečujícími osobami v mikrojeslích to vzhledem k přítomnosti dětí různého věku (např. 6 měsíců a 4 roky), ale i z důvodu organizace plánu péče a výchovy v kolektivu čtyř dětí, který se navíc během týdne proměňuje, není možné zorganizovat.

3. Pečující osoby

Graf č. 3.11 Činnosti, které by měla pečující osoba zajišťovat (v %)

Pozn.: Respondenti se vyjadřovali u každé z uvedených činností, zda by ji měla pečující osoba zajišťovat.

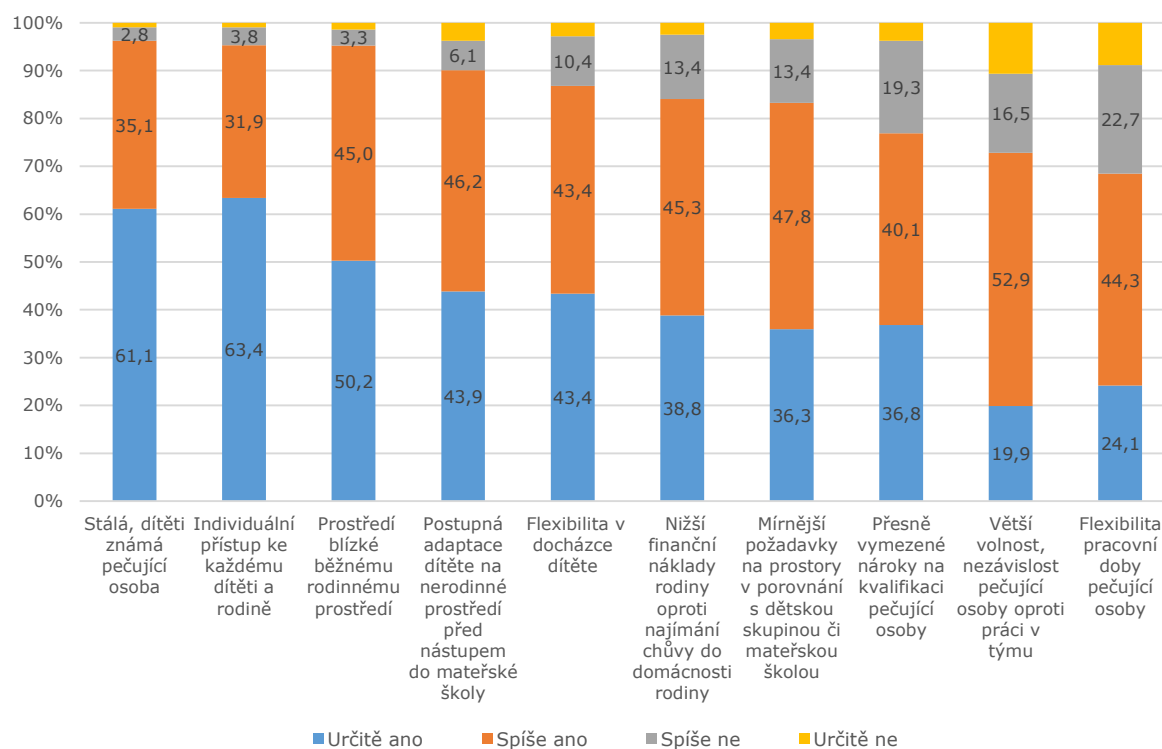
Zdroj: Mikrojesle 2018

Mikrojesle jsou koncipovány jako služba nerodinné péče, která je zejména díky počtu dětí ve skupině blízká rodinnému prostředí. Pokud měly pečující osoby jako potenciální poskytovatelé této služby posoudit, jaké jsou její **hlavní výhody**, pak **nejvíce oceněna byla stálost jedné pečující osoby**, která je dítěti známá, na kterou je dítě zvyklé (graf č. 3.12). **Malý kolektiv dětí umožňuje dle většiny dotázaných individuální přístup k dítěti** a také vytvořit prostředí blízké běžnému rodinnému životu. Kladně jsou hodnoceny i organizační stránky provozu mikrojeslí (flexibilita docházky dětí, požadavky na prostory) i nižší náklady rodiny v porovnání se situací, kdy si jedna rodina najme chůvu na hlídání. Za relativně nejmenší výhody mikrojeslí v porovnání s ostatními bylo označeno přesné vymezení nároků na kvalifikaci pečující osoby, její volnost a větší nezávislost v porovnání se situací, kdy pracuje ve větším kolektivu, a flexibilita pracovní doby.

Obecně je možné říci, že administrativní činnosti spojené se zřízením a provozem mikrojeslí byly vnímány jako jedny z největších záporů či nevýhod této služby (graf č. 3.13). Ať z důvodu neznalosti nebo (ne)zkušenosti byla **nejvíce negativně hodnocena administrativní zátěž spojená s podáním žádosti o finanční dotaci MPSV a s vedením projektu**. Administrativa související se samotným provozem mikrojeslí (evidence docházky dětí, uzavírání smluv s rodiči, vybírání poplatků atd.) patří sice také k nejvýznamnějším nevýhodám, ale v porovnání s administrací projektu v rámci financování prostřednictvím MPSV z ní neplynuly tak silné obavy. Za další největší nevýhodu mikrojeslí bylo považováno zajištění péče

v době, kdy je pečující osoba na dovolené či nemocná. V případě, že by mikrojesle byly provozovány v domácnosti pečující osoby, vyjadřovali respondenti poměrně silné obavy z narušení běžného života ostatních členů této domácnosti. Dotázané pečující osoby rovněž reflektovaly vysoké finanční náklady. **Faktory spojené přímo s péčí o děti byly sice také vnímány jako problematické, avšak v relativně menší míře.** Nejméně často byly za nevýhodu mikrojeslí označeny vysoké nároky na kvalifikaci pečující osoby, její izolovanost oproti zařízením, kde pracuje více osob v týmu a dále nepravidelnost docházky dětí a jejich fluktuace (např. přechod do mateřské školy). Výše uvedené preference týkající se vyššího počtu pečujících osob v daném kolektivu dětí byly potvrzeny i zde, kdy 62 % respondentů označilo příliš velký počet dětí na jednu pečující osobu za nevýhodu mikrojeslí.

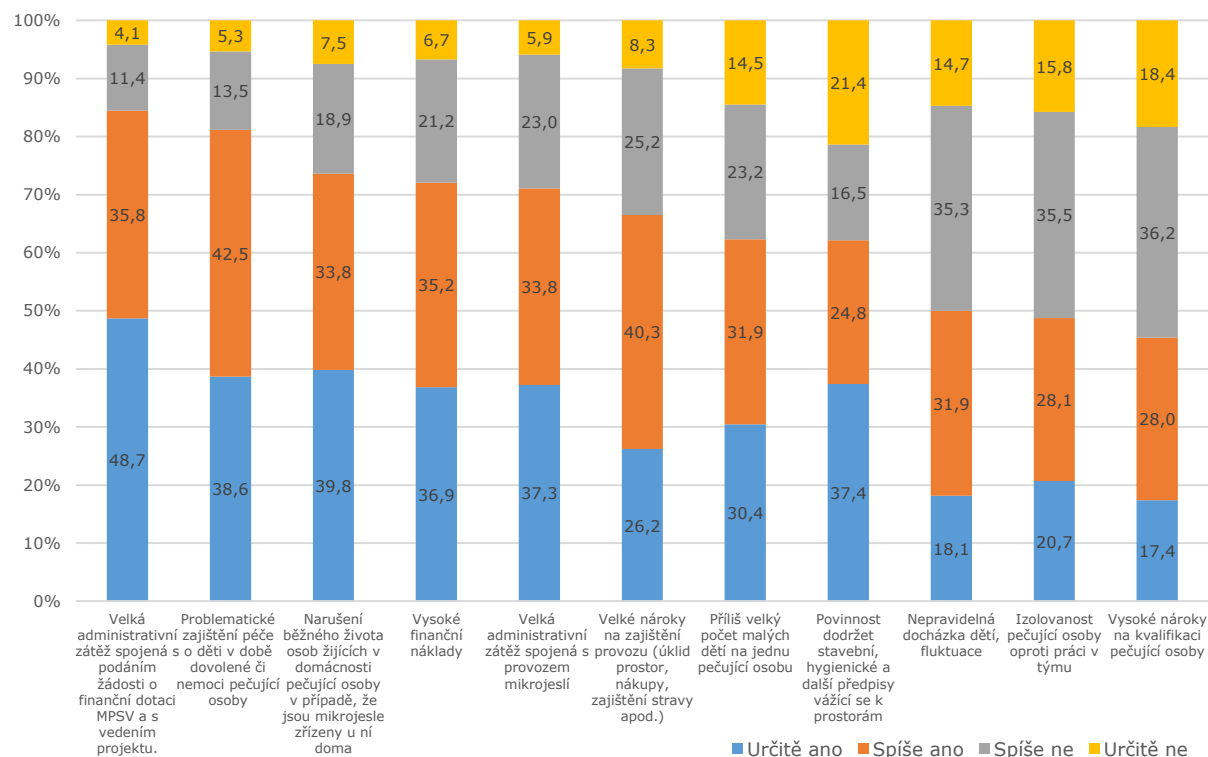
Graf č. 3.12 **Výhody mikrojeslí dle názoru pečujících osob (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

3. Pečující osoby

Graf č. 3.13 Nevýhody mikrojeslí dle názoru pečujících osob (v %)

Zdroj: Mikrojesle 2018

V současné době jsou mikrojesle v rámci pilotního projektu financovány z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR. **Otázka finančních nákladů byla dotázanými pečujícími osobami vnímána jako jedna z nevýhod mikrojeslí** (graf č. 3.13). Dle respondentů by se měl i nadále na financování mikrojeslí výrazně podílet stát: 36 % z nich se dokonce domnívá, že by měl stát nést plně všechny náklady (ve velkých městech s více než 100 tisíci obyvateli dokonce 53 %), 45 % pak přisoudilo státu spíše větší podíl. Také obce by podle 60 % respondentů měly být do financování mikrojeslí výrazně zapojeny, větší podíl obcím přisoudili respondenti z velkých měst - dle třetiny z nich by obce měly financovat mikrojesle plně, v nejmenších obcích je toho názoru pouze pětina. Přitom platí, že čím větší by měl dle dotázaných být podíl státu či obce, tím menší by měl být podíl rodičů.

Nějakou zkušenost se spoluprací s obcí či městkou částí mělo 57 % respondentů, častěji v menších obcích než ve velkých městech. Většina z nich (81 %) ji hodnotila jako dobrou, spíše špatnou zkušenost mělo pouze 6 % z nich. Dle dotázaných by byly právě finanční dotace obce či městské části zřizovateli mikrojeslí formou spolupráce, kterou by nejčastěji uvítali (58 %). Dalším nejčastěji zmiňovaným způsobem, jak by obce mohly mikrojesle podpořit, bylo poskytnutí obecních prostor zdarma (44 %), dále pronajímání prostor za nekomerční cenu (37 %). Dle třetiny respondentů by obce mohla zřizovateli poskytnout právní pomoc, participaci obce v propagaci služeb mikrojeslí by uvítalo 28 % respondentů. Obec by měla sama mikrojesle založit dle třetiny (ve velkých městech dokonce dle poloviny) dotázaných

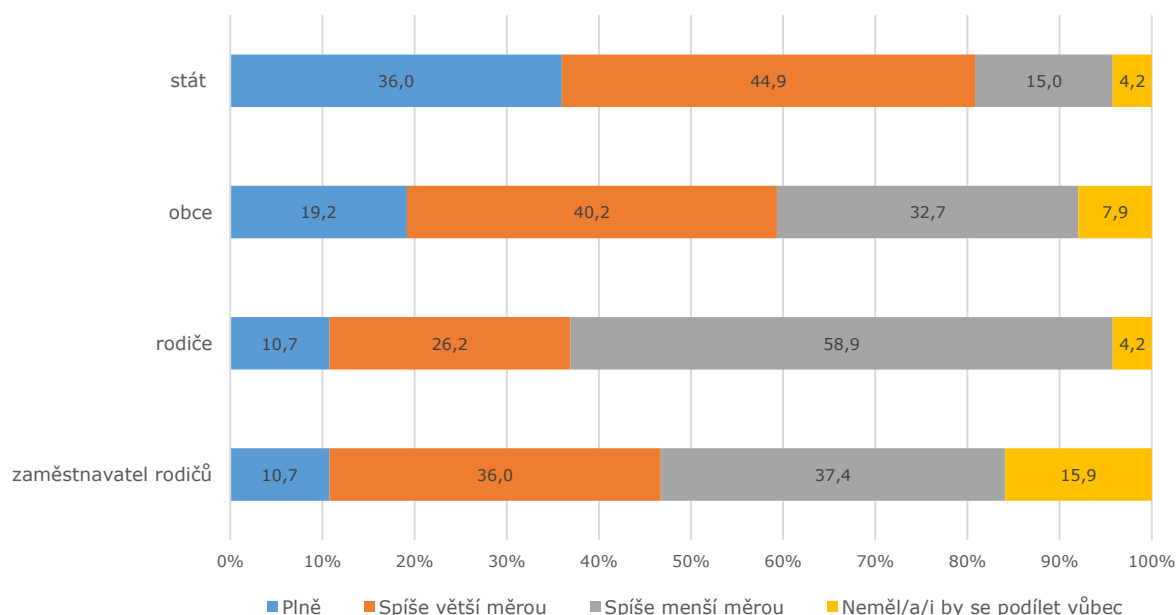
pečujících osob, naopak žádným způsobem by obec neměla mikrojesle podporovat dle 9 % respondentů.

Zaměstnavatel rodiče, který by službu mikrojeslí nabízel např. jako zaměstnanecký benefit, by se dle pečujících osob měl na nákladech také určitou měrou podílet, 16 % respondentů však s tím, aby zaměstnavatel nesl náklady spojené se zřízením a provozem, nesouhlasilo. Mezi zastánci finanční účasti zaměstnavatele převládali logicky ti, kteří připouštěli podnik nebo firmu jako typického zřizovatele mikrojeslí.

Poměrně překvapivé je zjištění, že **pouze 4 % dotázaných pečujících osob se domnívala, že by služba mikrojeslí měla být pro rodiče bezplatná**. Téměř 59 % by považovalo za vhodné, aby se rodiče podíleli spíše menší měrou, 26 % pak větší měrou. Na to, jakým způsobem by školné mělo být vybíráno, nepanovala mezi respondenty shoda. Třetina se klonila k tomu, aby byla platba stanovena paušálně za měsíc bez ohledu na skutečný počet hodin docházky a pro všechny děti ve stejné výši (obdobně jako školné v mateřské škole), druhá třetina by pak dávala přednost paušální platbě za měsíc dle rozsahu předem domluvené docházky konkrétního dítěte, zbylá třetina by pak zvolila platbu dle skutečného počtu hodin, které dítě v daném měsíci v mikrojeslích opravdu strávilo.

S financováním mikrojeslí souvisí i to, jak by měla být finančně ohodnocena práce pečující osoby. Názor dotázaných se poměrně lišil, hrubá mzda by se podle nich měla pohybovat v rozmezí 7 až 50 tisíc Kč měsíčně. Nejčastěji se však respondenti přikláněli k 20 tisícům Kč, 25 tisícům Kč a 30 tisícům Kč (po přibližně 20 %). **Průměrná (i mediánová) hrubá měsíční mzda pak představovala přibližně 25 tisíc Kč.**

Graf č. 3.14 **Financování mikrojeslí dle názoru pečujících osob (v %)**

Zdroj: Mikrojesle 2018

4. Srovnávací shrnutí postojů matek a profesionálních pečujících osob na nastavení mikrojeslí

4.1 Zájem o mikrojesle a postoje k nerodinné péči obecně

Služby mikrojeslí jsou v současné době poskytovány pouze v rámci pilotního projektu MPSV. Z tohoto důvodu zatím není tento typ služby péče o děti příliš v povědomí rodičovské veřejnosti, tři pětiny dotázaných matek o nich nikdy neslyšely. V souboru profesionálních pečujících osob je informovanost nepatrně, nikoli však závratně vyšší - tři pětiny měly naopak o této službě nějaké povědomí. Nicméně více než dvě třetiny dotázaných pečujících osob se přikláněly k názoru, že je v České republice taková služba potřeba. Kritici mikrojeslí se nejčastěji domnívali, že tato služba není ve vymezeném věku v zájmu dítěte a rovněž vnímali mikrojesle jako pouhou obměnu dětské skupiny či službu, jež současný převis poptávky nad nabídkou služeb péče nevyřeší.

V české populaci i nadále přetrvává poměrně silná tendence matek využívat současného nastavení rodičovské dovolené, která jim umožňuje být s dětmi doma až do jejich třetích narozenin (viz kapitola 1.1). V posledních letech se však zřetelně v postojích matek objevuje požadavek na určité přechodné období mezi druhými a třetími narozeninami dítěte, kdy by se matky chtěly postupně vracet na trh práce a jejich péče o děti by tedy měla být částečně nahrazena. Právě v tomto věku se zdá, že je požadavek na variabilitu služeb nerodinné péče o děti nejvýznamnější. Pokud by byly mikrojesle finančně a místně dostupné, uvažovala by o jejich využití každá druhá oslovená matka pro dítě starší dvou let. Období mezi druhými a třetími narozeninami je chápáno jako doba adaptace dítěte na nerodinnou péči. Po třetích narozeninách je upřednostňována péče v tradičních mateřských školách, ostatní typy péče jsou vnímány spíše okrajově, např. v případě nedostatečné kapacity mateřských škol, nebo individuálních specifických potřeb dětí či rodičů. Větší otevřenost k alternativním službám projevují zvláště vysokoškolsky vzdělané matky.

Hlavními důvody pro nevyužití služeb mikrojeslí u dětí mladších dvou let je rozpor se zájmem dítěte a přání matky starat se o dítě sama. Druhý uvedený je významný i mezi druhými a třetími narozeninami dětí, u dětí starších panuje přesvědčení, že nabídka jiných služeb je dostatečná. Ve věku mladším tří let patří mezi hlavní důvody, které by matky případně přesvědčily změnit svůj zamítavý postoj k docházce dítěte do mikrojeslí, nutnost vrátit se do zaměstnání a to, že by pečující osobu sama znala. S narůstajícím věkem dítěte, zejména po třetích narozeninách, by matky odmítající mikrojesle tuto službu častěji zvolily i proto, že by neměly jinou možnost.

Z pohledu profesionálních pečujících osob je možné, aby s ohledem na potřeby dítěte byla péče rodiče, většinou matky, častěji doplněna nerodinnou péčí již ve věku mladším, tj. mezi prvními a druhými narozeninami. I v tomto případě by se však mělo jednat zejména o docházku příležitostnou, nebo maximálně na část dne, každodenní celodenní péče je podle většiny dotázaných pečujících vhodná až pro děti starší tří let. Péče o děti v mikrojeslích v daných věkových kategoriích nebyla v porovnání s kolektivními zařízeními nijak významně upřednostňována či hodnocena jako příhodnější.

4.2 Parametry mikrojeslí

Zájem o zřízení mikrojeslí, zřizovatel

Nejčastější právní formou současných mikrojeslí je spolek, tři čtvrtiny zřizovatelů již mělo s poskytováním nerodinné péče o děti dřívější zkušenost (MPSV, 2018). Dle hloubkových rozhovorů ovlivnilo typ zřizovatele zejména nastavení výzvy pro podání projektů na zřízení a provoz mikrojeslí v rámci Operačního programu Zaměstnanost.

O svém případném uplatnění jako pečující osoby v mikrojeslích by uvažovala přibližně každá třetí dotázaná matka, v souboru profesionálních pečujících to byl každý druhý dotázaný. Za největší překážky je považována administrativa spojená se zřízením a provozem mikrojeslí a to, že respondent nemá vhodný prostor, u matek samozřejmě dominuje to, že zatím nemají příslušnou kvalifikaci.

Typickým zřizovatelem mikrojeslí by dle dotázaných zástupců pečujících osob měla být obec, případně podnik. S tím, aby jím byla přímo samotná pečující osoba, však souhlasila více než polovina z nich. Názor matek na zřizovatele mikrojeslí nebyl příliš vyhraněný, nejčastěji by dávaly přednost obci či její příspěvkové organizaci, podnik či nestátní neziskovou organizaci vybralo jen velmi málo z nich. Přímo pečující osoba by byla preferovaným zřizovatelem pro každou sedmou dotázanou matku.

Prostory

Koncept mikrojeslí vychází částečně ze zahraničních zkušeností (viz kapitola 1.4), kde je péče v rámci podobných služeb poskytována v domácnosti pečující osoby. Stávající mikrojesle však byly z velké většiny zřízeny v jiných prostorách (MPSV, 2018).

Matky a zástupci pečujících osob dotázaní ve výzkumu neměli na vhodnost prostor zcela jednoznačný názor, téměř polovina respondentů v každé skupině považovala za vyhovující jak byt či dům pečující osoby, tak jiné pro péči o děti vhodné prostory, resp. že dobře možné jsou obě varianty. Jen přibližně každá sedmá matka by považovala za vhodnější, aby byly mikrojesle pouze v domácnosti pečující osoby, podobně smýšlela každá osmá pečující osoba.

Matky v roli potenciálních pečujících však na otázku nahlížely mírně odlišně, kdy u sebe doma by mikrojesle založila každá pátá, a naopak výhradně v jiných prostorech by je zřídily dvě třetiny. Podobně by i profesionálně pečující osoby zakládaly své vlastní mikrojesle ve velké většině případů jinde než u nich v bytě, resp. domácnosti (61 %), u sebe doma by mikrojesle preferoval přibližně každý osmý pečující.

Podmínkou pro založení mikrojeslí v domácnosti pečující osoby je nejen vhodnost daných prostor (velikost, vybavení), ale souhlas všech jejích členů. Jak matky, tak pečující osoby připouštěly, že by jejich bližní měli k takové službě u nich doma výhrady. Nejčastěji by se obávali ztráty soukromí a nutných úprav bytu. V hloubkových rozhovorech s pečujícími byly rovněž vyjádřeny pochybnosti či nejistoty, jak by byla zajištěna péče o děti v případě nemoci některého člena domácnosti pečující osoby.

4. Srovnávací shrnutí postojů matek a profesionálních pečujících osob na nastavení mikrojeslí

Věk dětí

Polovina matek by byla pro zachování možnosti umístit dítě do mikrojeslí již od šesti měsíců jeho věku, téměř dvě třetiny by pak byly pro zachování horní hranice pátých narozenin. Ty, které s daným vymezením nesouhlasily, by jako dolní hranici nejčastěji upřednostnily první nebo druhé narozeniny, za horní hranici by pro kritiky současného nastavení byly přijatelnější třetí nebo čtvrté narozeniny. Pokud však měly matky uvažovat o tom, že by byly ony samy pečující osobou v mikrojeslích, pak by se spíše přikláněly k přijímání dětí od prvních či druhých narozenin, horní hranice věku se zdá být méně diskutabilní, tedy páté narozeniny by byly pro polovinu dotázaných matek v roli pečujících osob přijatelné.

V souboru pečujících osob necelá polovina souhlasila s minimálním věkem šesti měsíců pro přijetí do mikrojeslí, stejný podíl pak souhlasil s pátými narozeninami jako horním limitem. Pokud respondent s danými hranicemi nebyl ztotožněn, jako minimum byly podobně jako u matek nejčastěji preferovány první nebo druhé narozeniny. Na rozdíl od matek by však významnější podíl pečujících osob upřednostnil jako horní hranici třetí narozeniny dítěte.

Počet pečujících osob

Názory na to, kolik dětí by měla mít jedna pečující osoba na starosti, se u matek v porovnání s pečujícími liší. Profesionálové se výrazně častěji domnívali, že pokud je ve skupině dítě mladší dvou let, je třeba jedné pečovatelky na dvě děti, matky ve stejném podílu akceptovaly děti dvě i tři. U dětí starších by matky častěji připouštěly skupinu pěti i více dětí na jednu pečovatelku, naproti tomu pečující osoby by volily nejčastěji děti čtyři. Je zajímavé, že v okamžiku, kdy si měla matka představit, že by byla ona sama pečující osobou v mikrojeslích, se velký podíl dotázaných neuměl k počtu dětí, o které by bylo možné se starat, vyjádřit. Méně matek se pak přiklánělo ke skupině pěti a více dětí, u dětí mladších dvou let upřednostňovaly častěji skupinu dvou než tři děti.

Z dosavadních poznatků z návštěv odborných garantek ve stávajících mikrojeslích vyplývá, že v naprosté většině mikrojeslí zajišťuje péči alespoň po část dne více pečujících osob (MPSV, 2018). V hloubkových rozhovorech s pečujícími osobami v rámci průzkumu se jako hlavní argumenty pro to, aby v mikrojeslích byly na čtyři děti dvě pečující osoby, objevily zejména obavy ze zajištění bezpečného prostředí zejména dětí mladších dvou let, nutnost přizpůsobit režim individuálním potřebám každého dítěte, velký důraz však byl kladen i na osobní komfort pečujících osob, např. možnost se v klidu najíst, dojít si na toaletu, ale i vzájemná podpora jako prevence profesionálního vyhoření. Právě osobní komfort pečujících vytváří rodinnou atmosféru, jež by měla být pro mikrojesle typická.

Aby mohla péči vykonávat pouze jedna osoba, bylo by dle pečujících třeba zkrátit minimální zákonnou otevírací dobu, zjednodušit administrativu pro pečující osoby, např. tak, že by byl administrativními úkony pro více mikrojeslí pověřen jeden subjekt.

Jako jedna z výhod mikrojeslí byla považována možnost pečující osoby zapsat do nich i své vlastní dítě. Výrazný vliv na rozhodnutí zřídít nebo pracovat v mikrojeslích měla zejména u matek malých dětí, pro něž byla tato otázka vzhledem k věku dětí více relevantní.

4. Srovnávací shrnutí postojů matek a profesionálních pečujících osob na nastavení mikrojeslí

Otevírací doba

Názory na to, kolik hodin denně by mikrojesle měly být otevřeny, se různí dle toho, zda odpovídá matka jako jejich klient, nebo matka jako pečující osoba. Matky v roli rodiče by častěji uvítaly, aby byly mikrojesle otevřeny déle než 8 hodin, jako pečující osoby se přikláněly právě spíše k 8 hodinám, nebo době kratší. Dle přibližně poloviny profesionálně pečujících osob by měla být délka otevírací doby mikrojeslí stanovena zákonem. O jejím minimu a maximu však nepanoval mezi dotázanými jednotný názor, za maximální délku bylo nejčastěji považováno 8 hodin, podíl těch, kteří by uvažovali i o 10 či 12 hodinách byl však také významný.

Již existující mikrojesle jsou otevřeny nejčastěji 10 nebo 8 hodin, každé čtvrté pak 9 hodin (MPSV, 2018). Požadavek na provozní dobu minimálně 8 hodin denně byl v hloubkových rozhovorech s pečujícími v mikrojeslích kritizován. Dle jejich zkušeností pouze minimální počet dětí dochází do zařízení celodenně, obvykle rodiče volí docházku na část dne, největší zájem bývá v době od 9 do 15 hodin. Měly-li by být mikrojesle zřizovány v domácnosti pečující osoby, pak by měl být minimální počet hodin snížen, případně by měla být otevírací doba na uvážení pečující osoby a poptávce rodičů. Navíc bylo zdůrazněno, že pracovní doba pečující osoby přesahuje dobu otevírací, neboť je třeba uklidit a připravit prostory, vypracovat denní i dlouhodobý plán péče a výchovy, vést evidenci docházky dětí, vyřizovat smlouvy s rodiči a další administrativu s vedením projektu. Představa, že by toto vše zvládla jedna osoba, je nereálná.

Zajištění stravy a další činnosti pečující osoby

S počtem pečujících osob úzce souvisí popis činností, jež by měly v mikrojeslích vykonávat. Zásadní otázkou je zajištění stravy pro děti. Mezi dotázanými profesionály byli nejpočetnější příznivci dovážení stravy externím dodavatelem, případně kombinace dovážky a přípravy stravy rodiči či samotnou pečující osobou. Podobně tomu bylo i v případě matek v roli potenciální pečovatelky v mikrojeslích, z pohledu rodiče by matky dávaly přednost častěji kombinaci více způsobů zajištění stravy. Zastánci toho, aby stravu připravovali pouze rodiče či sama pečující osoba, byli ve všech cílových skupinách zastoupeni nejméně.

Ve dvou pětinach současných mikrojeslí (MPSV, 2018) není jejich zřizovatelem strava pro děti zajišťována vůbec (jídlo přinášejí rodiče), ve stejném podílu je poskytována celodenní strava, v jedné pětině je pak zajišťován pouze oběd nebo svačina. Poskytovatelé dotázaní ve výzkumu se domnívají, že by vaření bylo pro pečující příliš náročné a přinášelo by i rizika např. v podobě snížené pozornosti pečující osoby, opaření dětí. S dovážením jídla se však také objevují určité problémy, např. malý počet porcí, příliš velké porce.

Potenciální pečující v mikrojeslích, ať již v oblasti péče o děti působící nebo matky malých dětí, by byli jako jejich zaměstnanci nejvíce ochotni, kromě přímé péče o děti, evidovat docházku dětí, připravovat plán péče a výchovy a ohřívat dovezené/donesené jídlo. Lze však říci, že obě skupiny byly relativně ochotné i k dalším provozním či administrativním činnostem (vyřizování smluv s rodiči, úklid prostor), naopak nejméně z nich by považovalo za součást povinností pečující osoby vaření jídla. Jak poukázali respondenti v hloubkových rozhovorech, administrativní spojená se zřízením a provozem mikrojeslí je poměrně náročná a rozšiřuje výrazně výčet kompetencí, které by pečující osoba měla mít. Stávající provozovatelé mikrojeslí si poměrně často najali pro zpracování žádosti o dotaci projektovou agenturu (MPSV,

4. Srovnávací shrnutí postojů matek a profesionálních pečujících osob na nastavení mikrojeslí

2018) a obavy z administrativních úkonů patřily i mezi dotázanými potenciálními pečujícími k těm největším překážkám, které by je od zřízení mikrojeslí odrazovaly.

S plánem péče a výchovy a obecně s činnostmi zajišťovanými pečujícími osobami v mikrojeslích souvisí i případná nabídka specificky zaměřených zájmových kroužků. Zde dochází k rozporu mezi názory matek a profesionálně pečujících. Pro více než polovinu matek je nabídka nadstandardních aktivit zásadní, dle většiny profesionálů by však v mikrojeslích být nabízeny neměly.

Financování

V současné době jsou mikrojesle hrazeny v rámci Operačního programu Zaměstnanost. Do budoucna jsou kladeny dvě základní otázky: do jaké míry by na zřízení a provoz měl přispívat stát či další subjekty a zda, případně v jaké výši, by měly být vybírány poplatky od rodičů.

Je nasnadě, že v případě péče o děti v raném věku v malém kolektivu jsou finanční náklady z důvodu zajištění kvalitní péče velmi výrazné. Vysoká cena byla profesionálními pečujícími osobami vnímána jako jedna z nevýhod mikrojeslí. Z toho plyne jejich silné přesvědčení, že by se stát nebo obce měly na financování mikrojeslí výrazně podílet. Současně však mezi pečujícími panoval většinový názor, že rodiče by měli rovněž na provoz mikrojeslí přispívat. Na konkrétním způsobu platby se však respondenti nedovedli shodnout, respektive z výzkumu jasně nevyplývá, zda by platby měly být paušální, nebo by měly odrážet docházku dítěte do mikrojeslí. Dotázané matky malých dětí se v této otázce více shodovaly a přikláněly se k úhradě poplatků dle skutečného počtu hodin, které dítě v mikrojeslích strávilo. Variabilita výše poplatků od rodičů byla velmi vysoká. Lze usuzovat, že si matky byly na jedné straně vědomy vyšších nákladů na tuto službu v porovnání např. s mateřskými školami, případně byly schopné dát poplatky do souvislosti s pracovní mzdou pečující osoby, na druhé straně braly v úvahu případný finanční podíl státu či obcí. Jak matky, tak profesionálové se ale shodli na tom, že průměrná měsíční hrubá mzda pečující osoby by měla být 25 tisíc Kč.

Rovněž v hloubkových rozhovorech s pečujícími osobami výrazně zazníval požadavek na finanční dotace mikrojeslí ze strany státu. Přestože je tato služba levnější v porovnání se službami individuálních chův, bez dotací si rodiny nebudou moci takovou péči o děti dovolit a dojde tak k určité homogenizaci klientů. Tím bude popřen princip svobodné volby rodičů ohledně typu péče o děti. Mzdy pečujících osob by bylo rovněž vhodné diferencovat dle regionálních specifik.

5. Zástupci obcí

5.1 Základní informace o respondentech ve výzkumném souboru

Cílovou skupinou výzkumu byli zástupci obcí, měst a městských částí ve velikostních pásmech určených zadavatelem: 1. do 5 000 obyvatel, 2. od 5 001 do 20 000 obyvatel, 3. více než 100 000 obyvatel⁶⁴. Dle agentury STEM/MARK, která sběr dat prováděla, zástupci nejmenších obcí často odmítali účast ve výzkumu, a to s odůvodněním, že kvůli nízkému počtu dětí v obci o mikrojesle nemají zájem.

Tabulka č. 5.1 Respondenti dle počtu obyvatel v obci

počet obyvatel	počet obcí	%
do 1 000	471	76,6
1 001 až 2 000	72	11,7
2 001 až 5 000	41	6,7
5 001 až 20 000	20	3,3
více než 100 000	11	1,8
celkem	615	100,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Tabulka č. 5.2 Respondenti dle krajů

kraj	počet obcí	%
Praha	5	0,8
Středočeský kraj	110	17,9
Jihočeský kraj	60	9,8
Plzeňský kraj	48	7,8
Karlovarský kraj	13	2,1
Ústecký kraj	34	5,5
Liberecký kraj	21	3,4
Královéhradecký kraj	43	7,0
Pardubický kraj	43	7,0
Kraj Vysočina	76	12,4
Jihomoravský kraj	65	10,6
Olomoucký kraj	40	6,5
Zlínský kraj	29	4,7
Moravskoslezský kraj	28	4,6
celkem	615	100,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

⁶⁴ Respondenti byli vybráni náhodným výběrem z veřejně dostupné databáze telefonních čísel měst a obcí, výběrovou jednotkou byla obec a v rámci obce jednotlivců - představitel cílové skupiny. Kvótními znaky byl region, velikost obce (0 – 5 000 obyvatel / 5 001 – 20 000 obyvatel / města nad 100 000 obyvatel dle zadání MPSV). Počet dotázaných zástupců obcí v jednotlivých velikostních kategoriích odpovídá zastoupení těchto kategorií mezi obcemi v ČR.

5. Zástupci obcí

Výzkumný vzorek byl tvořen z 57 % muži a ze 43 % ženami. **Respondenti ve své obci nejčastěji zastávali funkci starosty či místostarosty obce (83 %)**. Jen 25 respondentů (4 %) mělo pozici vedoucího oddělení/odboru/komise/výboru majícího v gesci rodinu či rodinnou politiku a dalších 9 respondentů (2 %) bylo jeho řadovými zaměstnanci nebo členy. Zhruba desetina respondentů (12 %) uvedla jinou pozici, přičemž uváděné pozice se velmi různily - např. náměstek primátora, tajemník, vedoucí odboru školství, sociálního nebo jiného odboru, odborný referent, sociální pracovníce, opatrovník, ekonom, hospodářka, účetní, personalista, matrikář, administrativní pracovník, ředitel/ka mateřské školy (popřípadě i základní školy), učitelka v mateřské škole. Časté byly i kumulované funkce nebo činnosti, což odpovídá vysokému zastoupení malých obcí v souboru.

Tabulka č. 5.3 **Respondenti – pozice či funkce v řízení obce/městské části**

funkce/pozice	abs.	%
starosta/místostarosta	513	83,4
vedoucí oddělení/odboru/komise/výboru mající rodinu, rodinnou politiku v gesci	25	4,1
člen oddělení/odboru/komise/výboru mající rodinu, rodinnou politiku v gesci	9	1,5
jiná	74	12,0
celkem	615	100,0

Zdroj: *Mikrojesle 2018*

Respondenty uváděná doba ve funkci starosty/místostarosty se pohybovala od 3 měsíců do 32 let. Vzhledem k vysokému zastoupení malých obcí v souboru velká část respondentů byla ve funkci více než 10 let.

Lokální rodinná politika obecně

Obecně lze říci, že zájem o rodinnou politiku roste spolu s velikostí obcí. Zvláštní odbor, oddělení či alespoň osobu pověřenou otázkami rodinné politiky má dle dotázaných zástupců necelých 10 % nejmenších obcí, ale 91 % městských částí, resp. měst s více než 100 tisíci obyvateli (tabulka č. 5.4). Respondenti posledně jmenované kategorie obcí sice relativně často nemají povědomí, zda má obec vytvořen nějaký koncepční materiál rozvoje rodinné politiky, na druhé straně pokud informace mají, uvádějí, že obec takový dokument má nebo ho připravuje. **Čím menší počet obyvatel žije v obci, tím méně často má obec rodinnou politiku nějak koncepčně uchopenu nebo cítí potřebu nějaký strategický dokument vytvořit** (tabulka č. 5.4).

Tabulka č. 5.4 **Koncepční zajištění rodinné politiky v obci (v %)**

velikost obce	Máte ve Vaší obci/městské části vyčleněn odbor, oddělení, pověřeného pracovníka, komisi nebo nějakou pracovní skupinu zainteresovaných osob, které se cíleně věnují otázkám rodinné politiky?	Máte vytvořen nebo zamýšlíte vytvořit plán, koncepci či jiný strategický dokument rozvoje rodinné politiky pro Vaši obec/městskou část?			
	ano	ano, máme	zatím nemáme, ale plánujeme ho vytvořit	nemáme a jeho vytvoření (zatím) neplánujeme	nevím
méně než 1 000 obyv.	9,1	9,6	12,5	77,3	0,6
1 001 až 2 000 obyv.	13,9	9,7	19,4	70,8	0,0
2 001 až 5 000 obyv.	24,4	24,4	17,1	56,1	2,4
5 001 až 20 000 obyv.	45,0	35,0	25,0	35,0	5,0
městské části měst nad 100 tis. obyv.	90,9	36,4	36,4	9,1	18,2
celkem	13,3	11,9	14,5	72,5	1,1

Zdroj: Mikrojesle 2018

Dle zástupců obcí jsou **hlavním zdrojem informací o potřebě služeb péče o děti v předškolním věku diskuse s občany**, formální i neformální, **druhým nejčastějším způsobem je sledování demografického vývoje** (tabulka č. 5.5). Speciální výzkumy či ankety jsou častější ve velkých městech, naopak malé obce do tisíce obyvatel častěji nemají potřebu poptávku po službách péče o děti jakkoli zjišťovat.

Tabulka č. 5.5 **Způsob zjišťování poptávky po službách péče o děti předškolního věku v obci/městské části (v %)**

velikost obce	sledováním demografických statistik	výzkumy, dotazníkovými šetřeními, anketami apod.	diskusí s občany	jinak	cíleně ji nezjišťujeme, ale plánujeme ji zjišťovat	cíleně ji nezjišťujeme a ani neplánujeme zjišťovat
méně než 1 000 obyv.	41,0	17,4	75,2	11,0	0,6	15,1
1 001 až 2 000 obyv.	47,2	23,6	68,1	18,1	1,4	9,7
2 001 až 5 000 obyv.	68,3	26,8	65,9	26,8	7,3	2,4
5 001 až 20 000 obyv.	75,0	15,0	60,0	15,0	0,0	5,0
městské části měst nad 100 tis. obyv.	90,9	54,5	90,9	27,3	0,0	0,0
celkem	45,5	19,3	73,5	13,3	1,1	13,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

5. Zástupci obcí

Mikrojesle

S obecným zájmem obce o rodinnou politiku souvisí to, zda mají respondenti nějaké informace o pilotním projektu „Mikrojesle“. **Dvě třetiny z nich již o projektu slyšely** (tabulka č. 5.6). Pro menší obce je spíše charakteristická „pasivní“ znalost, zástupci větších měst a městských částí si naopak častěji informace sami aktivně vyhledávali.

Tabulka č. 5.6 **Znalost projektu Ministerstva práce a sociálních věcí, který testuje fungování tzv. mikrojeslí (%)**

velikost obce	ano, zjišťoval/a jsem si informace	ano, ale moc o tom nevím	ne
méně než 1 000 obyv.	9,6	57,3	33,1
1 001 až 2 000 obyv.	8,3	61,1	30,6
2 001 až 5 000 obyv.	14,6	61,0	24,4
5 001 až 20 000 obyv.	40,0	40,0	20,0
městské části měst nad 100 tis. obyv.	45,5	9,1	45,5
celkem	11,4	56,6	32,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Pouze v 11 ze všech dotázaných obcí (1,8 %) mikrojesle již dnes existují (tabulka č. 5.7). Dva respondenti uvedli, že jejich zřizovatelem je přímo obec (jednalo se o malé obce do 2 tisíc obyvatel). Jen další čtyři respondenti zmínili, že jejich obec je partnerem zřizovatele mikrojeslí. Partnerství obce je však povinnou součástí projektu, ostatních pět respondentů z obcí, kde mikrojesle již jsou a obec není jejich zřizovatelem, tedy patrně o partnerství své obce nemělo dostatek informací. Další 11 respondentů nevědělo, případně odmítlo uvést, zda jsou v obci mikrojesle, přičemž více než polovina z nich reprezentovala města/městské části s více než 100 tisíci obyvatel.

Tabulka č. 5.7 **Mikrojesle v obcích**

počet obyvatel	počet obcí, v nichž jsou mikrojesle	z nich počet obcí, v nichž je obec zřizovatelem mikrojeslí	z nich počet obcí, v nichž je obec partnerem zřizovatele mikrojeslí	počet obcí, v nichž nejsou mikrojesle	počet respondentů, kteří neví/ odmítli uvést, zda jsou v obci mikrojesle
méně než 1 000	4	1	0	465	2
1 001 až 2 000	2	1	0	70	0
2 001 až 5 000	0	0	0	39	2
5 001 až 20 000	3	0	3	16	1
městské části/ města nad 100 000	2	0	1	3	6
celkem	11	2	4	593	11

Zdroj: Mikrojesle 2018

Z celkového počtu 11 obcí, kde již mikrojesle existují, 6 respondentů uvedlo, že by vedení obce/městské části mělo zájem o to, aby v ní vznikly další mikrojesle (z toho 4 spíše ano). Pouze v jedné obci by obec/městská část mikrojesle zřídila sama, v ostatních 5 případech by se stala partnerem jiného zřizovatele. U 9 z těchto 11 obcí by v rozhodování obce/městské části hrála roli možnost získat na zřízení a provoz mikrojeslí státní dotaci (u 6 zásadní, u 3 spíše důležitou).

Následující kapitoly se otázkám lokální rodinné politiky a zájmu obcí a městských částí o mikrojesle věnují podrobněji.

S ohledem na nízký počet respondentů z obcí s vyšším počtem obyvatel, vycházející z požadavku reprezentativního výběru respondentů dle daných velikostních kategorií obce, byla data zpracována a v této studii prezentována převážně odděleně ve čtyřech různých velikostních skupinách obcí podle počtu obyvatel:

1. do 1 000 (malé vesnice),
2. 1 001 – 5 000 (velké vesnice, městyse, městečka),
3. 5 001 – 20 000 (města),
4. více než 100 000 (velkoměsta, respektive jejich městské části).

5.2 Obce do 1 000 obyvatel

5.2.1 Lokální rodinná politika

Plán, koncepci či jiný strategický dokument rozvoje rodinné politiky pro vlastní obec má pouze desetina obcí do 1 000 obyvatel (10 %). O něco více obcí (13 %) ho sice nemá, ale plánuje jej vytvořit. Více než tři čtvrtiny obcí jej nemají a jeho vytvoření (zatím) ani neplánují. Samostatný odbor, oddělení, pověřeného pracovníka, komisi nebo nějakou pracovní skupinu zainteresovaných osob, které se cíleně věnují otázkám rodinné politiky, nemá 91 % obcí tohoto typu.

Zvyšující se počet seniorů, nízká porodnost, nezaměstnanost a odchod mladých do jiných obcí či měst jsou typy problémů, které se dotýkají nejvíce obcí této velikosti (tabulka č. 5.8). Jako nejpálčivější problémy označila čtvrtina respondentů nízkou porodnost a více než pětina respondentů odchod mladých do jiných obcí či měst a zvyšující se počet seniorů.

Tabulka č. 5.8 **Problémy v obcích do 1 000 obyvatel (v %)**

	ano, týká, je to velký problém	ano, týká, ale není to velký problém	ne, netýká	neví
zvyšující se počet seniorů	22,3	61,1	16,1	0,4
nízká porodnost	24,6	34,8	39,9	0,6
nezaměstnanost	8,3	49,0	41,8	0,8
odchod mladých do jiných obcí či měst	22,7	35,2	42,0	0
nedostatek míst v mateřských školách	11,9	29,3	58,6	0,2
nedostatek míst v základních školách	5,1	20,4	74,3	0,2

Pozn.: N = 471

Zdroj: Mikrojesle 2018

Nejčastějším způsobem zjišťování poptávky po službách péče o děti předškolního věku (tabulka č. 5.9) v obcích tohoto typu **je diskuse s občany** při neformálních i formálních setkáních, na základě podnětů občanů apod. Uplatňují je tři čtvrtiny obcí ve zkoumaném vzorku. Pouze dvě pětiny těchto obcí při tom sledují demografické statistiky a více než šestina respondentů uvedla jako nejčastější způsob výzkumy, dotazníková šetření, ankety apod. Přibližně desetina respondentů (49) uvedla, že ke zjišťování poptávky využívá i jiné způsoby. Nejčastěji obce získávají informace o poptávce přímo od mateřských škol (37) - ty je získávají od rodičů, kteří žádají o umístění dítěte, nebo u zápisu dětí. Některé mateřské školy si dělají i vlastní průzkumy. Dva respondenti zmínili jako prostředek spolupráci a komunikaci se starosty okolních obcí, nebo obecní rituál vítání občánků. Jednotlivě byly uvedeny tyto komunikační kanály: strategický plán obce, obecní audit rodinné politiky, inzerce, zpravodaj obce, veřejné schůze zastupitelstva, místní znalost s ohledem na malou velikost obce.

Tabulka č. 5.9 **Způsoby zjišťování poptávky po službách péče o děti předškolního věku v obcích do 1 000 obyvatel (v %)**

způsob zjišťování poptávky	%
diskusí s občany (neformální i formální setkání, podněty od občanů apod.)	75,2
sledováním demografických statistik	41,0
výzkumy, dotazníkovým šetřením, anketami apod.	17,4
cíleně ji nezjišťujeme a ani neplánujeme zjišťovat	15,1
jinak	11,0
zatím ji cíleně nezjišťujeme, ale plánujeme ji zjišťovat	0,6

Zdroj: Mikrojesle 2018

Rodiny v obcích do 1 000 obyvatel a v jejich blízkém okolí mají nejčastěji možnost využívat mateřské školy - nedostupné jsou pouze v 1,5 % obcí (tabulka č. 5.10). V méně než čtvrtině obcí jsou dostupné soukromé, tzv. firemní, lesní či církevní mateřské školy. V pětina obcí rodiny mohou využívat veřejné zařízení typu jesle. V méně než sedmině obcí mají rodiny k dispozici dětskou skupinu, služby chůvy nebo soukromé zařízení typu jesle. **Možnost využívat mikrojesle mají zatím rodiny jen z každé 25. dotazované obce.**

Tabulka č. 5.10 **Zařízení/služby péče o děti přímo v obci nebo blízkém okolí u obcí do 1 000 obyvatel (v %)**

zařízení/služba	ano	ne	neví/odmítl
veřejná mateřská škola	98,5	1,5	0,0
soukromá, firemní, lesní či církevní mateřská škola	23,8	71,1	5,1
veřejné zařízení typu jesle	20,6	73,9	5,5
dětská skupina	13,6	73,9	12,5
chůvy	13,6	66,0	20,4
soukromé zařízení typu jesle	12,7	77,5	9,8
jiné	8,5	91,5	0,0
mikrojesle	4,0	83,7	12,3

Zdroj: Mikrojesle 2018

Mezi jiné nejhojněji zastoupené služby či zařízení v obcích do 1 000 obyvatel a v jejich blízkém okolí (tabulka č. 5.11) patří mateřská centra a kluby, dále pak zájmová sdružení a kroužky pro předškoláky.

Tabulka č. 5.11 **Jiné zařízení nebo služby péče o děti přímo v obci nebo blízkém okolí u obcí do 1 000 obyvatel**

jiné zařízení/služby	abs.
mateřská centra a kluby	10
zájmová sdružení a kroužky pro předškoláky (hasiči apod.)	9
DDM a volnočasová centra s možností hlídání dětí	6
družina při ZŠ	5
raná péče, stacionář pro děti s hendikepem	2
asistentka v mateřské škole	2
babičky	2
vzájemná sousedská výpomoc	2
doučovací kroužek pro romské děti - předškoláky	1
možnost obědů pro děti maminek na mateřské/rodičovské dovolené	1

Pozn.: N = 40

Zdroj: Mikrojesle 2018

Poptávka rodin po službách péče o děti (tabulka 5.12) je v obcích do 1 000 obyvatel **nejlépe uspokojena u dětí ve věku od tří do pěti let, byť téměř v desetině obcí je nabídka služeb péče o děti v tomto věku stále ještě nedostatečná**. Přibližně v každé sedmé obci je nedostatečná nabídka služeb péče o děti mladší tří let. Čím nižší věk dítěte, tím vyšší nejistota respondenta v odpovědi – zatímco u kategorie dětí od tří do pěti let neuměla odpovědět necelá dvě procenta respondentů, u nejmladší věkové kategorie (děti do dvou let) už to byla desatina respondentů. Lze se domýšlet, že jedním z možných vysvětlení je, že je obvyklejší děti svěřovat do služeb péče od tří let věku dítěte a obce nemají takový přehled o zájmu rodičů mladších dětí o tyto služby.

Tabulka č. 5.12 **Míra uspokojení poptávky rodin po službách péče o děti vzhledem k jejich věku v obcích do 1 000 obyvatel (v %)**

pro děti ve věku	nabídka			neví
	odpovídá poptávce	je nedostatečná	převyšuje poptávku	
do 2 let	75,2	14,6	0,4	9,8
od 2 do 3 let	77,5	14,9	1,7	5,9
od 3 do 5 let	85,4	8,9	4,0	1,7

Zdroj: Mikrojesele 2018

Přibližně dvě pětiny obcí do 1 000 obyvatel se nesetkávají s tím, že by poptávka po veřejných mateřských školách převyšovala jejich nabídku (tabulka č. 5.13). Pouze každá 28. obec tento problém nijak neřeší, přestože se s ním potýká. Obce, které se s tímto problémem potýkají, nebo v nedávné době potýkaly, jej řeší, respektive řešily, **nejčastěji dohodou o spolupráci s jinou obcí, nebo vybudováním nové třídy či celé mateřské školy**. Podpora jiného zřizovatele (finanční, poskytnutím prostor apod.) je strategie, kterou zaujímá zhruba každá třináctá obec. Zřízení a provozování jiného typu služeb, např. dětské skupiny, je zcela marginální způsob řešení.

Tabulka č. 5.13 **Způsob řešení poptávky převyšující nabídku veřejných mateřských škol v obcích do 1 000 obyvatel (v %)**

způsob řešení poptávky převyšující nabídku	%
tento problém nemáme	41,8
dohodou o spolupráci s jinou obcí	36,1
vybudováním nové třídy nebo celé mateřské školy	21,9
podporou jiného zřizovatele (finanční, poskytnutím prostor apod.)	7,9
tento problém máme, ale nijak jsme ho neřešili	3,6
zřízením a provozováním jiného typu služeb, např. dětské skupiny	3,4
neví	0,6

Zdroj: Mikrojesele 2018

Ve dvou třetinách obcí do 1 000 obyvatel není **jiný poskytovatel služeb péče o děti v předškolním věku než obec** (tabulka č. 5.14). V obcích, kde jiný poskytovatel je, jsou **nejobvyklejšími způsoby jeho podpory ze strany obce propagace služeb, finanční dotace a poskytování obecních prostor zdarma**.

Tabulka č. 5.14 **Způsob podpory poskytovatele služeb péče o děti v předškolním věku v obcích do 1 000 obyvatel (v %)**

způsob podpory	%
netýká se, v obci není jiný poskytovatel služeb péče o děti	66,7
propagací jejich služeb	15,9
finančními dotacemi	15,7
poskytnutím obecních prostor zdarma	10,0
nijak	7,6
pronajímáním obecních prostor za nekomerční cenu	5,5
jinak	4,5
právní pomocí	2,5

Zdroj: Mikrojesle 2018

Někteří respondenti uvedli ještě jiné druhy podpory poskytovatelů služeb péče o děti. Šlo o velmi různorodé způsoby podpory, opakovaně byly zmiňovány pouze finanční příspěvky např. formou daru, nebo na základě smluvního vztahu, materiální (vý)pomocí (např. zapůjčením nábytku) a finanční příspěvky rodičům (např. na stravné pro děti). Ostatní způsoby již byly uváděny pouze jednotlivě: konzultace; podpora konkrétních akcí poskytovatele; podpora veškeré činnosti a aktivit; podpora neziskových organizací; zapůjčení obecních prostor na akce poskytovatele (např. kulturního domu); technická pomoc při pořádání různých akcí (např. během dne otevřených dveří, při zápisech do mateřské školy); údržba zařízení (např. dětských hřišť a sportovišť).

Péče o děti mladší tří let v mateřských školách

V době výzkumu platila novela školského zákona,⁶⁵ dle níž měly od školního roku 2020/2021 **všechny mateřské školy zřizované obcí zajistit místo pro děti s trvalým pobytem již od dvou let jejich věku. S tímto opatřením souhlasila pouze třetina představitelů nejmenších obcí** do 1 000 obyvatel (bezmála desetina zcela a čtvrtina spíše souhlasí, tabulka č. 5.15).

V zahraničí je běžné, že obec může zajistit místo pro děti mladší tří let nejen v mateřských školách, ale i v jeslích, dětských skupinách, mikrojeslích apod. Více než dvě třetiny nejmenších obcí souhlasily s tím, že by mělo být obcím v ČR umožněno splnit případnou zákonnou povinnost zajistit místo dvouletým dětem i tímto způsobem (tabulka č. 5.15).

⁶⁵ Zákon č. 178/2016 Sb., ze dne 20. dubna 2016, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Tabulka č. 5.15 **Povinnost zajistit od školního roku 2020/21 v MŠ zřizovaných obcí místo pro děti s trvalým pobytem od dvou let jejich věku a možnost tuto povinnost splnit i prostřednictvím jiných zařízení nebo služeb - obce do 1 000 obyvatel**

	povinnost zajistit místo v mateřské škole pro děti od dvou let		možnost splnit tuto povinnost i prostřednictvím jiných zařízení/služeb	
	abs.	%	abs.	%
zcela souhlasím	45	9,6	94	20,0
spíše souhlasím	115	24,4	229	48,6
spíše nesouhlasím	146	31,0	106	22,5
zcela nesouhlasím	163	34,6	36	7,6
nevím	2	0,4	6	1,3
celkem	471	100,0	471	100,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

5.2.2 Zájem o mikrojesle

Mikrojesle jsou zatím pouze ve čtyřech dotázaných obcích s méně než tisíci obyvateli. Zájem o vznik mikrojeslí v obci však vyjádřila **bezmála čtvrtina vesnic** této velikostní kategorie (tabulka č. 5.16). Přitom pětina z nich by mikrojesle zřídila sama a polovina v partnerství s jiným zřizovatelem. Bezmála čtvrtina zájemců (25) uvedla, že na tom nezáleží, a 7 respondentů na tuto otázku odpovědět neumělo.

Tabulka č. 5.16 **Zájem vedení obce do 1 000 obyvatel o vznik (dalších) mikrojeslí**

	abs.	%
určitě ano	13	2,8
spíše ano	92	19,5
spíše ne	238	50,5
určitě ne	110	23,4
neví/odmítl	18	3,8
celkem	471	100,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Možnost získat na zřízení a provoz mikrojeslí dotaci by ve třetině nejmenších obcí hrála v jejich rozhodování zásadní roli a v další čtvrtině z nich spíše důležitou (tabulka č. 5.17).

Tabulka č. 5.17 **Jakou roli by v rozhodování obce do 1 000 obyvatel hrála možnost získat na zřízení a provoz mikrojeslí státní dotaci?**

	abs.	%
zásadní	160	34,0
spíše důležitou	123	26,1
spíše nedůležitou	73	15,5
žádnou	109	23,1
nevím	6	1,3
celkem	471	100,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Vznik a provoz mikrojeslí by tři čtvrtiny nejmenších obcí podporovaly (tabulka č. 5.18) propagací jejich služeb a dvě třetiny finančními dotacemi pro jejich provozovatele. Více než polovina obcí by jejich vznik podpořila pronajímáním obecních prostor za nekomerční cenu a téměř polovina poskytnutím obecních prostor zdarma. Sama (by) mikrojesle založila nebo provozovala zhruba čtvrtina obcí.

Tabulka č. 5.18 **Způsoby podpory vzniku a provozu mikrojeslí v obcích do 1 000 obyvatel (v %)**

způsob podpory	%
propagací služeb mikrojeslí	73,2
finančními dotacemi pro jejich provozovatele	68,2
pronajímáním obecních prostor za nekomerční cenu	54,1
poskytnutím obecních prostor zdarma	46,5
právní pomocí zřizovateli mikrojeslí	35,7
sama (by) mikrojesle založila	25,5
sama (by) mikrojesle provozovala	23,4
finančními příspěvky pro rodiny	23,1
nijak	7,4
jinak	5,9

Zdroj: Mikrojesle 2018

Pokud jde o jiné formy podpory vzniku a provozu mikrojeslí, nejpočetnější byla skupina respondentů, která vyjadřovala ochotu obce pomoci, ale ještě neměla představu, jak by konkrétně tato pomoc mohla vypadat (9). A to buď proto, že se těmito úvahami dosud nikdy nezabývali, nebo by konkrétní forma pomoci vyplynula až teprve ze situace, či je to záležitost, kterou by muselo nejprve řešit zastupitelstvo. Druhou nejpočetnější skupinou byli respondenti, kteří uvedli, že by obec vznik a provoz mikrojeslí podpořila materiálně (6) - nejčastěji pomocí s vybavením prostor (např. hračkami) nebo zajišťováním obědů. Další skupina respondentů by vznik a provoz mikrojeslí podpořila spoluprací s dalšími subjekty (4) - např. by mikrojesle provozovala ve spolupráci s jejich zřizovatelem, nebo by uzavřela dohodu o spolupráci s místní chůvou, nebo s jiným subjektem, který by je provozoval, nebo třeba i s dalšími obcemi. Jedenkrát bylo zmíněno, že by obec 1. finančně přispívala na provoz mikrojeslí jiné obci; 2. poskytla k využívání místní dětské hřiště a kluziště; 3.

5. Zástupci obcí

vypomohla s rekonstrukcí prostor; 4. pomohla dobrovolnou prací; 5. poskytla technickou pomoc.

Bezmála polovina respondentů z nejmenších obcí vyjádřila postoj, že podpora zřízení mikrojeslí nezávisí na typu prostor, v nichž by péče probíhala (tabulka č. 5.19). Více než pětina z nich upřednostnila být pečující osoby a více než čtvrtina jiné prostory. Přibližně každá 24. obec by mikrojesle nepodpořila v žádné z těchto forem.

Tabulka č. 5.19 **Podpora zřízení mikrojeslí v bytě pečující osoby nebo v jiných prostorech u obcí do 1 000 obyvatel**

	abs.	%
v bytě pečující osoby	104	22,1
v jiných prostorech	125	26,5
nezáleží na tom	222	47,1
mikrojesle by v žádné variantě nepodporovala	20	4,2
celkem	471	100,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Nejvýznamnějšími důvody ke zřízení mikrojeslí jsou nebo by pro obce do 1 000 obyvatel byly: 1. poptávka rodin po mikrojeslích, 2. spolupráce s organizací nebo osobou, která (by) péči o děti v mikrojeslích zajistila a 3. finanční dotace na zřízení a provoz mikrojeslí (tabulka č. 5.20).

Tabulka č. 5.20 **Jaké jsou/by byly důvody pro zřízení mikrojeslí v obcích do 1 000 obyvatel (v %)**

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne	neví/odmítl odpovědět	celkem
poptávka rodin po mikrojeslích	50,0	40,7	9,3	0	0	100,0
spolupráce s organizací nebo osobou, která (by) péči o děti v mikrojeslích zajistila	50,9	37,0	9,3	1,9	0,9	100,0
finanční dotace na zřízení a provoz mikrojeslí	50,0	35,2	10,2	3,7	0,9	100,0
nedostatek míst v jiných typech zařízení	43,5	35,2	14,8	5,6	0,9	100,0
potřeba motivovat mladé lidi zůstat nebo se přistěhovat do obce	39,8	26,9	20,4	13,0	0	100,0
vhodné volné obecní prostory	25,9	26,9	21,3	23,1	2,8	100,0

Pozn.: N = 108

Zdroj: Mikrojesle 2018

Někteří respondenti (25) uvedli ještě další možné důvody či okolnosti, které by v jejich obci mohly vést ke zřízení mikrojeslí. Lze je shrnout takto:

- potřeba umožnit matkám dřívější návrat do práce a přivýdělek - jsou rodiny, které si nemohou dovolit, aby matka s dítětem zůstala doma (4x);
- prospěch dítěte z takové péče - přivyknání kolektivu dětí (1x), péče poskytovaná dítěti známou osobou (1x);

- potřeba umožnit rodičům zajistit péči o děti přímo v obci (pomoc mladým rodinám - větší komfort pro rodiče a děti; v obci není MŠ a chybí; doprava dětí do městských školek přináší odcizení dětí od místní komunity; okolní obce nemají v MŠ volnou kapacitu, nemají tedy možnost uzavřít školskou smlouvu v blízkém okolí);
- potřeba udržet zaměstnance podniku v obci (ve vsi je restaurace, jejíž zaměstnanci potřebují služby péče o děti);
- potřeba reagovat na demografickou situaci v obci (v obci je mnoho mladých rodin, nová výstavba; pokud by bylo v obci více dětí mladších tří let).

Respondenti, kteří uvedli, že jejich **obec o zřízení mikrojeslí nemá zájem**, byli dotázáni na důvody, které v tomto jejich stanovisku hrají roli. Nejvýznamnějším z nich je, že **potřeba služeb péče o děti již je v obci uspokojena jinak** – nabídka jiných služeb je dostatečná (tabulka č. 5.21). Na druhém místě co do důležitosti respondenti nejčastěji uváděli, že **rodiče o mikrojesle nemají nebo by neměli zájem**. Třetím nejvýznamnějším důvodem je, že **obec nemá pro mikrojesle vhodné podmínky** (prostorové, personální, finanční aj.). To, že **mikrojesle neodpovídají potřebám péče o děti v obci**, sice bylo až posledním uváděným důvodem, nicméně za významný jej považují bezmála dvě třetiny respondentů.

Tabulka č. 5.21 **Důvody nezájmu o zřízení mikrojeslí v obcích do 1 000 obyvatel (v %)**

	zásadní	spíše důležitou	spíše nedůležitou	žádnou	neví	celkem
nabídka jiných služeb péče o děti je dostatečná	47,8	33,1	7,4	8,7	3,0	100,0
rodiče o mikrojesle nemají/ by neměli zájem	47,8	29,5	9,8	5,7	7,1	100,0
obec nemá pro mikrojesle vhodné podmínky (prostorové, personální, finanční aj.)	50,3	21,6	13,7	13,4	1,1	100,0
mikrojesle neodpovídají potřebám péče o děti v obci	34,2	28,4	17,2	12,3	7,9	100,0

Pozn.: N = 366

Zdroj: Mikrojesle 2018

Více než čtvrtina respondentů (84) využila možnosti uvést ještě jiný důvod nezájmu jejich obce o mikrojesle. Nejčastěji zmiňovali, že jejich obec je velmi malá, mezi jejími obyvateli převládají vyšší věkové skupiny a mladých rodin s dětmi předškolního věku je zde málo, nebo se v ní vůbec nevyskytují (24). Druhou početně nejvýznamnější skupinou (16) byly výroky vyjadřující přesvědčení, že o malé děti mají pečovat rodiče (zejména matky) či širší rodina, nikoliv zařízení nebo cizí člověk. Respondenti v této souvislosti zmiňovali děti ve věku okolo šesti měsíců, do dvou let popřípadě do tří let. Někteří ještě přidávali komentář, že finanční podpora by měla směřovat k matkám, aby se svými dětmi zůstávaly doma co nejdéle. Přibližně desetina respondentů (9) vypověděla, že v jejich obci je zvykem, že matky setrvávají s malými dětmi doma. Další desetina respondentů (9) se vyjádřila, že v obci nebo blízkém okolí jsou mateřské školy, popřípadě dětské skupiny, které péči o děti ve věku, kdy je o ni zájem, pokryjí. Někteří zmiňovali mateřské školy přijímající děti od dvou let. Jeden respondent uvedl, že v jejich školce je pro nejmenší děti chůva. Několik respondentů svůj postoj zdůvodnilo tím, že lidé v obci mikrojesle jako typ služby péče o děti vůbec

5. Zástupci obcí

neznají (4), nebo že se u nich nikdy nesetkali s jakýmkoliv projevem zájmu o ně (3). Ve dvou obcích zřízení a provozování mikrojeslí brání finanční důvody - první z nich musí investovat do čističky a druhá je zadlužená. Další důvody se již vyskytovaly pouze jednotlivě: Na malé obci si lidé s péčí o děti sousedsky, neformálně vypomáhají, byť to není pět dní v týdnu, není tedy třeba zřizovat zde mikrojesle. V obci nejsou pracovní příležitosti, mikrojesle tudíž nejsou třeba. Jednu obec odrazuje administrativa spojená se zřízením a provozováním mikrojeslí. Další obec na jejich zřízení nemá personální kapacity - „obec už je zatížena dost, vše děláme po večerech“. Jeden respondent uvedl, že mikrojesle obec zřídí, až se narodí děti, které by je využívaly. Jiný poznamenal, že obec pro začátek zřizuje dětskou skupinu a podle zkušeností s ní se rozhodne, naváže-li ještě zřízením mikrojeslí.

Respondenti, kteří uvedli, že jejich obec o zřízení mikrojeslí nemá zájem, byli ještě požádáni, aby se vyjádřili, zda by zástupce jejich obce **ke změně jejich postoje mohlo přivést**, pokud by nastaly v dotazníku vyjmenované okolnosti (tabulka č. 5.22). Ukázalo se, že pro přinejmenším dvě třetiny obcí by mohly být takovým impulsem **1. poptávka rodin po mikrojeslích, 2. spolupráce s organizací nebo osobou, která by péči o děti v mikrojeslích zajistila, 3. nedostatek míst v jiných typech předškolních zařízení, 4. finanční dotace na zřízení a provoz mikrojeslí**. Bezmála u dvou třetin obcí by jejich stanovisko mohla změnit potřeba motivovat mladé rodiny zůstat nebo se přistěhovat do obce. Pro polovinu obcí by mohlo být podnětem, pokud by měla k dispozici vhodné volné obecní prostory. Třetinu obcí by možná motivovala změna nastavení parametrů mikrojeslí.

Tabulka č. 5.22 **Okolnosti, které by obec do 1 000 obyvatel přiměly ke změně negativního postoje ke zřízení mikrojeslí (v %)**

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne	neví/odmítl
poptávka rodin po mikrojeslích	31,7	47,8	13,4	6,8	0,3
spolupráce s organizací nebo osobou, která by péči o děti v mikrojeslích zajistila	25,1	47,0	16,7	8,5	2,7
nedostatek míst v jiných typech předškolních zařízení	20,5	46,4	19,4	12,0	1,6
finanční dotace na zřízení a provoz mikrojeslí	28,7	36,9	18,9	14,5	1,1
potřeba motivovat mladé rodiny zůstat nebo se přistěhovat do obce	25,7	36,1	24,9	11,5	1,9
vhodné volné obecní prostory	16,1	34,4	23,5	23,2	2,7
změna nastavení parametrů mikrojeslí	4,6	28,1	42,9	14,5	9,8

Pozn.: N = 366

Zdroj: Mikrojesle 2018

Několik respondentů využilo možnost uvést ještě další okolnost, která by obec mohla přimět ke změně nezájmu o zřízení mikrojeslí. Nejčastěji se opakovalo, že impulsem by bylo, kdyby se v obci zvýšil počet dětí. Několik komentářů se vztahovalo ke změně nastavení parametrů mikrojeslí - obec by mohla změnit postoj, pokud by byl upraven časový rozsah provozní doby, či pokud by mikrojesle obnášely méně administrativy a vyřizování, nebo kdyby se slevilo na požadavcích na vzdělání pečující osoby, přitom kdyby mikrojesle mohly fungovat méně formálně formou sousedské výpomoci a v péči o děti se mohly např. střídát matky. Jeden respondent uvedl, že obec by ke změně postoje přimělo, kdyby nebyla zákonná povinnost zajistit dětem

starším dvou let místo v mateřské škole. Dle jiného respondenta by takovým podnětem bylo nařízení EU.

Na financování mikrojeslí by se v budoucnu podle představitelů obcí do 1 000 obyvatel měl podílet především stát a menší měrou i rodiče (tabulka č. 5.23). S očekáváním silné finanční podpory od státu výrazně kontrastuje vyjádřená **nízká míra zatížení obcí**. Nejméně by ovšem zatížili zaměstnavatele rodičů. Téměř každý sedmý respondent doplnil ještě jiný žádoucí zdroj financování mikrojeslí - 22x dary a sponzoring (od soukromých osob, firemních dárců, NNO), 7x dotace (z toho 2x dotace EU), 3x provozovatel-podnikatel.

Tabulka č. 5.23 **Jak by se na financování mikrojeslí měli podílet stát, obce, rodiče a zaměstnavatelé dle obcí do 1 000 obyvatel (v %)**

	plně	spíše větší měrou	spíše menší měrou	vůbec	celkem
stát	20,4	62,6	14,2	2,8	100,0
obec/městská část	0,0	12,5	73,9	13,6	100,0
rodiče	3,8	21,7	69,4	5,1	100,0
zaměstnavatelé rodičů	2,5	23,4	57,7	16,3	100,0

Zdroj: *Mikrojesle 2018*

5.3 Obce od 1 001 do 5 000 obyvatel

5.3.1 Lokální rodinná politika

Plán, koncepci či jiný strategický dokument rozvoje rodinné politiky pro vlastní obec má přibližně každá sedmá obec o velikosti od 1 001 do 5 000 obyvatel (15 %). Přibližně pětina obcí (19 %) ho zatím nemá, ale zamýšlí jej vytvořit. Dvě třetiny obcí (66 %) jej nemají a jeho vytvoření (zatím) ani neplánují. Samostatný odbor, oddělení, pověřeného pracovníka, komisi nebo nějakou pracovní skupinu zainteresovaných osob, které se cíleně věnují otázkám rodinné politiky, má jen necelá pětina (18 %) obcí tohoto typu.

Nejčastějším problémem, kterému čelí obce tohoto typu (tabulka č. 5.24), je **zvyšující se podíl seniorů** - potýká se s ním devět z deseti obcí, téměř pro sedminu z nich jde o velký problém. Dvou třetin obcí se týká problém nezaměstnanosti, zpravidla jej však respondenti nepovažují za velký. **Pro tři pětiny obcí představuje problém odchod mladých lidí do jiných obcí či měst, přitom pro více než pětinu je to vážný problém**. Stejně častým problémem je **nízká porodnost**, za velký problém ji označila více než desetina respondentů. Nedostatek míst v mateřských školách se dotýká bezmála poloviny obcí a nedostatek míst v základních školách méně než třetiny obcí.

Tabulka č. 5.24 **Problémy v obcích od 1 001 do 5 000 obyvatel (v %)**

	ano, týká, je to velký problém	ano, týká, ale není to velký problém	ne, netýká	neví
zvýšující se počet seniorů	17,7	70,8	11,5	0
nezaměstnanost	8,0	57,5	34,5	0
odchod mladých do jiných obcí či měst	22,1	38,9	38,9	0
nízká porodnost	11,5	48,7	38,9	0,9
nedostatek míst v mateřských školách	8,8	37,2	54,0	0
nedostatek míst v základních školách	6,2	23,0	70,8	0

Pozn.: N = 113

Zdroj: Mikrojesle 2018

Podobně jako v nejmenších obcích, i v obcích tohoto typu je poptávka po službách péče o děti předškolního věku nejčastěji zjišťována v rámci diskuse s občany při neformálních i formálních setkáních, popřípadě sledováním demografických statistik (tabulka č. 5.25). Jako jiné způsoby zjišťování poptávky respondenti nejčastěji uváděli, že obce tyto informace získávají přímo od mateřských škol.

Tabulka č. 5.25 **Způsoby zjišťování poptávky po službách péče o děti předškolního věku v obcích od 1 001 do 5 000 obyvatel (v %)**

způsob zjišťování poptávky	%
diskusí s občany (neformální i formální setkání, podněty od občanů apod.)	67,3
sledováním demografických statistik	54,9
výzkumy, dotazníkovým šetřením, anketami apod.	24,8
jinak	21,2
cíleně ji nezjišťujeme a ani neplánujeme zjišťovat	7,1
zatím ji cíleně nezjišťujeme, ale plánujeme ji zjišťovat	3,5

Zdroj: Mikrojesle 2018

V obci a blízkém okolí mají rodiny s dětmi **nejčastěji možnost využívat veřejné mateřské školy** (tabulka č. 5.26). Tato služba není k dispozici pouze v jediné obci této velikostní kategorie. Soukromá, tzv. firemní, lesní či církevní mateřská škola je dostupná ve čtvrtině těchto obcí. Veřejné jesle mají možnost využívat rodiny v méně než pětině obcí tohoto typu a soukromé jesle více než v pětině obcí. Dětské skupiny jsou dostupné zhruba v pětině obcí a **mikrojesle mají zatím možnost využívat rodiče zhruba z každé čtrnácté dotázané obce**. Služby chův jsou pro rodiny dostupné v pětině obcí, v další pětině obcí však nemají o jejich službách informace. Z jiné nabídky zařízení/služeb péče o děti v obci nebo blízkém okolí respondenti nejčastěji zmiňovali nejružnější mateřská/rodinná centra a kluby (10), dále pak kroužky (3), dětská centra (2), vzájemnou výpomoc rodičů (1) a specializovaná zdravotnická zařízení (1), jako je zařízení pro děti ve věku tří až šesti let, zaměřené na dýchací problémy.

Tabulka č. 5.26 **Zařízení/služby péče o děti přímo v obci nebo blízkém okolí u obcí od 1 001 do 5 000 obyvatel (v %)**

zařízení/služba	ano	ne	neví/odmítl
veřejná mateřská škola	99,1	0,9	0,0
soukromá, firemní, lesní či církevní mateřská škola	25,7	73,5	0,9
soukromé zařízení typu jesle	22,1	70,8	7,1
dětská skupina	20,4	73,5	6,2
veřejné zařízení typu jesle	18,6	78,8	2,7
chůvy	18,6	60,2	21,2
jiné	14,2	85,8	0,0
mikrojesle	7,1	85,8	7,1

Zdroj: Mikrojesle 2018

Ačkoliv převažují odpovědi, že nabídka odpovídá poptávce, je patrné, že čím mladší věk dítěte, tím jsou častější odpovědi, že nabídka služeb péče o děti neodpovídá poptávce, a objevuje se vyšší podíl odpovědí „nevím“ (tabulka č. 5.27).

Tabulka č. 5.27 **Míra uspokojení poptávky rodin po službách péče o děti vzhledem k jejich věku v obcích od 1 001 do 5 000 obyvatel (v %)**

pro děti ve věku	nabídka			neví
	odpovídá poptávce	je nedostatečná	převyšuje poptávku	
do 2 let	76,1	13,3	0,0	10,6
od 2 do 3 let	82,3	11,5	1,8	4,4
od 3 do 5 let	90,3	5,3	3,5	0,9

Zdroj: Mikrojesle 2018

Třetina obcí se s problémem, že by poptávka po veřejných mateřských školách převyšovala nabídku, nesetkává (tabulka č. 5.28). Zhruba každá 23. dotázaná obec tento problém v nedávné době měla či má, ale nijak ho neřešila nebo neřeší. **Pokud obec problém řeší, pak nejčastěji vybudováním nové třídy nebo celé mateřské školy** (téměř polovina). Více než desetina obcí na něj reaguje dohodou o spolupráci s jinou obcí, každá čtrnáctá obec podporou jiného zřizovatele (finanční, poskytnutím prostor atd.) a konečně každá šestnáctá dotázaná obec zřízením a provozováním jiného typu služeb (např. dětské skupiny).

5. Zástupci obcí

Tabulka č. 5.28 **Způsob řešení poptávky převyšující nabídku veřejných mateřských škol v obcích od 1 001 do 5 000 obyvatel (v %)**

způsob řešení poptávky převyšující nabídku	%
vybudováním nové třídy nebo celé mateřské školy	47,8
tento problém nemáme	32,7
dohodou o spolupráci s jinou obcí	12,4
podporou jiného zřizovatele (finanční, poskytnutím prostor apod.)	7,1
zřízením a provozováním jiného typu služeb, např. dětské skupiny	6,2
tento problém máme, ale nijak jsme ho neřešili	4,4
neví	0,9

Zdroj: Mikrojesle 2018

V obcích, kde je ještě jiný zřizovatel služeb péče o děti v předškolním věku, ho obce nejčastěji podporují propagací jeho služeb (třetina obcí), finančními dotacemi (bezmála čtvrtina obcí), poskytnutím obecních prostor zdarma nebo pronajímáním obecních prostor za nekomerční cenu (zhruba šestina obcí) (tabulka č. 5.29). Právní pomoc poskytuje pouze každá čtrnáctá dotázaná obec.

Tabulka č. 5.29 **Způsob podpory poskytovatele služeb péče o děti v předškolním věku v obcích od 1 001 do 5 000 obyvatel (v %)**

způsob podpory	%
netýká se, v obci není jiný poskytovatel služeb péče o děti	49,6
propagací jejich služeb	33,6
finančními dotacemi	23,0
poskytnutím obecních prostor zdarma	17,7
pronajímáním obecních prostor za nekomerční cenu	16,8
nijak	8,8
jinak	4,4
právní pomocí	7,1

Zdroj: Mikrojesle 2018

Péče o děti mladší tří let v mateřských školách

S tím, že by od školního roku 2020/2021 měly dle v době výzkumu platného zákona všechny mateřské školy zřizované obcí zajistit místo pro děti s trvalým pobytem již od dvou let jejich věku, souhlasila pouze necelá třetina dotázaných obcí od 1 001 do 5 000 obyvatel (tabulka č. 5.30).

Téměř dvě třetiny zúčastněných obcí této kategorie souhlasily s tím, že by mělo být obcím v ČR umožněno splnit tuto zákonnou povinnost zajištěním místa dvouletým dětem nejen v mateřských školách, ale i v jeslích, dětských skupinách, mikrojeslích apod.

Tabulka č. 5.30 **Povinnost zajistit od školního roku 2020/21 v MŠ zřizovaných obcí místo pro děti s trvalým pobytem od dvou let jejich věku a možnost tuto povinnost splnit i prostřednictvím jiných zařízení nebo služeb - obce od 1 001 do 5 000 obyvatel**

	povinnost zajistit místo v mateřské škole pro děti od dvou let		možnost splnit tuto povinnost i prostřednictvím jiných zařízení/služeb	
	abs.	%	abs.	%
zcela souhlasím	9	8,0	25	22,1
spíše souhlasím	25	22,1	49	43,4
spíše nesouhlasím	37	32,7	26	23,0
zcela nesouhlasím	41	36,3	11	9,7
nevím	1	,9	2	1,8
celkem	113	100,0	113	100,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

5.3.2 Zájem o mikrojesle

Pouze dva zástupci dané velikostní kategorie obcí uvedli, že mikrojesle již u nich existují. Zájem o vznik mikrojeslí v obci **deklarovala bezmála třetina dotázaných obcí** od 1 001 do 5 000 obyvatel (tabulka č. 5.31). 10 z těchto 36 obcí by mikrojesle zřídilo samo a přibližně polovina (17) v partnerství s jiným zřizovatelem. Variantu, že na tom nezáleží, vybralo 9 respondentů.

Tabulka č. 5.31 **Zájem vedení obce od 1 001 do 5 000 obyvatel o vznik (dalších) mikrojeslí**

	abs.	%
určitě ano	5	4,4
spíše ano	31	27,4
spíše ne	56	49,6
určitě ne	12	10,6
neví/odmítl	9	8,0
celkem	113	100,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Možnost získat na zřízení a provoz mikrojeslí dotaci by hrála roli v rozhodování téměř ve třech čtvrtinách obcí této kategorie (tabulka č. 5.32).

5. Zástupci obcí

Tabulka č. 5.32 **Jakou roli by v rozhodování obce od 1 001 do 5 000 obyvatel hrála možnost získat na zřízení a provoz mikrojeslí státní dotaci?**

	abs.	%
zásadní	41	36,3
spíše důležitou	41	36,3
spíše nedůležitou	15	13,3
žádnou	14	12,4
neví	2	1,8
celkem	113	100,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Způsoby, jimiž by obce této velikosti podporovaly vznik a provoz mikrojeslí, zachovávají na prvních osmi místech stejné pořadí jako u nejmenších obcí (tabulka č. 5.33). Třemi nejčastějšími způsoby potenciální podpory mikrojeslí by byla propagace jejich služeb, finanční dotace pro jejich provozovatele a pronajímání obecních prostor za nekomerční cenu.

Tabulka č. 5.33 **Způsoby podpory vzniku a provozu mikrojeslí v obcích od 1 001 do 5 000 obyvatel (v %)**

způsob podpory	%
propagací služeb mikrojeslí	89,4
finančními dotacemi pro jejich provozovatele	68,1
pronajímáním obecních prostor za nekomerční cenu	63,7
poskytnutím obecních prostor zdarma	49,6
právní pomocí zřizovateli mikrojeslí	42,5
sama (by) mikrojesle založila	29,2
sama (by) mikrojesle provozovala	28,3
finančními příspěvky pro rodiny	19,5
jinak	5,0
nijak	1,8

Zdroj: Mikrojesle 2018

Šest respondentů využilo možnosti uvést jiný způsob podpory mikrojeslí, relevantní k otázce jsou však pouze dvě z odpovědí:

- získáním kvalitního personálu,
- v případě zájmu jejich zřízení jako sdružené služby při místní mateřské škole.

Více než polovina respondentů z této kategorie obcí uvedla, že podpora zřízení mikrojeslí nezávisí na typu prostor, v nichž by byla péče vykonávána (tabulka č. 5.34). Necelá třetina respondentů se vyjádřila, že jejich obec by podpořila zřízení mikrojeslí spíše v jiných prostorech než v domácnosti pečující osoby. Tu by pro zřízení mikrojeslí upřednostnila jen necelá šestina těchto obcí.

Tabulka č. 5.34 **Podpora zřízení mikrojeslí v bytě pečující osoby nebo v jiných prostorech u obcí od 1 001 do 5 000 obyvatel**

	abs.	%
v bytě pečující osoby	17	15,0
v jiných prostorech	33	29,2
nezáleží na tom	62	54,9
mikrojesle by v žádné variantě nepodporovala	1	0,9
celkem	113	100,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Nejvýznamnějšími důvody ke zřízení mikrojeslí jsou nebo by pro obce od 1 001 do 5 000 obyvatel byly: **1. poptávka rodin po mikrojeslích, 2. spolupráce s organizací nebo osobou, která (by) péči o děti v mikrojeslích zajistila a 3. finanční dotace na zřízení a provoz mikrojeslí.** Celkové pořadí důvodů co do významnosti je stejné jako u nejmenších obcí, s výjimkou dvou úplně posledních míst - u obcí této kategorie by byly významnějším impulsem vhodné volné obecní prostory než potřeba motivovat mladé lidi zůstat nebo se přestěhovat do obce. To by bylo možné interpretovat v souvislosti s tím, že věková struktura obcí této velikosti nebývá až tak palčivá jako v těch nejmenších obcích. Nicméně rovněž je třeba brát v úvahu velmi nízký počet respondentů u této otázky a z něho vyplývající možné zkreslení výsledků. Pouze 4 respondenti využili možnost uvést další důvod pro zřízení mikrojeslí, vesměs šlo o snahu podpořit zaměstnanost, zejména matek, např. aby mohly dojíždět za prací mimo obec.

Tabulka č. 5.35 **Jaké jsou/by byly důvody pro zřízení mikrojeslí v obcích od 1 001 do 5 000 obyvatel (abs. počty)**

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne	neví/odmítl odpovědět
poptávka rodin po mikrojeslích	22	13	1	1	0
spolupráce s organizací nebo osobou, která (by) péči o děti v mikrojeslích zajistila	18	15	4	0	0
finanční dotace na zřízení a provoz mikrojeslí	18	14	3	2	0
nedostatek míst v jiných typech zařízení	15	11	5	5	1
vhodné volné obecní prostory	13	13	7	3	1
potřeba motivovat mladé lidi zůstat nebo se přistěhovat do obce	17	8	9	3	0

Pozn.: N = 37

Zdroj: Mikrojesle 2018

Respondenti, kteří uvedli, že jejich **obec o zřízení mikrojeslí nemá zájem**, byli dotázáni na důvody, které v tomto jejich stanovisku hrají roli (tabulka č. 5.36). Stejně jako u nejmenších obcí nejvýznamnějším z nich je, že **potřeba služeb péče o děti již je v obci uspokojena jinak** - nabídka jiných služeb je dostatečná (za zásadní důvod to považovaly dvě pětiny respondentů, za spíše důležitý téměř polovina). Druhým nejčastěji uváděným důvodem (ale prvním co do zásadnosti - označila jej tak polovina respondentů) je, že **rodiče o mikrojesle nemají nebo by neměli zájem**. Třetím nejvýznamnějším důvodem je, že **obec nemá pro mikrojesle vhodné podmínky** (prostorové, personální, finanční aj.). To, že **mikrojesle neodpovídají**

potřebám péče o děti v obci, sice bylo až posledním uváděným důvodem, avšak za významný jej považuje více než polovina respondentů této kategorie obcí.

Tabulka č. 5.36 **Důvody nezájmu o zřízení mikrojeslí v obcích od 1 001 do 5 000 obyvatel (v %)**

	zásadní	spíše důležitou	spíše nedůležitou	žádnou	neví	celkem
nabídka jiných služeb péče o děti je dostatečná	39,0	48,1	9,1	2,6	1,3	100,0
rodiče o mikrojesle nemají/by neměli zájem	50,6	26,0	9,1	2,6	11,7	100,0
obec nemá pro mikrojesle vhodné podmínky (prostorové, personální, finanční aj.)	40,3	20,8	16,9	16,9	5,2	100,0
mikrojesle neodpovídají potřebám péče o děti v obci	31,2	22,1	19,5	11,7	15,6	100,0

Pozn.: N = 77

Zdroj: Mikrojesle 2018

Jedenáct respondentů využilo možnost zmínit ještě další důvod. Čtyři z nich se vyjádřili, že děti do věku dvou, tří, respektive čtyř let by měly být v péči své matky. Další skupina čtyř respondentů uvedla, že péči o děti, které jsou cílovou skupinou mikrojeslí, v obci řeší jiné zařízení (soukromé jesle, mateřská škola, mateřská škola přijímající děti od dvou let). Jeden z těchto respondentů v komentáři uvedl, že obec zřízení mikrojeslí zvažovala, ale mateřská škola potřebám v obci postačuje. Jiný z nich se vyjádřil, že mikrojesle nepovažuje za systémové řešení pro jejich obec, nespátřuje je jako ekonomicky přínosné. Dva respondenti uvedli, že dosud od rodičů v obci nepřišel žádný impuls nebo iniciativa ke zřízení mikrojeslí. Jeden respondent zmínil, že v jejich obci se opět vrací trend, že s péčí o děti pomáhají prarodiče, protože mladí u nich zase zůstávají bydlet.

Respondenti, kteří uvedli, že jejich obec o zřízení mikrojeslí nemá zájem, se ještě měli vyjádřit, zda by zástupce jejich obce **ke změně tohoto postoje mohlo přivést**, pokud by nastaly v dotazníku vyjmenované okolnosti (tabulka č. 5.37). Přinejmenším pro téměř tři čtvrtiny obcí by mohly být takovým podnětem **1. poptávka rodin po mikrojeslích, 2. spolupráce s organizací nebo osobou, která by péči o děti v mikrojeslích zajistila, 3. nedostatek míst v jiných typech předškolních zařízení a 4. finanční dotace na zřízení a provoz mikrojeslí**. Pro více než polovinu těchto obcí by mohlo být impulsem, pokud by měly k dispozici vhodné volné obecní prostory, podobně by hrála roli potřeba motivovat mladé rodiny zůstat nebo se přistěhovat do obce. Více než třetinu obcí by motivovala změna nastavení parametrů mikrojeslí.

Tabulka č. 5.37 **Okolnosti, které by obec od 1 001 do 5 000 obyvatel přiměly ke změně negativního postoje ke zřízení mikrojeslí (v %)**

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne	neví/ odmítl
poptávka rodin po mikrojeslích	42,9	42,9	11,7	1,3	1,3
spolupráce s organizací nebo osobou, která by péči o děti v mikrojeslích zajistila	24,7	51,9	15,6	7,8	0,0
nedostatek míst v jiných typech předškolních zařízení	24,7	48,1	10,4	13,0	3,9
finanční dotace na zřízení a provoz mikrojeslí	27,3	45,5	16,9	10,4	0,0
potřeba motivovat mladé rodiny zůstat nebo se přistěhovat do obce	22,1	33,8	24,7	18,2	1,3
vhodné volné obecní prostory	19,5	35,1	26,0	18,2	1,3
změna nastavení parametrů mikrojeslí	15,6	19,5	41,6	9,1	14,3

Pozn.: N = 77

Zdroj: Mikrojesle 2018

Na financování mikrojeslí by se v budoucnu podle obcí tohoto typu **měl podílet především stát a rodiče**, zatímco stát by měl přispívat velmi významnou měrou, rodiče spíše menší měrou (tabulka č. 5.38). S očekáváním silné finanční podpory od státu stejně jako u nejmenších obcí výrazně kontrastuje vyjádřená nízká míra zatížení obcí, respektive obce by se na jejich financování podílet měly, ale spíše menší měrou. Možnosti doplnit ještě jiný žádoucí zdroj financování mikrojeslí využilo 14 respondentů, všichni uváděli zdroje typu dary a sponzoring (od soukromých osob, firemních dárců, NNO).

Tabulka č. 5.38 **Jak by se na financování mikrojeslí měli podílet stát, obce, rodiče a zaměstnavatelé dle obcí od 1 001 do 5 000 obyvatel (v %)**

	plně	spíše větší měrou	spíše menší měrou	vůbec	celkem
stát	15,9	63,7	14,2	6,2	100,0
obec/městská část	0	13,3	72,6	14,2	100,0
rodiče	7,1	31,9	58,4	2,7	100,0
zaměstnavatelé rodičů	2,7	28,3	55,8	13,3	100,0

Zdroj: Mikrojesle 2018

5.4 Obce od 5 001 do 20 000 obyvatel

V datovém souboru jsou obce o velikosti od 5 001 do 20 000 obyvatel **zastoupeny pouze 20 respondenty**. Číselné údaje v této části tedy udáváme výhradně v absolutních, nikoliv v relativních počtech.

5.4.1 Lokální rodinná politika

Plán, koncepci nebo jiný strategický dokument rozvoje rodinné politiky pro vlastní obec má pouze sedm z 20 obcí. Pět z nich ho zatím nemá, avšak zamýšlí jej vytvořit. Další sedm obcí jej nemá a jeho vytvoření (zatím) ani neplánuje. Jeden respondent na otázku neuměl odpovědět. Samostatný odbor, oddělení, pověřeného pracovníka, komisi nebo nějakou pracovní skupinu zainteresovaných osob, které se cíleně věnují otázkám rodinné politiky, má 9 z 20 obcí.

Zvyšující se počet seniorů je problém, který se týká téměř všech dotázaných obcí této velikosti, avšak naprostá většina respondentů jej nepovažuje za závažný (tabulka č. 5.39). Čtvrtina respondentů označila za velký problém odchod mladých lidí do jiných obcí či měst a nedostatek míst v základních školách, zbývající obce tento problém netrápí.

Tabulka č. 5.39 **Problémy v obcích od 5 001 do 20 000 obyvatel**

	ano, týká, je to velký problém	ano, týká, ale není to velký problém	ne, netýká	neví
zvyšující se počet seniorů	2	16	1	1
odchod mladých do jiných obcí či měst	5	8	7	0
nezaměstnanost	4	9	7	0
nízká porodnost	1	12	7	0
nedostatek míst v mateřských školách	3	6	11	0
nedostatek míst v základních školách	5	0	15	0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Poptávka po službách péče o děti předškolního věku (tabulka č. 5.40) je v těchto obcích **nejčastěji zjišťována sledováním demografických statistik nebo prostřednictvím diskusí s občany**. Dvě obce uvedly, že toto řeší odbor školství, jeden respondent zmínil sociální odbor.

Tabulka č. 5.40 **Způsoby zjišťování poptávky po službách péče o děti předškolního věku v obcích od 5 001 do 20 000 obyvatel**

způsob zjišťování poptávky	abs.
sledováním demografických statistik	15
diskusí s občany (neformální i formální setkání, podněty od občanů apod.)	12
výzkumy, dotazníkovým šetřením, anketami apod.	3
jinak	3
cíleně ji nezjišťujeme a ani neplánujeme zjišťovat	1
zatím ji cíleně nezjišťujeme, ale plánujeme ji zjišťovat	0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Rodiny v těchto obcích mají možnost využívat nejčastěji veřejné mateřské školy a ve více než v polovině z nich i mateřské školy soukromé, tzv. firemní nebo církevní. Zato mikrojesle zde bývají nejméně dostupným typem

služeb péče o děti (tabulka č. 5.41). Z jiných služeb byla nejčastěji zmiňována mateřská/rodinná centra, dále pak jednotlivě dětské koutky, hlídací služby na určitý počet hodin, soukromé miniškolky, sociální služby, kroužky pro děti do 3 let a předškolní zařízení organizace Člověk v tísni.

Tabulka č. 5.41 **Zařízení/služby péče o děti přímo v obci nebo blízkém okolí u obcí od 5 001 do 20 000 obyvatel**

zařízení/služba	ano	ne	neví/odmítl
veřejná mateřská škola	20	0	0
soukromá, firemní, lesní či církevní mateřská škola	11	7	2
jiné	8	12	0
soukromé zařízení typu jesle	7	12	1
dětská skupina	7	11	2
chůvy	5	8	7
veřejné zařízení typu jesle	4	14	2
mikrojesle	3	15	2

Zdroj: Mikrojesle 2018

Poptávka rodin po službách péče o děti je z pohledu respondentů **v naprosté většině obcí** tohoto typu **uspokojená** (tabulka č. 5.42). Pouze tři respondenti uvedli, že poptávka po službách pro děti mladší dvou let v jejich obci uspokojena není a dva respondenti mají za to, že není uspokojena poptávka po službách pro děti od dvou do tří let. Podobný počet respondentů neví, zda je poptávka po službách pro tyto dvě věkové kategorie uspokojena.

Tabulka č. 5.42 **Míra uspokojení poptávky rodin po službách péče o děti vzhledem k jejich věku v obcích od 5 001 do 20 000 obyvatel**

pro děti ve věku	nabídka			neví
	odpovídá poptávce	je nedostatečná	převyšuje poptávku	
do 2 let	13	3	0	4
od 2 do 3 let	16	2	0	2
od 3 do 5 let	18	1	1	0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Pouze **čtvrtina (5) respondentů uvedla**, že jejich **obec problém poptávky převyšující nabídku veřejných mateřských škol neřeší**, nebo v nedávné době neřešila (tabulka č. 5.43). Nejobvyklejším způsobem řešení tohoto problému bylo **vybudování nové třídy nebo celé mateřské školy** a čtvrtina obcí jej řešila **podporou jiného zřizovatele**.

5. Zástupci obcí

Tabulka č. 5.43 **Způsob řešení poptávky převyšující nabídku veřejných mateřských škol v obcích od 5 001 do 20 000 obyvatel**

způsob řešení poptávky převyšující nabídku	abs.
vybudováním nové třídy nebo celé mateřské školy	13
tento problém nemáme	5
podporou jiného zřizovatele (finanční, poskytnutím prostor apod.)	5
dohodou o spolupráci s jinou obcí	2
zřízením a provozováním jiného typu služeb, např. dětské skupiny	1
neví	1
tento problém máme, ale nijak jsme ho neřešili	0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Nejčastějším způsobem podpory jiného poskytovatele služeb péče o děti v předškolním věku je propagace jeho služeb, dále pak pronajímání obecních prostor za nekomerční cenu a finanční dotace.

Tabulka č. 5.44 **Způsob podpory jiného poskytovatele služeb péče o děti v předškolním věku v obcích od 5 001 do 20 000 obyvatel**

způsob podpory	abs.
propagací jejich služeb	12
pronajímáním obecních prostor za nekomerční cenu	7
finančními dotacemi	5
netýká se, v obci není jiný poskytovatel služeb péče o děti	3
poskytnutím obecních prostor zdarma	3
nijak	2
právní pomocí	1
jinak	1

Zdroj: Mikrojesle 2018

Péče o děti mladší tří let v mateřských školách

S tím, že by od školního roku 2020/2021 měly dle v době výzkumu platného zákona všechny mateřské školy zřizované obcí zajistit místo pro děti s trvalým pobytem již od dvou let jejich věku, souhlasila jen pětina z dotázaných obcí od 5 001 do 20 000 obyvatel. Téměř tři čtvrtiny zúčastněných obcí této kategorie souhlasí s tím, že by mělo být obcím v ČR umožněno splnit tuto zákonnou povinnost zajištěním místa dvouletým dětem nejen v mateřských školách, ale i v jeslích, dětských skupinách, mikrojeslích apod. (tabulka č. 5.45).

Tabulka č. 5.45 **Povinnost zajistit od školního roku 2020/21 v mateřských školách zřizovaných obcí místo pro děti s trvalým pobytem od dvou let jejich věku a možnost tuto povinnost splnit i prostřednictvím jiných zařízení nebo služeb - obce od 5 001 do 20 000 obyvatel**

	povinnost zajistit místo v mateřské škole pro děti od dvou let	možnost splnit tuto povinnost i prostřednictvím jiných zařízení/služeb
	abs.	abs.
zcela souhlasím	2	4
spíše souhlasím	2	10
spíše nesouhlasím	10	5
zcela nesouhlasím	6	1
nevím	0	0
celkem	20	20

Zdroj: Mikrojesle 2018

5.4.2 Zájem o mikrojesle

Ve třech z 20 dotázaných obcí mikrojesle již existují, přičemž dvě z nich by uvítaly vznik dalších. Z ostatních obcí projevilo zájem o zřízení mikrojeslí dalších pět respondentů. Většina zájemců by přitom vznik (dalších) mikrojeslí vítala spíše váhavě (tabulka č. 5.46). Pět obcí by mikrojesle zřídilo v partnerství s jiným zřizovatelem, jedna obec by je zřídila sama a jeden respondent nedokázal odpovědět.

Tabulka č. 5.46 **Zájem vedení obce od 5 001 do 20 000 obyvatel o vznik (dalších) mikrojeslí**

	abs.
určitě ano	2
spíše ano	5
spíše ne	10
určitě ne	1
neví/odmítl	2
celkem	20

Zdroj: Mikrojesle 2018

Možnost získat na zřízení a provoz mikrojeslí státní dotaci by hrála roli v rozhodování tří čtvrtin obcí této velikosti, ve více než polovině z nich zásadní.

5. Zástupci obcí

Tabulka č. 5.47 **Jakou roli by v rozhodování obce od 5 001 do 20 000 obyvatel hrála možnost získat na zřízení a provoz mikrojeslí státní dotaci?**

	abs.
zásadní	11
spíše důležitou	5
spíše nedůležitou	3
žádnou	1
neví	0
celkem	20

Zdroj: Mikrojesle 2018

Preference způsobů, jimiž by obce této velikosti podporovaly vznik a provoz mikrojeslí, se oproti předchozím typům obcí na prvních osmi místech liší pouze na druhém a třetím pořadí - více obcí by raději pronajímalo obecní prostory za nekomerční cenu, než aby jejich provozovatelům poskytovaly finanční dotace (tabulka č. 5.48).

Tabulka č. 5.48 **Způsoby podpory vzniku a provozu mikrojeslí v obcích od 5 001 do 20 000 obyvatel**

způsob podpory	abs.
propagací služeb mikrojeslí	15
pronajímáním obecních prostor za nekomerční cenu	13
finančními dotacemi pro jejich provozovatele	10
poskytnutím obecních prostor zdarma	8
právní pomocí zřizovateli mikrojeslí	6
sama (by) mikrojesle založila	5
sama (by) mikrojesle provozovala	5
finančními příspěvky pro rodiny	1
jinak	1
nijak	0

Pozn.: Respondent, který vybral možnost „jinak“, jinou možnost nenabídl. Pouze ve svém komentáři uvedl, že se nechce v této věci vyjadřovat, neboť tato otázka je v kompetenci samosprávy.

Zdroj: Mikrojesle 2018

Bezmála polovina obcí uvedla, že pro podporu obce by nebylo rozhodující, byly-li by zřízeny v bytě pečující osoby nebo v jiných prostorech (tabulka č. 5.49). Téměř stejný počet respondentů deklaroval, že obec by podpořila zřízení mikrojeslí spíše v jiných prostorech než v bytě pečující osoby.

Tabulka č. 5.49 **Podpora zřízení mikrojeslí v bytě pečující osoby nebo v jiných prostorech u obcí od 5 001 do 20 000 obyvatel**

	abs.
v bytě pečující osoby	2
v jiných prostorech	8
nezáleží na tom	9
mikrojesle by v žádné variantě nepodporovala	1
celkem	20

Zdroj: Mikrojesle 2018

Nejvýraznějšími impulsy pro zřízení mikrojeslí (by) byla poptávka rodin a spolupráce s organizací nebo osobou, která (by) péči o děti v mikrojeslích zajistila (tabulka č. 5.50). Dva respondenti využili tu možnost a doplnili ještě i jiné možné důvody. V prvním případě šlo o situace, kdy matka dítěte mladšího tří let má „výjimečný důvod“, pro který se potřebuje vrátit do práce (respondentem zmíněná výjimečnost důvodu naznačuje přesvědčení, že o dítě mladší tří let má pečovat jeho matka). Ve druhém případě se jednalo o podporu zaměstnanosti - v obci se rozvíjí zahraniční projekt, pro nějž bude zapotřebí pracovních sil.

Tabulka č. 5.50 **Jaké jsou/by byly důvody pro zřízení mikrojeslí v obcích od 5 001 do 20 000 obyvatel**

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne	neví/odmítl odpovědět
poptávka rodin po mikrojeslích	4	4	0	0	0
spolupráce s organizací nebo osobou, která (by) péči o děti v mikrojeslích zajistila	4	4	0	0	0
finanční dotace na zřízení a provoz mikrojeslí	2	6	0	0	0
potřeba motivovat mladé lidi zůstat nebo se přistěhovat do obce	4	2	2	0	0
vhodné volné obecní prostory	2	3	3	0	0
nedostatek míst v jiných typech zařízení	1	3	3	1	0

Pozn.: N = 8

Zdroj: Mikrojesle 2018

Nejvýznamnějším důvodem nezájmu o zřízení mikrojeslí je dostatečná nabídka jiných služeb péče o děti, dále pak nezájmem rodičů, či že obec nemá pro mikrojesle vhodné podmínky (tabulka č. 5.51). Ze šesti dalších respondenty formulovaných důvodů jsou relevantní pouze tři:

- obavy o ekonomickou udržitelnost mikrojeslí,
- nejistota kvůli legislativnímu nezakotvení mikrojeslí,
- potřeba řešit pro obec aktuálně naléhavější problémy (zabezpečit finančně provoz základní školy).

5. Zástupci obcí

Tabulka č. 5.51 **Důvody nezájmu o zřízení mikrojeslí v obcích od 5 001 do 20 000 obyvatel**

	zásadní	spíše důležitou	spíše nedůležitou	žádnou	neví
rodiče o mikrojesle nemají/by neměli zájem	6	4	1	1	1
nabídka jiných služeb péče o děti je dostatečná	7	6	0	0	0
obec nemá pro mikrojesle vhodné podmínky (prostorové, personální, finanční aj.)	5	4	0	2	2
mikrojesle neodpovídají potřebám péče o děti v obci	2	5	2	2	2

Pozn.: N = 13

Zdroj: Mikrojesle 2018

Nejpádnejším **důvodem**, který by mohl přimět vedení obce tohoto typu **ke změně** jejich **odmítavého stanoviska** vůči mikrojeslím, by byl **nedostatek míst v jiných typech předškolních zařízení**, nicméně **více méně podobnou šanci by měly i ostatní uvedené okolnosti**, vyjma změny nastavení parametrů mikrojeslí (tabulka č. 5.52). Z jiných důvodů uváděných respondenty se jako relevantní jeví dlouhodobé koncepční a legislativní ukotvení mikrojeslí, které by překonalo stávající nejistotu ohledně jejich budoucnosti a zajistilo jejich finanční udržitelnost.

Tabulka č. 5.52 **Okolnosti, které by obec od 5 001 do 20 000 obyvatel přiměly ke změně negativního postoje ke zřízení mikrojeslí**

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne	neví/odmítl
nedostatek míst v jiných typech předškolních zařízení	4	7	1	1	0
vhodné volné obecní prostory	6	4	1	2	0
poptávka rodin po mikrojeslích	5	5	2	1	0
finanční dotace na zřízení a provoz mikrojeslí	5	5	3	0	0
spolupráce s organizací nebo osobou, která by péči o děti v mikrojeslích zajistila	6	3	3	1	0
potřeba motivovat mladé rodiny zůstat nebo se přistěhovat do obce	3	6	1	3	0
změna nastavení parametrů mikrojeslí	1	3	3	2	4

Pozn.: N = 13

Zdroj: Mikrojesle 2018

Pokud jde o nastavení způsobu **financování mikrojeslí**, podobně jako u předchozích typů obcí i v tomto případě je **nejvyšší zodpovědnost připisována státu a nejmenší obcím** (tabulka č. 5.53). Rodiče a jejich zaměstnavatelé by se na financování mikrojeslí měli podílet jen menší měrou. Jinými, respondenty navrhovanými zdroji financí by mohl být svazek obcí, popřípadě odbor školství, nicméně nejvícekrát byl opět zmíněn sponzoring (4x).

Tabulka č. 5.53 **Jak by se na financování mikrojeslí měli podílet stát, obce, rodiče a zaměstnavatelé dle obcí od 5 001 do 20 000 obyvatel**

	plně	spíše větší měrou	spíše menší měrou	vůbec
stát	3	14	3	0
obec/městská část	0	1	17	2
rodiče	0	5	15	0
zaměstnavatelé rodičů	0	5	14	1

Zdroj: Mikrojesle 2018

5.5 Městské části měst s více než 100 000 obyvateli

V datovém souboru jsou města s více než 100 000 obyvateli, resp. jejich městské části **zastoupeny pouze 11 respondenty**. Číselné údaje v této části tedy udáváme výhradně v absolutních, nikoliv v relativních počtech.

5.5.1 Lokální rodinná politika

Plán, koncepci nebo jiný strategický dokument rozvoje rodinné politiky pro vlastní obec mají čtyři z 11 městských částí z kategorie obcí s více než 100 000 obyvateli. Další čtyři ho dosud nemají, ale plánují jej vytvořit. Jedna městská část jej nemá a ani zatím neplánuje, že by jej vytvářela. Dva respondenti nevěděli, zda jejich městská část takový dokument má. Samostatný odbor, oddělení, pověřeného pracovníka, komisi nebo nějakou pracovní skupinu zainteresovaných osob, které se cíleně věnují otázkám rodinné politiky, má 10 z 11 městských částí. Nejčastějším problémem těchto městských částí, který je však téměř nezatěžuje, je zvyšující se počet seniorů (tabulka č. 5.54). Naproti tomu nejméně často v porovnání s ostatními oblastmi jako problém vidí odchod mladých lidí do jiných měst a obcí. Pokud se však s tímto problémem potýkají, přináší jim velké potíže.

Tabulka č. 5.54 **Problémy městských částí měst s více než 100 000 obyvateli**

	ano, týká, je to velký problém	ano, týká, ale není to velký problém	ne, netýká	neví
zvyšující se počet seniorů	1	8	2	0
nezaměstnanost	1	6	3	1
nedostatek míst v základních školách	2	5	4	0
nedostatek míst v mateřských školách	3	3	5	0
nízká porodnost	2	4	5	0
odchod mladých do jiných obcí či měst	4	1	5	1

Zdroj: Mikrojesle 2018

Nejobvyklejšími způsoby zjišťování poptávky po službách péče o děti předškolního věku je sledování demografických statistik a diskuse s občany (tabulka č. 5.55). Výzkumy, dotazníky, ankety apod. realizuje šest z 11 dotázaných městských částí. Jiné způsoby, které uvedli tři respondenti, vesměs zahrnovaly

5. Zástupci obcí

kvalifikované informace od ředitelky mateřských škol a využití (elektronických) zápisů do mateřských škol. Díky elektronickým zápisům lze mj. vysledovat, přihlašují-li rodiče své dítě do více školek najednou.

Tabulka č. 5.55 **Způsoby zjišťování poptávky po službách péče o děti předškolního věku v městských částech měst s více než 100 000 obyvateli**

způsob zjišťování poptávky	abs.
sledováním demografických statistik	10
diskusí s občany (neformální i formální setkání, podněty od občanů apod.)	10
výzkumy, dotazníkovým šetřením, anketami apod.	6
jinak	3
zatím ji cíleně nezjišťujeme, ale plánujeme ji zjišťovat	0
cíleně ji nezjišťujeme a ani neplánujeme zjišťovat	0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Ve všech 11 dotázaných městských částech jsou rodinám k dispozici veřejné a soukromé, tzv. firemní, lesní či církevní mateřské školy (tabulka č. 5.56). Ve většině těchto měst mají rodiče možnost využívat služeb chův a ve více než polovině rovněž veřejné nebo soukromé jesle. Mikrojesle se nachází pouze ve třech dotázaných městských částech. Z jiných služeb byla dvakrát zmíněna dětská centra a v jedné obci byla zřízena třída pro děti s poruchou autistického spektra, speciální třída a klub pro romské děti.

Tabulka č. 5.56 **Zařízení/služby péče o děti přímo v městské části nebo blízkém okolí městských částí měst s více než 100 000 obyvateli**

zařízení/služba	ano	ne	neví/odmítl
veřejná mateřská škola	11	0	0
soukromá, lesní či církevní mateřská škola	11	0	0
chůvy	8	0	3
veřejné zařízení typu jesle	7	4	0
soukromé zařízení typu jesle	6	2	3
dětská skupina	6	2	3
mikrojesle	3	4	4
jiné	3	0	0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Pokud jde o míru uspokojení poptávky rodin po službách péče o děti, **v sedmi z 11 dotázaných největších obcí není dostačující nabídka služeb pro děti mladší dvou let a v pěti obcích pro děti od dvou do tří let.** Nejspokojivěji je pokryta nabídka služeb pro děti mezi třetím a pátým rokem věku (tabulka č. 5.57).

Tabulka č. 5.57 **Míra uspokojení poptávky rodin po službách péče o děti vzhledem k jejich věku v městských částech měst s více než 100 000 obyvateli**

pro děti ve věku	nabídka			neví
	odpovídá poptávce	je nedostatečná	převyšuje poptávku	
do 2 let	2	7	0	2
od 2 do 3 let	3	5	1	2
od 3 do 5 let	7	3	1	0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Čtyři z 11 městských částí **problém poptávky převyšující nabídku veřejných mateřských škol** řešit nemusí a ani v nedávné době se s tímto problémem nepotýkaly (tabulka č. 5.58). V městských částech, kde mu čelit museli, **zpravidla vybuďovali novou třídu nebo celou mateřskou školu**.

Tabulka č. 5.58 **Způsob řešení poptávky převyšující nabídku veřejných mateřských škol v městských částech měst s více než 100 000 obyvateli**

způsob řešení poptávky převyšující nabídku	abs.
vybudováním nové třídy nebo celé mateřské školy	6
tento problém nemáme	4
podporou jiného zřizovatele (finanční, poskytnutím prostor apod.)	2
tento problém máme, ale nijak jsme ho neřešili	1
dohodou o spolupráci s jinou obcí	0
zřízením a provozováním jiného typu služeb, např. dětské skupiny	0
neví	0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Mezi nejčastěji zmiňované způsoby podpory jiných poskytovatelů služeb péče o děti patří propagace jejich služeb, finanční dotace a pronajímání obecních prostor za nekomerční cenu (tabulka č. 5.59).

Tabulka č. 5.59 **Způsob podpory jiného poskytovatele služeb péče o děti v předškolním věku v městských částech měst s více než 100 000 obyvateli**

způsob podpory	abs.
propagací jejich služeb	5
finančními dotacemi	4
pronajímáním obecních prostor za nekomerční cenu	3
nijak	3
poskytnutím obecních prostor zdarma	1
jinak	1
právní pomocí	0
netýká se, v obci není jiný poskytovatel služeb péče o děti	0

Zdroj: Mikrojesle 2018

Péče o děti mladší tří let v mateřských školách

S tím, že by od školního roku 2020/2021 měly dle v době výzkumu platného zákona všechny mateřské školy zřizované obcí zajistit místo pro děti s trvalým pobytem již od dvou let jejich věku, nesouhlasil žádný z respondentů zastupující obce tohoto typu. Sedm z nich souhlasilo s tím, že by mělo být obcím v ČR umožněno splnit tuto zákonnou povinnost zajištěním místa dvouletým dětem nejen v mateřských školách, ale i v jeslích, dětských skupinách, mikrojeslích apod.

5.5.2 Zájem o mikrojesle

Pouze ve dvou městských částech z 11 dotázaných mikrojesle již existují, ve třech nejsou a ve zbývajících šesti zástupce města nevěděli, zda existují či nikoli. Zájem o vznik (dalších) mikrojeslí projevilo celkem 7 respondentů, vč. těch, v jejichž městské části mikrojesle již jsou (tabulka č. 5.60).

Tabulka č. 5.60 **Zájem vedení městské části měst nad 100 000 obyvatel o vznik (dalších) mikrojeslí**

	abs.
určitě ano	3
spíše ano	4
spíše ne	2
určitě ne	0
neví/odmítl	2
celkem	11

Zdroj: Mikrojesle 2018

Možnost získat na zřízení a provoz mikrojeslí státní dotaci by hrála důležitou roli v rozhodování téměř u všech dotázaných (tabulka č. 5.61). Jen jedna z těchto městských částí by je zřídila sama, tři v pozici partnera jiného subjektu a další tři respondenti uvedli, že na tom nezáleží.

Tabulka č. 5.61 **Jakou roli by v rozhodování městské části měst nad 100 000 obyvatel hrála možnost získat na zřízení a provoz mikrojeslí státní dotaci?**

	abs.
zásadní	1
spíše důležitou	8
spíše nedůležitou	0
žádnou	1
neví	1
celkem	11

Zdroj: Mikrojesle 2018

Třetina z těchto městských částí by podporovala zřízení mikrojeslí v jiných prostorech než v bytě pečující osoby. Polovina respondentů uvedla, že na tom nezáleží. Jedna městská část by mikrojesle nepodpořila v žádné z variant. Nejsilnějším impulsem ke zřízení mikrojeslí by byla poptávka rodin po mikrojeslích doprovázená snahou motivovat mladé lidi k setrvání ve městě (tabulka č. 5.62).

Tabulka č. 5.62 **Jaké jsou/by byly důvody pro zřízení mikrojeslí v městských částech měst nad 100 000 obyvatel**

	určitě ano	spíše ano	spíše ne	určitě ne	neví/odmítl odpovědět
poptávka rodin po mikrojeslích	5	2	0	0	0
vhodné volné obecní prostory	1	5	1	0	0
potřeba motivovat mladé lidi zůstat nebo se přistěhovat do obce	4	1	2	0	0
finanční dotace na zřízení a provoz mikrojeslí	2	3	2	0	0
nedostatek míst v jiných typech zařízení	1	4	2	0	0
spolupráce s organizací nebo osobou, která (by) péči o děti v mikrojeslích zajistila	1	3	3	0	0

Pozn.: N = 7

Zdroj: Mikrojesle 2018

Nejčastěji uváděným způsobem, jakým by městská část podpořila zřízení a provoz mikrojeslí, by byla propagace jejich služeb (tabulka č. 5.63).

Tabulka č. 5.63 **Způsoby podpory vzniku a provozu mikrojeslí v městských částech měst nad 100 000 obyvatel**

způsob podpory	abs.
propagační služby mikrojeslí	9
pronajímáním obecních prostor za nekomerční cenu	6
sama (by) mikrojesle založila	6
poskytnutím obecních prostor zdarma	5
sama (by) mikrojesle provozovala	5
finančními dotacemi pro jejich provozovatele	4
právní pomocí zřizovateli mikrojeslí	4
finančními příspěvky pro rodiny	1
jinak	0
nijak	0

Zdroj: Mikrojesle 2018

To, že městská část nemá ke zřízení mikrojeslí vhodné podmínky (prostorové, personální, finanční aj.), bylo důvodem nezájmu o jejich zřízení ve třech ze čtyř městských částí. Ostatní důvody byly méně podstatné. Ke změně postoje by tři ze čtyř městských částí, které o zřízení mikrojeslí nejeví zájem, případně mohla přimět potřeba motivovat mladé lidi zůstat nebo se přistěhovat.

Na financování mikrojeslí by se podle 11 respondentů měli podílet rodiče s příspěvím státu a obce (tabulka č. 5.64).

Tabulka č. 5.64 **Jak by se na financování mikrojeslí měli podílet stát, obce, rodiče a zaměstnavatelé dle městských částí měst nad 100 000 obyvatel**

	plně	spíše větší měrou	spíše menší měrou	vůbec
stát	3	6	2	0
obec/městská část	1	8	2	0
rodiče	2	9	0	0
zaměstnavatelé rodičů	0	2	3	6

Zdroj: *Mikrojesle 2018*

5.6 Shrnutí

Lokální rodinná politika

Institucionální zajištění rodinné politiky se zvyšuje s velikostí obce - čím větší obec, tím vyšší podíl obcí má zpracován plán, koncepci či jiný strategický dokument rozvoje rodinné politiky, popřípadě má vyčleněn samostatný odbor, oddělení, pověřeného pracovníka, komisi nebo nějakou pracovní skupinu zainteresovaných osob, které se cíleně věnují otázkám rodinné politiky.

Zvyšující se počet seniorů je problém, který se týká nejvíce obcí bez rozdílu velikosti. U menších obcí jsou mimo to jako nejpálčivější problémy vnímány nízká porodnost a odchod mladých lidí do jiných obcí či měst.

Nejobvyklejšími způsoby zjišťování poptávky po službách péče o děti předškolního věku jsou diskuse s občany a sledování demografických statistik, přičemž druhý jmenovaný způsob nabývá na významu s velikostí obce.

Poptávka rodin po službách péče o děti je nejlépe uspokojena u dětí ve věku od tří do pěti let. V nižších věkových kategoriích se mírně zvyšuje počet respondentů, kteří se k míře uspokojení poptávky pro danou věkovou kategorii neumí vyjádřit. Vzhledem k tomu, že je obvyklejší děti svěřovat do služeb péče až po dosažení věku tří let, obce patrně nemají takový přehled o zájmu rodičů mladších dětí o tyto služby. Ze služeb péče o předškolní děti v obci a blízkém okolí mají rodiny s dětmi nejčastěji možnost využívat veřejné mateřské školy. Dostupnost služeb jiných forem roste s velikostí obce. Problém poptávky převyšující nabídku veřejných mateřských škol v obcích/městských částech obce nejčastěji řeší vybudováním nové třídy nebo mateřské školy, pouze v nejmenších obcích do 1 000 obyvatel je nejobvyklejší strategií dohoda o spolupráci s jinou obcí. Mezi nejčastěji zmiňované způsoby podpory jiných než obecních poskytovatelů služeb péče o děti patří propagace jejich služeb, finanční dotace a poskytování obecních prostor zdarma či jejich pronajímání za nekomerční cenu. Poskytování obecních prostor zdarma přitom uváděli častěji respondenti z malých obcí do 5 000 obyvatel, pronájem za nekomerční cenu respondenti z obcí větší velikosti.

Zájem o mikrojesle

Dvě třetiny respondentů o projektu „Mikrojesle“ již slyšely, více než polovina toho o něm však mnoho neví. Informace o projektu si aktivně zjišťovala přibližně desetina respondentů. Pouze v 11 ze všech dotázaných obcí (1,8 %) mikrojesle již dnes existují - ve dvou z nich je jejich zřizovatelem přímo obec.

Možnost získat na zřízení a provoz mikrojeslí dotaci by v rozhodování obcí všech velikostí hrála významnou roli. Než aby obce mikrojesle samy založily nebo provozovaly, spíše by podpořily jiného zřizovatele/provozovatele, nejčastěji propagací jejich služeb, finančními dotacemi, pronajímáním obecních prostor za nekomerční cenu nebo jejich poskytnutím zdarma.

Pro přibližně polovinu obcí by při rozhodování o podpoře mikrojeslí nehrálo roli, zda by byly zřízeny v domácnosti pečující osoby nebo v jiných prostorech. Ovšem pokud by to roli hrálo, více obcí by podpořilo zřízení mikrojeslí v jiných prostorech než v domácnosti pečující osoby.

Nejvýznamnějšími impulsy ke zřízení mikrojeslí jsou nebo by pro obce byly poptávka rodin po mikrojeslích; spolupráce s organizací nebo osobou, která (by) péči o děti v mikrojeslích zajistila; finanční dotace na zřízení a provoz mikrojeslí či nedostatek míst v jiných typech zařízení. Naopak mezi nejvýznamnější důvody nezájmu obce o zřízení mikrojeslí patří nezájem rodičů o mikrojesle, dostatečná nabídka jiných služeb péče o děti a fakt, že obec nemá pro mikrojesle vhodné podmínky (prostorové, personální, finanční aj.) Respondenti z nejmenších obcí uváděli, že v jejich obci není ke zřízení mikrojeslí důvod, neboť zde nejsou malé děti nebo aspoň jejich dostatečný počet. Z orientačního hloubkového rozhovoru se starostkou obce o velikosti do 3 000 obyvatel vyplynulo, že potřeby péče o děti starší tří let pokrývá místní mateřská škola a rodiče dětí mladších tří let služby péče o děti na obci nepoptávají. Zpravidla v tomto věku upřednostňují péči o děti v rodině. Rodiče, kteří potřebu služeb péče o děti v tomto věku mají, si je dokáží vzhledem k blízkosti Prahy zajistit jinak (chůvy, soukromá zařízení). Obec tedy o zřízení mikrojeslí neuvažuje, nemá ostatně ani žádné obecní prostory, které by mohla pro jejich provoz poskytnout, a pro zřízení mikrojeslí nemá nyní ani personální či finanční kapacity. Změnu postoje obce by podnítilo, pokud by rodiče o takovou službu začali vyjadřovat zájem a požadovat její zřízení v obci. Poznatky z tohoto hloubkového rozhovoru korespondují s výsledky realizovaného šetření, neboť právě zájem rodičů by byl hlavním impulsem, který by obce, které mikrojesle nyní odmítají, přiměl změnit jejich stanovisko. Dalšími takovými impulsy by mohla být zejména spolupráce s organizací nebo osobou, která by péči o děti v mikrojeslích zajistila; nedostatek míst v jiných typech předškolních zařízení a u nejmenších obcí i potřeba motivovat mladé rodiny zůstat nebo se přistěhovat do obce.

Podle představitelů obcí by se na financování mikrojeslí měl podílet především stát a menší měrou i rodiče. S jejich očekáváním výrazné role státu ve financování mikrojeslí výrazně kontrastuje preferovaná velmi nízká míra zatížení obcí.

Od školního roku 2020/2021 měly dle v době výzkumu platného zákona všechny mateřské školy zřizované obcí zajistit místo pro děti s trvalým pobytem již od dvou let jejich věku. S tímto opatřením naprostá většina respondentů nesouhlasila (u nejmenších obcí souhlasí pouze třetina respondentů, u největších obcí žádný). Většina z nich by naopak uvítala, pokud by obcím bylo umožněno splnit tuto zákonnou povinnost zajištěním místa dvouletým dětem nejen v mateřských školách, ale i v jeslích, dětských skupinách, mikrojeslích apod., tak jako je to běžné v zahraničí (např. Německo a Rakousko).

Závěr

Mikrojesle jsou v České republice novou službou péče o děti v předškolním věku. Ministerstvo práce a sociálních věcí v současné době teprve pilotně testuje jejich provoz a fungování na omezeném počtu zařízení, která byla zřízena v rámci jeho individuálního projektu.

Z tohoto důvodu není zatím zejména v laické veřejnosti, tj. mezi rodiči, respektive matkami, o tomto typu služeb příliš velké povědomí. Více jsou s projektem dle představených výsledků průzkumu veřejného mínění seznámeni zástupci profesionálních pečujících osob a zástupci obcí. Nicméně matky dětí mladších pěti let se domnívají, že pokud by byly mikrojesle místně a finančně dostupné, má tato služba své místo v systému nerodinné péče, a to zejména pro děti ve věku od dvou do tří let. Podobně smýšlí i dotázané pečující osoby, které navíc přisuzují mikrojeslím větší roli i v mladším věku dítěte, pokud by se jednalo o docházku příležitostnou či na několik hodin denně. Zástupci obcí jsou k postavení mikrojeslí zdrženlivější a jejich založení a provoz podmiňují nejvíce zájmem rodičů z jejich obce.

Matky i pečující osoby by se spíše přikláněly k tomu, aby mikrojesle zřizovaly obce, nicméně zástupci obcí by v této oblasti naopak preferovali pasivnější roli. To znamená, že by spíše poskytli podporu jinému zřizovateli, např. propagací služeb, finančními dotacemi, pronajímáním obecních prostor. Všechny tři dotázané skupiny respondentů neměly jednoznačně vyhraněný názor na to, zda by měly být mikrojesle zakládány v domácnosti pečující osoby či v jiných prostorech. Jak dotázané matky, tak pečující osoby však připouštějí určitá rizika v případě, že by byly mikrojesle zřízeny přímo v domácnosti, jako je např. omezení soukromí ostatních osob v ní žijících.

Jednou ze stěžejních otázek je způsob financování mikrojeslí. V současné době jsou jejich služby hrazeny v rámci Operačního programu Zaměstnanost a z prostředků státního rozpočtu ČR. Všechny cílové skupiny průzkumu veřejného mínění reflektovaly vysoké finanční nároky na provoz mikrojeslí, neboť dle současného nastavení má jedna pečující osoba na starosti maximálně čtyři děti. Dle představitelů obcí by se na financování této služby měl dále výrazně podílet stát, role obcí a podíl rodičů by měly být spíše marginální. S tímto názorem se více méně ztotožňovaly i matky a pečující osoby. V poplatcích za péči o děti v mikrojeslích by podle matek měla být zohledněna skutečná docházka dítěte do konkrétního zařízení.

Mezi otázky, které si klade výše uvedený pilotní projekt, patří i ta, pro jak staré děti by měly být mikrojesle určeny. Realizovaný průzkum nepřinesl v této oblasti zcela jednoznačné odpovědi. Mezi dotázanými matkami ani profesionálními pečujícími osobami nepanuje absolutní shoda, a to ani u minimálního, ani u maximálního věku dítěte. V případě minimálního věku pro docházku dítěte do mikrojeslí se kritici současného nastavení v obou dotazovaných skupinách přiklánějí k posunutí hranice do věku vyššího (prvních či druhých narozenin). Za adekvátní horní hranici by matky častěji než profesionální pečovatelé považovaly páté narozeniny, jak je tomu v pilotním projektu, pečující osoby by ji však v nemalém podílu snížily na třetí narozeniny.

S věkem dětí v mikrojeslích úzce souvisí i počet pečujících osob nezbytný pro zabezpečení kvalitní péče. Roli hraje dle dotázaných matek i pečujících osob, zda je skupina dětí věkově homogenní. Pečující osoby reflektují častěji náročnost péče o děti mladší dvou let. Pokud je potřeba zajistit péči o děti v tomto věku, domnívají se, že je třeba pečovatelek více.

Cílem představeného průzkumu veřejného mínění bylo doplnit a obohatit poznatky o tom, jak fungují mikrojesle založené v rámci projektu Ministerstva práce a sociálních věcí v praxi. Uvedené výsledky by měly posloužit zejména jako argumentační opora pro konkrétní nastavení této služby a pro její legislativní ukotvení.

Literatura

Bartáková, H., Sirovátka, T. 2008. Harmonizace rodiny a zaměstnání v České republice a role sociální politiky. In: *Rodina, děti a zaměstnání v české společnosti*. Boskovice/Brno: František Šalé - Albert, 2008, s. 63-96.

Barvíková, J., Paloncyová, J. 2014a. *Péče chův. Metodika pro chůvy*. Praha: VÚPSV, v. v. i.

Biddulph, S. 2017. *Výchova dětí. Měly by děti mladší 3 let navštěvovat jesle?* Impakt, z.s., Dub.

ČŠI. 2016. *Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2015/2016*. Praha: Česká školní inspekce. Dostupné z: [http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocni-zpravy/Vyrocni-zprava-Ceske-skolni-inspekce-za-skolni-\(2\)](http://www.csicr.cz/cz/Dokumenty/Vyrocni-zpravy/Vyrocni-zprava-Ceske-skolni-inspekce-za-skolni-(2))

Florin, A. 2004. *La garde des enfants de deux ans : qu'en dit la recherche ?* Synthèse pour le PIREF. Direction de la recherche.

Hašková, H., Saxonberg, S. (eds.) Mudrák, J. 2012. *Péče o nejmenší. Boření mýtů*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON.

Höhne, S. 2017. Změny v čerpání rodičovského příspěvku v demografických souvislostech. In: *Demografie*, 59 (1): 5-22 (18 s.). Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/demografie-revue-pro-vyzkum-populacniho-vyvoje-c-12017>

Hůle, D., Kaiserová, I., Kabelová, K., Mertl, J., Moravec, Š., Svobodová, K., Šťastná, A. 2015. *Zavedení povinného posledního roku předškolního vzdělávání před zahájením školní docházky (Studie proveditelnosti)*. Plzeň: Tady a teď, o.p.s., Demografické informační centrum, o.s.

Kuchařová a kol. 2017. *Zpráva o rodině*. Praha: VÚPSV, v. v. i.

Kuchařová, V., Paloncyová, J., Janurová, K. 2016. *Zabezpečení životních podmínek dětí v rodinách*. Praha: VÚPSV, v. v. i.

Kuchařová, V., Peychlová, K. 2016. *Výzkum zájmu rodičů o motivační otcovskou dovolenou*. Praha: VÚPSV, v. v. i.

Kuchařová, V., Peychlová, K., Svobodová, K. 2014. *Kolektivní zařízení a služby péče o děti v ČR. Metodika pro zřizovatele*. Praha: VÚPSV, v. v. i.

Kuchařová, V., Peychlová, K. 2014. *Kolektivní zařízení a služby péče o děti v ČR. Metodika pro rodiče*. Praha: VÚPSV, v. v. i.

Lutherová, G. S., Maříková, H., Válková, J. 2017. Childcare Preferences of Parents in the Czech Republic and the Slovak Republic. In: *Sociológia*, 49 (3): 285-309 (24 s.). ISSN 0049-1225

MPSV. *Dětské skupiny*. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/19908>

MPSV. 2018. *Podkladový materiál z návštěv odborných garantek v mikrojeslích.*

MŠMT. 2017. *Vývojová ročenka školství 2006/07-2016/17.* Praha: MŠMT. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/vyvojova-rocenka-skolstvi-2006-07-2016-17>

NSP. *Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky.* Dostupné z: http://katalog.nsp.cz/karta_tp.aspx?id_jp=101722&kod_sm1=20; *Chůva pro dětské koutky.* Dostupné z: http://katalog.nsp.cz/karta_tp.aspx?id_jp=101723&kod_sm1=20

OECD Family Database. 2018. *Maternal employment.* Dostupné z: <http://www.oecd.org/els/family/database.htm>

Paloncyová, J., Barvíková, J. 2017. *Profesní kvalifikace Chůva pro děti do zahájení povinné školní docházky. Chůva pro dětské koutky.* Podklad pro MPSV. Projekt Mikrojesle.

Paloncyová, J., Barvíková, J., Šťastná, A., Svobodová, K., Kuchařová, V. 2013. *Systém denní péče o děti do 6 let ve Francii a v České republice.* Praha: VÚPSV, v. v. i.

Paloncyová, J., Barvíková, J., Kuchařová, V., Psychlová, K. 2014. *Nové formy denní péče o děti v České republice.* Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_381.pdf

Plasová, B., Kubalčíková, K. 2017. *Balancing acts: Family care strategies and policy Framework in the Czech Republic.* In Sirovátka, T., Válková, J. (eds.): *Understanding Care Policies in Changing Times: Experiences and Lessons from the Czech Republic and Norway.* Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8565-7

Sirovátka, T., Válková, J. (eds.) 2017. *Understanding Care Policies in Changing Times: Experiences and Lessons from the Czech Republic and Norway.* Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-8565-7

SocioFactor. 2016. *Výzkum veřejného mínění zaměřený na sladění pracovního a rodinného života a rovnost žen a mužů v oblasti rodinné politiky a trhu práce.* Výzkumná zpráva pro MPSV

Statistika Ministerstva obchodu a průmyslu. Dostupné z: https://www.mpo.cz/cz/podnikani/zivnostenske-podnikani/statisticke-udaje-o-podnikatelich/statistika-zivnosti-222296/Národní_soustava_povolání

Válková, J., Kubalčíková, K. 2017. *Providing care services: strategies of key actors in childcare and eldercare in the Czech Republic.* In Sirovátka, T., Válková, J. (eds.): *Understanding Care Policies in Changing Times: Experiences and Lessons from the Czech Republic and Norway.* Brno: Masarykova univerzita, 2017. ISBN 978-80-210-8565-7

Výzva 126 OPZ. *Pilotní ověření péče o nejmenší děti v mikrojeslích v ČR (mimo hl. m. Prahu).* Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/vyzva-126-opz>

Výzva 127 OPZ. *Pilotní ověření péče o nejmenší děti v mikrojeslích v Praze.* Dostupné z: <https://www.esfcr.cz/vyzva-127-opz>

Právní předpisy

Nařízení vlády č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 281/2014 Sb., ze dne 27. listopadu 2014, o hygienických požadavcích na prostory a provoz dětské skupiny do 12 dětí

Vyhláška č. 410/2005 Sb., o hygienických požadavcích na prostory a provoz zařízení a provozoven pro výchovu a vzdělávání dětí a mladistvých, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 178/2016 Sb., ze dne 20. dubna 2016, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

Zákon č. 247/2014 Sb., o poskytování služby péče o dítě v dětské skupině a o změně souvisejících zákonů, ve znění novely zákona č. 127/2015 Sb.

Zákon č. 561/2004 Sb., ze dne 24. září 2004, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Německo

Barvíková, J., Paloncyová, J. 2018. *Tagesmutter/Tagesvater v Německu*. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_439.pdf

Eine Sicherheits-Checkliste "Sicherheit und Unfallverhütung". Dostupné z: <http://www.handbuch-kindertagespflege.de/1-wegweiser/13-formen-der-kindertagespflege/sicherheits-checkliste/>

Die Leitlinie für eine Gute Lebensmittelhygienepaxis in der Kindertagespflege. Bundesverband für Kindertagespflege e. V. Dostupné z: https://bvkt.de/files/bvkt Leitlinie-Lebensmittel_02.pdf

Handbuch Kindertagespflege. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Dostupné z: <http://www.handbuch-kindertagespflege.de/>

Heitkötter, M., Kerl-Wienecke, A. *Das DJI-Curriculum - Strukturelle, inhaltliche und methodische Merkmale*. Deutsches Jugendinstitut. Dostupné z: http://www.dji.de/fileadmin/user_upload/aktionsprogramm-kindertagespflege/Kriterien_Vergleichbarkeit_DJI_Curriculum.pdf

Kerl-Wienecke, A., Schoyerer, G., Schuhegger, L. 2013. *Kompetenzprofil Kindertagespflege in den ersten drei Lebensjahren*. Berlin: Cornelsen.

Kindertagespflege: Die familiennahe Alternative - Ein Leitfaden für Tagespflegepersonen. 2013. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend. Berlin (2. vydání) Dostupné z: http://kindertagespflege.fruehe-chancen.de/fileadmin/PDF/Archiv/Leitfaden_fuer_Tagespflegepersonen.pdf

Kindertagespflege - eine neue berufliche Perspektive. 2010. Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend, Berlin (3. vydání) Dostupné z: <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/service/publikationen/kindertagespflege---eine-neue-berufliche-perspektive/95938?view=DEFAULT>

Rhein, I. 2010. *Wie Sie als Tagesmutter in einer Großtagespflegestelle tätig sind*. Verlag Interna.

Schuhegger, L. et al. 2015. *Kompetenzorientiertes Qualifizierungshandbuch Kindertagespflege. Bildung, Erziehung und Betreuung von Kindern unter drei*. Klett-Kallmeyer (Seelze/Velber).

Zákony a nařízení

Osmá kniha Sociálního zákoníku (zákon o pomoci dětem a mládeži) (SGB VIII)

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 ze dne 29. dubna 2004 o hygieně potravin

Webové stránky

http://www.dji.de/fileadmin/user_upload/aktionsprogramm-kindertagespflege/Kriterien_Vergleichbarkeit_DJI_Curriculum.pdf

https://www.bvktp.de/files/bvktp_pruefungsordnung.pdf

http://www.dji.de/fileadmin/user_upload/aktionsprogramm-kindertagespflege/V42_Seite_01-03.pdf

<http://www.tagesmutter.com/>

Rakousko

AMS Beruflexikon: Tagesmutter/Tagesvater. Dostupné z: https://www.beruflexikon.at/beruf2872_1-Tagesmutter~Tagesvater-Tageseltern

Barvíková, J., Paloncyová, J. 2017. *Tagesmutter/Tagesvater v Rakousku*. Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_424.pdf

Baierl, A., Kaindl, M. 2011. *Kinderbetreuung in Österreich: rechtliche Bestimmungen und die reale Betreuungssituation*. Working Paper Nr. 77. Österreichisches Institut für Familienforschung, Universität Wien. Dostupné z: http://www.oif.ac.at/fileadmin/OEIF/Working_Paper/wp_77_kinderbetreuung.pdf

BMFJ. *Curriculum Ausbildungslehrgänge für Tagesmütter/-väter*. Dostupné z: <https://www.bmfj.gv.at/familie/kinderbetreuung/tagesmuetter-tagesvaeter-ausbildung.html>

Gemeinsam stark für Qualität - Kindertagespflege in Österreich. Dostupné z: <http://www.fruehe-chancen.de/themen/kinderbetreuung-international/bildungs-und-betreuungssysteme/bildung-und-betreuung-international/aus-politik-praxis/portrait-oesterreich/>

Kaindl, M., Schipfer, R. K. 2017. *Familien in Zahlen 2016.* Statistische Informationen zu Familien in Österreich. Österreichisches Institut für Familienforschung an der Universität Wien. Dostupné z: http://www.oif.ac.at/fileadmin/OEIF/FiZ/fiz_2016.pdf

Kollektivvertrag der Sozialwirtschaft Österreich (SWÖ-KV). Stand 1. Februar 2017. Sozialwirtschaft Österreich. Dostupné z: http://www.hilfswerk.at/cms/download/6srm6/swoe_kv2017.pdf

Zákony

zákon o pomoci dětem a mládeži (Jugendwohlfahrtsgesetz - JWG)

Webové stránky: <http://www.bundesverband.at>

Francie

Barvíková, J., Paloncyová J. 2014b. *Metodika profesionalizace individuální péče o děti – mateřská asistentka.* Praha: VÚPSV, v. v. i.

Paloncyová, J., Barvíková J., Kuchařová, V., Svobodová, K., Šťastná, A. 2013. *Systém denní péče o děti do 6 let ve Francii a v České republice.* Praha: VÚPSV, v. v. i. Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_356.pdf

Kolektivní smlouva. Dostupné z: <https://www.legifrance.gouv.fr/affichIDCC.do?idConvention=KALICONT000005635807>

Zákony

zákoník o sociálních opatřeních a rodinách - *Code de l'action sociale et des familles.* Dostupné z: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006074069&dateTexte=20140721>

Webové stránky:

Oficiální portál francouzské veřejné správy - Service-Public.fr. Dostupné z: <https://www.service-public.fr/particuliers/vosdroits/N20383>

Informační portál pro mateřské asistentky. Dostupné z: <https://www.devenir-assistante-maternelle.fr>

Výtahy z oponentských posudků

Mgr. Jitka Hošťálková

Data jsou zpracována vhodným způsobem, až na kapitolu č. 5. Zde se domnívám, že by bylo vhodné, stejně jako v předešlých kapitolách, zvolit kromě tabulek rovněž grafy, které by napomohly graficky zobrazit získané poznatky.

Závěry vzešlé z provedeného šetření jsou obecně zpracovány kvalitně a logicky. Výhrady mám pouze k závěrům, které se týkají počtu mikrojeslí.

Například na str. 91 je uváděno, že možnost využívat mikrojeslí mají rodiny jen z každé 25. obce. V ČR však aktuálně funguje pouze 69 mikrojeslí v pilotním ověření, a to díky financím z Evropského sociálního fondu. Subjekty tak nemají možnost samovolně mikrojesle jako takové zřizovat, neboť dosud nejsou legislativně ukotveny a jejich parametry jsou dány pouze výzvou k podávání projektů k podpoře z ESF. Z toho důvodu se domnívám, že není relevantní uvádět, v kolika procentech obcí mikrojesle fungují, neboť jich je konstantní počet 69. Obdobně se s počtem mikrojeslí pracuje na více místech v rámci kapitoly č. 5. Tyto závěry bych proto doporučila přepracovat.

Využitelnost výsledků je potenciálně velmi vysoká, neboť aktuálně probíhá na Ministerstvu práce a sociálních věcí příprava legislativního ukotvení mikrojeslí jako další služby péče o děti předškolního věku. Vedle legislativního ukotvení se rovněž připravuje nový systém financování mikrojeslí z národních zdrojů.

Výsledky publikace přinášejí především poznatky z praxe s fungováním mikrojeslí v pilotním ověření, které mohou sloužit dále jako argumentační opora pro konkrétní nastavení této nové služby, ale i při projednávání zákonné úpravy v rámci legislativního procesu.

Mgr. Regina Dlouhá

Kvalita dat souvisí se zadáním MPSV, tedy se vzorkem dotazovaných matek. Nicméně považuji data za kvalitně získaná a kvalitně zpracovaná. Oceňuji postižení různých pohledů na problematiku v kvalitně formulovaných otázkách. Velikost skupin respondentů je vypovídající.

Závěry výzkumu přináší především kapitoly 4 a 5.6. ty považuji za kvalitní. Zprávě by prospělo srovnání všech tří skupin respondentů.

Výsledky šetření jsou využitelné, materiál bude jistě hojně citovaný a bude podkladem pro rozhodování MPSV i veřejných správ k podpoře mikrojeslí i jejich lepšímu nastavení.

Celý text je rozdělen do dvou hlavních částí, které odpovídají etapám zpracování tématu. V první etapě autorky sekundárně analyzovaly výzkumy na téma předškolní péče o děti a navázaly příklady dobré praxe ze zahraničí. Druhá část popisuje terénní výzkum. Pro čtenáře je toto členění logické a přínosné.